

2026

JĘZYK POLSKI

Леся Біленька-Свистович
Микола Ярмолюк

Łesia Biieńka-Swystowycz
Mikołaj Jarmoluk

Język POLSKI

Польська мова

dla
9
klasy

Леся Біленька-Свистович
Микола Ярмолюк

Леся Біленька-Свистович
Микола Ярмолук

ПОЛЬСЬКА МОВА

(5-й рік навчання)

підручник для 9 класу
закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Łesia Biłeńka-Swystowycz
Mikołaj Jarmoluk

JĘZYK POLSKI

(5. rok nauczania)

podręcznik do klasy 9
szkół średnich ogólnokształcących

Чернівці
МПП „Букрек”
2026

УДК 811.162.1(075.3)

Б 61

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 27.01.2026 р. № 110)*

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Підручник розроблено відповідно до модельної навчальної програми
«Польська мова. 5–9 класи (початок вивчення з 5-го класу)»
для закладів загальної середньої освіти (укл. Мацькович М. Р.,
Калуські Томаш-Аркадіуш, Калуська Р. Ю.)

**Інтерактивний електронний додаток
до підручника розміщено за покликанням:**

[https://lms.e-school.net.ua/courses/course-
v1:Bukrek+9thPolish05+2025/course/](https://lms.e-school.net.ua/courses/course-v1:Bukrek+9thPolish05+2025/course/)

Біленька-Свистович Л. В., Ярмолюк М. О.

Б 61 Польська мова (5-й рік навчання): підручник для
9 класу закладів загальної середньої освіти. — Чернівці:
МПП „Букрек”, 2026. — 256 с.: іл.

ISBN 978-966-997-307-8

УДК 811.162.1(075.3)

Biłęńka-Swystowycz Ł., Jarmoluk M.

Б 61 Język polski (5. rok nauczania): podręcznik do klasy
9 szkół średnich ogólnokształcących. — Czerniowce: Buk-
rek, 2026. — 256 s.: il.

ISBN 978-966-997-307-8

УДК 811.162.1(075.3)

ISBN 978-966-997-307-8

© Біленька-Свистович Л. В.,
Ярмолюк М. О., 2026
© МПП „Букрек”, 2026

Шановні дев'ятикласнику та дев'ятикласнице!

Ми разом продовжуємо мандрівку в дивовижний світ польської мови і культури. Уже п'ятий рік триває Твоя подорож і знайомство з традиціями польського народу. Лексичний і граматичний матеріал підручника дасть Тобі змогу розширити горизонт мовленнєвих знань та умінь.

Матеріал цього підручника – логічне продовження граматичного і лексико-комунікативного матеріалу, який вивчали у попередніх класах. Особливістю книги є те, що автори зосередилися на комунікативних аспектах вивчення польської мови як іноземної, що відповідає сьогоdnішнім світовим вимогам до вивчення іноземної мови. При такому підході граматичні проблеми стають органічним доповненням до лексичного матеріалу.

У підручнику містяться тексти на теми, визначені програмою. Граматика подана у вигляді таблиць і схем, що дає змогу вчителю й учням зосередитися на складанні діалогів, спілкуванні між собою.

Матеріал допоможе Тобі краще пізнати польську літературу, розширити світогляд, сприятиме спілкуванню з ровесницями й ровесниками.

Бажаємо успіхів!

Авторка та автор

Щоб тобі було зручніше і легше працювати з підручником,
ознайомся, будь ласка, з умовними позначками:

прочитай

завдання усне

завдання письмове
у зошиті

завдання підвищеної
складності

знайди в інтернеті

послухай

Lekcja 1

JUŻ UCZYMY SIĘ W LICEUM

Słownictwo.

Utrwalenie wiedzy o czasowniku.

Pisownia cząstki **by**.

Sprawdź siebie. Test.

Etapy edukacji: system oświaty, szkoła podstawowa, szkoła ponadpodstawowa (potocznie: szkoła średnia), liceum ogólnokształcące (LO), technikum, branżowa szkoła I stopnia, branżowa szkoła II stopnia – dwuletnia szkoła dla absolwentów branżowej szkoły I stopnia, szkoła policealna.

Sprawdzanie wiedzy: sprawdzian, klasówka, test, kartkówka, egzamin, egzamin ósmoklasisty, egzamin zawodowy, matura, zadanie domowe; świadectwo szkolne; zdać egzamin, nie zdać egzaminu / oblać egzamin (potocznie).

Przedmioty szkolne: przedmioty humanistyczne (język polski, język obcy, łacina, greka, historia, geografia); przedmioty ścisłe (matematyka, fizyka, chemia, biologia); wychowanie fizyczne (WF), wiedza o społeczeństwie (WOS), informatyka, kółko/koło (teatralne, matematyczne).

Cechy nauczyciela i ucznia: sprawiedliwy, tolerancyjny, wymagający, uprzejmy, cierpliwy, punktualny, grzeczny, przyjacielski, odpowiedzialny, bystry, uzdolniony; nudny, złośliwy, niecierpliwy, leniwy, uparty, kłamliwy, przeciętny.

Przydatne słowa i wyrażenia: program nauczania, harmonogram zajęć, aktywność na zajęciach, wycieczka szkolna, przedmiot fakultatywny, przedmiot obowiązkowy, zajęcia pozalekcyjne, korepetycje, zajęcia wyrównawcze; powtarzać na klasówkę, dobrze sobie radzić, robić postępy, brać lekcje dodatkowe, uczyć się na pamięć, mieć zdolności do ..., uciekać z zajęć, wagarować, robić ściągę, ściągać na klasówce.

Rozmowa z Markiem uczniem klasy 1a Zespołu Szkół Społecznych im. Mikołaja Reja w Kielcach

– Marku, dokładnie rok temu podejmowałeś decyzję o wyborze szkoły średniej. Jako laureat Wojewódzkiego Konkursu z Języka Angielskiego mogłeś wybrać praktycznie każde liceum w Polsce, Ty wybrałeś tę szkołę. Dlaczego?

Na pewno najbardziej zaciekał mnie koncept indywidualnej ścieżki nauczania, to znaczy, że nie trzeba wybierać typowego profilu, tak jak w innych szkołach np. biologia-chemia czy matematyka-fizyka tylko można wybrać te przedmioty, które cię interesują i je rozszerzać. Do wyboru

mamy cztery przedmioty i mogą to być przykładowo: matematyka, historia, biologia i chemia. W większości szkół jest naturalny podział: humanista, matematyk, biolog... A jeśli ktoś ma szersze zainteresowania i nie do końca wie, co będzie chciał w życiu robić?

– *Co wskazałbyś jako mocną stronę tego liceum po właśnie kończącym się pierwszym roku nauki?*

Nauczyciele są bardzo mili i kontaktowi, a przy tym bardzo kompetentni, naprawdę potrafią dobrze tłumaczyć, a nauka w małych grupach powoduje, że mamy z nimi znacznie lepszy kontakt. Te małe grupy, w których rozszerzamy nasze przedmioty powodują, że łatwiej przyswajają się informacje. To jest na pewno nie do zrealizowania w szkołach, gdzie klasy liczą po trzydzieścioro kilkoro uczniów...

– *Młodzi ludzie, wybierając szkołę średnią, bardzo często stawiają na pierwszym miejscu możliwość nawiązania nowych znajomości. Czy nie przeszkadza Ci kameralność naszego liceum?*

Ani trochę, moim zdaniem mniejsza grupa to większa szansa na zawarcie bliższych znajomości i lepszego poznania się. Nie tworzymy dużej grupy, ale zgraną i naprawdę lubiącą się. Dużo łatwiej jest dobrze poznać ludzi i zaprzyjaźnić się, przebywając w mniejszej grupie.

– *Czy pierwsze miesiące w naszym LO zmieniły lub rozwinęły Twoje zainteresowania?*

Akurat ja od początku miałem dość sprecyzowane zainteresowania, więc to się specjalnie nie zmieniło, utwierdziłem się tylko w tym, że to był dobry wybór. Nauczyciele są super i naprawdę robią wszystko, żeby lekcje nie były nudne i stawiają przed nami wyzwania, których pokonanie daje wielką satysfakcję.

Bardzo polubiłem też fizykę, to naprawdę fajny i ciekawy przedmiot.

Okazało się, że lubię też historię i WOS, mimo że nie są to przedmioty, które rozszerzam z przyjemnością, czekam na te lekcje i częste burzliwe dyskusje, które toczone w ramach zajęć.

– *Marku, jak oceniasz poziom prowadzonych zajęć na wybranych przez Ciebie rozszerzeniach?*

Poziom jest, moim zdaniem bardzo wysoki, a przy tym lekcje są przyjemne.

Nauczyciele robią dla nas wiele. Są przystępni i dobrze się z nimi pracuje.

Dla mnie szczególnie ważny jest rozwój moich kompetencji językowych i to mogę tu robić na wysokim poziomie. Grupy są tak dobierane, że nie muszę powtarzać od nowa tego, co już opanowałem. Tylko możemy „iść” z materiałem do przodu i przygotowywać się np. do certyfikatów językowych.

Rozszerzam też m.in. matematykę i tu muszę powiedzieć, że też jestem bardzo zadowolony, bo oprócz świetnych zajęć z nauczycielem prowadzącym, mamy też dodatkowe spotkania w formie koła matematycznego.

(wg www.spoleczna.edu.pl)

ĆWICZENIE 1

Odpowiedz na pytania.

1. Jakie możliwości daje liceum?
2. Jaka atmosfera panuje w liceum, które wybrał Marek?
3. W jakim mieście znajduje się liceum im. Mikołaja Reja?
4. Czym bardziej interesuje się Marek: humanistyką czy naukami ścisłymi?
5. Jakie są korzyści nauczania w mniejszych grupach?
6. Jakie przedmioty rozszerzone wybrał Marek?
7. Czy Marek lubi fizykę?
8. W jaki sposób rozwijane są kompetencje językowe uczniów w liceum?
9. Co uzupełnia wiedzę matematyczną i pomaga w jej rozszerzeniu?
10. Jak wygląda przerwa w Twojej szkole?

ĆWICZENIE 2

Jak można wytłumaczyć wypowiedzenie Marka: *„Dla mnie szczególnie ważny jest rozwój moich kompetencji językowych”*. **Wymieńcie w grupie swoje zdania na ten temat.**

ĆWICZENIE 3

Opowiedz w grupie, jakie są twoje ulubione przedmioty i dlaczego.

ĆWICZENIE 4

Zapoznaj się z kartą ocen ucznia w polskiej szkole. Dopasuj komentarz nauczyciela do oceny. Porównaj ukraiński system oceniania wiedzy w szkole z polskim. Porozmawiajcie o tym.

6 Celujący (szóstka)	Gratuluje dobrej oceny! Postara się jeszcze troszkę, a dostanie piątkę! Jest zdolna, ale leniwa.
5 Bardzo dobry (piątka)	Stać go na więcej. Tylko musi pracować systematycznie.
4 Dobry (czwórka)	Gratuluje najwyższej oceny! Ma prawdziwy talent i ciężko pracuje.
3 Dostateczny (trójka)	Oj, w tym roku coś słabo. Syn zalicza, ale jest na granicy. Musi więcej pracować...
2 Dopuszczający (dwójka)	Brawo, gratulacje! To prawdziwy sukces. Zasluził sobie na tę ocenę. Oby tak dalej.
1 Niedostateczny (jedyńska)	Bardzo mi przykro, nie opanował materiału w stopniu minimalnym. Musi jeszcze raz uczyć się tego samego.

(Wg podręcznika *Moje dziecko w polskiej szkole* S. Busiło i A. Wiśniewskiej)

Ukraina		Polska	
Poziom	Ocena	Ocena	
(Podstawowy) Початковий	1 2 3	Niedostateczny (Незадовільно)	1
(Średni) Середній	4 5 6	Mierny (Прийнятно)	2
(Dostateczny / Wystarczający) Достатній	7 8 9	Dostateczny (Задовільно)	3
(Wysoki) Високий	10 11 12	Dobry (Добре)	4
		Bardzo dobry (Дуже добре)	5
		Celujący (Відмінно)	6

(wg strony www.osvita.ua)

Nowa Ukraińska Szkoła

Kierunek akademicki – liceum
Kierunek zawodowy – liceum branżowe

I	2027 rok	Profilowana Szkoła Średnia 10 klasa – I cykl 11-12 klasa – II cykl	3 lata
II	2022 rok	Podstawowa Szkoła Średnia (gimnazjum) 5-6 klasa – I cykl 7-9 klasa – II cykl	5 lat
III	2018 rok	Szkoła Początkowa 1-2 klasa – I cykl, wprowadzający 3-4 klasa – II cykl, podstawowy	4 lata

ĆWICZENIE 5

Porównaj plakaty, przedstawiające reformę szkolną w Polsce i w Ukrainie. Wywiad z Markiem, uczniem klasy 1a Zespołu Szkół Społecznych im. Mikołaja Reja w Kielcach, pomoże Ci wyjaśnić życie szkolne w Polsce.

1. Ile lat mają uczniowie 1 klasy liceum w Polsce i 9 klasy szkoły średniej w Ukrainie?
2. Jakich przedmiotów uczą się uczniowie pierwszej klasy liceum w Polsce?
3. Jakich przedmiotów uczą się uczniowie dziewiątej klasy w Ukrainie?
4. Dlaczego młodzież szkolna w Polsce wybiera licea?
5. Jak wygląda droga uczniów na studia w Polsce i w Ukrainie?
6. Jakie koła przedmiotowe są w Twojej szkole?
7. Czy bierzesz udział w spotkaniach koła przedmiotowego?

ĆWICZENIE 6

Przeczytaj tekst. Wypisz zdania proste oraz podkreśl w nich podmiot i orzeczenie.

Pani Anna Adamczyk nie jest Polką. Ona mieszka w naszym kraju od wielu lat wraz z rodziną, którą założyła. Przyjechała do Polski z Ukrainy, aby zapoznać się z naszą kulturą, tradycjami, językiem oraz zrealizować swoje plany dotyczące studiów i przyszłości. Jest ona średniego wzrostu i ma bardzo fajny styl jeśli chodzi o garderobę. Włosy, podobnie jak oczy, są koloru czarnego. Ma śniadą cerę i zwyczaj patrzenia przez okno. Pani Adamczyk nauczała niegdyś matematyki w szkole podstawowej, do której uczęszcza moja najlepsza koleżanka.

Nauczycielka bardzo dobrze daje sobie radę z nauczaniem wybranego przez siebie przedmiotu. Jest osobą bardzo miłą i sympatyczną. Otwarta na pomoc uczniom oraz nowe pomysły. Jest nauczycielką z powołania. Uczniowie bardzo lubią panią Annę, bo zawsze pomoże, kiedy mają problem. Pani Anna świetnie komunikuje się ze swoimi wychowankami i ciekawie organizuje im wolny czas. Na jej lekcjach można wiele się dowiedzieć, często ze szczyptą humoru. Myślę, że niejedna osoba chciałaby mieć takiego nauczyciela w swojej szkole.

(wg Internetu)

ĆWICZENIE 7

Na podstawie tekstu z ćw. 6. zadaj pięć pytań koleżance / koledze.

Zapamiętaj!

Wywiad – to zapis rozmowy z jakąś osobą (często znaną), podany do wiadomości publicznej w postaci wydrukowanej, cyfrowej, nagrania dźwiękowego lub dźwiękowo-wizualnego. W **wywiadzie** nie zamieszczamy własnych przemyśleń i stwierdzeń, a zapisujemy wypowiedzi osoby, z którą wywiad przeprowadzamy.

Czytający zapis **wywiadu** nie jest zainteresowany naszą opinią, ale czyta tekst po to, by poznać zdanie i poglądy osoby, z którą wywiad przeprowadzamy. Pamiętajcie o **zasadach**, zadając pytania podczas wywiadu:

- **Zadawajcie** pytania możliwie prostym językiem.
- **Pamiętajcie** o pytaniach pomocniczych.
- **Nie zadawajcie** pytań zamkniętych.
- **Nie sugerujcie** odpowiedzi.
- **Nie pytajcie** o wiele rzeczy naraz.

ĆWICZENIE 8

Przeprowadź wywiad z koleżanką / kolegą z grupy. Skorzystaj z proponowanych pytań.

1. Jak czujesz się w szkole?
2. Czy czegoś się boisz?
3. Czy darzysz nauczycieli zaufaniem? Uzasadnij odpowiedź.
4. Czy coś nie podoba Ci się w szkole? Jeśli tak, to co?
5. Jakie są Twoje relacje z rodzicami?
6. Czy są jakieś sprawy, problemy, o których nie rozmawiasz z rodzicami oraz z nauczycielami? Jeśli tak, to z kim chcesz o nich porozmawiać?
7. Jakie są Twoje relacje z koleżankami i kolegami?
8. Czy uważasz, że jesteś dobrze traktowana / traktowany w szkole? Jeśli tak, to dlaczego?
9. Jaka według Ciebie powinna być szkoła?
10. Jaki jest Twój ulubiony przedmiot i dlaczego? Czy jest przedmiot, którego nie tolerujesz?

ĆWICZENIE 9

Poszukaj w Internecie informacji i przygotuj prezentację o Mikołaju Reju.

Zapamiętaj!

Literatura polska doby renesansu to epoka literacka w dziejach literatury polskiej przypadająca na okres od 1500 do 1620 roku. W okresie **renesansu**, zwanego też **odrodzeniem**, polska kultura przeżywała rozkwit.

Portret Mikołaja Reja
akwarela Jana Gwalberta
Olszewskiego, 1905

Wybitnymi przedstawicielami epoki odrodzenia w literaturze polskiej są Paweł z Krosna, Jan z Wiślicy, Mikołaj Hussowczyk, Mikołaj Rej, którego słowa „*A niechaj narodowie wždy postronni znają, iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają*” – są uznane za hasło do tworzenia w języku polskim. Spośród poetów polskich za lidera tego okresu uważa się Jana Kochanowskiego.

ĆWICZENIE 10

Jak rozumiesz słowa Mikołaja Reja „*A niechaj narodowie wždy postronni znają, iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają*”? Napisz swoją opinię na ten temat.

ĆWICZENIE 11

Zapoznaj się z treścią ciekawostki. W Internecie znajdź życiorys Jana Kochanowskiego. Przedstaw w grupie.

Ciekawostka

Jan Kochanowski jest najśłynniejszym polskim poetą doby renesansu, jest także pierwszym polskim poetą wielkiego formatu. Był osobą niezwykle wykształconą, czytana, dużo podróżował po Europie. Bez wahania można go nazwać *człowiekiem renesansu*. Zaadaptował do polskich warunków większość antycznych gatunków, takich jak pieśń, tren, fraszka. Odwołując się do kultury i literatury antycznej, czerpiąc z niej wzorce, stworzył (wraz z Mikołajem Rejem) podwaliny polskiego języka literackiego.

Do najśłynniejszych dzieł poety należą cykle utworów: „*Pieśni*”, „*Fraszki*”, napisane pod koniec życia „*Treny*” oraz oparty na historii wojny trojańskiej dramat „*Odprawa posłów greckich*”.

Zapamiętaj!

Fraszka (wł. *frasca* – gałązka, drobiazg) – krótki utwór liryczny, zazwyczaj rymowany lub wierszowany, o różnorodnej tematyce, często humorystycznej lub ironicznej (satyrycznej).

Tren, lament, płacz (żałobny) – utwór liryczny o charakterze żałobnym, wywodzący się ze starogreckiej poezji, blisko spokrewniony z elegią, ważny element struktury tragedii greckiej.

ĆWICZENIE 12

Zapoznaj się z wywiadem ze znanym polskim poetą Janem Kochanowskim. Nowe wyrazy i wyrażenia zapisz do słowniczka.

Foto: radiokielce.pl

Redaktor – Dzień dobry Panu, cieszę się, że zgodził się Pan na rozmowę. Czy mógłby Pan opowiedzieć o tym, jak stał się Pan jednym z najwspanialszych humanistów?

Jan Kochanowski – Ciężko pracowałem na swój sukces. Studiowałem, uczyłem się długo. Zdobyłem wykształcenie, poznałem literaturę i filozofię starożytną, a także języki klasyczne: łacinę i grekę.

R. – Co zdecydowało o tym, że postanowił Pan tworzyć w języku ojczystym, pomimo tego, że pisał Pan wciąż w języku łacińskim?

J.K. – To postanowienie, by tworzyć w języku narodowym wyrosło podczas pobytu za granicą. We Francji zaobserwowałem rozwój poetyki w ich narodowym języku i miało to na mnie duży wpływ. Przekonałem się, że można dorównać poetom starożytnym, tworząc w ojczystym języku.

R. – Otrzymał pan w spadku Czarnolas, ale przed przeprowadzką do Czarnolasu mieszkał i bywał Pan w różnych miejscach. Może Pan opowiedzieć coś o tych miejscach?

J.K. – Po powrocie do kraju kilka lat spędziłem na dworach, byłem nawet sekretarzem i dworzaninem królewskim.

R. – Ale jednak powrócił Pan do spokojnego Czarnolasu. Co o tym zdecydowało?

J.K. – Wydałem już wtedy kilka poematów i ważnych utworów. Życie na dworze w Krakowie po prostu już mnie nudziło, nie pozwalało mi się rozwijać. Osiedliłem się w Czarnolesie. Zawsze ceniłem życie w zgodzie z naturą, a Czarnolas mi to umożliwiał.

R. – Nawiązując do Pana twórczości, wprowadził Pan takie gatunki jak fraszka, elegia, dramat według reguł klasycznych. W Pana wierszach można znaleźć wiele środków artystycznych, różne miary wiersza sylabicznego?

J.K. – Często nawiązywałem do antyku, co wpłynęło na dobór uprawianych przeze mnie gatunków. Również nawiązywałem do filozofii starożytnej, odwoływałem się do twórczości Horacego. Miałem pomysły własne i postanowiłem je wprowadzić w zakresie wypowiadanych myśli i uczuć. A Horacy jest dla mnie wielkim wzorem.

R. – Jakie wartości ceni Pan najbardziej? Według jakich zasad ludzie powinni żyć i czym się kierować w życiu?

J.K. – Myślę, że przede wszystkim cnota. Cenię miłość do własnego kraju i patriotyzm, to są cechy, którymi należy się kierować.

R. – Dziękuję za rozmowę.

J.K. – Ja również dziękuję.

(wg portalu bryk.pl)

Foto: Maciej Cesarz

ĆWICZENIE 13

Czy zgadzasz się z twierdzeniem Jana Kochanowskiego, że „można dorównać poetom starożytnym, tworząc w ojczystym języku”? Porozmawiajcie o tym w grupie.

ĆWICZENIE 14

Jakimi wartościami, wg Jana Kochanowskiego, należy kierować się w życiu? Czy te wartości są aktualne w XXI wieku? Napisz wypracowanie (100 słów).

ĆWICZENIE 15

Z jaką wybitną osobistością chcesz przeprowadzić wywiad? Uzasadnij swój wybór. W trakcie przygotowań do wywiadu pamiętaj o formułkach grzecznościowych na jego początku i na końcu. Przeprowadź wywiad według przykładowego planu.

1. Ostatnio ukazał się nowy tomik Pana poezji. Dużo miejsca w nim Pan poświęca miłości do ojczyzny. Co skłoniło Pana do napisania wierszy o tematyce patriotycznej?

2. Czym dla Pana jest flaga narodowa i godło państwowe?

3. Zgadzam się z Panem, ale czy ktoś, kto jest poza granicami kraju, też tak samo kocha ojczyznę?

ĆWICZENIE 16

Jakich przedstawicieli epoki renesansu – pisarzy i poetów ukraińskich – znasz i jakie ich utwory czytałaś / czytałeś?

ĆWICZENIE 17

Wysłuchaj fraszki „Do gór i lasów”. Za pomocą słownika ustal znaczenie nowych słów i wyrażeń. Czy rozumiałaś / rozumiałeś treść wiersza? Porozmawiajcie o tym w grupie.

<https://tinyurl.com/ms4ef7b9>

Jan Kochanowski

Do gór i lasów

Wysokie góry i odziane lasy!
 Jako rad na was patrzę, a swe czasy
 Młodsze wspominam, które tu zostały,
 Kiedy na statek człowiek mało dbały.
 Gdziem potym nie był? Czegom nie skosztował?
 Jażem przez morze głębokie żeglował,
 Jażem Francuzy, ja Niemce, ja Włochy,
 Jażem nawiedził Sybilline lochy¹.
 Dziś żak spokojny, jutro przypasany
 Do miecza rycerz, dziś między dworzany
 W pańskim pałacu, jutro zasię cichy
 Książd w kapitule, tylko że nie z mnichy
 W szarej kapicy a z dwojakim płatem;
 I to czemu nic, jeśliż opatem?
 Taki był Proteus², mieniać się to w smoka,
 To w deszcz, to w ogień, to w barwę obłoka.
 Dalej co będzie? Srebrne w głowie nici,
 A ja z tym trzymam, kto co w czas uchwyci.

Utrwalamy wiedzę o czasowniku

Czasownik to część mowy, która nazywa czynności (**piszę**) lub stany (**choruję**).
 Odpowiada na pytania: *co robi?* *co się z kimś (czymś) dzieje?*

Czasowniki dzielimy na:

DOKONANE

(co zrobić?)

napisać, otworzyć

NIEDOKONANE

(co robić?)

pisać, otwierać

¹ Jaskinie w okolicy Neapolu, siedziba wieszczki Sybilli.

² W mitologii greckiej bóstwo morskie, syn boga Posejdona i Tetydy.

Czasowniki występują w formach:

OSOBOWYCH, gdyż można określić osobę, liczbę, czas, rodzaj, tryb. Taką odmianę nazywamy **koniugacją**.

NIEOSOBOWYCH, gdyż nie można określić osoby. Do tych form zalicza się **bezokolicznik** (*napisać, otworzyć*) oraz formy **zakończone na -no, -to** (*napisano, podjęto*).

CZAS		
	dokonany	niedokonany
przeszły	<i>napisał</i>	<i>pisał</i>
teraźniejszy	x	<i>pisze</i>
przyszły:		
forma prosta	<i>napisze</i>	x
forma złożona	x	<i>będzie pisał</i> <i>będzie pisać</i>

OSOBY I LICZBY		
	Liczba pojedyncza lp.	Liczba mnoga lm.
1 os.	<i>piszę</i>	<i>piszemy</i>
2 os.	<i>piszesz</i>	<i>piszecie</i>
3 os.	<i>pisze</i>	<i>piszą</i>

RODZAJE	
męski (m.)	<i>pisał, będzie pisał, pisałby</i>
żeński (ż.)	<i>pisała, będzie pisała, pisałaby</i>
nijaki (n.)	<i>pisało, będzie pisało, pisałoby</i>
męskoosobowy (mos.)	<i>pisali, będą pisali, pisaliby</i>
niemęskoosobowy (nmos.)	<i>pisały, będą pisały, pisałyby</i>

TRYBY	
orzekający	<i>pisze</i>
przypuszczający	<i>pisalby</i>
rozkazujący	<i>niech pisze</i>

- Przez czasy odmieniają się tylko czasowniki w **trybie orzekającym**.
- W czasie teraźniejszym występują tylko czasowniki **niedokonane**.
- W czasie przyszłym w formie prostej występują **tylko** czasowniki **dokonane**, a w formie złożonej – **tylko** czasowniki **niedokonane**.

Przez rodzaje odmieniają się czasowniki w czasie przeszłym, w czasie przyszłym złożonym (**nie zawierającym bezokolicznika**) oraz w trybie przypuszczającym.

W liczbie mnogiej czasownik występuje w rodzaju:

MĘSKOOSOBOWYM (MOS.),
gdy czynność jest wykonywana przez ludzi, wśród których jest przynajmniej jeden mężczyzna

NIEMĘSKOOSOBOWYM (NMOS.),
gdy w grupie nie ma osób płci męskiej

- Czasowniki w **trybie rozkazującym** odmieniają się przez **osoby i liczby**.
- Czasowniki w **trybie przypuszczającym** odmieniają się przez **osoby, liczby, rodzaje**. Zawierają częstkę **by**, która jest ruchoma i w zdaniu może występować po różnych wyrazach.

ĆWICZENIE 18

Z ćw. 17. wypisz czasowniki, ustal czas, formę (osobowa / nieosobowa), określ formę gramatyczną, utwórz bezokolicznik. Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

Czasownik w zdaniu	patrzę
czas	teraźniejszy
os.	1
liczba	pojedyncza
rodzaj	—
tryb	orzekający
postać	niedok.
bezokolicznik	patrzeć

ĆWICZENIE 19

W wyrazach w nawiasach zmień rodzaj z żeńskiego na męski lub z męskiego na żeński. Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

1. Myślę, że (*stanąłem*) na wysokości zadania.
2. Wreszcie (*wzięła*) książkę do rąk i (*zaczęła*) czytać.
3. W końcu (*wypłynąłem*) na środek rzeki.
4. Tym razem (*przeciagnąłeś*) strunę.
5. (*Minęłam*) się z tobą na ulicy.
6. Ja (*sięgnąłem*) po książkę.
7. Za mocno (*pociągnęłaś*) za sznurek.
8. Brat (*zmarznął*) na spacerze.
9. Ona (*zdejła*) książkę z półki.
10. Kierowca (*minął*) znak drogowy.

ĆWICZENIE 20

Wpisz literę **ę** lub **ą**. Zmień czas na teraźniejszy. Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

1. Ostatnio zacz...łem odwiedzać chorego znajomego.

2. Zacz...liśmy ćwiczyć.
3. Zacz...ł się ostatni rok nauki w podstawówce.
4. Kiedy zacz...łeś się interesować podróżami?
5. Niektórzy kibice zacz...li opuszczać trybuny.
6. Niektóre koleżanki z klasy zacz...ły się przyglądać.
7. Wakacje zacz...ły się od zwiedzania parku nad morzem.
8. Kolega zacz...ł trenować karate.
9. Ostatnio często zacz...łam odwiedzać miejskie muzeum.
10. Dlaczego zacz...liście grać beze mnie?

ĆWICZENIE 21

Wysłuchaj tekstu, w miejsce luk wpisz brakujące wyrazy i wyrażenia. Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

<https://tinyurl.com/4y9xppjm>

Mój najlepszy dzień w szkole

Moim ... w szkole był ostatni piątek. Pierwsza lekcja, którą mieliśmy, była mega fajna, ponieważ ... zaprosiła ... z poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Na tej lekcji było wiele ..., które robiliśmy. Najpierw podzieliła nas pani ..., ja akurat z tymi grupami ..., ponieważ byłam z samymi chłopakami. Dostaliśmy ..., na której mieliśmy wyjaśnić słowa takie jak ... i takie różne. Następnie ... zabrała 9 chętnych osób na chwilę za drzwi, potem weszli i mieli na ... takie śmieszne aureole z napisami: lizus, samotnik, lider, mediator, ... itp.

Kiedy lekcja już skończyła się, ... pod salę nr ... na język angielski. Tak normalnie na angielskim jesteśmy ... na grupy. Akurat wtedy tamta grupa miała z nami, ponieważ nie było Na ..., jak i na innych ...

Foto: www.io2.slupsk.pl

Pani [] lekcje normalnie, ale jak ktoś coś śmiesznego palnie to cała [] się śmieje. Pod koniec lekcji pani [], że ktoś żuł [] na lekcji i na następnej lekcji będziemy mieć „[]”.

Następną lekcją był język [], na którym było jak zwykle, dużo pracy, zwyczajna [] polskiego.

Następnymi zaś lekcjami były []. Oczywiście my dziewczyny poszłyśmy [] z dziewczynami []. I d. [] przebrałyśmy się w stroje kąpielowe i weszłyśmy na dużą []. Na tej sali [] ćwiczenia, a jak je [], to miałyśmy wolne. Wtedy [] robić, co tylko chcemy.

Po tym wszystkim przebrałyśmy się i [] włosy. Następnie z Weroniką i Wiktoria [] w szkolnej stołówce. Pożegnaliśmy się i []. Tak minął mój „[] dzień w szkole”.

Marta kl. I a

ĆWICZENIE 22

Napisz wypracowanie na temat swojego udanego dnia szkolnego (60 słów).

ĆWICZENIE 23

Przeczytaj tekst. Porozmawiajcie w grupie, jakie uczucia budzi opisana sytuacja. Czy ktoś miał podobny dzień?

Piątek trzynastego

Piątek trzynastego. Mój dzisiejszy dzień w szkole to kompletna katastrofa. Wszystko zaczęło się już rano, kiedy budzik postanowił strajkować. Obudziłem się kwadrans po siódmej, a przecież lekcje zaczynają się o ósmej! W panice wpadłem do łazienki, zapomniałem o śniadaniu i wybiegłem z domu, rzucając szybkie „cześć” мамie.

Pierwszym punktem programu była matematyka. Wiedziałem, że będzie kartkówka, ale wieczorem wolałem obejrzeć nowy odcinek serialu. Efekt? Czysta kartka i pała zapewniona. Pani Kowalska spojrzała na mnie z politowaniem, a ja czułem, jak robi mi się gorąco na twarzy. Ta jedyńska z matmy to był dopiero początek.

Na historii było jeszcze gorzej. Mieliśmy prezentować projekty o powstaniu warszawskim. Cały tydzień nad tym siedziałem, dopracowując każdy szczegół. Włożyłem płytę do rzutnika, kliknąłem „start”... i nic. Komputer zawiesił się na dobre! Próbowałem wszystkiego, ale projekt nie chciał się uruchomić. Nauczyciel, pan Nowak, powiedział, że mam szansę na prezentację dopiero za tydzień, ale ocena będzie niższa. Poczulem, że to niesprawiedliwe, bo przecież byłem przygotowany!

Wielka przerwa. Też porażka. Stojąc w kolejce do stołówki, potknąłem się i rozlałem cały kubek kompotu na moją ulubioną bluzę. Resztę dnia musiałem spędzić z wielką, lepą plamą na piersi. Wyglądałem jak klaun.

Foto: www.freepik.com

Na koniec, na WF-e, podczas gry w koszykówkę, tak nieszczęśliwie postawiłem nogę, że upadłem i skręciłem kostkę. Koniec lekcji, od razu do pielęgniarki, potem telefon do rodziców i prosto do lekarza. Okazało się, że to nic poważnego, ale noga w opasce usztywniającej to nie jest szczyt marzeń.

Wróciłem do domu, kulejąc i z grymasem na twarzy. Mama tylko pokręciła głową. Taki dzień to prawdziwa rzadkość, ale czuję, że będę go pamiętać jeszcze długo. Otóż tak wyglądał mój piątek trzynastego.

ĆWICZENIE 24

Opowiedz o swoim pechowym dniu. Jakie wnioski wyciągnąłeś / wyciągnęłaś?

ĆWICZENIE 25

Z tekstu *Rozmowa z Markiem uczniem klasy 1a* wypisz 5 czasowników osobowych i 5 nieosobowych. W osobowych określ osobę, liczbę, czas, rodzaj, tryb.

WZÓR: zaciekaWił – 3 os., lp., przeszły, orzekający.

ĆWICZENIE 26

Wybierz czasowniki we wskazanej formie i uzupełnij frazeologizmy. Czy znasz ich znaczenie? Czy są podobne w języku ukraińskim? Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

2 os.

w bawełnę

(pakować, leciał, owijasz)

lm.

trzy po trzy

(gadała, pletli, liczyć)

cz. terażniejszy

kołkiem

(siedzi, rzuci, zastaniesz)

mos.

wodę

(nosiły, laliście, zawracał)

ĆWICZENIE 27

Przekształć zdania tak, aby adresatami były określone osoby dorosłe. Użyj odpowiednich form trybu rozkazującego. Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

0. Otwórz okno. (Dziadek).
Dziadku, proszę otworzyć okno!
1. Spróbuj mnie zrozumieć. (Koleżanka) .
2. Umyj naczynia. (Marta) .
3. Zaczekaj na mnie! (Pan) .
4. Podaj książkę. (Adam) .
5. Zamknij drzwi. (Pani Ania) .
6. Włącz telewizor. (Wujek) .
7. Przynieś wodę. (Ciocia) .
8. Przesuń krzesło. (Kolega) .
9. Pokrój chleb. (Ola) .
10. Napisz list. (Pan Kowalski) .

ĆWICZENIE 28

Przekształć zdania, stosując różne czasowniki w trybie przypuszczającym, aby się stały uprzejmymi prośbami. Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

0. Niech pani mu wytłumaczy!
Czy mogłaby mu pani wytłumaczyć!
1. Najpierw wypełnijcie te dwa druki.
2. Zaczekajcie w pokoju obok!
3. Darku, otwórz mi drzwi!
4. Marto, wchodź!
5. Zaczekaj na mnie na przystanku!
6. Niech pan najpierw wypełni ankietę, a potem poda dokumenty.
7. Najpierw kupcie sobie państwo bilety!
8. Niech pan tu nie wchodzi!
9. Niech pani da mi spokój!
10. Niech pan poda mi sól!

Odrobina pisowni

PISOWNIA CZĄSTKI *by*

Łącznie piszemy:

- **z czasownikami w formie osobowej**, np.: pisał**by**m, poszli**byście**;
- **ze spójnikami**, np.: gdy**byście**, ale**by**m, jak**by**, byle**byś**, chociaż**by**;
- **z innymi wyrazami**, np.: ani**by**m, czy**byś**, czyż**by**, niech**by**, gdy**by**, że**by**.

Rozdzielnie piszemy:

- **z formami nieosobowymi czasowników**, np.: zrobić **by**, napisano **by**, podsunęto **by**, zapłacono **by**;
- **jeśli występuje przed czasownikiem**, np.: z przyjemnością **bym** przeczytał, z radością **bym** przyszła, z apetytem **byśmy** zjedli;
- **po innych częściach mowy**, np.: warto **by**, można **by**, tak **by**, tam **by**, gdzie **by**, trzeba **by**, w telewizji **byś** tego nie obejrzał, on **by** tego nie zrobił.

Zapamiętaj!

Cząstki **-bym, -byś, -by** są ruchome, mogą występować również przed czasownikiem, do którego się odnoszą. Np.: Z przyjemnością poszedł**by**m do kina. Z przyjemnością **bym** poszedł do kina.

ĆWICZENIE 29

Otwierając nawiasy, cząstkę **by** zapisz łącznie lub rozdzielnie. Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

1. Gdy (*bym*) miał gitarę, to (*bym*) na niej grał.
2. Warto (*by*) bliżej zapoznać się z życiorysem Ignacego Krasickiego.
3. Gdy (*byście*) mieli więcej czasu, to (*byście*) dłużej poćwiczyli.
4. Wielkie (*by*) było zamieszanie, jeżeli (*by*) nauczyciel się spóźnił.
5. Kto (*by*) przypuszczał, że on potrafi coś takiego zrobić.
6. Myślę, że tę sytuację poprawiło (*by*) powołanie nowego przewodniczącego.
7. Powiedzieć (*by*) na czas, to (*by*) nie doszło do awantury.
8. Niech (*by*) chłopaki pomogli.
9. Odrobić (*by*) lekcje na czas.
10. Idziemy, jak gdy (*by*) nigdy nic.

ĆWICZENIE 30

Utwórz formy trybu przypuszczającego od czasownika **nosić**.

LICZBA POJEDYNCZA		
rodzaj męski	rodzaj żeński	rodzaj nijaki
1. os. nosiłbym	1. os. <input type="text"/>	1. os. —
2. os. <input type="text"/>	2. os. <input type="text"/>	2. os. —
3. os. <input type="text"/>	3. os. <input type="text"/>	3. os. <input type="text"/>

LICZBA MNOGA	
rodzaj męskoosobowy	rodzaj niemęskoosobowy
1. os. <input type="text"/>	1. os. <input type="text"/>
2. os. <input type="text"/>	2. os. <input type="text"/>
3. os. <input type="text"/>	3. os. <input type="text"/>

ĆWICZENIE 31

Wpisz podane w ramce czasowniki do odpowiednich rubryk tabeli. Uzupełnij regułę.

LICZBA POJEDYNCZA		
rodzaj męski	rodzaj żeński	rodzaj nijaki
1. os. <input type="text"/>	1. os. <input type="text"/>	1. os. —
2. os. <input type="text"/>	2. os. <input type="text"/>	2. os. —
3. os. <input type="text"/>	3. os. <input type="text"/>	3. os. <input type="text"/>

LICZBA MNOGA	
rodzaj męskoosobowy	rodzaj niemęskoosobowy
1. os. <input type="text"/>	1. os. <input type="text"/>
2. os. <input type="text"/>	2. os. <input type="text"/>
3. os. <input type="text"/>	3. os. <input type="text"/>

rozwiązałbym, postąpiłybyśmy, rozwiązałby, rozwiązalibyście, postąpiłbyś,
postąpiłoby, rozwiązałbyś, postąpiłabym, rozwiązaliby, postąpiłybyście,
rozwiązalibyśmy, postąpiłaby, postąpiłyby

Zapamiętaj!

Cząstki **bym, byś, by, byśmy, byście** z osobowymi formami czasownika i ze spójnikami piszemy **łącznie**, a z nieosobowymi **rozdzielnie**.

ĆWICZENIE 32

Przekształć zdania według wzoru. Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

0. *Chętnie odwiedziłbym koleżankę.*
Chętnie bym odwiedził koleżankę.
1. O której chcielibyście wyjść z domu?
2. Jak rozwiązalibyśmy ten problem?
3. Na pewno napisałbym to streszczenie.
4. Z przyjemnością pomogłabym ci w lekcjach.
5. Chętnie poszlibyśmy na spacer.
6. Czy byłbyście dzisiaj gotowe do pójścia na basen?
7. Czy dziecko byłoby zadowolone z takiego prezentu?
8. Czy grzeczne dzieci tak by się zachowały w podobnej sytuacji?
9. Chętnie zjedlibyśmy obiad w tej restauracji.
10. Chętnie odwiedzilibyśmy babcię w niedzielę.

Przypomnij sobie

WSZYSTKIE CZĘŚCI ZDANIA NA PRZYKŁADZIE!

Pilny	uczeń	starannie	odrobił	wczoraj	lekcje.
przydawka	podmiot	okolicznik	orzeczenie	okolicznik	dopełnienie

ĆWICZENIE 33

Z tekstu ćw. 21. wypisz zdania proste oraz określ w nich podmiot i orzeczenie.

ĆWICZENIE 34

Rozwiąż test.

1. **Przedmioty rozszerzone, które wybrał Marek to:**
 - a. język obcy i matematyka;
 - b. historia i biologia;
 - c. chemia i fizyka.
2. **Najłatwiej przyswaja się informacje w:**
 - a. średnich grupach;
 - b. małych grupach;
 - c. mieszanych grupach.
3. **Dziewiąta klasa szkoły ukraińskiej w Polsce to:**
 - a. szkoła branżowa;
 - b. druga klasa liceum;
 - c. pierwsza klasa liceum.

4. Przeprowadzający wywiad stosuje zasady:

- a. zadaje kilka pytań naraz;
- b. wyraża własną opinię;
- c. zadaje pytania możliwie prostym językiem.

5. Doba renesansu w Polsce trwała:

- a. od 1500 roku do 1620 roku;
- b. od 1480 roku do 1565 roku;
- c. od 1520 roku do 1660 roku.

6. Jan Kochanowski to polski poeta epoki:

- a. klasycyzmu;
- b. baroku;
- c. renesansu.

7. Do kogo należą słowa: *„A niechaj narodowie wždy postronni
znają, iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają”?*

- a. Ignacego Krasickiego;
- b. Mikołaja Reja;
- c. Jana Kochanowskiego.

8. W jakim rodzaju występują wszystkie czasowniki?

- a. męskim, żeńskim, nijakim, męskoosobowym, niemęskoosobowym;
- b. męskim, żeńskim, nijakim;
- c. męskim, męskoosobowym, niemęskoosobowym.

9. Przez co odmienia się czasownik?

- a. osoby i przypadki;
- b. osoby i liczby;
- c. liczby i przypadki.

10. W której linii wszystkie wyrazy są napisane poprawnie:

- a. gdybym, zrobić by, kupiłby, zarobiłabym;
- b. jeśli by, chciała bym, jedliby, czyżby;
- c. niechby, możnaby, poszlibyście, napisano by.

Lekcja 2

ŚRODKI MASOWEGO PRZEKAZU

Słownictwo.

Oświecenie. Ignacy Krasicki.

Rzeczowniki pluralia tantum.

Pisownia skrótów i skrótowców.

Sprawdź siebie. Test.

Prasa: gazeta, tygodnik, miesięcznik, dziennik, artykuł, reportaż, felieton, wywiad, redaktor, dziennikarz, nakład.

Radio: audycja, program, prezenter, słuchacz, czas antenowy, wywiad radiowy, reportaż radiowy.

Telewizja: serial, film, program informacyjny, wiadomości, aktor, reżyser, scenariusz, emisja, oglądalność, abonament.

Portale społecznościowe: Internet, Facebook, Instagram, YouTube, TikTok, LinkedIn; założyć / mieć konto na Facebooku; sztuczna inteligencja (SI / AI).

Komunikatory: Viber, WhatsApp, Messenger, Telegram, Zoom, Microsoft Teams, WiFi.

Słownictwo ogólne związane z mediami: aplikacja, blog, podcast, profil, post, komentarz, polubienie, udostępnienie, grupa, wydarzenie, ban, czat, rozmowa, wiadomość, połączenie głosowe, połączenie wideo, portal, strona, witryna, artykuł, news, informacja, link, domena, serwer, przeglądarka; wywiad, analiza, komentarz, esej, fake news, dezinformacja, mowa nienawiści, cenzura, wolność słowa; reporter, komentator, widz, słuchacz, czytelnik, użytkownik, internauta, blogger.

Przydatne czasowniki: publikować, informować, komentować, udostępniać, promować, analizować, relacjonować, czatować.

Moc słowa i obrazu

Środki masowego przekazu – prasę, radio, telewizję i Internet – nazywa się często czwartą władzą. Określenie to wyraźnie świadczy o tym, jak wielką rolę odgrywają one w systemie demokratycznym. Ich zadanie polega przede wszystkim na przekazywaniu informacji o wszystkim, co się dzieje. W środkach masowego przekazu odbywa się wiele ważnych dyskusji, w których mogą wziąć udział nie tylko eksperci i dziennikarze, ale także obywatele.

Wielkie znaczenie ma także kontrolna funkcja środków masowego przekazu.

Moc słowa nakłada na dziennikarzy wielką odpowiedzialność – muszą oni bardzo dokładnie sprawdzać uzyskiwane informacje.

Dla wiarygodności mediów wyjątkowe znaczenie ma ich niezależność. Przede wszystkim powinny być niezależne od organów władzy. Marzeniem wszystkich redakcji jest ponadto niezależność ekonomiczna.

Mówi się, że problemem naszych czasów jest nie tyle brak wiadomości, ile ich nadmiar.

Wszystkie gazety, stacje telewizyjne i radiowe oraz portale informacyjne muszą dbać o to, by nie zabrakło w nich żadnej ważnej wiadomości. Pluralizm mediów ma tak ogromne znaczenie jeszcze z jednego powodu. Otóż, mimo że większość dziennikarzy pragnie zachować obiektywizm, to przecież mają oni swoje poglądy, polityczne sympatie i antypatie.

Media – choć z natury muszą być selektywne, a często bywają także stronnicze – pozostają niezwykle ważnym źródłem informacji. Niedobrze jednak, gdy ktoś sądzi, że telewizyjni, gazetowi czy internetowi komentatorzy będą myśleć za niego – wręcz przeciwnie, ich opinie powinny zachęcić każdego do samodzielnego przemyślenia danej kwestii i pomóc w zajęciu własnego stanowiska.

Do roku 2000 głównymi środkami przekazu informacji były media tradycyjne, takie jak telewizja, radio czy prasa.

Po 2000 roku, dzięki dynamicznemu rozwojowi Internetu, pojawiło się znacznie więcej możliwości. Technologie internetowe sprawiły, że dostęp do informacji jest łatwy i możliwy w każdym miejscu – w domu, pracy lub na spacerze. Ludzie nie tylko odbierają znacznie więcej informacji, ale także dzielą się nimi z innymi i tworzą własne. Umożliwiają to w dużej mierze media społecznościowe.

(wg kwoie.ceo.org.pl)

ĆWICZENIE 1

Odpowiedz na pytania.

1. Jakie zadanie pełnią środki masowego przekazu?
2. Jak inaczej nazywane są media, czyli środki masowego przekazu?
3. Dlaczego środki masowego przekazu powinny być niezależne?
4. Na czym polega odpowiedzialność dziennikarza?
5. O co dbają, przede wszystkim, środki masowego przekazu?
6. Czy w interesie dziennikarza jest zachowanie obiektywizmu?
7. Jaką rolę pełnią komentatorzy?
8. Jakie środki masowego przekazu były głównymi środkami informacji przed 2000 rokiem?
9. Jakie zmiany zaszły wśród mediów po 2000 roku?
10. Jakie możliwości dają technologie internetowe?

ĆWICZENIE 2

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

Ciekawostka

Początki prasy sięgają XVII wieku. W roku 1609 w Strasburgu ukazała się pierwsza gazeta. Pomysł szybko przyjął się w całej Europie: pierwszą polską gazetę – „Merkuriusz Polski Extraordynaryjny” – wydawano od 1661 r. w Krakowie, a później także w Warszawie. Jednak dopiero w wieku XIX prasa zaczęła być czytana powszechnie.

1 stycznia 1776 r. we Lwowie w języku francuskim zaczął ukazywać się tygodnik „Gazette de Léopol” („Gazeta Lwowska”). Na ziemiach wschodnich w Ukrainie pierwsza publikacja prasowa ukazała się w Charkowie. W 1812 roku ukazał się „Tygodnik Charkowski” („Харьковский еженедельник”).

Pierwsze regularne programy radiowe zaczęto nadawać w 1920 r. Telewizja narodziła się w 1936 r., ale popularność zyskała w latach 40. i 50. Początkowo telewizja była tylko czarno-biała, kolor pojawił się na małym ekranie dopiero w 1956 r.

ĆWICZENIE 3

Oceń, które zdanie jest prawdziwe, a które fałszywe. Zaznacz odpowiednio literami P lub F. Uzasadnij odpowiedzi.

Twierdzenie		P	F
1.	Media odgrywają wielką rolę w systemie demokratycznym.	☐	☐
2.	Środki masowego przekazu nazywa się często szóstą władzą.	☐	☐
3.	Dziennikarze nie sprawdzają uzyskiwanych informacji.	☐	☐
4.	Środki masowego przekazu to tylko prasa, radio, telewizja.	☐	☐
5.	Problemem naszych czasów jest nadmiar wiadomości.	☐	☐
6.	Media muszą dbać o to, by nie zabrakło żadnej ważnej informacji.	☐	☐
7.	Media nie są selektywne i stronnicze.	☐	☐
8.	Po 2000 roku dostęp do informacji zmienił się.	☐	☐
9.	Telewizja, radio i prasa nigdy nie były głównymi środkami przekazu informacji.	☐	☐
10.	Dzięki mediom społecznościowym dostęp do informacji jest możliwy i łatwy w każdym miejscu.	☐	☐

ĆWICZENIE 4

Odpowiadając na pytania, napisz esej o środkach masowego przekazu (40 słów).

1. Jak rozumiesz pojęcie *środki masowego przekazu*?
2. Jakie znasz rodzaje mediów?
3. Podaj swój ulubiony program telewizyjny lub radiowy.
4. Czy korzystasz z mediów społecznościowych i jakich?
5. Czy masz założone konto na Facebooku lub na Instagramie?
6. Na jakich platformach mają założone konta Twoje koleżanki i Twój koleś?

ĆWICZENIE 5

Porozmawiajcie w grupie, czy środki masowego przekazu odgrywają rzeczywiście rolę „czwartej władzy”? Jakie funkcje pełnią media? Dlaczego prasę, radio, telewizję i Internet określa się często mianem „czwartej władzy”?

ĆWICZENIE 6

Przygotuj prezentację o ulubionych sieciach społecznościowych i zaprezentuj w grupie. Uzasadnij swój wybór. W jakim celu z nich korzystasz?

ĆWICZENIE 7

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

Ciekawostka

Sztuczna inteligencja, SI (ang. *artificial intelligence, AI*) – inteligencja wykazywana przez urządzenia obliczeniowe (w przeciwieństwie do inteligencji naturalnej). W potocznym rozumieniu jest ona często używana w kontekście ogólnej sztucznej inteligencji. W informatyce oznacza także tworzenie modeli i programów symulujących choć częściowo zachowania inteligentne. Dzięki tym technologiom można wytrenować komputery w taki sposób, by potrafiły wykonywać określone zadania poprzez przetwarzanie dużych ilości danych i rozpoznawanie występujących w nich wzorców.

ĆWICZENIE 8

Przeczytaj fragment rozmowy dziennikarki Anny Rasińskiej z doktorem Tomaszem Rożkiem, fizykiem, dziennikarzem naukowym i jednym z najbardziej rozpoznawalnych popularyzatorów nauki w Polsce. Czy zgadzasz się z twierdzeniem, że sztuczna inteligencja ma przyszłość? Uzasadnij. Porozmawiajcie w grupie na ten temat.

W ostatnim czasie w przestrzeni medialnej zrobiło się głośno na temat sztucznej inteligencji i zagrożeń z nią związanych. Dlaczego dzieje się to właśnie teraz, skoro badania nad AI trwają od wielu lat?

Tomasz Rożek: Wynika to z faktu, że ostatnio informacje te trafiły do bardzo szerokiego grona odbiorców. Duże modele językowe, jakim jest chociażby ChatGPT, powstawały od kilkudziesięciu lat. Natomiast pierwszy raz w historii, w listopadzie ubiegłego roku, pokazano efekt ich pracy szerszemu odbiorcy. Nagle ludzie mogli wypróbować i zobaczyć, że to o

Tomasz Rożek

czym ktoś mówił, np. podczas konferencji naukowych, lub co widzieliśmy na wielu filmach o tematyce science fiction, jest prawdą.

Jakie niebezpieczeństwa związane są z AI?

Zagrożeń związanych ze sztuczną inteligencją jest rzeczywiście bardzo dużo. Im potężniejsze narzędzie, tym większe ryzyko związane z jego zastosowaniem. Każda taka lista będzie subiektywna, z czym musimy się pogodzić. To, że ja widzę gdzieś zagrożenia, nie znaczy, że ktoś inny będzie je widział dokładnie w tym samym miejscu.

Jednak realnym problemem będzie fakt, że przez rozwój technologii wiele zawodów i profesji zniknie.

(...) Z pewnością powstaną inne. Może te zmiany zmobilizują nas na przykład do tego, żeby więcej tworzyć... Nawet gdyby się okazało, że nowe profesje nie powstaną, być może w przyszłości będziemy po prostu inaczej funkcjonować, np. bez pracy od rana do nocy. Może te zmiany dadzą nam kopa do stworzenia nowego prawa pracy, w którym tydzień pracy będzie trwał 4 dni, a nie 5.

(wg www.onet.pl)

Zapamiętaj!

Oświecenie to okres w historii literatury i kultury polskiej, przypadający na lata 1740–1822. Idee polskiego **oświecenia** zostały w znacznej mierze zaczerpnięte z pokrewnych zjawisk na zachodzie Europy. Idee owe głosiły: filozofię wolności narodowej, naukowy pogląd na świat, powszechną oświatę, sprzeciw wobec pozostałości feudalizmu itd. W Polsce zaś oświecenie rozwinęło się później niż na zachodzie Europy. W tym okresie została przyjęta konstytucja, powszechnie zwana Konstytucją 3 Maja. Powstają też publiczna Biblioteka Załuskich, Teatr Narodowy i Szkoła Rycerska w Warszawie, Liceum Krzemienieckie, Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Lwowie.

Zakład Narodowy
im. Ossolińskich we Lwowie
obecnie Lwowska Narodowa
Biblioteka Naukowa
im. Wasyła Stefanyka

Zapamiętaj!

Bajka – krótki utwór literacki zawierający morał (*pouczenie*), często jest wierszowany, czasem żartobliwy. Morał może znajdować się na początku (*promythium*) lub na końcu (*epimythium*) utworu albo wynikać z jego treści. Istotną cechą bajki jest alegoryczność. Bohaterami bajek mogą być ludzie, a także zwierzęta, przedmioty i zjawiska, które uosabiają typy ludzkie, cechy charakteru lub przeciwstawne poglądy i stanowiska. Jest jedną z odmian epiki, choć bajka epigramatyczna ma dużo cech lirycznych.

ĆWICZENIE 9

Wysłuchaj życiorysu wybitnego polskiego poety okresu oświecenia Ignacego Krasickiego. Nowe słownictwo wypisz do słowniczka. Zapisz słownie daty wydarzeń w jego życiu.

Dostojnik kościelny, poeta, a także prekursor¹ polskiej powieści. Jeden z głównych przedstawicieli polskiego oświecenia, nazywany „księciem poetów polskich”.

Ignacy Krasicki urodził się 3 lutego 1735 roku w Dubiecku nad Sanem, zmarł 14 marca 1801 roku w Berlinie. Wywodził się ze zubożałej rodziny magnackiej. W 1751 roku za namową rodziców – i podobnie jak jego dwaj bracia – wstępuje do seminarium duchownego w Warszawie, w 1759 roku otrzymuje święcenia kapłańskie, po czym udaje się na dwuletnie studia do Rzymu.

Po powrocie do kraju sprawował funkcję sekretarza prymasa² – co było tym bardziej znaczące, że w czasie bezkrólewia prymas sprawował funkcję tzw. interrexa, czyli pełnił niektóre obowiązki monarchy. Potem Krasicki został kapelanem królewskim Stanisława Augusta Poniatowskiego.

W 1765 wraz z Franciszkiem Bohomolcem i przy współpracy króla Krasicki zakłada czasopismo „Monitor”, wychodzące do roku 1785, krytyczne wobec pozostałości kultury czasów saskich³. Od 1767 roku Krasicki piastuje godność biskupa warmińskiego z rezydencją biskupią w Lidzbarku Warmińskim. To dawało mu również prawo zasiadać w Senacie Rzeczypospolitej. W 1795 roku obejmuje stanowisko arcybiskupa gnieźnieńskiego, czego skutkiem była przeprowadzka z rezydencji biskupiej w Lidzbarku Warmińskim do Łowicza i Skierniewic.

<https://tinyurl.com/w6856kdr>

¹ **prekursor** – człowiek, wyprzedzający swoje czasy, zapoczątkowujący jakąś ideę, jakiś kierunek itp.

² **prymas** – arcybiskup, będący zwierzchnikiem Kościoła rzymskokatolickiego w jakimś kraju lub Kościoła anglikańskiego.

³ **czasy saskie** (1697–1763). Były to czasy, kiedy w Polsce rządzą królowie z saskiej dynastii Wettynów, August II (1697–1733) i August III (1733–1763). Ich panowanie było jednak przerywane kolejnymi elekcjami i rządami Stanisława Leszczyńskiego (1704–1709 i 1733–1736).

Portret Ignacego Krasickiego
pędzla Per Kraffta (starszego)
z ok. 1767 roku

Za początek kariery literackiej Ignacego Krasickiego wypada uznać rok 1775. Wówczas przedstawił on na tzw. obiadach czwartkowych, wydawanych przez Stanisława Augusta Poniatowskiego dla ludzi kultury, fragmenty poematu heroikomicznego „Myszeidos”. Spośród nich największą popularność zdobyła strofa śpiewana jako „Hymn do miłości ojczyzny”, przez pewien czas pełniąca funkcję nieoficjalnego hymnu Polski. Krasickiego wypada uznać za przedstawiciela nurtu klasycznego w poezji. Wyjątkiem od tego trendu wydają się próby wykorzystania nowego gatunku literackiego – powieści.

Największe natężenie aktywności pisarskiej Ignacego Krasickiego datuje się na lata 1775–1780. W 1775 wychodzi „Myszeida”, rok później powieść „Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki”, pierwsza część „Pana Podstolego” oraz anonimowo wydana „Monachomachia” – w 1778 roku. Rok 1779 to wydanie „Satyr” oraz zbioru „Bajki i przypowieści”.

Pod pseudonimem Michał Mowiński wydał również komedie „Solenizant”, „Statysta i Łgarz”. Zarówno w „Satyrach”, jak i w „Bajkach” poeta często sięgał do dialogu.

ĆWICZENIE 10

Przeczytaj bajki Ignacego Krasickiego. Sprawdź w słowniku po raz pierwszy spotkane wyrazy. Czy w bajkach są archaizmy?

Ignacy Krasicki

Szczur i kot

„Mnie to kadzą” – rzekł hardzie do swego rodzeństwa
Siedząc szczur na ołtarzu podczas nabożeństwa.
Wtem, gdy się dymem kadzideł zbytecznych zakrzusił
– Wpadł kot z boku na niego, porwał i udusił.

Jagnię i wilki

Zawždy znajdzie przyczynę, kto zdobyczy pragnie.
Dwa wilki jedno w lesie nadybali jagnię;
Już je mieli rozerwać; rzekło: „Jakim prawem?”
„Smacznyś, słaby i w lesie!” – Zjedli niezabawem.

Słowik i szczygieł

Rzekł szczygieł do słowika, który cicho siedział:

„Szkoda, że krótko śpiewasz”.

Słowik odpowiedział: „Co mi dała natura, wypełniam to wiernie.

Lepiej krótko, a dobrze, niż długo, a miernie”.

Bocian i jeleni

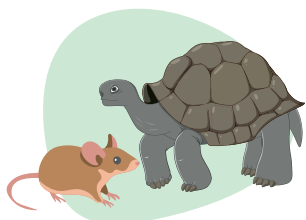
Bocian, miasta mieszkaniec, mówił jeleniowi:

„Ty kunsztu lekarstw nie znasz”.

Jeleń mu odpowie: „Prawdę mówisz, bocianie, lekarstw nie rozumiem, Ale ty leczysz, a ja chorować nie umiem”.

Umarł mędrzec w lat dziesięć na dachu przy mieście:

Umarł prostak na puszczy, żył tylko lat dwieście.

Żółw i mysz

Że zamknięty w skorupie niewygodnie siedział,

Żałowała mysz żółwia; żółw jej odpowiedział:

„Miej ty sobie pałace, ja mój domek ciasny;

Prawda, nie jest wspaniały – szczupły, ale własny”.

ĆWICZENIE 11

Przeczytaj „Hymn do miłości ojczyzny”. O czym jest ta pieśń? Przedstaw swoją opinię. Skorzystaj ze słownictwa w ramce.

Ignacy Krasicki

Hymn do miłości ojczyzny

Święta miłości kochanej ojczyzny,

Czują cię tylko umysły poczciwe!

Dla ciebie zjadłe smakują trucizny,

Dla ciebie więzy, pęta niezелzywe.

Kształcisz kalectwo przez chwalebne blizny,

Gnieźdźsisz w umyśle rozkoszy prawdziwe,

Byle cię można wspomóc, byle wspierać,

Nie żał żyć w nędzy, nie żał i umierać.

Podobał mi się. Nie podobał mi się. Jest taki... patetyczny / staroświecki /
trudny / nudny / niedzisiejszy / wzniosły...

Zapamiętaj!

Apostrofa – figura retoryczna polegająca na zwróceniu się do fikcyjnego adresata, nadająca wypowiedzi patetyczny charakter.

ĆWICZENIE 12

Jak sądzisz, pierwsze zdanie hymnu jest apostrofą do miłości, apostrofą do ojczyzny, metaforą patriotyzmu czy zwrotem do Polaków – patriotów? Uzasadnij.

ĆWICZENIE 13

Zastanówcie się w grupie, dlaczego wiersz ma w tytule słowo hymn?

1. Ponieważ jest śpiewany w ważnych momentach.
2. Ponieważ jest podniosły w treści i stylu.
3. Ponieważ dotyczy ojczyzny.
4. Ten wiersz nie powinien się tak nazywać.

ĆWICZENIE 14

W grupie zagrajcie w dziennikarza, przeprowadzającego wywiad z wybitnym przedstawicielem okresu oświecenia Ignacym Krasickim. Skorzystajcie z poniższych pytań.

1. W jakiej miejscowości Pan urodził się?
2. Jakim tytułem obdarzył król Pana?
3. Kiedy rozpoczął Pan wyższe studia teologiczne, kiedy wrócił do kraju?
4. Czy był Pan redaktorem jakiegoś czasopisma?
5. W którym roku przyjął Pan święcenia kapłańskie?
6. Kiedy został Pan arcybiskupem gnieźnieńskim?

ĆWICZENIE 15

Jakich znasz pisarzy ukraińskich, którzy pisali bajki? Wymień ich utwory i opowiedz ich treść w grupie. W jakim okresie literackim działali i jakim językiem napisali swoje utwory?

Utrwalamy wiedzę o rzeczowniku

Odmiana rzeczowników występujących tylko w liczbie mnogiej (pluralia tantum)

W języku polskim, podobnie jak w języku ukraińskim i innych, istnieje grupa rzeczowników, które występują tylko w liczbie mnogiej. Są to:

Nazwy uroczystości, obrzędów, specjalnych okresów, czynności złożonych, np.: *ferie, wakacje, imieniny, urodziny, walentynki, szachy, kręgle, zawody, studia, wagary*

Nazwy gór, niektórych miast, miejscowości i krajów, np.: *Alpy, Karpaty, Tatry, Katowice, Balice, Bielany, Czerniowce, Helsinki, Czechy, Niemcy, Węgry, Włochy*

Nazwy instrumentów, narzędzi, pojazdów, np.: *grabie, nożyce, okulary, skrzypce*

Nazwy części budowli, np.: *schody, drzwi, wrota, koszary*

Nazwy ubiorów i części ciała, np.: *spodnie, rajstopy, dżinsy, kąpielówki, usta, plecy, bokobrody*

Wyrazy zapożyczone, np.: *finanse, delikatesy*

Nazwy substancji, potraw, przedmiotów, składających się z wyodrębnionych elementów, np.: *fusy, odpadki, mydliny, lody, wnętrzności, korale*

Rzeczowniki pluralia tantum łączą się z czasownikami w liczbie mnogiej (np.: *nożyczki leżą na stole*), liczebnikami zbiorowymi (np.: *dwoje drzwi, troje skrzypiec, pięcioro schodów*), albo do liczebnika głównego dodajemy słowo „*para*”, (np.: *pięć par spodni, dwie pary okularów*). Część z nich reprezentuje rzeczowniki niepoliczalne (np.: *fusy, mydliny, wnętrzności*). Rzeczowniki pluralia tantum są zwykle **niemęskoosobowe** (np.: *te sianie, te szachy*).

Zapamiętaj!

Wszystkie te rzeczowniki odmieniamy według odmiany rzeczowników w liczbie mnogiej

M.	schody	nożyce	ferie
D.	schodów	nożyc	ferii
C.	schodom	nożycom	feriom
B.	schody	nożyce	ferie
N.	schodami	nożycami	feriami
Msc.	schodach	nożycach	feriach
W.	schody	nożyce	ferie

M.	Balice	Czechy	Bałkany
D.	Balic	Czech	Bałkan
C.	Balicom	Czechom	Bałkanom
B.	Balice	Czechy	Bałkany
N.	Balicami	Czechami	Bałkanami
Msc.	Balicach	Czechach	Bałkanach
W.	Balice	Czechy	Bałkany

M.	Niemcy	Włochy	Węgry
D.	Niemiec	Włoch	Węgier
C.	Niemcom	Włochom	Węgrom
B.	Niemcy	Włochy	Węgry
N.	Niemcami	Włochami	Węgrami
Msc.	w Niemczech	we Włoszech	na Węgrzech
W.	Niemcy	Włochy	Węgry

Zapamiętaj!

Niektóre rzeczowniki pluralia tantum w **dopełniaczu** nie posiadają końcówki! Regularną końcówką w **miejsowniku** jest **-ach**. Tylko trzy pluralia tantum w tym przypadku posiadają końcówkę **-ech**: Niemcy – w Niemczech, Włochy – we Włoszech, Węgry – na Węgrzech.

ĆWICZENIE 16

Podpisz rysunki wyrazami z ramki. Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

Okulary, usta, majtki, drzwi, skrzypce, nożyczki, spodnie,
dżinsy, urodziny, żniwa, szachy, szorty, korale, lody, bazgroły

ĆWICZENIE 17

Odmień według przypadków rzeczowniki:

Andy, Kordyliery, Bieszczady, Chiny, Karpaty.

ĆWICZENIE 18

Wyjaśnij znaczenie poniższych wyrazów. Ułóż z nimi zdania.

WĘGRY

WĘGRZY

CZESZY

CZESI

NIEMCY

NIEMCY

KASZUBY

KASZUBI

WŁOCHY

WŁOSI

ĆWICZENIE 19

Przepisz, otwierając nawiasy odpowiednią formą rzeczowników.

1. Latem lubimy odpoczywać na (*Bałkany*).
2. Koledzy spędzają ferie na nartach w (*Alpy*).
3. Robert nie znosi ostrego zapachu (*perfumy*).
4. Gotuj wóz zimą, a (*sanie*) – latem.
5. Siostra robiła (*nożyce*) wycinankę.
6. Na moich (*urodziny*) zawsze jest wesoło.
7. Pan nie znalazł na stole swoich (*okulary*).
8. Tutaj trzeba zejść ze (*schody*).
9. Teraz wszyscy wolą nosić (*dżinsy*) niż (*spodnie*).
10. Kolega umie grać na (*skrzypce*).

Odrobina pisowni

Pisownia skrótów i skrótowców

Kropkę po skrócie zawsze stawiamy, jeżeli jest on początkową literą lub początkowymi literami wyrazu, np.: **g.** (godzina), **m.** (męski), **n.** (nijaki), **o.** (ojciec), **p.** (pan), **r.** (rok), **al.** (aleja).

Tylko jedną kropkę stawiamy po skrócie nazwy **dwu-** i wielowyrzowej, jeżeli następny wyraz zaczyna się od spółgłoski, np.: **bm.** (bieżący miesiąc), **br.** (bieżący rok), **cdn.** (ciąg dalszy nastąpi), **itp.** (i tym podobne).

Z wieloma kropkami, jeżeli drugi lub kolejny człon skrótu rozpoczyna się samogłoską **m.i.** (między innymi), **p.n.e.** (przed naszą erą).

Skrótowce zazwyczaj piszemy wielką literą, np.: **UJ** (Uniwersytet Jagielloński), **KUL** (Katolicki Uniwersytet Lubelski), **MEN** (Ministerstwo Edukacji Narodowej).

Jeśli skrótowiec zawiera przyimek lub spójnik, piszemy go małą literą, np.: **MSWiA** (Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji).

Jeśli wewnątrz skrótowca występują połączenia liter **rz**, **cz**, **sz**, **dzi** oznaczające jedną głoskę, w skrótowcu piszemy pierwszą literę, np.: **RP** (*Rzeczpospolita Polska*), **WSP** (*Wyższa Szkoła Pedagogiczna*).

Nie stawiamy kropki po skrótach składających się z pierwszej i ostatniej litery wyrazu skrócone-go, np.: **dr** (doktor), **mgr** (magister), **mjr** (major), **nr** (numer), **ppłk** (podpułkownik), **wg** (według).

Nie stawiamy kropki po skrótach jednostek **miar**, **wag**, np.: **g** (gram), **ha** (hektar), **kg** (kilogram), **l** (litr), **m** (metr).

ĆWICZENIE 20

Od podanych wyrazów utwórz skróty i skrótowce. Zapisz je. Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

- Ulica –
- Numer –
- Według –
- Polska Agencja Prasowa –
- Uniwersytet Warszawski –
- Polski Czerwony Krzyż –
- Między innymi –
- Uniwersytet Śląski –
- Najwyższa Izba Kontroli –
- Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji –
- Organizacja Narodów Zjednoczonych –
- Unia Europejska –
- Prawo i Sprawiedliwość –
- Kilometr –
- Przed naszą erą –
- Bieżącego miesiąca –
- Dwa hektary –
- Dwadzieścia sześć ton –
- Szkolny Klub Sportowy –

ĆWICZENIE 21

Wyjaśnij znaczenie podanych skrótowców, korzystając ze słownika „Praktyczny Polsko-Ukraiński Słownik Ortograficzny dla Zaawansowanych”. Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

WZÓR: MZ – Ministerstwo Zdrowia.

AGD – ____	NIP – ____
ASP – ____	ONZ – ____
BHP – ____	PESEL – ____
CV – ____	SA – ____
EKG – ____	SOR – ____
GMO – ____	SP – ____
GUS – ____	VIP – ____
LO – ____	ZUS – ____
MKiDN – ____	ZO ONZ – ____
MSZ – ____	

ĆWICZENIE 22

Napisz, jak należy wymawiać wymienione skrótowce. Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

WZÓR: PKP (Polskie Koleje Państwowe) – pe-ka-pe

NBP (Narodowy Bank Polski) –
 OSP (Ochotnicza Straż Pożarna) –
 UJ (Uniwersytet Jagielloński) –
 AWF (Akademia Wychowania Fizycznego) –
 ZO ONZ (Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych) –
 UMCS (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej)
 PKS (Państwowa Komunikacja Samochodowa)
 SI (sztuczna inteligencja)
 TVP (Telewizja Polska)
 OBWE (Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie)

ĆWICZENIE 23

Wśród podanych wyrazów znajdź 5, w skrótach których nie stawia się kropki. Wypisz je i napisz właściwy skrót. Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

Biernik	literatura	numer	łaciński	metr
ulica	przymiotnik	doktor	według	stopień
frazeologia	grosz	potoczny	gram	lekarz
polski	żywy	jezioro	plac	rok

ĆWICZENIE 24

Utwórz skróty od następujących wyrazów. Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

gram –
 język polski –
 sekunda –
 hektar –
 magister –
 liczba pojedyncza –
 niedostateczny –
 ćwiczenie –
 rzeka –
 wychowanie fizyczne –

paragraf –
 kierownik –
 ulica –
 redaktor –
 na przykład –
 liczba mnoga –
 nad poziomem morza –
 godzina –
 artykuł –
 zobacz –

ĆWICZENIE 25

Zapisz pełnymi wyrazami skrócone słowa. Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

doc. –	str. –	jw. –
lp. –	pkt. –	wsch. –
br. –	mgr. –	tel. –
pn. –	tzw. –	szt. –
tj. –	cdn. –	l –
zach. –	itp. –	kg –
w. –	ob. –	

ĆWICZENIE 26

Wybierz pięć skrótowców z ćw. 23. i ułóż z nimi zdania.

Odrobina składni

Ze względu na cel wypowiedzi zdania dzielimy na:

Oznajmujące (orzekające) – przekazują informacje, np.: *Jestem dobrze przygotowany do klasówki.*

Pytające – zawierają pytania, np.: *Czy jesteś dobrze przygotowany do klasówki?*

Wykrzyknikowe – odzwierciedlają uczucia, np.: *Jak mi jest przykro!*
Ach! Co za upał!

Rozkazujące – w kategoriycznej formie, np.: *Wyjdź w tej chwili!*

ĆWICZENIE 27

Wypisz z tekstu skróty i skrótowce i zapisz je pełnymi wyrazami. Skorzystaj z „Praktycznego Polsko-Ukraińskiego Słownika Ortograficznego dla Zaawansowanych”.

Kółka szkolne w naszej szkole: nauka i pasja!

W LO im. Stasica w Warszawie, gdzie chodzę do pierwszej klasy, zawsze sporo się dzieje po lekcjach. Nasza szkoła stawia na rozwój zainteresowań uczniów, tj. oferuje wiele różnorodnych kółek. Każdy znajdzie coś dla siebie!

Najpopularniejsze jest chyba kółko naukowe, prowadzone przez prof. Annę Nowak. Tam, pod czujnym okiem dra Kowalskiego z UW, przeprowadzamy ciekawe eksperymenty m.in. z chemii i fizyki. Ostatnio zbudowaliśmy

model elektrowni wiatrowej – to była super zabawa! Co ciekawe, część funduszy na materiały pozyskujemy z programów UE.

Dla humanistów mamy kółko dziennikarskie. Piszą tam teksty i wywiady do gazетки szkolnej „SZKOLNE WIEŚCI” i prowadzą szkolny kanał na YouTube. Pani mgr Ewa Zielińska, opiekunka kółka, zachęca nas do opisywania najważniejszych wydarzeń. Np., ostatnio relacjonowaliśmy wizytę wybitnego sportowca do naszego liceum. Tadek nawet zdążył nagrać rozmowę z nim, którą już umieścił na TikToku.

Oczywiście, nie brakuje też zajęć sportowych. Nasz wuefista prowadzi SKS. Można trenować piłkę nożną, koszykówkę itd. Jeździmy też na zawody międzyszkolne w woj. mazowieckim. Czasem, żeby dojechać na mecz, korzystamy z PKS-u.

Jeśli chodzi o organizację, to każda grupa ma swojego koordynatora ds. komunikacji, żeby wszystko było OK. W razie pytań zawsze możemy skontaktować się z sekretariatem pod nr tel. szkoły. Mam nadzieję, że cdn. w kolejnym semestrze z jeszcze większą liczbą zajęć!

ĆWICZENIE 28

Przygotuj prezentację o kółkach szkolnych w waszej szkole. Czy zaspokajają one Twoje zainteresowania?

ĆWICZENIE 29

Porozmawiajcie w grupie o tym, jak dzielimy zdania ze względu na cel wypowiedzi w języku polskim i porównajcie z językiem ukraińskim, czy są jakieś różnice.

ĆWICZENIE 30

Zapisz po dwa przykłady zdań oznajmujących, pytających, rozkazujących i wykrzyknikowych.

ĆWICZENIE 31

Rozwiąż test.

1. Internet to:

- a. budynek, w którym mieszkają uczniowie;
- b. globalna sieć komputerowa;
- c. telefonia komórkowa.

2. Gazeta to:

- a. wydawnictwo ciągle ukazujące się co najmniej pięć razy w tygodniu;

- b. plakat wywieszony w miejscu publicznym;
- c. pismo byle jakie, byle jak wydane.

3. Ignacy Krasicki był:

- a. poetą i dostojnikiem kościelnym;
- b. artystą i politykiem;
- c. pisarzem i malarzem.

4. Okres oświecenia obejmuje lata:

- a. 1740–1822;
- b. 1766–1799;
- c. 1780–1812.

5. Sztuczna inteligencja to:

- a. urządzenie obliczeniowe;
- b. aplikacja internetowa;
- c. program telewizyjny.

6. W której linii są tylko skróty:

- a. lp., BHP, cdn., ASP, br.;
- b. tzw., itp., pn., ob., tj.;
- c. LO, CV, NBP, UJ, AWF.

7. W której linii są rzeczowniki pluralia tantum?

- a. spodnie, okulary, sanie, ferie, Karpaty;
- b. góry, oczy, sandały, migdały;
- c. Alpy, dochody, wakacje, zebranie.

8. W którym zdaniu są poprawnie zapisane skróty i skrótownice?

- a. Profesor Kowalski wygłosił wykład na temat NATO.
- b. Prof. Kowalski wygłosił wykład na temat N.A.T.O.
- c. Pr Kowalski wygłosił wykład na temat Nato.

9. W którym zdaniu skróty i skrótownice są zapisane prawidłowo.

- a. Dr. Anna Kowalska pracuje w ZUS-ie.
- b. Prof. Nowak wygłosił wykład dla studentów U.J.
- c. Mój brat jest absolwentem LO nr 3.

10. Rola mediów polega na:

- a. dostarczaniu wyłącznie rozrywki i promocji produktów;
- b. propagowaniu poglądów rządu i kształtowaniu jednomyślnej opinii publicznej;
- c. informowaniu obywateli o ważnych wydarzeniach, kontrolowaniu władzy i tworzeniu platformy dla różnorodnych debat.

Lekcja 3

ŚRODOWISKO NATURALNE

Nowe słownictwo.

Romantyzm. Ballada. Adam Mickiewicz.

Utrwalenie wiedzy. Odmiana rzeczowników typu *liceum* w liczbie mnogiej.

Odrobina składni. Zdania współrzędnie złożone.

Sprawdź siebie. Test.

Ogólne pojęcia i terminy: natura, bioróżnorodność; ochrona środowiska, ekologia, zrównoważony rozwój; edukacja ekologiczna; proekologiczny; zanieczyszczenie powietrza, zanieczyszczenie wody, zanieczyszczenie gleby; smog; emisja gazów cieplarnianych; efekt cieplarniany; globalne ocieplenie; zmiany klimatyczne; susza; powódź.

Parki i rezerwaty: park narodowy, park krajobrazowy, rezerwat przyrody; krajobraz.

Rozwiązania i działania: recykling, segregacja odpadów, odpady, kompostowanie, biomasa, biogaz, zalesianie, rekultywacja; alternatywne źródła energii, odnawialne źródła energii; oszczędzanie energii, oszczędzanie energii wody.

Zwierzęta: zwierzę leśne, ssak, drapieżnik, roślinożerca, owadożerca, gad, płaz, owad; zwierzę morskie, ryba; ptak.

Rośliny: drzewo, krzak, krzew; kwiat, liść, korzeń, owoc; trawa, mech.

Ochrona środowiska naturalnego

Ochrona przyrody jest działalnością mającą na celu zachowanie, zrównoważone użytkowanie oraz odnawianie tworów i zasobów przyrody żywej i nieożywionej¹, podejmowaną ze względów naukowych, gospodarczych, społecznych, kulturalnych, zdrowotnych, estetycznych i innych. Za początki ochrony przyrody na świecie przyjmuje się XIX wiek. Natomiast zorganizowany rozwój ochrony przyrody rozpoczął się w okresie międzywojennym, kiedy w roku 1928 powstało Międzynarodowe Biuro Ochrony Przyrody, działalność którego kontynuowana jest od 1948 roku przez Międzynarodową Unię Ochrony Przyrody i Jej Zasobów.

W Polsce od dawna istniała tradycja ochrony zasobów przyrody, już Bolesław I Chrobry, Władysław II Jagiełło, Zygmunt III Waza podejmowali działania na rzecz ochrony bobra, sokoła, tura czy żubra bądź starych dębów.

¹ przyroda żywa: zwierzęta, człowiek, rośliny; przyroda nieożywiona: ukształtowanie terenu, wody, gleby, elementy pogody, skały.

Cis Henrykowski

Po II wojnie światowej zostały wznowione prace w kierunku ochrony przyrody. W 1954 roku utworzono pierwsze parki narodowe: Tatrzański, Pieniński i Babiogórski. Od 1973 roku przystąpiono do tworzenia parków krajobrazowych i obszarów krajobrazu chronionego.

Obecnie ochronę obszarową w Polsce stanowią: 23 parki narodowe, 121 parków krajobrazowych, 386 obszarów chronionego krajobrazu, prawie 1500 rezerwatów. Najstarszym drzewem rosnącym w Polsce jest Cis Henrykowski szacowany na 1260 lat.

We współczesnym świecie jednym z najważniejszych wyzwań dla ludzkości stają się problemy ekologiczne związane z działalnością człowieka.

O Ziemię powinien dbać każdy mieszkaniec. Nie potrzeba wielkich przygotowań ani kosztownych inwestycji. Wystarczą małe zachowania proekologiczne. Światowy Dzień Ziemi, obchodzony co roku 22 kwietnia sprzyja ochronie środowiska. Odbывается podczas niego wiele akcji promujących dbanie o środowisko. Należą do nich m.in. sprzątanie świata czy dzień bez samochodu.

(wg Internetu)

ĆWICZENIE 1

Odpowiedz na pytania.

1. Jakie cele ma działalność w zakresie ochrony przyrody?
2. Jaki wiek uważa się za początek ochrony przyrody na świecie?
3. Kiedy rozpoczął się zorganizowany rozwój ochrony przyrody?
4. Którzy polscy królowie i w jaki sposób działali na rzecz ochrony zasobów przyrody?
5. Kiedy w Polsce zostały wznowione prace w zakresie ochrony przyrody?
6. Kiedy powstały pierwsze parki narodowe w Polsce i które?
7. Co zaczęto tworzyć w Polsce po roku 1973?
8. Co obecnie stanowi ochronę obszarową w Polsce?
9. Co jest najstarszym drzewem w Polsce?
10. Czemu sprzyja Światowy Dzień Ziemi?

ĆWICZENIE 2

Oceń, które zdanie jest prawdziwe, a które fałszywe. Zaznacz odpowiednio literami P lub F. Uzasadnij odpowiedzi.

Twierdzenie		P	F
1.	Tradycja ochrony przyrody w Polsce sięga czasów króla Bolesława I Chrobrego.	☐	☐
2.	Polacy wcale się nie interesują ochroną środowiska naturalnego.	☐	☐
3.	Człowiek, zwierzęta i rośliny stanowią przyrodę żywą.	☐	☐
4.	Ochrona przyrody ma na celu zachowanie i rozwój zasobów przyrody żywej i nieożywionej.	☐	☐
5.	Dopiero w XX wieku w Europie zwrócono uwagę na ochronę środowiska.	☐	☐
6.	Przyroda nieożywiona to człowiek, wody i ukształtowanie terenu.	☐	☐
7.	W Polsce istnieje szeroki system ochrony przyrody.	☐	☐
8.	Obecnie zwiększa się powierzchnia terenów zalesionych.	☐	☐
9.	Wymiera coraz więcej gatunków zwierząt i roślin.	☐	☐
10.	Nie musimy dbać o środowisko naturalne.	☐	☐

ĆWICZENIE 3

Napisz esej (60 słów) na temat ochrony środowiska. Jak Ty możesz pomóc środowisku?

(wg Internetu)

ĆWICZENIE 4

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

Ciekawostka

Idea ochrony Ziemi narodziła się w USA. Święto ustanowiono w 1970 roku. Początkowo Dzień Ziemi obchodzono w dniu równonocy wiosennej, czyli 21 marca. W 2009 roku Zgromadzenie Ogólne ONZ ogłosiło 22 kwietnia **Międzynarodowym Dniem Matki Ziemi** i od tego czasu obchody organizowane są na całym świecie właśnie tego dnia. W Polsce tradycja związana z tym świętem ma krótszą historię. Dzień Ziemi obchodzi się od 1990 roku, a więc od ponad 30 lat. Wtedy też zaczęły w Polsce powstawać porządowe organizacje zajmujące się promowaniem ekologii.

ĆWICZENIE 5

Czy Twoja szkoła bierze udział w przedsięwzięciach na rzecz ochrony środowiska naturalnego. Czy jest obchodzone Święto Ziemi w Twojej szkole? Jakie działania, sprzyjające ochronie środowiska, wymienione w poniższym tekście, możesz wykonywać i jaka płynie z tego korzyść?

Do najbardziej popularnych i najprostszych zadań sprzyjających ochronie przyrody należą: korzystanie z roweru lub komunikacji miejskiej zamiast samochodu, rezygnowanie z plastikowych toreb i wymienianie ich na wielokrotnego użytku, naprawianie sprzętów zamiast ich wyrzucania, świadome kupowanie produktów w odpowiedniej ilości, segregowanie śmieci, zbieranie makulatury i baterii, oszczędzanie wody i energii, sadzenie drzew, troszczenie się o rośliny i zwierzęta, dzielenie się z innymi wiedzą na temat ekologii i sposobów dbania o środowisko.

Zapamiętaj!

Kraj – країна.

Polska to bogaty **kraj**.

Польща це багата **країна**.

Kraina – край.

Mazury to **kraina** jezior.

Мазури це **край** озер.

ĆWICZENIE 6

Zapoznaj się z krainami geograficznymi w Polsce.

Ciekawostka

Krainy geograficzne w Polsce

Polska jest podzielona na 6 krain albo pasów fizyczno-geograficznych: niziny nadmorskie, pojezierza, niziny środkowopolskie, wyżyny, obniżenia podkarpackie, góry fałdowe o młodym górotworze. W skład Pobrzeży wchodzi: Nizina Szczecińska, Pobrzeże Słowińskie, Żuławy Wiślane (najniżej położony punkt w Polsce, – 1,8 m n.p.m. we wsi Raczek Elbląskie). W skład Pojezierzy wchodzi: Pojezierze Pomorskie, Pojezierze Mazurskie, Pojezierze Wielkopolskie. Najgłębszym jeziorem w Polsce jest Hańcza, 108,5 m głębokości, niedaleko Suwałk. Największą część Polski zajmują Niziny Środkowopolskie, obejmujące cztery rozległe krainy: Nizina Wielkopolska, Nizina Śląska, Nizina Mazowiecka, Nizina Podlaska. Na wyżyny składają się: Wyżyna Śląska, Wyżyna Krakowsko-Częstochowska, Wyżyna Kielecka i Wyżyna Lubelska z Rostoczem.

Ciekawostka

Leżą one na wysokości około 300–500 m n.p.m. Najwyższym wzniesieniem Roztocza jest Wielki Dział – 390 m n.p.m. Kotliny Podkarpackie stanowią obniżenie między wyżynami i Karpatami. Położone są na wysokości 200 m n.p.m. W południowej części Polski występują góry – Sudety i Karpaty. Najwyższy szczyt Sudetów to Śnieżka (1602 m n.p.m.). Karpaty, najwyższe góry Polski, ciągną się wielkim łukiem o długości około 1300 km i szerokości 120–130 km. Najwyższy szczyt Karpat, Gerlach (2655 m n.p.m.) znajduje się na Słowacji. W Polsce najwyższym szczytem są Rysy (2499 m n.p.m.)

ĆWICZENIE 7

Ustal, jakie pasy fizyczno-geograficzne graniczą z Ukrainą. Czy znasz ich nazwy? Porozmawiajcie o tym w grupie.

ĆWICZENIE 8

Przyjrzyj się mapie. Przeczytaj nazwy parków narodowych w Polsce. Wskaż najstarsze. W jakiej części kraju się znajdują? Czy są też takie parki na Ukrainie? Gdzie są położone? Co chronią? Czego nie wolno w nich robić? Porozmawiajcie o tym w grupie.

ĆWICZENIE 9

Przygotuj prezentację na temat dowolnie wybranego parku narodowego w Polsce. Pomogą Ci poniższe pytania. Przedstaw w grupie.

1. W jakiej części Polski jest położony?
2. Jaka jest jego powierzchnia?
3. Jakie gatunki roślin i zwierząt chroni?
4. Kiedy powstał?
5. Jak do niego dojechać?
6. Czy posiada szlaki turystyczne i jakieś atrakcje turystyczne?
7. Jakie są sąsiednie parki narodowe?
8. Czym się różni od innych parków narodowych?
9. Jakie parki narodowe znasz na Ukrainie?
10. Czy Twoja miejscowość leży w strefie jakiegoś parku narodowego?

ĆWICZENIE 10

Znajdź w Internecie informacje o parkach narodowych czy krajobrazowych w Ukrainie. Który z nich jest najbliższej położony od Twojej miejscowości. Porozmawiajcie o tym w grupie.

ĆWICZENIE 11
Wysłuchaj tekstu.

Sieć Natura 2000 to skrócona nazwa Europejskiej sieci ekologicznej obszarów chronionych, która jest wprowadzana we wszystkich krajach Unii Europejskiej. Tworzy się spójna funkcjonalnie sieć ekologiczna projektowana w celu zachowania rodzajów siedlisk przyrodniczych ważnych dla Europy.

Sieć Natura 2000 łączy więc dwa odrębne podsystemy obszarów chronionych: obszary ważne dla ochrony dzikich ptaków oraz obszary chroniące określone typy siedlisk przyrodniczych i miejsca ważne dla określonych gatunków roślin i zwierząt innych niż ptaki.

Obszar Natura 2000 to nowa forma ochrony przyrody, chroniąca tereny występowania zagrożonych lub bardzo rzadkich gatunków roślin i zwierząt oraz charakterystycznych siedlisk przyrodniczych, mających znaczenie dla ochrony różnorodności przyrodniczej kontynentu europejskiego. Obszary Natura 2000 funkcjonują niezależnie od istniejących parków narodowych, rezerwatów przyrody i innych form ochrony, często jednak, w dużym stopniu, się z nimi pokrywają.

Do polskiego prawodawstwa odpowiednie przepisy zostały wprowadzone w kwietniu 2004 roku, tuż przed przystąpieniem Polski do UE. Sieć Natura 2000 zajmuje prawie 1/5 powierzchni lądowej kraju.

<https://tinyurl.com/2jw8wj2>

Foto: www.chernihivregion.travel

ĆWICZENIE 12
Odpowiedz na pytania.

1. Co to jest Natura 2000?
2. Czym się ona zajmuje?
3. Co jest celem sieci obszarów Natura 2000?
4. Czy Natura 2000 obejmuje tylko przyrodę żywą czy wyłącznie przyrodę nieożywioną?
5. Jakie kraje obejmuje omawiana sieć?
6. Czy Natura 2000 jest ściśle połączona z istniejącymi parkami narodowymi oraz innymi formami ochrony przyrody?
7. Kiedy w Polsce wprowadzono przepisy prawne dotyczące Natury 2000?
8. Jaki obszar w Polsce obejmuje Natura 2000?
9. Czy Ukraina też przystąpiła do owej sieci ochrony przyrody?
10. Czy Natura 2000 jest nową formą ochrony przyrody? Dlaczego?

ĆWICZENIE 13

Ustal, które z podanych poniżej roślin tworzą lasy iglaste, a które liściaste? Porównaj te nazwy z ukraińskimi. Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

LIŚCIASTE

1. Dąb.

2.

IGLASTE

1. Jodła.

2.

Brzoza, modrzew, sosna, świerk, olcha, osika, jesion, klon, grab, wierzba, topola, jawor, buk, lipa, cedr, cis, jałowiec, tuja, kalina, bez.

ĆWICZENIE 14

Które z podanych poniżej zwierząt należą do drapieżników, a które do trawożnych? Które z nich żyją w lasach polskich? Czy są też w Ukrainie? Skorzystaj ze słownika. Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

TRAWOŻERNE

1. Łoś.

2.

DRAPIEŻNIKI

1. Lis.

2.

Ryś, żubr, bóbr, zając, niedźwiedź brunatny, żyrafa, lew, świstak, wydra, kozica, sarna, dzik, kret, wiewiórka, jeź, wilk, jelen, renifer, tygrys, żbik, borsuk, tchórz.

ĆWICZENIE 15

Przygotuj prezentację na temat ochrony przyrody w Ukrainie, uwzględniając pytania. Przedstaw w grupie.

1. Jakie obiekty przyrody chronionej, rezerваты lub parki narodowe są w Twojej miejscowości?

2. Z czego słyną?
3. Jaka charakterystyczna roślinność w nich występuje?
4. Jaka zwierzyna i ptactwo tam mieszka?
5. Czy odwiedzałaś / odwiedzałeś kiedyś park narodowy lub inny chroniony obiekt natury?

Zapamiętaj!

NIE NALEŻY powiedzieć:

Na przyrodzie.
Na przyrodę.

NALEŻY powiedzieć:

Na łonie natury.
Na łono natury.
Jechać: za miasto, na wycieczkę, na
majówkę, do lasu, nad rzekę.

Zapamiętaj!

Romantyzm (z fr. *romantisme*, od *roman* – powieść, opowieść) – epoka w historii sztuki i historii literatury trwająca od lat 90. XVIII wieku do lat 40. XIX wieku. Romantyzm był ruchem ideowym, literackim i artystycznym, który rozwinął się początkowo w Europie i wyrażał się w poezji, malarstwie i muzyce. Romantyzm w historii literatury polskiej przypadał na lata 1822–1863, jego czołowymi przedstawicielami byli Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki, Cyprian Kamil Norwid, Zygmunt Krasiński, Józef Ignacy Krasiński. Czołowym przedstawicielem romantyzmu w polskiej muzyce jest Fryderyk Chopin. Wybitni polscy artyści-malarze okresu romantyzmu: Piotr Michałowski, Artur Grottger, Franciszek Żygliński, Maria Wodzińska, Henryk Rodakowski

Przejście przez granicę
Artur Grottger, 1865

ĆWICZENIE 16

Przeczytaj fragment ballady Adama Mickiewicza „Pierwiosnek”. Porozmawiajcie w grupie, jakie uczucia wywołują te słowa. Nowe słownictwo wypisz do słownika.

Adam Mickiewicz

Pierwiosnek (fragment)

Z niebieskich najrańszą piosnek
Ledwie zadzwonił skowronek,
Najrańszy kwiatek pierwiosnek
Błysnął ze złotych obsłonek.

Ja

Za wcześnie jeszcze, kwiatku, za wcześnie,
Jeszcze północ mrozem dmucha,
Z gór białe nie zeszły pleśnie,
Dąbrowa jeszcze nie sucha.

Przymruż złociste światelka,
Ukryj się pod matki rąbek,
Nim cię zgubi śronu ząbek
Lub chłodnej rosy perełka.

Kwiatek

Dni nasze jak dni motylka,
Życiem wschód, śmiercią południe;
Lepsza w kwietniu jedna chwilka
Niż w jesieni całe grudnie.

Czy dla bogów szukasz datku,
Czy dla druha lub kochanki,
Upleć wianek z mego kwiatku,
Wianek to będzie nad wianki.

Zapamiętaj!

Ballada – gatunek literacki łączący w sobie cechy liryki (nastrojowość, emocjonalność), epiki (fabuła, narrator) i dramatu (dialogi, akcja). Romantyczna ballada nawiązuje do ludowych pieśni. Ballady najpierw pojawiły się w Danii i Szkocji. Pod koniec XVIII wieku ballada stała się ulubionym gatunkiem poetów. Ballada była charakterystyczna dla epoki romantyzmu.

ĆWICZENIE 17

Podaj kilka nazwisk przedstawicieli romantyzmu w ukraińskiej literaturze, muzyce i malarstwie. Jakie utwory znasz? Informacjami podziel się z grupą.

ĆWICZENIE 18

Kto z ukraińskich poetów-romantyków pisał ballady? Podaj ich nazwiska i nazwy utworów, które napisali.

ĆWICZENIE 19

Zapoznaj się z treścią ciekawostki. Korzystając z Internetu, ułóż biografię Adama Mickiewicza. Informacją podziel się w grupie.

Ciekawostka

Adam Mickiewicz urodził się 24 grudnia 1798 roku w Zaosiu lub Nowogródku. Polski poeta, dramaturg, publicysta i działacz polityczny. Uznawany jest za wieszczę narodowego. Zmarł 26 listopada 1855 roku w Sztambule. Jego twórczość, zwłaszcza „Dziady” i „Pan Tadeusz”, jest kluczowa dla polskiego romantyzmu i literatury polskiej.

ĆWICZENIE 20

Przeczytaj fragment felietonu P. Bobołowicza. Na podstawie przeczytanego tekstu zastanówcie się w grupie, czy Odessa pamięta tylko o Mickiewiczu? Do zgłębienia tej wiedzy wykorzystajcie informacje z Internetu lub z innych źródeł.

Paweł Bobołowicz

Odessa pamięta o Mickiewiczu

Mickiewicz został zesłany do Odessy za działalność w Towarzystwie Filomatów¹ i musiał tu spędzić większość 1825 roku. Warunki zesłania jednak nie były dramatyczne: 27 letni poeta miał być nauczycielem. Z Odessy odbył podróż na Krym, której owocem są „Sonety krymskie” przepełnione tęsknotą za utraconą ojczyzną, a jednocześnie pełne hołdów dla wolności, uznania dla innej kultury, piękna i bogactwa tatarskiego Krymu. To zresztą powoduje, że dzisiaj ich wymowa na nowo staje się nadzwyczaj aktualna. W roku 2021 mickiewiczowskie „Sonety” doczekały się kolejnego wydania w języku polskim, ukraińskim, angielskim i krymskotatarskim.

W Odessie Mickiewicz zaczął pisać „Konrada Wallenroda”, w którym splatają się spisek, zdrada i głęboki patriotyzm, oczywiście z miłością w tle.

Pomnik Adama Mickiewicza
w Odessie

¹ **Filomaci** (z gr. miłośnicy nauki) i **filareci** (z gr. miłośnicy cnoty moralnej) – polskie tajne stowarzyszenia studentów i absolwentów Uniwersytetu Wileńskiego działające w latach 1817–1823.

Odessa pamięta o Mickiewiczu. Nawet w czasach sowieckich na domu, w którym mieszkał poeta zawisła tablica z jego wizerunkiem, a dziś miasto ma i ulicę jego imienia, a na jednym z centralnych placów stoi pomnik polskiego wieszcza. Odessę można zwiedzać szlakiem Mickiewicza, ale też Kraszewskiego, czy chociażby wielkich polskich architektów tego miasta Feliksa Gąsiorowskiego, Lwa Włodka, czy Mikołaja Tołwińskiego, którzy stworzyli najpiękniejsze budowle czarnomorskiego portu. W tym pomogą zawsze życzliwi polscy mieszkańcy Odessy, którzy nieustrudzenie pielęgnują polskość w tym wielokulturowym mieście.

(wg „Kurier Lubelski” 4 października 2021)

ĆWICZENIE 21

Odpowiedz na pytania. Skorzystaj ze zdobytej wcześniej wiedzy o Adamie Mickiewiczu, a także z Internetu:

1. Czy Adam Mickiewicz był w Ukrainie?
2. Jakie miasta odwiedził?
3. Czy do Ukrainy wyjechał z własnej woli?
4. Co tu robił?
5. Co napisał?

ĆWICZENIE 22

Wzorując się na życiorysie Adama Mickiewicza, napisz życiorys Tarasa Szewczenki.

Portret Adama Mickiewicza
na Judahu skale
pędzla Walentego Wańkownicza

ĆWICZENIE 23

Przeczytaj wiersz.

Stanisław Baliński

Biurko Mickiewicza (fragmenty)

(...)

Pod bramą ktoś pieczone sprzedaje kasztany.
Jakiś fiakier przejechał siwą mgłą owiany.
W pokoju Mickiewicza cicho o tej porze.
Tylko zegar szeleści, tylko świeca gorze,
Tylko pióro miarowym szeptem się porusza
Po ukochanych kartkach Pana Tadeusza.
Stańmy za nim na palcach i spójrzmy nieśmiało,
Co pisze? Właśnie pisze, patrz: „...to echo grało”.
Nagle urwał. I głowę rękoma obiema
Podparł, jakby do Litwy wracał, której nie ma.

Cicho. Nie płoszy cienia, on może w tej chwili
 Tęskni po Nowogródkach, po snach, po Maryli.
 W oddali brzmią Odyńca piosnki przyjacielskie¹,
 Które się, ach, w młodości śpiewało anielskiej.
 Mickiewicz uniósł głowę. Słucha. Boże wielki!
 I powtarza za echem „precz... precz smutek wszelki”²
 A przy toaście „Pijmy zdrowie Mickiewicza”
 Z powrotem ujął pióro, uśmiechnął się smutnie
 I ruszył w dalszą drogę z chmurą u oblicza,
 Zasłuchany w minione filareckie lutnie.
 Dwie świece, stare biurko, ręka z piórem drżącym...
 Tak mało. A powiało ocalenia słońcem!

ĆWICZENIE 24

Na podstawie biografii A. Mickiewicza i zdobytej wiedzy rozwiąż test.

1. Adam Mickiewicz urodził się:

- a. pod Lwowem;
- b. w Wilnie;
- c. w Zaosiu.

2. Poemat „Pan Tadeusz” był pisany w mieście, gdzie „ktoś pieczone sprzedaje kasztany”:

- a. Londynie;
- b. Paryżu;
- c. Rzymie.

3. Początek „Pana Tadeusza” to:

- a. „Litwo! Ojczyzno moja! Ty jesteś jak zdrowie...”;
- b. „Wpłynąłem na suchego przestwór oceanu...”;
- c. „Brzegami sinej Świtezi wody / Idą przy świetle księżycy...”.

4. „... on może w tej chwili tęskni ... po Maryli...”

- a. koleżance ze studiów;
- b. siostrze swoich przyjaciół, w której się zakochał;
- c. nowej znajomej z Paryża.

5. „Filarckie lutnie” – to wzmianka o:

- a. gładzie Filaretów;
- b. podróżach po Ukrainie;
- c. latach studiów na Uniwersytecie Wileńskim.

¹ gorzeć (przestarz.) – palić się.

² Pieśń Filaretów napisał przyjaciel A. Mickiewicza Antoni Edward Odyniec.

Utrwalamy wiedzę o rzeczowniku

W języku polskim istnieje spora grupa rzeczowników pochodzenia obcego, zakończonych na końcówkę **-um**, należąca do rodzaju **nijakiego**. To: **akwarium, muzeum, liceum, gimnazjum, forum, terytorium, technikum** etc.

W liczbie pojedynczej te rzeczowniki się nie odmieniają!

W liczbie mnogiej odmieniają się według wzoru:

M.	licea	muzea	media
D.	liceów	muzeów	mediów
C.	liceom	muzeom	mediom
B.	licea	muzea	media
N.	liceami	muzeami	mediami
Msc.	liceach	muzech	mediach
W.	licea	muzea	media

Nieliczną grupę na **-um** stanowią rzeczowniki rodzaju męskiego. **Ten album, rozum, sum, lokum, tłum, szum, kostium** etc.

Odmieniają się według wzoru odmiany rzeczowników rodzaju męskiego w liczbie pojedynczej i mnogiej.

Natomiast na **-um** też się kończą wyrazy typu **bum-bum, plum-plum** i inne. Lecz one nie są rzeczownikami, a należą do **wykrzykników**. Dlatego ich wcale nie odmieniamy.

ĆWICZENIE 25

W podanych wyrazach za pomocą słownika ustal: 1) *znaczenie*, 2) *do jakiej części mowy należą*. Dla rzeczowników ustal rodzaj i określ mianownik liczby mnogiej. Sprawdź, jakiego rodzaju są te rzeczowniki w języku ukraińskim.

WZÓR:

Wyraz	Część mowy	Rodzaj	M.lm.	Znaczenie w j.u.	Rodzaj w j. u.
sum	rzecz.	m	sumy	сom	ч.
liceum	rzecz.	n	licea	ліцей	ч.
kum-kum	wykrz.	–	–	кум-кум	–

Album, bitum, Bizancjum, centrum, kum-kum, dendrarium, gimnazjum, rozum, bum, kostium, tłum, wotum, zadum, fatum, bum-bum, szum.

ĆWICZENIE 26

Podane poniżej zdania zapisz w liczbie mnogiej i zmień czas teraźniejszy na przeszły.

1. Wielki sum żyje w ogromnym akwarium.
2. Rano na ulicach jest tłum ludzi.
3. Gimnazjum i liceum cieszy się dobrą opinią w mieście.
4. Przed świętami jedziemy na zakupy do centrum handlowego.
5. Na studniówkę wychowawczyni kupuje nowy kostium.
6. Na terytorium naszego państwa są różne warunki klimatyczne.
7. Studenci przygotowują się do kolokwium.
8. We wrześniu we Lwowie jest forum książkowe.
9. W archiwum są dawne dokumenty.
10. W piątek na ulicach panuje wielki szum i tłum.

ĆWICZENIE 27

Za pomocą słownika ustal rodzaj rzeczowników. Określ je dowolnymi przymiotnikami i z pięcioma połączeniami ułóż swoje zdania.

Liceum	technikum	plum	kryterium	sum
muzeum	gimnazjum	szum	solarium	bum
stadium	rozum	opium	misterium	forum
studium	album	akwarium	kostium	centrum
medium	trofeum	obserwatorium	podium	imperium
terytorium	laboratorium	preludium	lokum	zadum
kworum	gremium	spektrum	bitum	glosarium
aluminium	plenum	tłum	kum	

Odrobina składni

ZDANIA WSPÓŁRZĘDNE ZŁOŻONE

Składają się ze zdań składowych równorzędnych wobec siebie. Między zdaniem współrzędnie złożonym nie można postawić pytania, nie wyróżniamy tu zdania nadrzędnego i podrzędnego. Mogą być one połączone spójnikowo lub bezspójnikowo. Istnieją cztery rodzaje zdań współrzędnie złożonych:

**Zdania współrzędnie
złożone łączne:**

gdy treść zdań składowych łączy się. W tego typu konstrukcjach pojawiają się najczęściej spójniki: *i, oraz, ani, ni, również, jak również, też, jakże, także.* Np.: Świeciło słońce i wiał lekki wietrzyk. Zdania łączne mogą być połączone ze sobą właśnie bezspójnikowo, jedynie za pomocą przecinka.

**Zdania współrzędnie
złożone rozłączne:**

gdy treść zdań składowych wyklucza się (czyli wykonanie obu czynności jest niemożliwe). Tu najczęściej pojawiają się spójniki: *albo, lub, czy, bądź.* Np.: Pojedziemy na Mazury albo w Bieszczady.

Przed tymi spójnikami NIE STAWIAMY PRZECINKÓW!

W zdaniu złożonym **łącznie** i **rozłącznie**, gdy dany spójnik się powtarza, przecinek stawiamy przed **drugim** i **kolejnymi** powtarzającymi się spójnikami, nigdy przed pierwszym. Np.: Uczennica nie pracowała na lekcji i nie opanowała wymaganych treści, i nie będzie miała pozytywnej oceny, i nie zda do następnej klasy.

**Zdania współrzędnie
złożone przeciwstawne:**

gdy treść obu zdań przeciwstawia się sobie: Tu mogą wystąpić spójniki: *ale, lecz, a, zaś, natomiast, jednak, chociaż.* Np.: Dużo się uczyła, ale nie osiągnęła sukcesu na egzaminie.

**Zdania współrzędnie złożone
wynikowe:**

gdy z treści jednego wynika treść kolejnego. Dla tych zdań charakterystyczne są spójniki: *więc, zatem, toteż, dlatego.* Np.: Świetnie pracował, więc osiągał doskonałe wyniki.

Przed tymi spójnikami PRZECINEK STAWIAMY!**ĆWICZENIE 28**

Wstaw w odpowiednich miejscach przecinki. Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

1. Dzieci bawiły się w parku i rodzice obserwowali je z ławki.
2. Czytamy książki oraz słuchamy podcastów aby poszerzać wiedzę.
3. Nie przyszedł na spotkanie ani nie zadzwonił by się wytłumaczyć.
4. Księżyc świecił jasno a gwiazdy migotały na niebie.
5. Pójdziemy do kina albo zostaniemy w domu i obejrzymy film.
6. Możesz zjeść jabłko lub banana jeśli jesteś głodny.

7. Zaczynij od razu pracować bądź poczekaj na dalsze instrukcje.
8. Czy kupisz świeże warzywa czy skorzystasz z mrożonek?
9. Bardzo się starał ale nie udało mu się osiągnąć celu.
10. Słońce świeciło lecz wiał zimny wiatr.
11. On jest wysoki natomiast jego brat jest niski.
12. Było późno więc postanowiliśmy wracać do domu.

ĆWICZENIE 29

Ustal typy zdań złożonych współrzędnie. Która z podanych maksym mogłaby stać się Twoim mottem życiowym i uzasadnij. Zwróć uwagę na spójniki!

1. Przyjaźń jest na wagę złota, więc pielęgnuj ją i dbaj o swoich przyjaciół.
2. Bądź tolerancyjny, ale nie akceptuj zachowań, które krzywdzą innych.
3. Nie rzucaj słów na wiatr ani nie składaj obietnic, których nie zamierzasz dotrzymać.
4. Rób coś dobrze od początku do końca albo wcale tego nie rób.
5. Ucz się systematycznie, więc osiągniesz sukces w nauce.
6. Mów prawdę, ale pamiętaj o takcie i empatii.
7. Nie kłam ani nie zatajaj ważnych informacji.
8. Działaj zgodnie z sumieniem albo licz się z konsekwencjami.
9. Bądź otwarty na nowe pomysły, tak poszerzysz swoje horyzonty.
10. Słuchaj uważnie, ale zawsze miej swoje zdanie.
11. Nie obiecuj gruszek na wierzbie ani nie wprowadzaj nikogo w błąd.
12. Podejmuj decyzje rozważnie albo możesz żałować swoich wyborów.

ĆWICZENIE 30

Wyznacz typ każdego z podanych poniżej zdań.

1. Zniknęły chmury, ale jest zimno.
2. Zniknęły chmury i zaświeciło słońce.
3. Zniknęły chmury, więc zaświeciło słońce.
4. Znikną chmury albo spadnie deszcz.
5. Posprzątałem pokój i odrobiłem lekcje.
6. Czytam książki oraz słucham muzyki.
7. Słońce wzeszło, a ptaki zaczęły śpiewać.
8. Pójdę do kina lub zostanę w domu.
9. Nauczysz się tego bądź będziesz miał zaległości.
10. Czy wyjeżdżasz jutro, czy zostajesz?
11. Uczył się pilnie, jednak nie zdał egzaminu.
12. Jestem zmęczona, lecz muszę jeszcze popracować.

ĆWICZENIE 31

Rozwiąż test.

1. Za początki ochrony przyrody na świecie uważa się:

- a. XIX wiek;
- b. XVIII wiek;
- c. XVII wiek.

2. Najstarsze drzewo w Polsce to:

- a. dąb Bartek;
- b. cis Henryk;
- c. dąb Bolko.

3. Polska jest podzielona na:

- a. 8 krain fizyczno-geograficznych;
- b. 5 krain fizyczno-geograficznych;
- c. 6 krain fizyczno-geograficznych.

4. Najstarsze parki narodowe w Polsce to:

- a. Roztoczański, Babiogórski i Białowiecki;
- b. Tatrzański, Pieniński i Biebrzański;
- c. Tatrzański, Pieniński i Babiogórski.

5. Czołowymi przedstawicielami romantyzmu w literaturze polskiej są:

- a. Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki, Cyprian Kamil Norwid;
- b. Adam Mickiewicz, Mikołaj Rej, Ignacy Kraszewski;
- c. Juliusz Słowacki, Cyprian Kamil Norwid, Bolesław Prus.

6. Adam Mickiewicz urodził się:

- a. pod Lwowem;
- b. w Wilnie;
- c. w Zaosiu.

7. W której linii są rzeczowniki rodzaju nijakiego:

- a. album, muzeum, liceum, kum-kum;
- b. technikum, forum, gimnazjum, centrum;
- c. sum, szum, tłum, kworum.

8. Przed którymi spójnikami zawsze stawiamy przecinek:

- a. ale, lecz, a, zaś, natomiast, jednak, chociaż;
- b. i, oraz, ani, ni, również, jak również, też;
- c. ale, lecz, a, zaś, i, oraz, ani, ni.

9. Przed którymi spójnikami nie stawiamy przecinka:

- a. więc, zatem, toteż, dlatego, albo, lub, czy, bądź;
- b. jak również, też, jakże, także, albo, lub, czy, bądź;
- c. ale, lecz, a, zaś, natomiast, jednak, chociaż.

10. W którym zdaniu jest prawidłowo postawiony przecinek:

- a. Kupiłem książkę, i od razu zacząłem ją czytać.
- b. Musisz posprzątać pokój, albo nie wyjdiesz na dwór.
- c. Było bardzo gorąco, więc włączyliśmy klimatyzację.

Lekcja 4

POLSKA DOBRZE
ZORGANIZOWANA

Nowe słownictwo.

Odmiana rzeczowników rodzaju nijakiego na -ę.

Opis obrazu.

Podanie.

Odmiana liczebników złożonych.

Zdania podrzędnie złożone.

Sprawdź siebie. Test

Pojęcia ogólne: państwo, kraj, ojczyzna; obywatelka / obywatel, mieszkanka / mieszkaniec, rodaczka / rodak, uchodźczyni / uchodźca.

Ustrój państwa: – ustrój polityczny, partia polityczna, wybory; transformacja ustrojowa; prawa obywatelskie, obowiązki obywatelskie; samorząd terytorialny.

Forma państwa: republika, imperium, monarchia, demokracja.

Trójpodział władzy: władza ustawodawcza (parlament: Sejm i Senat), posłanka / posłanki, poseł / posłowie; władza wykonawcza (prezydent i rząd / Rada Ministrów); władza sądownicza, sąd, trybunał, wymiar sprawiedliwości.

Słownictwo historyczne: dynastia, królowa / król, władczyni / władca, księżna / księżę, szlachcianka / szlachcic, szlachta; rozbiory Polski, zaborca; powstanie narodowe; Piastowie, Jagiellonowie, królowie elekcyjni.

Okresy i epoki historyczne: prehistoria, średniowiecze, renesans (odrodzenie), barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm.

Polska to kraj z długą i złożoną historią, pełną wzlotów i upadków. Kiedy mówimy o „dobrze zorganizowanym państwie”, często myślimy o sprawnych urzędach, jasnym prawie i skutecznym rządzie. Polska przez wieki dążyła do takiej organizacji, choć nie zawsze było to łatwe.

Historia państwa polskiego zaczyna się od dynastii Piastów czyli od Mieszka I i jego decyzji o przyjęciu chrztu w 966 roku. Chrzt Polski był strategicznym posunięciem, które dołączyło Polskę do grona kultury zachodniej, ułatwiło kontakty z innymi państwami ówczesnej Europy i pomogło w budowaniu silniejszej administracji. Syn Mieszka, Bolesław Chrobry, kontynuował te działania, tworząc pierwsze dobrze zorganizowane struktury państwowe oparte na grodach¹ i kasztelaniach² – czyli na zarządzaniu z centrum. Rozbudował też wojsko i stworzył organizację kościelną.

¹ **Gród, gard** – prehistoryczne lub średniowieczne osady obronne w formie skoncentrowanych skupisk domostw, gospodarstw (*lub wczesnego miasta*) otoczonych wałem. (www.pl.wikipedia.org)

² **Kasztelania, okręg grodowy** – podstawowe ogniwo zarządu terytorialnego monarchii piastowskiej do początku XIV w. (www.sztetl.org.pl)

Późniejsze rozbięcie dzielnicowe (1138–1320) na pewien czas osłabiło centralną władzę, ale jednocześnie sprzyjało rozwojowi miast i lokalnego samorządu. Wiele miast korzystało z tzw. prawa magdeburskiego, które porządkowało życie mieszkańców i wprowadzało nowe zasady handlu.

Znanym budowniczym w XIV wieku był król Kazimierz Wielki. Powiedzenie „zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną” idealnie oddaje jego działania. Ujednolicił prawo w całym kraju, zbudował sieć zamków obronnych, a co najważniejsze – założył Akademię Krakowską.

Okres panowania dynastii Jagiellonów przyniósł gigantyczną zmianę – unię polsko-litewską. W ten sposób w 1569 r. powstała I Rzeczpospolita, zwana Rzeczpospolitą Obojga Narodów, jedno z największych państw Europy. Jej organizacja była naprawdę wyjątkowa. Rozwijał się parlamentaryzm – czyli władza ustawodawcza sprawowana była przez Sejm. Szlachta polska miała bardzo szerokie prawa, co nazywamy demokracją szlachecką. Był to złoty wiek rozwoju kultury, nauki i gospodarki.

Z czasem szlachta nadużywała swojego prawa liberum veto, co oznaczało, że jeden poseł mógł zerwać obrady całego Sejmu. To prowadziło do paraliżu władzy i osłabiania państwa. Przez to Rzeczpospolita stała się łatwym celem dla sąsiadów.

W XVIII wieku elity Rzeczypospolitej zrozumiały, że trzeba działać szybko. Podjęto próby reform, a ich kulminacją było uchwalenie 3 maja 1791 roku konstytucji. Była to pierwsza konstytucja w Europie, a druga na świecie! Jej celem było uzdrowienie państwa: wprowadzono dziedziczną monarchię, trójpodział władzy oraz ograniczono nadmierne przywileje.

W wyniku rozbiorów, które odbyły się w latach 1772, 1793, 1795, i starań mocarstw ościennych (Rosji, Prus, Austrii) państwo polskie zniknęło z mapy Europy na 123 lata. Jednak pomimo utraty niepodległości, Polacy nie zapomnieli o swoim państwie. Idea dobrze zorganizowanej i wolnej Polski tkwiła w sercach Polaków. W 1830 r. wybuchło powstanie listopadowe, a w 1863 r. styczniowe, choć były one krwawo tłumione.

Polska odzyskała swoją niepodległość 11 listopada 1918 roku. Był to moment, w którym trzeba było zbudować państwo praktycznie od nowa. Okres II Rzeczypospolitej (1918–1939) to czas ogromnej pracy: tworzono jeden system prawny dla całego kraju, jednolity system edukacji, armię i administrację. Budowano port w Gdyni, rozwijano przemysł. Mimo wielu trudności, Polska stała się państwem coraz lepiej zorganizowanym.

Druga wojna światowa (1939–1945) ponownie zniszczyła Polskę. Po wojnie kraj znalazł się pod wpływem Związku Radzieckiego i powstała Polska Rzeczpospolita Ludowa (PRL). Był to ustrój komunistyczny, w którym władza była bardzo scentralizowana, a gospodarka kontrolowana przez państwo. Jednak Polacy nie pogodzili się z tą sytuacją. Ruch „Solidarność”, który powstał w 1980 roku, był dowodem na to, że społeczeństwo chce zmian i lepszej, demokratycznej organizacji państwa.

W 1989 roku, dzięki Okrągłemu Stołowi i przemianom politycznym, Polska odzyskała pełną suwerenność i rozpoczęła budowę III Rzeczypospolitej – demokratycznego państwa prawa. To był czas wielkiej transformacji ustrojowej. Wprowadzono gospodarkę rynkową. Odbudowano samorząd terytorialny, co pozwoliło na lepsze zarządzanie sprawami lokalnymi.

Kluczowe dla dalszej organizacji i rozwoju Polski było przystąpienie do NATO w 1999 roku i do Unii Europejskiej w 2004 roku. Członkostwo w UE przyniosło ogromne korzyści: dostęp do funduszy unijnych, które pomogły w modernizacji dróg, infrastruktury, rozwoju miast i wsi. Przyczyniło się to też do dynamicznej cyfryzacji administracji (np. e-usługi, aplikacja mObywatel), co ułatwia załatwianie spraw urzędowych.

Dziś Polska to nowoczesne, demokratyczne państwo, które stale dąży do poprawy swojej organizacji. Wyzwaniami są m.in. dalsze upraszczanie procedur, zwiększanie transparentności działań władz, walka z korupcją, a także budowanie silnego społeczeństwa obywatelskiego opartego na zaufaniu i aktywnym udziale obywateli w życiu publicznym.

ĆWICZENIE 1

Odpowiedz na pytania.

1. Kto założył państwo polskie?
2. Co zrobił Bolesław Chrobry dla utrwalenia państwa?
3. Dlaczego króla Kazimierza Wielkiego nazywamy wielkim budowniczym?
4. Jakie wydarzenie miało miejsce w 1569 roku i jakie są jego skutki?
5. Kiedy została uchwalona pierwsza konstytucja w Europie?
6. W skutek czego Rzeczpospolita Polska zniknęła z mapy Europy na 123 lata?
7. Kiedy Polska odzyskała niepodległość?
8. Co jest właściwe dla II Rzeczypospolitej?
9. Z czego jest znany 1980 rok?
10. Jakie zmiany nastąpiły w Polsce po Okrągłym Stole?

ĆWICZENIE 2

Porozmawiajcie w grupie, jak rozumiecie powiedzenie „Kazimierz Wielki zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną”.

ĆWICZENIE 3

Oceń, które zdanie jest prawdziwe, a które fałszywe. Uzasadnij odpowiedzi.

Twierdzenie		P	F
1.	Historia państwa polskiego zaczyna się od Kazimierza Wielkiego.	☐	☐
2.	Bolesław Chrobry kontynuował poczynania swojego ojca.	☐	☐
3.	Założycielem Akademii Krakowskiej był Mieszko I.	☐	☐
4.	Szlachta nie odgrywała żadnej roli w życiu I Rzeczypospolitej.	☐	☐
5.	Uchwalenie Konstytucji 3 Maja w 1791 roku było zwieńczeniem reform w Rzeczypospolitej Obojga Narodów.	☐	☐
6.	W wyniku rozbiorów państwo polskie zniknęło z mapy Europy na 130 lat.	☐	☐
7.	Polska odzyskała swoją niepodległość 11 listopada 1918 roku.	☐	☐

8. W 1989 roku po Okrągłym Stole Polska zaczęła budować IV Rzeczpospolitą.
9. Samorząd terytorialny nie polepszył zarządzania sprawami lokalnymi.
10. Członkostwo w UE przyniosło ogromne korzyści dla państwa polskiego.

☐	☐
☐	☐
☐	☐

Utrwalamy wiedzę o rzeczowniku

Odmiana rzeczowników rodzaju nijakiego na **-ę** i rzeczownika rodzaju męskiego **książę**

Rzeczowniki typu **imię, plemię, zwierzę** w liczbie pojedynczej (poza mianownikiem, biernikiem i wołaczem) i liczbie mnogiej mają rozszerzony temat, choć ich końcówki są takie same jak w innych rzeczownikach rodzaju nijakiego zakończonych na **-ę**. Np.: **zwierzę** – **zwierzęcia**, **zwierzęta** – **zwierzęta**; **imię** – **imienia**, **imiona** – **imion**.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	plemię, zwierzę	plemiona, zwierzęta
D.	plemienia, zwierzęcia	plemion, zwierząt
C.	plemieniu, zwierzęciu	plemionom, zwierzętom
B.	plemię, zwierzę	plemiona, zwierzęta
N.	plemieniem, zwierzęciem	plemionami, zwierzętami
Msc.	plemieniu, zwierzęciu	plemionach, zwierzętach
W.	plemię, zwierzę	plemiona, zwierzęta

Rzeczownik **rodzaju męskiego książę** częściowo odmienia się jak rzeczownik **rodzaju nijakiego** (**książę** – **książęta** jak **zwierzę** – **zwierzęta**)

ZAPAMIĘTAJ TĘ ODMIANĘ!

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	książę	książęta
D.	księcia	książąt
C.	księciu	książętom
B.	księcia	książąt
N.	księciem	książętami
Msc.	księciu	książętach
W.	książę	książęta

ĆWICZENIE 4

Odmień w liczbie pojedynczej i w liczbie mnogiej *małe kocię, dobre imię, męskie ramię*. Ułóż z nimi zdania.

ĆWICZENIE 5

Za pomocą słownika wyjaśnij znaczenie wypowiedzeń i przysłów. Czy są podobne w języku ukraińskim? Zapisz je.

1. Mieć duszę na ramieniu.
2. Ramię w ramię.
3. Grudzić ziemię grudzi dla zwierząt i ludzi.
4. Być po imieniu.
5. Mówić sobie po imieniu.
6. Dobrego gniazda dobre plemię.
7. W lutym wody wiele – w lecie głodne nawet cielę.
8. Co wolno księżęciu, tego nie wolno bydlęciu.
9. Zapomniał wół, jak cielęciem był.
10. Dogadywali się jak gęś z prosięciem.

ĆWICZENIE 6

Uzupełnij wiedzę o historii Polski. Z tekstu wypisz rzeczowniki zakończone na **-ę** i odmień je przez przypadki. Ułóż z każdym po 3 zdania w liczbie pojedynczej i w liczbie mnogiej.

W X wieku na terenie późniejszego państwa polskiego zamieszkiwały liczne plemiona Słowian. Nazwę „Polska” wywodzi się właśnie od plemienia Polan. Za pierwszego władcę Polski uważany jest Mieszko I z dynastii Piastów.

Król Polski Kazimierz III Wielki był na tronie w latach 1333–1370. To ostatni monarcha z dynastii Piastów. Pod rządami Króla Kazimierza Wielkiego rozbudowały się miasta, została założona Akademia Krakowska (późniejszy Uniwersytet Jagielloński), rozpowszechniło murowane budownictwo ceglane.

Zamek w Chocimiu

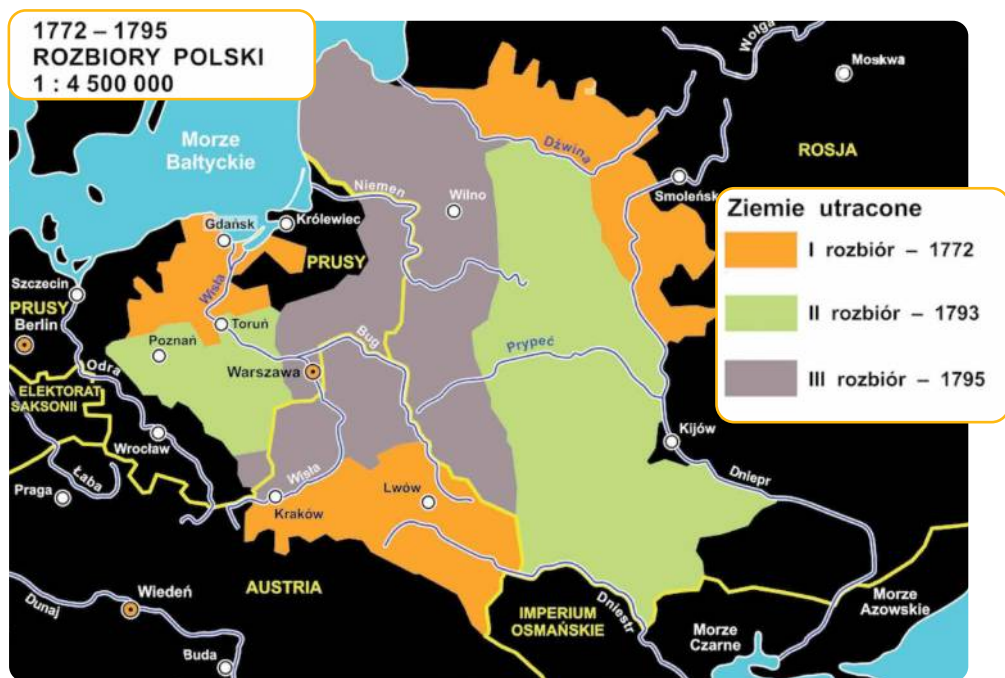
Poprzez koronowanie księcia litewskiego Jagielly o imieniu Władysław na króla Polski w 1386 roku zapoczątkowano panowanie dynastii Jagiellonów. W 1410 roku pod Grunwaldem w bitwie z wojskami zakonu krzyżackiego zwycięstwo zdobyły wspólne siły polsko-litewsko-kozackie.

W 1569 roku Polska i Litwa w Lublinie zawarły unię o powstaniu nowego państwa – Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Od roku 1573 zaczyna się złoty wiek Polski, kiedy Rzeczypospolita znacznie powiększyła swoje terytorium i stała się największym państwem w Europie. Za czasów panowania Zygmunta III Wazy w roku 1596 stolica Polski z Krakowa została przeniesiona do Warszawy.

W XVII wieku Rzeczypospolita toczyła wojny ze Szwecją i Rosją, a także z Imperium Osmańskim. W zwycięskiej bitwie z Turkami pod Chocimiem w 1621 roku wojsko króla Zygmunta III Wazy walczyło wspólnie z Kozakami zaporoskimi na czele z Piotrem Konaszewiczem-Sahajdacznym.

W 1683 roku doszło do bitwy pod Wiedniem, w której wojsko polskie pod dowództwem króla Jana III Sobieskiego z udziałem pułków Kozaków zaporoskich powstrzymało ekspansję Turków.

Ostatnim królem Polski był Stanisław August Poniatowski. W 1772 roku doszło do pierwszego rozbioru Polski, w którym wzięły udział Rosja, Prusy i Austria. Po drugim rozbiorze w 1793 roku podjęto walkę o niepodległość i rok później wybuchło powstanie pod wodzą Tadeusza Kościuszki. W wyniku jego klęski w 1795 roku doszło do trzeciego rozbioru Rzeczypospolitej Polskiej.

(wg tyflomapy.pl)

ĆWICZENIE 7

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

Ciekawostka

Konstytucja 3 Maja.

Ustawa Rządowa z 3 maja 1791 r. (fragmenty) Stanisław August z Bożej łaski i woli Narodu Król Polski (...), wraz ze Stanami Skonfederowanymi, w liczbie podwójnej naród polski reprezentującymi (...) dla ocalenia Ojczyzny naszej i jej granic z największą stałością ducha, niniejszą konstytucję uchwalamy. (...)

Wszelka władza społeczności ludzkiej początek swój bierze z woli narodu. (...) Sejm czyli Stany zgromadzone na dwie Izby dzielić się będą: na Izbę Poselską i na Izbę Senatorską pod prezydencją Króla. (...) Wszystko i wszędzie większością głosów udecydowane być powinno.

Przeto liberum veto*, konfederacje** wszelkiego gatunku i sejmy konfederackie, jako duchowi niniejszej konstytucji przeciwne, rząd obalające, społeczność niszczące, na zawsze znosimy. (...)

* **liberum veto** – (łac. wolne „nie pozwalam”) prawo zezwalające jednemu posłowi na zerwanie sejmu i unieważnienie wszystkich jego uchwał. Wyrosło z zasady jednomyślności wymaganej do uchwał sejmowych.

** **konfederacja** – tymczasowy związek utworzony przez jeden lub kilka stanów bądź przez miasta dla osiągnięcia określonych celów politycznych.

USTAWA RZĄDOWA.

PRAWO UCHWALONE.

Dnia 3 Maja, Roku 1791.

w WARSZAWIE,

u P. Drukarz Konjkt. Nadw. J. K. Mici
i Dyrektora Druk: Korp. Kad.

ĆWICZENIE 8

Czy wiesz, kiedy powstała pierwsza konstytucja w Ukrainie? Kto był jej twórcą? W jakich okolicznościach historycznych powstawała? Sięgnij po wiedzę do Internetu lub encyklopedii. Przygotuj prezentację na ten temat.

ĆWICZENIE 9

Zapoznaj się z opisem obrazu Jana Matejki „Konstytucja 3 Maja”. Nowe słowa i wyrażenia zapisz do słowniczka.

„Konstytucja 3 Maja 1791 roku” to olej na płótnie o wymiarach 247×446 cm. Jan Matejko rozpoczął pracę nad obrazem w styczniu 1891 roku, a ukończył dopiero w październiku. Jednak już w maju, podczas oficjalnych obchodów setnej rocznicy uchwalenia konstytucji, dokonano prezentacji niemal gotowego dzieła. Odsłonięto go na wystawie w Sukiennicach, obecnie obraz znajduje się w Warszawie, w zbiorach Zamku Królewskiego.

Jan Matejko, *Konstytucja 3 maja*

Obraz Matejki to scena zbiorowa ukazująca uczestników pochodu zmierzającego do Kolegiaty św. Jana, by zaprzysiąc tekst nowej konstytucji. Tło stanowi tu ulica Świętojańska, u jej wylotu widoczna jest fasada Zamku Królewskiego, gdzie obradowali posłowie. Posłom towarzyszy wiwatujący tłum Warszawiaków, widać też postacie żołnierzy, którzy ochraniają pochód.

Matejko sportretował tu wiele znanych osobistości. Mistrz posłużył się symboliką i nie zawsze pozostawał do końca wierny faktom historycznym, nadrzędnym celem dzieła było bowiem ukazanie doniosłości wydarzenia.

W centralnej części obrazu znajduje się Stanisław Małachowski, pełniący wówczas funkcję marszałka sejmiku. Marszałek, niesiony przez posłów Aleksandra Linowskiego i Ignacego Zakrzewskiego, dumnie unosi w prawej ręce Konstytucję.

(wg eszkola.pl)

ĆWICZENIE 10

Opisz dzieło Jana Matejki „Sobieski pod Wiedniem”. Skorzystaj ze słownictwa w ramce.

Obraz powstał; obraz przedstawia; w centrum obrazu; wiekopomne zwycięstwo nad wojskami tureckimi; król Jan III Sobieski; moment wręczenia listów do papieża; postacie są dynamiczne; miecz; autor zadbał o każdy szczegół; tłem dla obrazu jest; ciepłe kolory; dominuje żółć, czerwień i brąz; gra światła; z lewej strony; z prawej strony; u stóp króla turecka chorągiew; wiktoria wiedeńska; mimika twarzy, tło, kolory, postacie.

Jan Matejko, *Sobieski pod Wiedniem*

ĆWICZENIE 11

Przygotuj prezentację o wybitnym polskim malarzu Janie Matejce. Informacji poszukaj w Internecie. Przedstaw w grupie.

ĆWICZENIE 12

Przeczytaj tekst, zapoznaj się ze schematem podziału mandatów w Sejmie RP.

Parlament Rzeczypospolitej Polskiej to dwuizbowy organ władzy ustawodawczej wybierany według proporcjonalnej ordynacji wyborczej. W skład parlamentu wchodzi Sejm jako izba niższa oraz Senat jako izba wyższa. Obradom Sejmu przewodniczy marszałek. Na czele Senatu też stoi marszałek. Sejm jest najwyższym organem władzy ustawodawczej w Polsce.

Liczbę członków izb określa Konstytucja RP. Posłów na Sejm jest 460. Natomiast w Senacie zasiada 100 senatorów. W przypadkach określonych w Konstytucji członkowie obu izb, obradując razem, tworzą Zgromadzenie Narodowe zwoływane przez marszałka Sejmu. Gmach Parlamentu Rzeczypospolitej Polskiej znajduje się w Warszawie przy ulicy Wiejskiej.

Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej odbywają się co 4 lata w okręgach wyborczych, zaś do Senatu odbywają się w jednomandatowych okręgach wyborczych. Wybory są powszechne i bezpośrednie oraz

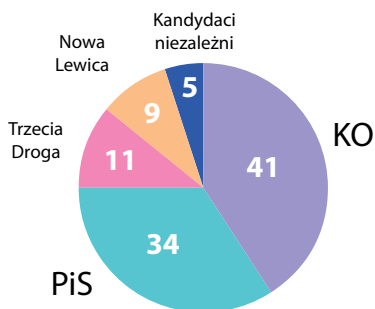
Jan Matejko,
Autoportret artysty

tajne. Za organizację i przeprowadzenie wyborów odpowiada Państwowa Komisja Wyborcza. Bierne prawo wyborcze w wyborach do Sejmu RP uzyskuje się w wieku 21 lat.

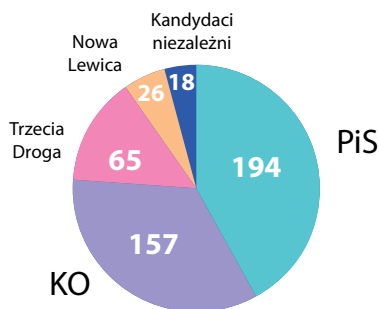

Wyniki wyborów do Sejmu i Senatu w roku 2023:

PODZIAŁ MANDATÓW W SENACIE 2023

PODZIAŁ MANDATÓW W SEJMIE 2023

Zapamiętaj!

**posłanka /
poseł na Sejm**

депутатка / депутат Сейму

**ambasador
(dyplomata) –**

посол (дипломат)

senator

депутатка / депутат
Сенату

radna / radny: rady gminy, rady miejskiej, sejmiku powiatowego / wojewódzkiego – депутатка / депутат: селищної, міської, повітової, воєводської ради

ĆWICZENIE 13

Zapoznaj się z treścią ciekawostki. Porównaj z podziałem administracyjnym w Ukrainie.

PiS – Prawo i Sprawiedliwość; **KO** – Koalicja Obywatelska.

Ciekawostka

Gminy w Polsce to jednostki samorządu terytorialnego i podziału administracyjnego w Polsce, obejmujące części obszaru powiatów. W Polsce istnieje 2478 gmin – 1555 gmin wiejskich, 621 gmin miejsko-wiejskich oraz 302 gminy miejskie, w tym 66 gmin będących jednocześnie miastami na prawach powiatu.

W podziale administracyjnym miasta mają status samodzielnej gminy (gmina miejska) lub – zazwyczaj w przypadku mniejszych miast – wchodzi w skład gminy miejsko-wiejskiej jako jednostka pomocnicza gminy miejsko-wiejskiej. Miasta będące samodzielną gminą mogą z kolei tworzyć jednostki pomocnicze: dzielnice lub osiedla, a także sołectwa. W Polsce miasta zarządzane są przez **prezydenta miasta** lub **burmistrza**; w wypadku gminy miejsko-wiejskiej burmistrz jest także organem wykonawczym gminy miejsko-wiejskiej.

Powiat – jednostka samorządu terytorialnego II stopnia i podziału administracyjnego, obejmująca kilka gmin i posiadająca własne organy. Stanowi część obszaru województwa.

Województwo – jednostka podziału administracyjnego najwyższego stopnia w Polsce, jednostka zasadniczego podziału terytorialnego administracji rządowej, a także jednostka samorządu terytorialnego.

ĆWICZENIE 14

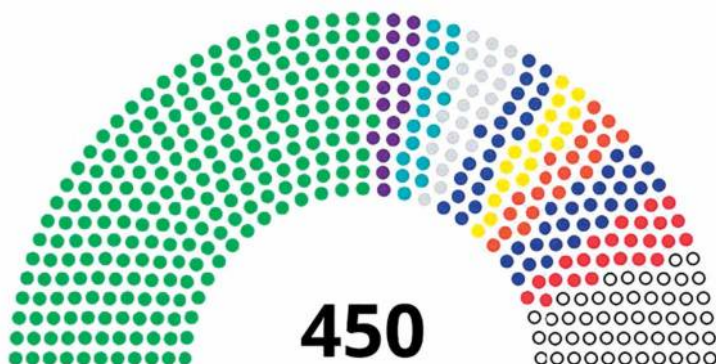
Zapoznaj się z tekstem o Radzie Najwyższej Ukrainy. Nowe słownictwo zapisz do słowniczka.

Rada Najwyższa Ukrainy – jednoizbowy parlament Ukrainy. Nazwę „Rada Najwyższa” nosi również parlament Republiki Autonomicznej Krymu. Zgodnie z Konstytucją Ukrainy Rada Najwyższa składa się z 450 deputowanych, wybieranych w głosowaniu powszechnym, równym, bezpośrednim i tajnym. Kadencja ukraińskiego parlamentu trwa pięć lat.

Do składu najwyższego organu władzy ustawodawczej może zostać wybrany obywatel Ukrainy, który najpóźniej w dniu wyborów ukończył 21. rok życia, dysponuje prawami wyborczymi i zamieszkuje na terytorium Ukrainy od co najmniej pięciu lat. Nie może zostać wybrany do ukraińskiego parlamentu ten, na kim ciąży wyrok za przestępstwo umyślne. Parlament jest wybierany według ordynacji proporcjonalno – większościowej. To jest mieszany system wyborczy. Połowa składu izby (225 deputowanych) wybierana jest w obejmującym terytorium całego kraju wielomandatowym okręgu wyborczym, w którym wyborca głosuje na jedną z ogólnokrajowych list partyjnych. Druga połowa składu Rady Najwyższej wybierana jest w okręgach jednomandatowych w jednej turze głosowania. Rada Najwyższa Ukrainy mieści się przy ulicy Mychajła Hruszewskiego w Kijowie.

Wyniki wyborów do Rady Najwyższej Ukrainy w roku 2019

(wg pl.wikipedia.org)

Zapamiętaj!

депутатка / депутат Верховної Ради України – deputowana / deputowany
Rady Najwyższej Ukrainy

депутатка / депутат обласної, районної, міської ради – deputowana / deputowany obwodowej, rejonowej, miejskiej rady

ĆWICZENIE 15

Zorganizujcie klub dyskusyjny na temat władzy. Czy chciałabyś / chciałbyś być posłanką / posłem, deputowaną / deputowanym, radną / radnym? Uzasadnij swój wybór.

ĆWICZENIE 16

Porównaj podział administracyjny Polski i Ukrainy. Nazwy województw zapisz po ukraińsku, a nazwy obwodów – po polsku.

Zapamiętaj!

Podanie to pismo z prośbą skierowaną z reguły do jakiejś instytucji, władz, urzędu. Instytucja, władza, urząd w przypadku podania **może odmówić**, dlatego treść podania zawiera prośbę i jej umotywowanie (*odpowiednie argumenty*).

Tekst musi być jasny, zwięzły, krótki, rzeczowy, konkretny (styl urzędowy), np.: *podanie o pracę, o urlop okolicznościowy* – do dyrektora, kierownika; *podanie o przyjęcie do szkoły, na studia* – do dyrektora szkoły, rektora uczelni; *podanie o przyznanie stypendium, o zgodę na udział w projekcie* etc.

Jeżeli urząd nie może odmówić, piszemy wniosek, którego nie trzeba motywować, np.: *wniosek o dowód osobisty, paszport* – do wójta, burmistrza etc.

ĆWICZENIE 17

Zapoznaj się z podaniem. Czy podanie w języku ukraińskim wygląda tak samo?

Warszawa, 15.06.2025

Dariusz Olejniczak
ul. Chełmska 9
00-580 Warszawa

Dyrektor XXI Liceum Ogólnokształcącego
im. Marii Konopnickiej w Warszawie

PODANIE

Uprzejmie proszę o przyjęcie mnie do klasy pierwszej o profilu matematyczno-informatycznym w roku szkolnym 2025 / 2026.

Proszę swą motywuję tym, że od dawna interesuję się przedmiotami ścisłymi. Przez trzy lata nauki w szkole podstawowej uczestniczyłem w zajęciach Szkolnego Koła Informatycznego. Podczas Wojewódzkich Olimpiad Matematycznych zdobywałem wysokie miejsca. W przyszłości chciałbym studiować informatykę.

Proszę o pozytywne rozpatrzenie mojego podania.

Z poważaniem (odręczny podpis)
Dariusz Olejniczak

Załączniki:

– 2 dyplomy z Olimpiad.

ĆWICZENIE 18

Wpisz do odpowiednich rubryk poniższej tabeli słownictwo, które można wykorzystać w podaniu. Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

Wyrażenie prośby	Umotywowanie prośby	Zakończenie
uprzejmie proszę	pragnę nadmienić, że	z wyrazami szacunku

Proszę o; prośbę swą uzasadniam tym, że; prośbę swoją motywuję tym, że; zwracam się z prośbą; załącznik; łączę wyrazy szacunku; uzasadniając prośbę; uzasadnienie mojej prośby jest następujące; chcę nadmienić, że; jako uzasadnienie mojej prośby podam; w załączniku dodaję; ponadto; chciałbym jeszcze dodać, że; poza tym; proszę o pozytywne rozpatrzenie mojej prośby.

ĆWICZENIE 19

Wybierz formułki grzecznościowe, których możesz użyć w zakończeniu podania, a których w zakończeniu listu prywatnego. Uzasadnij.

1. Żegnam.
2. Z poważaniem.
3. Z wyrazami szacunku.
4. Łączę wyrazy szacunku.
5. Pozdrawiam serdecznie.
6. Z wyrazami należnego szacunku.

ĆWICZENIE 20

Wzorując się na ćw. 17. i 18., ułóż podanie:

- a. do dyrektora szkoły w związku z organizacją wycieczki do muzeum;
- b. do kierownika koła informatycznego z prośbą o przyjęcie do grona członków.

Pamiętaj o poprawnym zapisywaniu daty:

Po cyfrach arabskich
stawiamy kropkę:

01.05.2025 r.

Nie stawiamy kropek,
gdy miesiąc zapisujemy
cyfrą rzymską:

19 V 2020 r.

Nie stawiamy kropek,
gdy nazwę miesiąca
zapisujemy słownie:

27 listopada 1955 r.

ĆWICZENIE 21

Zapisz na trzy sposoby:

1. Dzisiejszą datę.
2. Datę swojego urodzenia.
3. Datę urodzenia mamy.
4. Datę urodzenia taty.
5. Datę urodzenia rodzeństwa (*lub kuzyna / kuzynki*).

Utrwalamy wiedzę o liczebniku

**Odmiana liczebników złożonych
od 50 do 90, od 100 do 400, od 500 do 900**

Pamiętaj, że te liczebniki odmieniamy według jednakowego paradygmatu. Tylko w **Mianowniku** i **Bierniku** posiadają odrębne końcówki; posiadają rodzaj **męskoosobowy** (czterystu żołnierzy) i **niemęskoosobowy** (czterysta dziewczyn).

	Rodzaj męskoosobowy	Rodzaj niemęskoosobowy
M.	sześćdziesięciu, stu pięćdziesięciu, ośmuset siedemdziesięciu	sześćdziesiąt, sto pięćdziesiąt, osiemset siedemdziesiąt
D.	sześćdziesięciu, stu pięćdziesięciu, ośmuset siedemdziesięciu	
C.	sześćdziesięciu, stu pięćdziesięciu, ośmuset siedemdziesięciu	
B.	sześćdziesięciu, stu pięćdziesięciu, ośmuset siedemdziesięciu	sześćdziesiąt, sto pięćdziesiąt, osiemset siedemdziesiąt
N.	sześćdziesięcioma, stu pięćdziesięcioma, ośmuset siedemdziesięcioma sześćdziesięciu, stu pięćdziesięciu, ośmuset siedemdziesięciu	
Msc.	(o) sześćdziesięciu, stu pięćdziesięciu, ośmuset siedemdziesięciu	

1. W liczebnikach złożonych **od 500 do 900** odmienia się tylko pierwsza część złożenia. Np.: *na statku nie było ośmuset pasażerów.*
2. Gdy liczebnik składa się z trzech wyrazów, człony oznaczające **setki w Narzędniku** nie przyjmują końcówki **-oma**. Np.: *Statek ze stu pięćdziesięciu siedmioma pasażerami.*

Zapamiętaj!

Pisownia trudnych liczebników:

pięćdziesiąt (pięć dziesiątek),
sześćdziesiąt (sześć dziesiątek),
dziewięćdziesiąt (dziewięć dziesiątek),

pięćset (pięć setek)
sześćset (sześć setek)
dziewięćset (dziewięć setek)

ĆWICZENIE 22

Przepisz zdania. Liczby zapisz słownie.

1. Grupa składała się ze 165 osób.
2. W Senacie RP zasiada 19 senatorów i 81 senatorów.
3. W Sejmie RP jest 460 miejsc.
4. W posiedzeniu udział wzięło 157 posłów i 87 posłanek.
5. Do Rady Najwyższej Ukrainy weszło 450 deputowanych.
6. Na finałowy mecz przybyło ponad 830 gości.
7. Na pokładzie statku płynęło 444 pasażerów.

8. Ponad 775 osób w jednym dniu odwiedziło wystawę.
9. Samolot z 297 pasażerami na pokładzie wylądował na lotnisku.
10. Przybyły autokary z 856 turystami.

ĆWICZENIE 23

Połącz podane rzeczowniki: *słowo, podręcznik, uczennica, uczeń, książka, osoba, żołnierz, student, poseł, posłanka* **z liczbami:** 378, 222, 105, 937, 727, 113, 509, 612, 918, 845. **Rzeczowników użyj w dopełniaczu liczby mnogiej.**

Zapamiętaj!

Pozytywizm (realizm) to artystyczna próba odtworzenia życia takim, jakie ono jest. Jako ruch artystyczny narodził się w osiemnastowiecznej Europie. Za ojca realizmu powieściowego, zwanego również „wielkim” czy „dojrzałym” uważa się Honoré de Balzaca. Wybitnymi przedstawicielami tego nurtu w literaturze polskiej są Bolesław Prus, Eliza Orzeszkowa, Henryk Sienkiewicz, Maria Konopnicka, Adam Asnyk. W malarstwie jedno z ważnych miejsc posiada wybitny polski malarz Jan Matejko.

Eliza Orzeszkowa.
Zdjęcie ze strony Muzeum Literatury

Portret Henryka Sienkiewicz
pędzla Kazimierza Mordasewicza

Odrobina składni

ZDANIA ZŁOŻONE PODRZĘDNE

Zdanie podrzędnie złożone to takie wypowiedzenie, w którym jedno ze zdań jest zdaniem nadrzędnym (głównym) w stosunku do pozostałych. Składa się z dwu lub więcej wypowiedzeń składowych. Zdania podrzędne są zależne od zdania nadrzędnego.

Typy zdań podrzędnie złożonych:

PODMIOTOWE –

zastępuje lub uzupełnia podmiot zdania nadrzędnego. Odpowiada na pytania: *kto? co?*. Np.: *Ten dostanie nagrodę, kto na nią zasłuży. Zdawało mi się, że słyszę śpiew.*

ORZECZNIKOWE –

określa orzecznik wypowiedzenia nadrzędnego wyrażony zaimkiem, podobnie odpowiada na pytania *jaki jest?, kim jest?, czym jest?* itd. Np.: *Szewczenko jest tym dla Ukraińców, czym Mickiewicz dla Polaków. Twoje życzenie jest takie, że trudno je spełnić. Człowiek jest tym, kim chce być.*

DOPEŁNIENIOWE –

jest określeniem czasownika znajdującego się w wypowiedzeniu nadrzędnym. Odpowiada na pytania **dopełnienia** (pytania przypadków oprócz Mianownika i Wołacza). Np.: *Wszyscy słuchali z zapartym tchem, o czym opowiada dziadek. Gosia marzy o tym, aby wyjechać do Hiszpanii.*

PRZYDAWKOWE –

zastępuje lub uzupełnia przydawkę wypowiedzenia nadrzędnego. Odpowiada na pytania: *jaki?, który?, czyj?* Np.: *Ania obejrzała film, który ją zachwycił. Koncert dostarczył mu wrażeń, których nigdy nie zapomni.*

OKOLICZNIKOWE – zastępuje lub uzupełnia okolicznik wypowiedzenia nadrzędnego, określa występujący w nim czasownik (rzadziej przymiotnik lub przysłówkę), z którym tworzy związek taki, jak okolicznik z wyrazem określanym. Odpowiada na pytania okolicznika

miejsca: *gdzie? skąd? dokąd? którędy?* itp. Np.: *Pójdziemy tam, gdzie byliśmy w zeszłym roku.*

przywolenia: *mimo co? wbrew czemu?* itp. Np.: *Przyszedłem do ciebie, chociaż mnie nie zapraszałaś.*

czasu: *kiedy? od kiedy? do kiedy?* itp. Np.: *Zobaczył go, gdy wsiadał do samochodu.*

sposobu: *jak? w jaki sposób?* itp. Np.: *Zrób to tak, żeby wszyscy byli zachwyceni.*

celu: *po co? w jakim celu?* itp. Np.: *Przyjdę do ciebie, żeby dokończyć ten projekt.*

przyczyny: *dlaczego? z jakiej przyczyny?* itp. Np.: *Zapał światło, bo robi się ciemno.*

warunku: *w razie czego? pod jakim warunkiem?* itp. Np.: *Wszystko się uda, jeśli mi zaufasz.*

Zwróć uwagę!

W zdaniu złożonym podrzędnie **zdanie podrzędne** często uzupełnia, wyjaśnia lub rozwija **treść zaimka**, który występuje w zdaniu nadrzędnym. Np.: *Pojedźmy na urlop tam, gdzie byliśmy ostatnio. Wszystko zależy od tego, co oni postanowią. Najlepiej czuję się wtedy, gdy nie muszę się śpieszyć. Dla tych, którzy wykonają najszybciej zadanie, są nagrody.*

Uwaga!

Zdanie podrzędne może być **wtrącone w zdanie nadrzędne**. Np.: *Miejscowość, do której jedziemy, leży nad samym morzem.*

Przecinek w zdaniu złożonym podrzędnie

W zdaniu złożonym podrzędnie zawsze oddzielamy przecinkiem **zdanie nadrzędne** od **podrzednego**. Np.: *Kasia z zachwytem opowiadała o Ukrainie, gdzie była na wycieczce.*

Gdy zdanie podrzędne jest wtrącone w zdanie nadrzędne, należy postawić **dwa przecinki** oddzielające to zdanie od nadrzednego. Np.: *Ten, kto pierwszy napisze zadanie, dostanie nagrodę.*

ĆWICZENIE 24

Wstaw przecinki w zdaniach złożonych. Podkreśl zdania podrzędne. Jak rozumiesz treść tych przysłów? Czy są podobne w języku ukraińskim?

1. Czego Jaś się nie nauczy tego Jan nie będzie umiał.
2. Ziarno do ziarnka a zbierze się miarka.
3. Kto nie pracuje ten nie je.
4. Kto pod kim dołki kopie ten sam w nie wpada.
5. Jaki pan taki kram.
6. Ten się śmieje kto się śmieje ostatni.
7. Jak sobie pościelesz tak się wyśpisz.
8. Co się źle zaczyna to się dobrze kończy.
9. Jak cię widzą tak cię piszą.
10. Czego nie można zmienić to trzeba polubić.

ĆWICZENIE 25

Połącz w taki sposób, żeby powstały zdania złożone podrzędnie. Nie zapominaj o przecinkach! Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

Lepiej się dobrze zastanów

nad innym rozwiązaniem problemu.
zanim coś postanowisz.

Nie miałem pojęcia

że oni dzisiaj przyjdą.
o jego zamiarach.

Co byś zrobił

na moim miejscu?
gdybyś spotkał niedźwiedzia?

Musisz bardziej się starać

aby zdobyć nagrodę.
a także dużo więcej trenować.

ĆWICZENIE 26

Podziel podane zdania na rozkazujące, pytające i oznajmujące według wzoru. Ułóż z nimi zdania podrzędnie złożone. Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

WZÓR:

Rozkazujące	Pytające	Oznajmujące
Daj mi notes! Daj mi notes, który leży obok ciebie!	Kto recytuje wiersz? Czy wiersz recytuje artysta, który gra w Teatrze Wielkim?	Ustawa jest nowelizowana. Jest nowelizowana ustawa, na którą długo czekało społeczeństwo.

1. Jutro jest święto.
2. Kto wystąpi?
3. Musisz tam pójść.
4. W naszym mieście odbędzie się festyn.
5. Proszę, przeczytaj mi ulotkę.
6. Co się będzie działo?
7. Czytaliśmy z uwagą.
8. To zaskoczenie.
9. Podoba ci się?
10. Przynieś jutro obiecaną książkę!

ĆWICZENIE 27

Przepisz, wstawiając brakujące przecinki. Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

1. Była ładna pogoda więc poszliśmy zwiedzać zamek.
2. Po kolacji będziemy grać w piłkę lub wybierzemy się na spacer.
3. Pani przewodnik nas pochwaliła ponieważ dobrze znaliśmy historię naszego miasta.

4. Chcieliśmy zostać dłużej ale zrobiło się późno.
5. Andrzej kupi mamie kwiaty albo podaruje jej naszyjnik.
6. W lipcu wyjadę na kolonie jeśli rodzice się zgodzą.
7. Wyjadę na kolonie i poznam nowych kolegów.
8. Kiedy wyjadę na kolonie nie będę się nudzić.
9. Gdy spacerowałem po lesie zobaczyłem borsuka.
10. Nie ma sensu ciągle powtarzać tego co jest oczywiste.
11. Tym co mnie najbardziej interesuje jest żeglarstwo.
12. Napisałem piękny wiersz jednak nie wysłałem go na konkurs.

ĆWICZENIE 28

Przepisz zdania, podkreślając podmiot i orzeczenie. Ustal typ zdania podrzędnie złożonego. Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

1. Ona grała tak, że nie było lepszych.
2. Maria stała się taka, bo nikt jej nigdy nie rozumiał.
3. Kiedy mam dużo wolnego, czas przepływa mi przez palce.
4. Kasjerka była taka, że nigdy się nie myliła.
5. Dwaj marynarze siedzą na maszcie.
6. Stary, brodaty bosman obserwuje morze przez lunetę.
7. Krzykliwe mewy krążą nad okrętem.
8. Zmęczony kucharz drzemie obok beczki.
9. Ewa przyniosła do szkoły książkę o kotach.
10. Lubię wędrować po górach, bo wtedy naprawdę odpoczywam.

ĆWICZENIE 29

Wypisz w dwu kolumnach zdania pojedyncze i złożone. Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

Zdanie pojedyncze	Zdanie złożone
Przeczytałem tę lekturę jeszcze raz.	Dostałam prezent, więc się cieszę.

1. Często się spóźniasz i nie masz zadania domowego.
2. Kasia ma dużego psa i papużkę falistą.
3. Pójdziemy do kina czy zostaniemy w domu?

4. Zapomniał biletu i wrócił do domu.
5. Nie lubię szpinaku ani brukselki.
6. Oddam ci zeszyt we wtorek lub w środę.
7. W Nidzicy stoi stary zamek rycerski.
8. Taki wynik meczu bardzo nas zaskoczył.
9. Jutro chłopcy i dziewczyny z naszej klasy pojadą do kina.
10. Rycerz w czarnej zbroi walczył na turnieju o rękę księżniczki.

ĆWICZENIE 30

Przepisz i ustal zdanie nadrzędne i podrzędne. Wstaw brakujące przecinki.

1. Ten kto ma odwagę sądzić samego siebie staje się coraz lepszy. (*Albert Schweitzer*)
2. Kto ratuje jedno życie ratuje cały świat. (*Talmud*)
3. W chwili w której umiera w nas dziecko zaczyna się starość. (*François Mauriac*)
4. Nigdy nie zestarzeje się serce które kocha. (*Sokrates*)
5. Wszystkie ludzkie uczucia stają się takie małe gdy patrzy się na nie z dystansu. (*Paulo Coelho*)
6. Jesteśmy dobrzy dla drugich aby się sobie więcej podobać. (*Magdalena Samozwaniec*)
7. Nie ma takiej krzywdy której by nie można przebaczyć. (*Stefan Wyszyński*)
8. Człowiek winien studiować tylko to do czego pcha go jego wewnętrzne pragnienie. (*Johann Peter Eckermann*)
9. Bądź takim abyś nie musiał czerwienić się przed samym sobą. (*Wiktor Hugo*)
10. Kiedy bogowie chcą nas ukarać spełniają nasze prośby. (*Oscar Wilde*)

ĆWICZENIE 31

Wysłuchaj tekstu. Nowe słownictwo zapisz do słowniczka.

Jeśli przyjechalibyście kiedyś do Gdańska, zwiedzanie zaczniacie od Bramy Wyżynnej, która niegdyś była głównym wejściem do otoczonego murami miasta. Tuż za nią znajduje się Katownia, budynek pełniący dawniej funkcję więzienia.

Ulica Długa doprowadzi was do centrum starego Gdańska, na Długi Targ, który jest prostokątnym placem, otoczonym pięknymi kamieniczkami. Po lewej stronie zobaczycie Ratusz Głównego Miasta, a dalej – zabytkowy pałac kupiecki, zwany Dworem Artusa. Określenie to zostało zaczerpnięte z bardzo popularnej w średniowieczu legendy o królu Arturze. W Dworze Artusa spotykała się elita Gdańska. Wieczory we Dworze były urozmaicone różnymi występami – muzyków, śpiewaków, linoskokczków, kuglarzy. Co jakiś czas wyprawiano wspiane uczyty, trwające nawet po kilka dni.

<https://tinyurl.com/y8xrzpxm>

Po obejrzeniu Długiego Targu moglibyście przejść przez Zieloną Bramę na Długie Pobrzeże, czyli nadrzeczny deptak biegnący wzdłuż Motławy. Już z daleka widać charakterystyczną sylwetkę Żurawia. Ten średniowieczny budynek pełnił kiedyś funkcję dźwigu portowego, a także był potężnym obiektem obronnym.

Z Długiego Pobrzeża skręćcie w ulicę Mariacką, przez wielu uważaną za najpiękniejszą uliczkę w Polsce. Swoją niepowtarzalny urok zawdzięcza przedprożom, na których dawni gdańszczanie wypoczywali i przyjmowali gości. Idąc dalej, dostrzecie do ogromnego kościoła Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny. Koniecznie wejdźcie na kościelną wieżę widokową i spójrzcie na rozciągającą się stamtąd panoramę Gdańska.

Będąc w tym pięknym mieście nad Bałtykiem, odwiedźcie także w zaułku św. Bartłomieja cerkiew greckokatolicką św. Bartłomieja. Tutaj na skwerze stanął pomnik św. Włodzimierza Wielkiego, księcia kijowskiego, który w 988 r. doprowadził do chrztu Rusi Kijowskiej.

(wg P. Borysa, B. Fiszer, M. Hajduk, A. Halas)

Pomnik świętego
Włodzimierza w Gdańsku
dłuta Giennadija Jerszowa

ĆWICZENIE 32

Jakie jeszcze obiekty, związane z Ukrainą, są w Gdańsku? Co łączy Gdańsk ze Lwowem i Odessą? Skorzystaj z Internetu lub encyklopedii. Wiedzą podziel się w grupie.

ĆWICZENIE 33

Oprowadź gości z Polski po Twojej miejscowości. Co ciekawego można tam zobaczyć? A może są obiekty łączące narody – ukraiński i polski?

ĆWICZENIE 34

Rozwiąż test.

1. Historia państwa polskiego zaczyna się od dynastii:

- a. Sasów;
- b. Jagellonów;
- c. Piastów.

2. Jan Matejko jest przedstawicielem:

- a. pozytywizmu;
- b. renesansu;
- c. baroka.

3. **Konstytucja 3 Maja została uchwalona za panowania króla:**
 - a. Bolesława Chrobrego;
 - b. Stanisława Augusta Poniatowskiego;
 - c. Kazimierza Wielkiego.
4. **Polski parlament składa się z:**
 - a. jednej izby;
 - b. dwóch izb;
 - c. trzech izb.
5. **Ilu posłów liczy polski Sejm?**
 - a. 445;
 - b. 450;
 - c. 460.
6. **Parlament Ukrainy to:**
 - a. dwuizbowy organ władzy ustawodawczej;
 - b. jednoizbowy organ władzy ustawodawczej;
 - c. pięcioizbowy organ władzy wykonawczej.
7. **Niższa izba parlamentu polskiego to:**
 - a. Senat;
 - b. Zgromadzenie Narodowe;
 - c. Sejm.
8. **W Radzie Najwyższej zasiaduje:**
 - a. 499 deputowanych;
 - b. 450 deputowanych;
 - c. 435 deputowanych.
9. **W Polsce pomnik księcia Włodzimierza znajduje się w:**
 - a. Warszawie;
 - b. Poznaniu;
 - c. Gdańsku.
10. **Zdanie – *Co ma być, to będzie.* – to zdanie złożone ze zdaniem podrzędnym:**
 - a. orzecznikowym;
 - b. podmiotowym;
 - c. dopełnieniowym.
11. **Zdanie – *Póty dzban wodę nosi, póki się ucho nie urwie.* – to zdanie złożone ze zdaniem podrzędnym:**
 - a. dopełnieniowym;
 - b. orzecznikowym;
 - c. okolicznikowym.
12. **Zdanie – *Żeby kózka nie skakała, toby nóżki nie złamała.* – to zdanie złożone ze zdaniem podrzędnym okolicznikowym:**
 - a. sposobu;
 - b. przyzwolenia;
 - c. warunku.

Lekcja 5

POLSKA W UNII
EUROPEJSKIEJ

Nowe słownictwo.

Instytucje europejskie.

Liczebniki zbiorowe.

CV i życiorys.

Jeszcze raz o dopełniaczu i bierniku.

Zdania złożone podrzędnie, podrzędne podmiotowe i podrzędne orzecznikowe.

Sprawdź siebie. Test

Słownictwo ogólne: budżet, demokracja, kwestia, praworządność, przewodnictwo, regionalny, równość, różnorodność, solidarność, unia, ustawodawstwo, wolność, współpraca.

Przydatne wypowiedzenia: dialog obywatelski; instytucja wykonawcza; integracja europejska; kraje członkowskie; ochrona klimatu; ochrona praw obywateli; organy władzy; poszanowanie praw człowieka; polityka bezpieczeństwa; polityka monetarna; prawo konkurencji; równe szanse; społeczeństwo informacyjne; społeczeństwo obywatelskie; strefa Schengen; strefa euro; swobodny przepływ osób, towarów, usług i kapitału; wspólna polityka; wystąpienie z UE – brexit; wzrost gospodarczy.

Instytucje UE: Europejski Bank Centralny; Europejski Bank Inwestycyjny; Komisja Europejska; Parlament Europejski, Rada Europejska, Trybunał Sprawiedliwości UE; flaga europejska, hymn Europy, Dzień Europy.

Czasowniki: debatować, decydować, dofinansowywać, integrować, kandydować, monitorować, negocjować, promować, przestrzegać, przyjmować, regulować, rozszerzać, rozwiązywać, stosować, wdrażać, wprowadzać, wspierać, współpracować, uchwalać, uczestniczyć, zapewniać, zarządzać, zobowiązać się.

W 2024 roku Rzeczpospolita Polska obchodziła dwudziestolecie członkostwa w Unii Europejskiej. Jej wejście do UE w 2004 roku było jednym z najważniejszych wydarzeń od czasu przemian demokratycznych po 1989 roku. Członkostwo w UE radykalnie zmieniło Polskę i jej miejsce w Europie i na świecie.

W kwietniu 2003 roku Polska podpisała traktat akcesyjny w Atenach, który stanowił prawną podstawę przystąpienia do Unii Europejskiej. Teżoż roku w czerwcu ponad 77% (procent) obywateli polskich w referendum wyraziło zgodę na ratyfikację traktatu akcesyjnego, umożliwiającego przystąpienie Polski do UE. Razem z Polską 1 maja 2004 roku do UE przystąpiło jeszcze dziewięć innych państw. Były to kraje nadbałtyckie: Łotwa, Estonia i Litwa, kraje Europy Środkowej, czyli Czechy, Słowacja, Węgry i Słowenia, a także Malta i Cypr. W dniu 1 stycznia 2007 roku Bułgaria i

Rumunia stały się członkami Unii Europejskiej. 1 lipca 2013 roku do UE dołączyła Chorwacja. Unię Europejską tworzy 27 krajów o łącznej populacji 450 mln obywateli. W dniu 31 stycznia 2020 roku Wielka Brytania opuściła UE.

„A niechaj narodowie wždy postronni znają, iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają” – mawiał znany polski poeta Mikołaj Rej. Choć to słynne zdanie pochodzi z XVI wieku, to z pewnością można powiedzieć, że jest ponadczasowe, gdyż Polacy również w Unii swój język mają. Po każdym rozszerzeniu Unii Europejskiej o kolejne państwa, ich języki stawały się unijnymi językami urzędowymi.

Członkostwo we Wspólnocie to dla Polski korzystny wybór zarówno z punktu widzenia bezpieczeństwa państwa, jak i tworzenia właściwych warunków do szybszego rozwoju gospodarczego oraz budowania nowoczesnego społeczeństwa obywatelskiego.

Na czele Parlamentu Europejskiego, organu ustawodawczego UE, w latach 2009–2012 stał Polak Jerzy Buzek. Natomiast w latach 2014–2019 przewodniczącym najwyższego organu UE – Rady Europejskiej – był Polak Donald Tusk.

Polska jest jednym z największych i najludniejszych krajów UE. Unia Europejska dała szansę również na rozwój wewnątrz Polski, dzięki przeznaczaniu funduszy unijnych na otwieranie nowych firm, zakup pojazdów, remonty dróg oraz budowę różnorodnych obiektów.

Transfery finansowe z UE do Polski od maja 2004 r. do lutego 2024 r. wyniosły ponad 243 mld euro. W ciągu 20 lat na rozwój polskiego rolnictwa trafiło 78 mld euro. Wyzwaniem stała się ochrona środowiska.

Obywatele polscy korzystają z bezwizowego przekraczania granicy Unii. Jest to szczególnie ważne dla młodych Polaków, gdyż swoboda wyboru miejsca pracy pozwala im realizować marzenia i ambicje. Społeczeństwo ma prawo do podejmowania nauki w różnych krajach członkowskich, jak również do udziału w programach edukacyjnych.

(wg Internetu)

ĆWICZENIE 1

Odpowiedz na pytania.

1. Kiedy Polska stała się krajem członkowskim UE?
2. Czym był traktat akcesyjny podpisany przez Polskę w 2003 roku?
3. Jakie kraje wraz z Polską 1 maja 2004 roku przystąpiły do UE?
4. Czemu sprzyja członkostwo Polski we Wspólnocie Europejskiej?
5. Kto z Polaków i kiedy stanął na czele jakich organów unijnych?
6. Dzięki czemu Unia wspiera rozwój wewnętrzny Polski?
7. W jaki sposób podróżują obywatele UE po krajach członkowskich?
8. Jakie są procedury przekraczania granicy między państwami unijnymi?

9. Jakie korzyści finansowe otrzymała Polska z UE?
10. Jak wygląda sytuacja językowa w Unii Europejskiej?

ĆWICZENIE 2

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

Ciekawostka

Hymn UE to fragment IX Symfonii skomponowanej przez Ludwiga van Beethovena w 1823 do tekstu poematu Fryderyka Schillera „Oda do radości” z 1785 r.

W 1972 r. Rada Europy postanowiła, że fragment IX symfonii Beethovena zatytułowany „Oda do radości” zostanie jej hymnem. W 1985 r. szefowie państw i rządów UE zdecydowali, że melodia ta będzie oficjalnym hymnem Unii Europejskiej. Melodia – ponieważ utwór ten nie ma słów. Hymn wyraża europejskie ideały wolności, pokoju i solidarności w uniwersalnym języku, jakim jest muzyka.

Celem hymnu europejskiego nie jest zastąpienie hymnów narodowych poszczególnych państw członkowskich UE, lecz uczczenie wspólnych wartości. Hymn jest odtwarzany podczas oficjalnych uroczystości z udziałem przedstawicieli Unii europejskiej i przy okazji różnego rodzaju wydarzeń o charakterze europejskim.

Ludwig van Beethoven

Fryderyk Schiller

ĆWICZENIE 3

Wysłuchaj hymnu.

Słowa: Fryderyk Schiller

Przekład: Konstanty Ildefons Gałczyński

Muzyka: Ludwig van Beethoven

<https://tinyurl.com/y9usy9x>

Oda do radości – hymn Unii Europejskiej

O Radości, Iskro Bogów, Kwiecie Elizejskich Pól,
Święta! Na twym świętym progu staje nasz natchniony chór.
Jasność Twoja wszystko zaćmi, złączy, co rozdzielił los.
Wszyscy ludzie będą braćmi tam, gdzie Twój przemówi głos.

Kto przyjaciel, ten niech zaraz stanie tutaj pośród nas
I kto wielką miłość znalazł, ten niech z nami dzieli czas.
Z nami ten, kto choćby jedną duszę rozplłomić mógł.
Ale kto miłości nie zna, niech nie wchodzi tu na próg.

Patrz, patrz: wielkie słońce światem biegnie syjąc złote skry,
 Jak zwycięzca, jak bohater – biegnij, bracie, tak i ty.
 Radość tryska z piersi ziemi, radość pije cały świat.
 Dziś wchodzimy, wступujemy na radości złoty ślad.

Ona w sercu, w zbożu, w śpiewie, ona w splocie ludzkich rąk,
 Z niej najlichszy robak czerpie, z niej – najwyższy niebios krag.
 Bracie, miłość niezmierzona mieszka pod namiotem gwiazd,
 Całą ludzkość weź w ramiona i ucałuj jeszcze raz.

Wstańcie ludzie, wstańcie wszędzie, ja nowinę niosę wam:
 Na gwiazdzistym firmamencie miłość, miłość mieszka tam.
 Wstańcie ludzie, wstańcie wszędzie, ja nowinę niosę wam:
 Na gwiazdzistym firmamencie miłość, miłość mieszka tam!

ĆWICZENIE 4

Porozmawiajcie w grupie na temat treści wiersza Fryderyka Schillera w przekładzie Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego. Znajdźcie wersję ukraińską hymnu Unii Europejskiej. Kto go przetłumaczył? Czy tekst tłumaczenia ukraińskiego jest podobny do polskiego? Wyraźcie swoje emocje za pomocą słownictwa z ramki.

Podczas śpiewania czułam / czułem...; Co za energia, chciałoby się (*co zrobić?*)...;
 Nic nie czułam / czułem...; Czy jakiś inny utwór wywołuje podobne emocje?;
 Jest coś pozytywnego w tej melodii i tekście; E, tam, piosenka jak piosenka – coś o
 miłości, jak prawie każda; Przepraszam, ale to stara piosenka, tekst bez sensu...;
 Ma siłę łączącą ludzi...; Fajnie się śpiewa – ale nie rozumiem, o czym. ;
 To jest hymn, a hymny takie są – działają na uczucia.

ĆWICZENIE 5

Które zdanie jest prawdziwe, a które fałszywe. Uzasadnij odpowiedzi.

Twierdzenie		P	F
1.	W kwietniu 2003 roku Polska podpisała traktat akcesyjny w Rzymie.	☐	☐
2.	77 procent obywateli polskich poparło przystąpienie Polski do UE.	☐	☐
3.	Unię Europejską tworzy 30 państw.	☐	☐
4.	Od stycznia 2020 roku Wielka Brytania nie jest członkiem UE.	☐	☐
5.	W Unii obowiązuje jedyny język urzędowy.	☐	☐

6. Polacy nigdy nie stawali na czele najważniejszych instytucji Wspólnoty Europejskiej.
7. Obywatele polscy bezwizowo przekraczają granice Unii.
8. Hymn Unii Europejskiej to „Oda do młodości”.
9. Fragment symfonii Beethovena od 1985 roku jest hymnem UE.
10. Hymn europejski zastąpił hymny narodowe państw członkowskich.

☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

ĆWICZENIE 6

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

Ciekawostka

Maskotka Unii Europejskiej

Unia Europejska jako wspólnota ma kilka symboli, podkreślających jej jedność i krzewiących ideę integracji. Zazwyczaj, wymieniając je, skupiamy się na wspólnej walucie, hymnie, paszporcie oraz flagdzie. Jednym z symboli Unii jest również jej maskotka, nosząca imię Syriusz. Pochodzi ona od nazwy najjaśniejszej z gwiazd, ale na tym jej podobieństwa do nich się kończą. Syriusz przyjmuje postać zabawnej, uśmiechniętej, niebieskiej stonogi. Jest ubrany w granatową koszulkę z gwiazdkami, jak na flagdzie Unii Europejskiej.

Rozłożone dłonie w białych rękawiczkach wyrażają otwartość i życzliwość. Oficjalnie Syriusz jest ubrany właśnie w koszulkę z flagą UE, ale w każdym kraju maskotka wygląda nieco inaczej. Każde państwo członkowskie Unii ma prawo ubrać Syriusza w to, co jest dla niego charakterystyczne. Maskotka może również otrzymywać określone atrybuty, które kojarzą się z danym rejonem. Nie każdy kraj stworzył jeszcze własną wizję maskotki, ale wiele już to uczyniło.

(wg Internetu)

ĆWICZENIE 7

Wyobraź sobie, że Ukraina już jest członkiem Unii Europejskiej. Zaproponuj swoją wersję ubrania Syriusza. Co charakterystycznego dla Ukrainy i dla Twojego regionu zaproponujesz do stroju? Porozmawiajcie o tym w grupie.

Austria

Belgia

Dania

Finlandia

Francja

Grecja

Hiszpania

Holandia

Irlandia

Luksemburg

ĆWICZENIE 8

Wysłuchaj tekstu. Nowe słownictwo wypisz do słowniczka. Czy są w tekście dotąd nieznane Ci pojęcia? Ustal ich znaczenie za pomocą Internetu.

Parlament Europejski (PE) – organ, będący odpowiednikiem jednoizbowego parlamentu, reprezentujący obywateli państw należących do Unii Europejskiej, wybierany na pięcioletnią kadencję. Oficjalną siedzibą jest Strasburg. PE liczy obecnie 720 eurodeputowanych. W Polsce w stosunku do członków PE używa się potocznie określenia „europarlamentarzysta”, „eurodeputowany” lub „europoseł”, natomiast oficjalne określenie brzmi: „poseł do Parlamentu Europejskiego”.

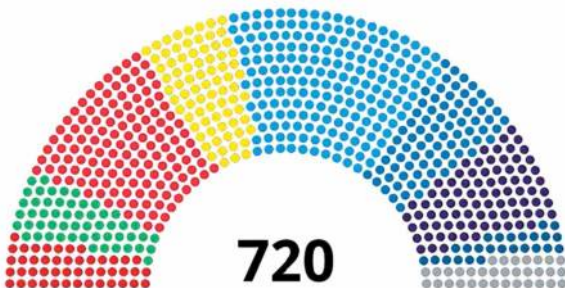

<https://tinyurl.com/4t49s4w5>

Parlamentum Europaeum

Logo Parlamentu Europejskiego

Komisja Europejska

Logo Komisji Europejskiej

Logo Rady Europejskiej

Komisja Europejska pełni funkcję rządu UE. W skład KE wchodzi komisarzy. Każdy komisarz odpowiada za określony dział pracy, czyli tak samo jak ministrowie w określonym rządzie, dlatego KE jest uważana za rząd UE. Ponadto KE jako jedyny organ unijny ma prawo inicjatywy ustawodawczej. Siedzibą KE jest Bruksela.

Kilka razy do roku premierzy lub prezydenci państw członkowskich oraz przewodniczący KE spotykają się jako Rada Europejska (RE) odpowiedzialna za wyznaczanie ogólnych kierunków polityki Unii. Radzie Europejskiej w latach 2014–2019 przewodniczył Donald Tusk. Siedziba RE mieści się w Brukseli.

ĆWICZENIE 9

Zaplanujcie w Zoomie lub na innej platformie konferencję na temat Unii Europejskiej z zaprzyjaźnioną szkołą z Polski czy Ukrainy. Omówcie listę pytań, na które chcielibyście otrzymać odpowiedzi. Jakie są oczekiwania młodzieży co do współpracy Ukrainy z Unią Europejską i przyszłego członkostwa? Skorzystaj ze słownictwa w ramce.

Uważam, że; dążyć do członkostwa w; przepływ osób w granicach unijnych;
wyłonić kilka zagadnień; tworzenie nowych firm; ruch bezwizowy;
relacje Ukrainy z UE; dynamiczny wzrost gospodarczy; moim zdaniem; zwolennik /
przeciwnik Unii; Parlament Europejski; zacieśnienie współpracy; swobodny przepływ
towarów i kapitałów; dać szansę na rozwój; fundusze na; rozwój obszarów wiejskich;
Komisja Europejska; w mojej / jego opinii / ocenie; ciekawa / ciekaw jestem.

Utrwalamy wiedzę o liczebniku (ciąg dalszy)

LICZEBNIKI ZBIOROWE
tworzymy od liczebników
głównych od 2 do 99.
łączą się z...

nazwami niedorośli ludzi bądź zwierząt, które w **M. lp. mają końcówkę **-ę**.** Np.: dziewczę, kurczę, kacze – siedmioro dziewcząt, dwoje kurcząt, czworo kacząt;

rzeczownikami, które występują w parach. Np.: dwoje uszu; dwoje oczu;

nazwami grup, w których występują osoby o różnej płci. Np.: ośmioro ludzi; Ich Troje; pięcioro turystów;

związkami frazeologicznymi.
Np.: z dwojga złego; dziesięcioro przykazań;
Rzeczpospolita Obojga Narodów

rzeczownikiem **dziecko.** Np.: troje dzieci; siedmioro dzieci;

niektórymi rzeczownikami bez liczby pojedynczej (pluralia tantum). Np.: dwoje drzwi; troje sani / sań; czworo grabi;

Zwróć uwagę!

Nazwy niedorośli ludzi i zwierząt zakończone inną głoską w **M. lp. łączą się z liczebnikami głównymi.** Np.: dziewczynka – sześć dziewczynek; żreback – trzy żrebaki; kaczątko – cztery kaczątka.

Zapamiętaj!

Liczebników zbiorowych nie możemy utworzyć od:
zero, jeden, sto, tysiąc, milion, miliard.

Odmiana liczebników zbiorowych

M.	dwoje dzieci	osiemdziesięcioro turystów	dwadzieścioro kurcząt	kilkoro nożyc
D.	dwojga dzieci	osiemdziesięciorga turystów	dwadzieściorga kurcząt	kilkorga nożyc
C.	dwojgu dzieciom	osiemdziesięciorgu turystom	dwadzieściorgu kurczętom	kilkorgu nożyc
B.	dwoje dzieci	osiemdziesięcioro turystów	dwadzieścioro kurcząt	kilkoro nożyc
N.	dwojgiem dzieci	osiemdziesięciorgiem turystów	dwadzieściorgiem kurcząt	kilkorgiem nożyc
Msc.	o dwojgu dzieciach	o osiemdziesięciorgu turystach	o dwadzieściorgu kurczętach	o kilkorgu nożycach
W.	dwoje dzieci	osiemdziesięcioro turystów	dwadzieścioro kurcząt	kilkoro nożyc

Liczebniki zbiorowe w **D., C., N.** poszerzają swój temat o spółgłoskę **-g-**

W przypadku, gdy musimy odmienić kilka cyfr, np. 22, oba człony przybierają postać liczebnika zbiorowego: dwadzieścioro dwoje, osiemdziesięcioro czworo, siedemdziesięcioro ósmioro

ĆWICZENIE 10

Odmień przez przypadki liczebniki wraz z rzeczownikami.

Dziesięcioro uczniów, kilkanaścioro pacjentów, troje drzwi, czworo dziewcząt, pięćdziesięcioro ósmioro ludzi.

ĆWICZENIE 11

Do podanych liczebników zbiorowych dobierz rzeczowniki, które łączą się z tymi liczebnikami.

1. Dwoje (*ludzi, chłopaków, koleżanek*).
2. Troje (*mężczyzn, dzieci, spodni*).
3. Czworo (*dzieciaków, podręczników, nożyc*).
4. Pięcioro (*drzwi, sań, jagniąt*).
5. Sześcioro (*moich znajomych, osób, uczennic*).
6. Siedmioro (*prosiąt, koleżanek, dzieci*).
7. Ósmioro (*prosiaków, turystów, cieląt*).
8. Dwadzieścioro dwoje (*albumów, książek, koleżanek*).
9. Dwadzieścioro pięcioro (*studentów, studentek, uczniów*).
10. Dziewięćdziesięcioro dziewięcioro (*osób, uczestników, turystów*).

ĆWICZENIE 12

Przeczytaj wiersz i wysłuchaj jego fragmentów.

Gawęda o miłości ziemi ojczystej

Bez tej miłości można żyć,
mieć serce puste jak orzeszek,
małutki los naparstkiem pić
z dala od zgryzot i pocieszeń,
na własną miarę znać nadzieję,
w mroku kryjówkę sobie uwić,
o blasku próchna mówić „dniej”,
o blasku słońca nic nie mówić.

Jakiej miłości brakło im,
że są jak okno wypalone,
rozbite szkło, rozwiany dym,
jak drzewo z nagłą powalone,
które za płytko wrosło w ziemię,
któremu wyrwał wiatr korzenie
i jeszcze żyje cząstkę czasu,
ale już traci swe zielenie
i już nie szumi w chórze lasu?

Ziemió ojczysta, ziemió jasna,
nie będę powalonym drzewem.
Codziennie mocniej w ciebie wrastam
radością, smutkiem, dumą, gniewem.
Nie będę jak zerwana nić.
Odrzucam pustobrzmiące słowa.
Można nie kochać cię – i żyć,
ale nie można owocować.

Ta dawność jej w głębokich warstwach...
Czasem pośrodku drogi stanę:
może nieznanych pieśni garstka
w skrzyni żelazem nabijanej,
a może dzban, a może łuk
jeszcze się w łonie ziemi grzeje,
może pradawny domu próg
ten, którym wkroczyliśmy w dzieje?

<https://tinyurl.com/3xhm2nj3>

Wisława Szymborska

Stąd idę myślą w przyszłe wieki,
 wyobrażenia nowe składam.
 Kamień leżący na dnie rzeki
 oglądam i kształt jego badam.
 Z tego kamienia rzeźbiarz przyszedł
 wyrzeźbi głowę rówieśnika.
 Ten kamień leży w nurcie Wisły,
 a w nim potomna twarz ukryta.

By na tej twarzy spokój był
 i dobroć, i rozumny uśmiech,
 naród mój nie żałuje sił,
 walczy i tworzy, i nie uśnie.
 Pierścienie świetlnych lat nad nami,
 ziemia ojczysta pod stopami.
 Nie będę ptakiem wypłoszonym
 ani jak puste gniazdo po nim.

Władysław Chmieleński „Widok na dawną Warszawę od strony Pragi”

ĆWICZENIE 13

Odpowiadając na pytania, porozmawiajcie w grupie na tematy poruszane w wierszu. Pomogą w tym poniższe pytania.

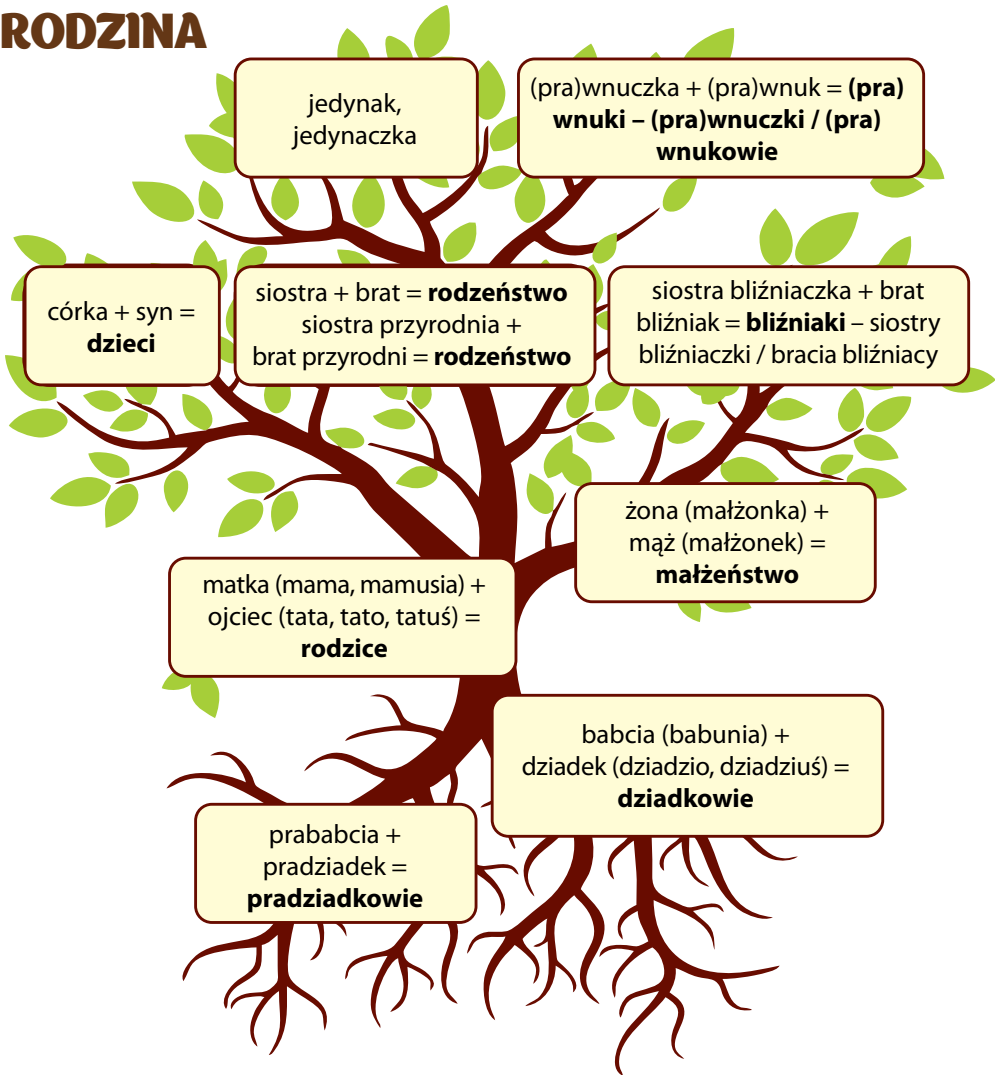
1. Czy poetka zachęca żyć „z sercem pustym jak orzeszek”?
2. Jak uważasz, dlaczego drzewo może być nagle powalone?
3. Jak rozumiesz słowa „nie będę powalonym drzewem”.
4. Jakie klejnoty kryje łono ziemi?
5. Jakie myśli wywołuje u poetki kamień, leżący na dnie rzeki?
6. Co ukrywa nurt Wisły?
7. Jak rozumiesz ostatnie dwie zwrotki wiersza?

ĆWICZENIE 14

Przygotuj prezentację o autorce tego wiersza i jej twórczości. Przedstaw w grupie.

RODZINA

MAMA

siostra mamy = ciocia (+ wujek)
brat mamy = wujek (+ wujenka (wujna))
ciocia (ciotka) + **wujek** (wuj) = wujostwo
kuzyn (brat cioteczny i wujeczny) +
kuzynka (siostra cioteczna i wujeczna)
 = **kuzyni** (rodzeństwo cioteczne i wujeczne)

TATA

ciocia (+ wujek) = siostra taty
stryjek (+ stryjenka (stryjna)) = brat taty
stryjenka (stryjna) + stryjek (stryj) = stryjostwo
kuzyn (brat stryjeczny) +
kuzynka (siostra stryjeczna) =
kuzyni (rodzeństwo stryjeczne)

Zapamiętaj!

RODZINA

–

RODZICE

–

RODZEŃSTWO

„po kądzieli” – **ze strony matki**,
np.: *dziadek po kądzieli*

„po mieczu” – **ze strony ojca**,
np.: *pradziadek po mieczu*

macocha, ojczym pasierbica, pasierb =
pasierbowie, pasierby

teściowa + teść = **teściowie**
synowa, zięć

szwagierka, szwagier,
bratowa

siostrzenica + siostrzeniec = **siostrzenice +**
siostrzeńcy
bratanica + bratanek = **bratanice +**
bratankowie

panna, kawaler, męzatka
(zamężna)

wdowa, wdowiec rozwiedziona (rozwódka),
rozwiedziony (rozwodnik)

Zwróć uwagę!

Bliznięta – tylko w odniesieniu do znaku zodiaku. **Blizniak** to też jedna z części domu złożonego z dwóch takich samych, odrębnych części mających wspólną ścianę.

Bratanki – przestarzałe, np.: w powiedzeniu: *Polak, Węgier – dwa bratanki*.

CZY WIESZ, CO / KTO TO JEST...

DZIADEK
do orzechów?

BABKA
wielkanocna?

BABKA
wróżka?

ĆWICZENIE 15

Użyj w odpowiedniej formie rzeczowników oznaczających pokrewieństwo. Wyjaśnij znaczenie przysłów i powiedzeń. Czy są podobne w języku ukraińskim? Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

WZÓR: Za dukata brat sprzeda brata.

1. Jakie jabłko – taka skórka, jaka matka – taka [].
2. Dobra [] mężowi korona.
3. Dla każdej [] miłe jej dziatki.
4. Kto nie słucha [], słuchać będzie bata.
5. Jakie drzewo – taki klin, jaki ojciec – taki [].

ĆWICZENIE 16

Wstaw odpowiednie wyrazy we właściwej formie. Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

WZÓR: Mój tata ożenił się z mamą 30 lat temu.

1. Moja babcia [] za dziadka, kiedy miała 19 lat.
2. Syn naszych sąsiadów ma 42 lata i jeszcze się nie ożenił – pewnie zostanie starym [].
3. Pani Gaśowska jest [] – jej mąż zmarł 5 lat temu.
4. Kasia i Basia Nowakówny są podobne do siebie jak dwie krople wody – nic dziwnego są przecież [].
5. Mój brat jest [] od 2 lat – jego żona ma na imię Danuta.
6. Władysław [] [] z Jadwigą.
7. Czy dzisiejsza „singielka” oznacza to samo, co kiedyś „stara []”?
8. Zawsze chciałam mieć rodzeństwo, bo okropnie jest być [].
9. Wujek Piotra jest [] i od śmierci swej żony sam wychowuje dwoje dzieci.
10. Za kilka dni mój ślub! – nie będę już panną tylko [].

ĆWICZENIE 17

Dobierz odpowiednie przymiotniki z ramki według wzoru.

WZÓR: kawalerski stan

1. [] okulary	7. [] miłość
2. [] grosz	8. siostra []
3. [] ręka	9. [] wieczór
4. nazwisko []	10. brat []
5. [] serce	11. [] wózek
6. [] uczucie	12. [] naród

panieński, synowska,
dzieciący, babcine, bratni
(= braterski), siostrzane,
matczyne, cioteczna,
ojcowska, wujeczny,
mężowskie, wdowi

ĆWICZENIE 18

Odpowiedz na pytania.

1. Czy Twoja mama ma siostrzenicę?
2. Jak ma na imię Twój dziadek?
3. Kto to jest kawaler?
4. Jakie masz rodzeństwo?
5. Z ilu członków składa się Twoja najbliższa rodzina?
6. Kto to jest siostra cioteczna?
7. Ile lat mają Twoi rodzice?
8. Kim dla Ciebie jest ojciec Twojej babci?
9. Jak jeszcze można nazwać mamę i tatę?
10. Kim jest dla Ciebie żona brata Twojej mamy?

ĆWICZENIE 19

Na podstawie podanych zdań wyjaśnij znaczenie podkreślonych związków frazeologicznych. W razie wątpliwości skorzystaj ze Słownika frazeologicznego współczesnej polszczyzny. Czy znasz ukraińskie odpowiedniki tych frazeologizmów.

WZÓR: Spokojnie, opowiedz mi wszystko po kolei, a nie tak piąte przez dziesiąte.
Piąte przez dziesiąte – opowiadać niedokładnie, nie o wszystkim.

1. Jurek choć należy do naszej rodziny, ale to tylko dziesiąta woda po kisielu.

2. Powstaje coraz więcej organizacji i fundacji, które zajmują się bezdomnymi, ubogimi, chorymi, zbłąkanymi córkami i synami marnotrawnymi.

3. Mój wujek – odkąd wyjechała ciocia – zajmuje się domem i radzi sobie całkiem dobrze jak na słomianego wdowca.

4. Muszę poświęcić więcej czasu rodzinie, bo ostatnio traktowałem ją trochę po macoszemu w porównaniu z innymi obowiązkami.

5. Ja nie znam się na tym, ale mój brat może ci pomóc, bo jest z komputerami za pan brat.

ĆWICZENIE 20

Przynieś dowolne zdjęcie swojej rodziny i przedstaw je grupie. Opowiedz coś o każdym członku rodziny na przyniesionym zdjęciu.

Foto: www.adamrygalik.com

Zapamiętaj!

Curriculum vitae (CV – czyt. *siwi albo kurikulum wite*) – to forma życiorysu napisana wg ustalonego schematu, w której w punktach podaje się najważniejsze wydarzenia z życia.

- **CV** piszemy najczęściej po to, aby przekonać pracodawcę, dyrektora szkoły o posiadanych umiejętnościach, zdolnościach, predyspozycjach.
- **CV** zazwyczaj dodaje się do innych dokumentów, np. podania z prośbą o przyjęcie do szkoły, podania z prośbą o pracę.
- **CV** musi być bezbłędne, staranne, estetyczne, przejrzyste (napisane na komputerze na kartce formatu A4).

W *prawym górnym* rogu umieszczamy informację o miejscowości i dacie sporządzenia CV. W *prawym dolnym* rogu składamy własnoręczny podpis.

		<h2>Szymon Maćkowiak</h2> <p>CV</p>							
<p>Data i miejsce urodzenia 05.11.2008 Tychy</p> <p>Adres ul. Biebska 11 43 - 135 Tychy</p> <p>Telefon +48 660 000 112</p> <p>E-mail sz.mackowiak@gmail.com</p>		<p>Pragnę zdobyć pierwsze doświadczenie zawodowe, rozwijając swoje umiejętności organizacyjne i dokładność w pracy. Jestem osobą sumienną i zaangażowaną, dlatego zależy mi na możliwości wspierania zespołu poprzez rzetelne wykonywanie obowiązków związanych z rozkładaniem i uzupełnianiem towaru.</p>							
		<p>Doświadczenie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Udzielanie korepetycji z języka angielskiego oraz z matematyki • Pomoc w zbiorze WOŚP • Tworzenie rodzinnych filmów wideo (nagrywanie i przeróbka) 							
		<p>Wykształcenie</p> <table border="1"> <tr> <td>06/2022 - obecnie</td> <td>Technikum nr 3, Tychy</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Profil: technik informatyk</td> </tr> </table>		06/2022 - obecnie	Technikum nr 3, Tychy		Profil: technik informatyk		
06/2022 - obecnie	Technikum nr 3, Tychy								
	Profil: technik informatyk								
		<p>Umiejętności</p> <table border="1"> <tr> <td>Języki</td> <td>Język angielski - poziom C2 język niemiecki - poziom B2</td> </tr> <tr> <td>Umiejętności</td> <td>Dobra znajomość pakietu MS-Office Bardzo dobra znajomość Adobe Premium Pro</td> </tr> <tr> <td>Zainteresowania</td> <td>Gra w klubie piłki nożnej Kolarstwo</td> </tr> </table>		Języki	Język angielski - poziom C2 język niemiecki - poziom B2	Umiejętności	Dobra znajomość pakietu MS-Office Bardzo dobra znajomość Adobe Premium Pro	Zainteresowania	Gra w klubie piłki nożnej Kolarstwo
Języki	Język angielski - poziom C2 język niemiecki - poziom B2								
Umiejętności	Dobra znajomość pakietu MS-Office Bardzo dobra znajomość Adobe Premium Pro								
Zainteresowania	Gra w klubie piłki nożnej Kolarstwo								
		<p>Tychy, 27.03.2025</p> <p><i>Szymon Maćkowiak</i></p> <p><small>Wyrażam zgodę na przetwarzanie moich danych osobowych przez (nazwa firmy) w celu prowadzenia rekrutacji na aplikowane przeze mnie stanowisko.</small></p>							

Foto: www.cvhero.pl

ĆWICZENIE 21

Przeczytaj przykładowe CV (czyt. siwi). Wyjaśnij, w jakim celu zostało napisane. Do jakiego dokumentu może służyć jako załącznik?

Chełm, 11 maja 2021 roku

Curriculum vitae

1. DANE OSOBOWE

Imię: Tadeusz

Nazwisko: Kowalski

Data urodzenia: 27.11.2005

Miejsce urodzenia: Chełm

Adres: ul. Kasztanowa 23 m. 5, 22-100 Chełm

Telefon: dom 82 622 47 97, 607 302 711

Imię i nazwisko ojca: Władysław Kowalski

Imię i nazwisko matki: Joanna Lis-Kowalska

2. WYKSZTAŁCENIE

- **2014–2017** Gimnazjum nr 2 w Chełmie
- **2008–2014** Szkoła Podstawowa nr 2 w Chełmie

3. UMIEJĘTNOŚCI

- Dobra znajomość języka angielskiego.
- Umiejętność redagowania gazetki szkolnej.
- Znajomość programów komputerowych (Word, Excel).
- Łatwość nawiązywania kontaktów.

4. SUKCESY

- Wyróżnienie w Ogólnopolskiej Olimpiadzie z Informatyki w Gdańsku 2016.
- Wyróżnienie w Regionalnym Konkursie Gazetek Szkolnych w Kazimierzu nad Wisłą 2018.
- I miejsce w Miejskim Dyktandzie Ortograficznym „O Pióro Prezydenta Miasta” – Chełm 2019.

5. ZAINTERESOWANIA

- Koszykówka, szermierka.
- Film.
- Spływy kajakowe.

6. CECHY CHARAKTERU

- Odpowiedzialność.
- Obowiązkowość.
- Upór w dążeniu do celu.

.....
(własnoręczny podpis)

Zwróć uwagę!

Zwróć szczególną uwagę na znaki przystankowe w zapisie adresu.
Porównaj z językiem ukraińskim!

ĆWICZENIE 22

Napisz swoje CV.

ĆWICZENIE 23

Na podstawie słownictwa z ramki sporządź CV swoich rodziców.

Znajomość języków obcych, umiejętność obsługi komputera, umiejętność pracy w zespole, kreatywność, łatwość rozwiązywania problemów, punktualność, dobra organizacja pracy, umiejętność planowania i wykonywania zadań, tolerancyjność, twórcze myślenie, determinacja, komunikatywność, miejsce urodzenia, osiągnięcia, data urodzenia, tytuł naukowy, imię, nazwisko, aktualny adres zamieszkania, wykształcenie, zainteresowania.

Zapamiętaj!

Życiorys to krótka i zwięzła informacja na temat życia autora. Jest to chronologiczny opis dotychczasowego życia od narodzin do dnia dzisiejszego.

Życiorys opisuje najważniejsze zdarzenia, które są wartościowe i warte uwagi, wraz z datami i przypisanymi do nich konkretnymi faktami.

Życiorys składa się z pewnych kolejno zamieszczonych elementów:

- **dane osobowe i kontaktowe** (imię, nazwisko, adres, numer telefonu i adres e-mail), które umieszczamy w lewym górnym rogu;
- **miejscowość i data** (prawy górny róg);
- **nagłówek dużymi literami „ŻYCIORYS”** (poniżej danych osobowych, po środku strony);
- **właściwa treść życiorysu** – imię i nazwisko, data i miejsce urodzenia, kilka słów o swojej najbliższej rodzinie wraz z tym, czym się zajmują, szkoły jakie ukończyliśmy, miejsca pracy, zainteresowania, osiągnięcia i awanse;
- **podpis** (na końcu w prawym dolnym rogu).

Dane osobowe i kontaktowe nadawcy

Adam Wiadomski
ul. Mroźna 2
74-777 Dronki

Dronki, 1 kwietnia 2022 r.

Miejscowość i data napisania życiorysu

Nagłówek

ŻYCIORYS

Urodziłem się 11 lipca 1980 roku w Olsztynie. Moja matka Hanna pracuje jako ekspedientka, zaś ojciec Krzysztof jest emerytowanym policjantem. Nie mam rodzeństwa.

Informacje o dacie i miejscu urodzenia oraz rodzinie

Wykształcenie, osiągnięcia, doświadczenie zawodowe

W latach 1987–1995 uczęszczałem do Szkoły Podstawowej nr 2 w Olsztynie. Naukę kontynuowałem w Technikum nr 3 w Dronkach, które ukończyłem w 2000 roku, zdobywając dyplom mechanika samochodowego. Od dwudziestu lat pracuję w swoim zawodzie w warsztacie samochodowym „Fiacik” w Dronkach.

Zainteresowania, sposób spędzania wolnego czasu

Moim hobby jest motoryzacja. Posiadam kolekcję modeli samochodów, którą sukcesywnie powiększam. W wolnym czasie lubię pływać, a w okresie zimowym morsować.

Adam Wiadomski

Własnoręczny podpis

Zapamiętaj!

Biografia jest o wiele szerszym pojęciem. Pisząc biografię należy skupić się na danej osobie i pozyskać możliwie jak najwięcej informacji na jej temat.

ĆWICZENIE 24

Zapoznaj się z życiorysem Anieli Kowalik, bohaterki powieści Małgorzaty Musierowicz „Kłamczucha”. Sporządź jej CV.

Aniela Kowalik
ul. Kościuszki 44 m. 2
84-360 Łeba

Życiorys

Urodziłam się piętnaście lat temu, siódmego dnia pierwszego miesiąca w Łebie. W tym mieście spędziłam beztroskie dzieciństwo zakłócone nieco naruką w Szkole Podstawowej nr 1 w Łebie, którą ukończyłam w bieżącym roku.

Mój tata — Józef Kowalik — jest rybakiem dalekomorskim. Wychowuje mnie samotnie (co nie zawsze mu wychodzi), gdyż moja mama nie żyje. Moją najlepszą koleżanką jest Kasia Krukówna. Mieszkamy w tym samym domu w Łebie, na ulicy Kościuszki 44.

Moje największe dotychczasowe sukcesy wiążą się z teatrem. Bardzo lubię występować na scenie, a moimi ulubionymi dramatopisarzami są: Fredro, Wyspiański, Słowacki, Ibsen, Strindberg i Szekspir.

Ostatnio jednak odkrywam, iż moim życiowym powołaniem jest poligrafia i księgarstwo, dlatego chciałabym uczyć się w Liceum Poligraficzno-Księgarskim w Poznaniu. W okolicy Łeby nie ma takiej szkoły, a ja koniecznie muszę uczyć się w Poznaniu (najlepiej w okolicy ulicy Roosevelta).

Jestem osobą samodzielną, zdyscyplinowaną, z uporem dążę do wytyczonego sobie celu.

Aniela Kowalik

Monika Kowalska**ŻYCIORYS**

ul. Matejki 12
00-001 Gdańsk
tel.: +48 100 200 300
monika.kowalska@wp.pl

15 czerwca 2021 r.

Urodziłam się 1.08.2006 r. w Krakowie, mam 14 lat. Moimi rodzicami są Mikołaj i Agnieszka Kowalscy. Ojciec ma 39 lat i pracuje jako kierowca. Matka ma 38 lat i jest nauczycielką wychowania przedszkolnego. Mam dwoje rodzeństwa: Paweł ma 5 lat, Ewelina – 4 lata.

W latach 2013–2015 chodziłam do Szkoły Podstawowej nr 5 w Krakowie. Od roku szkolnego 2015 / 2016 jestem uczennicą Szkoły Podstawowej nr 1 w Gdańsku. Zmiana szkoły była spowodowana przeprowadzką naszej rodziny do Gdańska. Obecnie jestem uczennicą siódmej klasy o profilu pływackim.

Interesuję się techniką i naukami ścisłymi. Należę do kółka matematycznego. Brałam udział w olimpiadzie matematycznej, w której zajęłam trzecie miejsce na szczecelu wojewódzkim. Zdobyłam też drugie miejsce w wojewódzkich zawodach pływackich w stylu klasycznym. Ostatni rok szkolny spędziłam w samorządzie uczniowskim w roli skarbnika. W czasie wolnym chodzę na zajęcia plastyczne. Po ukończeniu liceum chciałabym studiować matematykę na Uniwersytecie Wrocławskim.

Z poważaniem:
Monika Kowalska

ĆWICZENIE 25

Napisz życiorys swojej babci bądź dziadka.

ĆWICZENIE 26

Napisz życiorys swojej przyjaciółki / swojego przyjaciela. Nie zapomnij o miejscowości, z której pochodzi, dacie napisania i podpisie.

ĆWICZENIE 27

Zaznacz właściwy zapis daty.

- a.** 12 marca 2021 roku; **c.** 12.03.2021 r.; **e.** 12, marzec, 2021;
b. 12. III. 2021.; **d.** 12 III 2021 r.; **f.** 12 III 2021.

ĆWICZENIE 28

Napisz biografię znanej osoby z Twojej miejscowości.

Jeszcze raz o dopełniaczu i bierniku

- Czy pamiętasz, że **D.** odpowiada na pytania: *kogo? czego?*, a **B.** *kogo? co?* Np.: *D. ucznia, ołówka; B. ucznia, ołówek*
- Rzeczowniki w **B.** w zdaniach pełnią funkcję **dopełnienia bliższego**, tj. wskazują na obiekt czynności, działania, o których mówi osobowa forma czasownika: Np.: *Zrobiłem dla ciebie **obiad**. Lubię **koty**.*
- Niektóre rzeczowniki pospolite, zwłaszcza pochodzące od nazw własnych (*Ford, Parker, Zelmer itd.*), zamiast **B.** przejmują końcówkę **D. -a**. Np.: *Kupiłem **samochód**, ale: Kupiłem **Forda**; Dostałam **kwiat**, ale: Dostałam **tulipana**; Naprawiłem **odkurzacz**, ale: Naprawiłem **Zelmera**; Lubię ten owoc, ale: Lubię **melona**; Piszę **pamiętnik**, ale: Piszę **bloga**.*

CZASOWNIKI UŻYWANE Z BIERNIKIEM I DOPEŁNIACZEM

DOPEŁNIACZ (<i>kogo? czego?</i>)		BIERNIK (<i>kogo? co?</i>)	
bać się	uczyć się	mieć	pisać
brakować	unikać	brać	płacić
dotykać	używać	czuć	poznać
nienawidzić	wstydzić się	czytać	prowadzić
odmawiać	wymagać	dać	robić
pilnować	zabraniać	dostać	rozumieć
potrzebować	zapomnieć	jeść	spotykać
próbować	zazdrościć	kochać	widzieć
słuchać	żyć	kończyć	wybierać
szukać		lubić	zamykać
		oceniać	znać
		oglądać	znaleźć
		opowiadać	zostawić
		pić	

Zapamiętaj!

CZASOWNIKI, KTÓRYCH UŻYWAMY I Z DOPEŁNIACZEM, I Z BIERNIKIEM

dostarczać, nabierać, nabywać, nalewać, oszczędzać, pożyczać, próbować, kosztować

ĆWICZENIE 29

Przepisz, wstawiając wyrazy z nawiasów w bierniku. Uważaj na końcówki!

1. Wczoraj otrzymałem od siostry z Wiednia (*jeden e-mail*) i (*jeden SMS*).
2. Sportowiec codziennie chodzi na (*trening*).
3. Dziadkowie mieli (*maluch*), a ja chcę mieć (*Jaguar*) albo (*Mercedes*).
4. Na (*sylwester*) nad ranem lubimy chodzić na starówkę.

5. Wychodząc z domu zamykamy drzwi na (*klucz*), a kiedyś zamyka-
liśmy na (*klódka*).

6. Na śniadanie jadłem (*pączek*) z marmoladą i piłem (*kawa*) z mle-
kiem.

7. (*Ten ostatni taniec*) tańczyliśmy wszyscy razem.

8. Na wiosnę łatwo złapać (*jakiś wirus*).

9. Starszy pan chwycił (*kapelusz*).

10. Grać w (*tenis*) można na świeżym powietrzu, a grać w (*bilard*) w
pomieszczeniu.

ĆWICZENIE 30

Przepisz zdania, otwierając nawiasy według wzoru.

WZÓR: Pytać (uczeń) o (zadanie).

— Pytać ucznia o wykonane zadanie z literatury.

1. Prosić (ojciec) o (rada).
2. Dbać o (dziadek).
3. Dbać o (swoją wizerunek).
4. Troszczyć się o (mały braciszek).
5. Walczyć o (swoją kraj).
6. Lekceważyć (swoją obowiązek).
7. Głosować na (miejscowy kandydat) i (program rozwo-
jowy) .
8. Chodzić na (uniwersytet).
9. Martwić się o (przyszły los).
10. Martwić się o (chory kolega).

ĆWICZENIE 31

Przepisz, zmieniając liczbę pojedynczą na liczbę mnogą.

1. Kolega hoduje małego ptaszka w klatce.
2. Mama pytała się, czy jeszcze mamy pusty słoik na konfiturę.
3. Brat bliźniak jest bardzo podobny do swojej siostry.
4. Wczoraj przypomniałem sobie tego pracownika.
5. Widziałem starożytny miecz w muzeum.
6. Dobrze pamiętamy swego pierwszego nauczyciela i nauczycielkę.
7. W zoo można zobaczyć wielkiego krokodyla.

8. Pierwszy raz w życiu widzę lamparta w zoo.
9. Na koncercie spotkałem swoją sąsiadkę.
10. Wnuczka wręczyła babci laurkę z okazji urodzin.

Odrobina składni (ciąg dalszy)

ZDANIE ZŁOŻONE PODRZĘDNE

Zdanie podrzędne podmiotowe zastępuje lub uzupełnia podmiot zdania nadrzędnego. Odpowiada na pytania podmiotu: *kto? co?* Np.: *Ten dostanie nagrodę, kto na nią zasłuży. Zdawało mi się, że słyszę śpiew.*

Zwróć uwagę!

Zdanie złożone z **podrzędnym podmiotowym** zawiera zdanie podrzędne (*nazywane podmiotowym*), które pełni funkcję podmiotu niewyrażonego w zdaniu nadrzędnym lub uzupełnia treść podmiotu ogólnie zapowiedzianego **zaimkiem** w zdaniu nadrzędnym. Np.: *Bilety kupi ten, kto mieszka najbliżej kina.*

Zapamiętaj!

W zdaniu złożonym z podrzędnym podmiotowym zawsze oddzielamy przecinkiem **zdanie nadrzędne od podrzędnego**. Np.: *Ten jest najbogatszym człowiekiem na świecie, kto ma prawdziwych przyjaciół.*

ĆWICZENIE 32

Przepisz. Podkreśl zdania główne w zdaniach podrzędnie złożonych podmiotowych.

1. Bez potrzeby wybucha, kto nie umie opanować gniewu.
2. Powiedziałam, że bardzo za nim tęsknię.
3. Śniło mi się, że wyjechałam do Warszawy.
4. Zrobisz to, co uważasz za słuszne.
5. Co ma się stać, niech się stanie.

ĆWICZENIE 33

Przepisz, wstawiając, gdzie jest konieczne, przecinek. Podkreśl zdania złożone z podrzędnym podmiotowym. Wyjaśnij treść podanych przysłów. Czy są podobne w języku ukraińskim?

1. Kto pod kim dołki kopie sam w nie wpada.
2. Nie czyń drugiemu co tobie niemiłe.

3. Co się stało to się nie odстане.
4. Kto próżnuje ten nie zbiera plonów.
5. Gdy się człowiek śpieszy to się diabeł cieszy.
6. Ten się nie myli kto nic nie robi.
7. Jeśli nie potrafisz nie pchaj się na afisz.
8. Kto rano wstaje temu Pan Bóg daje.
9. Co zaszkodziło to nauczyło.
10. Co ma wisieć nie utonie.

Odrobina pisowni

Zdanie podrzędne orzecznikowe zastępuje orzecznik zdania nadrzędnego, czyli jest orzecznikiem rozwiniętym w formę zdania. Odpowiada na pytania orzecznika: *kim, czym, jaki jest, był, został, stał się?* Np.: *Twoje życzenie jest takie, że trudno je spełnić. Człowiek jest tym, kim chce być.*

Zwróć uwagę!

Zdanie złożone **z podrzędnym orzecznikowym** zawiera zdanie podrzędne (nazywane orzecznikowym), które uzupełnia treść orzecznika ogólnie zapowiedzianego **zaimkiem** w zdaniu nadrzędnym. Np.: *Stał się kimś, kogo wszyscy podziwiają.*

Zapamiętaj!

W zdaniu złożonym z podrzędnym orzecznikowym zawsze oddzielamy przecinkiem **zdanie nadrzędne od podrzędnego**. Np.: *Ten obraz jest taki, jak go sobie wyobrażałam.*

ĆWICZENIE 34

Podziel zdania na złożone podrzędnie podmiotowe i orzecznikowe.

1. Kto nie potrafi odpoczywać, nie potrafi pracować.
2. Wszyscy jesteśmy tacy, jakimi widzą nas inni ludzie.
3. Kto kłamie, nie ma wiary.
4. Kto jest syty, głodnego nie zrozumie.
5. Kto robił inaczej, narażał się na drwiny.
6. W tekście było tyle błędów, że redaktor musiał je poprawić.
7. Kto nie lubi gór, może pojechać nad morze.
8. Mój dziadek jest taki, że wszyscy idą do niego po radę.
9. Wydawało mi się, że był tam wtedy ktoś jeszcze.
10. Kto ma prawdziwych przyjaciół, ten jest najbogatszym człowiekiem na świecie.

ĆWICZENIE 35

Dopisz zdania podrzędne orzecznikowe. Uwaga! Nie rozwiązuj ćwiczenia w podręczniku!

1. Był on dla mnie tym, [] .
2. Wakacje nie były takie, [] .
3. Mróz był taki, [] .
4. Jesteś taki, [] .
5. Mój kuzyn jest kimś, [] .
6. Koncert był taki, [] .
7. Nasze wakacje były takie, [] .
8. Mikołaj Kopernik był tym, [] .
9. Twórczość Fryderyka Chopina jest taka, [] .
10. Wisława Szymborska była tą, [] .

Ławeczka Mikołaja Kopernika we Fromborku

Foto: www.wikimedia.org

Pomnik Fryderyka Chopina we Wrocławiu

Foto: www.wikimedia.org

ĆWICZENIE 36

Rozwiąż test.

- 1. W 2024 roku Rzeczpospolita Polska obchodziła:**
 - a. dwudziestolecie członkostwa w UE;
 - b. piętnastolecie członkostwa w UE;
 - c. osiemnastolecie członkostwa w UE.
- 2. Hymn UE został skomponowany przez:**
 - a. Karola Szymanowskiego;
 - b. Wolfganga Amadeusa Mozarta;
 - c. Ludwiga van Beethovena.
- 3. Maskotka Unii Europejskiej to:**
 - a. Sebastian;
 - b. Syriusz;
 - c. Szymon.

4. Siedzibą Parlamentu Europejskiego jest:

- a. Strasburg;
- b. Bruksela;
- c. Luksemburg.

5. Liczebniki zbiorowe wskazują na:

- a. liczbę osób, zwierząt;
- b. kolejność osób, zwierząt;
- c. liczbę singulariów tantum.

6. W którym zdaniu jest zawarty liczebnik zbiorowy?

- a. Nie ma jednej trzeciej soli.;
- b. Spotkałem się z siedmiorgiem uczniów.;
- c. W szkole nie ma pięciu chłopców.

7. CV i życiorys to są dokumenty sporządzane:

- a. osobiście;
- b. przez urzędnika;
- c. przez nauczyciela.

8. Które zdanie jest poprawne:

- a. Kupiłem Fordu;
- b. Kupiłem Ford;
- c. Kupiłem Forda.

9. W zdaniu złożonym z podrzędnym podmiotowym i podrzędnym orzecznikowym oddzielamy nadrzędne od podrzędnego:

- a. kropką;
- b. nie oddzielamy;
- c. przecinkiem.

10. W którym zdaniu przecinek jest użyty poprawnie:

- a. Powtarzam ci, że nie możesz tego kupić.
- b. Powtarzam, ci że nie możesz tego kupić.
- c. Powtarzam ci że nie możesz, tego kupić.

Lekcja 6

POLSKIE DROGI KU
NIEPODLEGŁOŚCI

Nowe słownictwo.

Odmiana czasowników na **-eć** w czasie teraźniejszym i przeszłym.

Wołacz. To jest proste.

List prywatny, oficjalny, motywacyjny.

Zdanie podrzędne dopełnieniowe.

Sprawdź siebie. Test.

Pojęcia ogólne: powstanie, zryw, insurekcja; walka, bitwa, bój, potyczka, starcie, partyzantka; powstaniec, dowódca, zaborca; konspiracja, propaganda, patriotyzm; niewola, bunt, klęska, porażka, represje, ofiara, wygnanie, emigracja; rusyfikacja, germanizacja; rozbiory, zabory.

Broń: armata, rewolwer, karabin, karabin maszynowy, drąg, dubeltówka, kosa bojowa, lanca, pika, szaszka, topór, działo, granat, broń pancerna, butelka zapalająca.

Zwroty i wyrażenia: zryw narodowy; zbrojny opór; walka o wolność; walka o niepodległość; walka z zaborcą; odzyskanie niepodległości; przegrana bitwa; przymusowe przesiedlenia; starcie zbrojne; miłość do ojczyzny; dramat narodu; cenić wolność ponad życie; rzucić się do walki; przelana krew; uczestnik powstania; powstanie narodowe; powstanie narodowowyzwoleńcze; pierwsza wojna światowa; druga wojna światowa; Legiony Polskie; formacja wojskowa; odrodzenie państwa.

POLSKA
STULECIE ODZYSKANIA
NIEPODLEGŁOŚCI

Po 123 latach niewoli, naznaczonych rozbiorami i licznymi, często krwawymi zrywami narodowymi, Polska odzyskała niepodległość 11 listopada 1918 roku. Była to kulminacja działań wielu pokoleń Polaków i zbiegu sprzyjających okoliczności międzynarodowych, przede wszystkim I wojny światowej.

Wybuch pierwszej wojny światowej 1914 roku wzbudził w Polakach nadzieję na odzyskanie niepodległości państwa, utraconej w 1795 roku. W kraju i za granicą zaczęto organizować polskie oddziały wojskowe. Największą sławę zyskały Legiony Polskie, których twórcą był Józef Piłsudski. Legiony walczyły m.in. w Małopolsce, Karpatach Wschodnich, na Lubelszczyźnie i na Wołyniu.

Foto: www.dzieje.pl

Ponad stuletni okres czasu nie załamał narodu polskiego. Podejmowano próby wyzwolenia się spod władzy zaborcy. W okresie zaborów Polacy, dążąc do odzyskania niepodległości Ojczyzny, organizowali m. in. powstania narodowowyzwoleńcze: listopadowe 1830 roku i styczniowe 1863 roku. W tym czasie powstawały także tajne związki i organizacje. Trwała walka na polu oświaty i kultury przeciwko zakazowi używania języka polskiego we wszystkich dziedzinach życia publicznego. Domy i rodziny były szczególnie stróżami polskości. Dbano, by dzieci mówiły po polsku, by znały polskie obyczaje i tradycje. Wychowywano je w duchu patriotyzmu i szacunku dla przeszłości.

Mimo trwającej niewoli, represji politycznych, zsyłek na Syberię, nasilającej się polityki rusyfikacji i germanizacji na przełomie XIX i XX wieku, Polacy nie porzucili marzeń o odzyskaniu niepodległości. Na różne sposoby polskie elity starały się zaszczerpić wśród ludności polską świadomość narodową. Rozwijały się różnorodne formy samokształcenia. Walczono o zachowanie języka polskiego w szkolnictwie.

11 listopada 1918 roku rozpoczął się nowy etap w historii Polski. Na czele państwa jako naczelnik stanął Józef Piłsudski. Wreszcie powstała Druga Rzeczpospolita.

Wojna polsko-bolszewicka rozpoczęła się krótko po odzyskaniu przez Polskę niepodległości. Bitwa Warszawska, zwana „Cudem nad Wisłą”, w sierpniu 1920 roku zadecydowała o zachowaniu niepodległości przez Polskę i zatrzymała marsz rewolucji bolszewickiej na Europę Zachodnią. W zwycięskiej wojnie polsko-bolszewickiej ramię w ramię z Wojskiem Polskim walczyła Armia Ukraińskiej Republiki Ludowej.

Rada Regencyjna do Narodu polskiego!

Wobec grożącego niebezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego, dla ujednolicienia wszelkich zarządzeń wojskowych i utrzymania porządku w kraju, Rada regencyjna przekazuje władzę wojskową i naczelną dowództwo wojsk polskich, jej podległych, brygadierowi

Józefowi Piłsudskiemu

Po utworzeniu Rządu narodowego, w którego ręce Rada regencyjna — zgodnie ze swoimi poprzednimi oświadczeniami — zwróciła władzę państwową złożył, brygadier Józef Piłsudski władzę wojskową, będącą częścią zwierzchniej władzy państwowej, temui narodowemu Rządowi obowiązującemu się złożyć, co stwierdza podpisaniem tej odczyt.

Dan w Warszawie, 11 listopada 1918.

Aleksander Kakowski
Józef Ostrowski
Zdzisław Lubomirski
Józef Piłsudski

Źródło: www.wikipedia.pl

Ważnym problemem, przed którym stanęło młode państwo, było zjednoczenie ziem polskich, pozostających przecież przez ponad 100 lat pod trzema zaborami. Zróżnicowany był poziom rozwoju gospodarczego, system prawny, oświatowy, różna waluta. Przewyciężenie tych trudności wymagało wiele wysiłku.

Okres po odzyskaniu niepodległości charakteryzował się modernizacją kraju, rozwojem kultury i nauki. Wskutek reform gospodarczych w 1924 roku wprowadzono nowy pieniądź – złoty polski. Rozbudowano miasta, na przykład Warszawę czy Gdynię. Tworzono Centralny Okręg Przemysłowy.

W Polsce międzywojennej często zmieniała się sytuacja polityczna, co rodziło napięcia i problemy. Mimo to, kraj dynamicznie się rozwijał, starając się dorównać zachodnim państwom. Okres ten zakończył wybuch drugiej wojny światowej 1 września 1939 roku, kiedy to wojska niemieckie przekroczyły polską granicę, a 17 września ze wschodu zaatakował Związek Radziecki, co położyło kres istnieniu II Rzeczypospolitej Polskiej.

(wg Internetu)

ĆWICZENIE 1

Odpowiedz na pytania.

1. Ile lat Polska była w niewoli i dlaczego?
2. Jakie wydarzenie wzbudziło w Polakach nadzieję na odzyskanie niepodległości państwa, utraconej w 1795 roku?
3. Kto był twórcą Legionów Polskich i gdzie one walczyły?
4. Jakie próby podejmowali Polacy w okresie zaborów w celu zachowania swojej tożsamości?
5. Co świadczy o tym, że Polacy nie porzucili marzeń o odzyskaniu niepodległości?
6. Kiedy rozpoczął się nowy etap w historii Polski i do kiedy trwał?
7. Kto i kiedy stanął na czele Drugiej Rzeczypospolitej Polskiej?
8. O czym zadecydowała Bitwa Warszawska?
9. Jakie wyzwania stały przed młodym państwem polskim?
10. Czego dotyczyły reformy gospodarcze II RP?

ĆWICZENIE 2

Poszukaj w Internecie informacji o Naczelniku Państwa Józefie Piłsudskim. Na tej podstawie ułóż jego biografię. Przedstaw w grupie.

ĆWICZENIE 3

Przygotuj prezentację o Drugiej Rzeczypospolitej Polskiej. Przedstaw w grupie.

Józef Piłsudski

ĆWICZENIE 4

Zapoznajcie się ze scenariuszami uroczystości z okazji Narodowego Święta Niepodległości (*E-załącznik, lekcja 6, ćw. 1*). Wybierzcie jeden z nich i zaprezentujcie dla gości uroczystości.

<https://tinyurl.com/22zb8s79>

ĆWICZENIE 5

Przeczytaj tekst. Nowe słownictwo zapisz do słowniczka. Ułóż pięć pytań na podstawie tekstu i zadaj je koleżance / koledze.

Powstała w 1917 roku Ukraińska Republika Ludowa na czele z Symonem Petlurą i odrodzona w 1918 roku Druga Rzeczpospolita Polska pod dowództwem Józefa Piłsudskiego walczyły z Rosją bolszewicką. Pod koniec 1919 roku rozpoczęły się długie rozmowy polsko-ukraińskie, których celem było uregulowanie stosunków obu państw.

Tajne rokowania zakończyły się dopiero w nocy z 21 na 22 kwietnia 1920 roku. Została zawarta „Umowa polityczna pomiędzy Polską i Ukraińską Republiką Ludową”. Trzy dni po podpisaniu umowy politycznej zawarto konwencję wojskową. Po błyskawicznej ofensywie 7 maja 1920 r. siły polsko-ukraińskie wkroczyły do Kijowa.

9 maja 1920 roku przez centrum Kijowa przeszła defilada wojsk polskich i ukraińskich po zdobyciu zwycięstwa nad Armią Czerwoną.

ĆWICZENIE 6

Przyjrzyj się plakatowi Polskiego Instytutu w Kijowie. O czym on opowiada? Kiedy miało miejsce wydarzenie, któremu jest poświęcony plakat? O czym informuje ten plakat?

ĆWICZENIE 7

Wysłuchaj tekstu. Wypełnij luki.

**Ukrainiec, który bronił Zamościa
przed bolszewikami**

<https://tinyurl.com/yazyb7jm>

Od 23 czerwca 2018 r. rondo na Stabłowicach [] , u zbiegu ulic gen. Augusta Emila Fieldorfa i Wojanowskiej, [] generała Marka Bezruczki. Kim był [] ?

W lipcu 1920 roku wojska bolszewickie przebiły się pod [] i rozpoczęły [] Warszawę. Polska i cała Europa [] przed wielkim zagrożeniem inwazji czerwonej Rosji. 15 sierpnia 1920 r. stoczono bitwę pod Warszawą, [] Cudem nad Wisłą. Wydarzenie to zadecydowało o zachowaniu [] i przekreśliło plany rozprzestrzenienia komunizmu na Europę Zachodnią. Bitwa Warszawska należy do 18 [] w historii świata.

Foto: www.wroclaw.pl

Foto: Dmytro Dymydyuk
www.naszwybir.pl

Warszawa zawdzięcza swój [] nie tylko Józefowi Piłsudskiemu, ale i wytrwałości ukraińskich żołnierzy i wojskowym umiejętnościom ich [] – generała Marka Bezruczki.

Dywizja pułkownika Marka Bezruczki, wspólnie z [] 31. Pułku Strzelców Kaniowskich, z powodzeniem broniła [] przed Armią Konną Budionnego w walkach między 29 a 31 sierpnia 1920 roku. Dzięki temu [] zyskało czas i 31 sierpnia 1920 roku połączone siły polskie i ukraińskie [] rozbić Armię Konną podczas bitwy pod Komarowem koło Zamościa.

5 października 1920 r. płk. Bezruczko awansowany został generała chorążego Armii URL. Gen. Bezruczko pochowany jest na prawosławnym cmentarzu na warszawskiej Woli. Znajdują się tam groby blisko stu ukraińskich oficerów Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej.

(wg www.ukraincy.wm.pl)

ĆWICZENIE 8

Przeczytaj tekst. Czy w Twojej miejscowości są miejsca pamięci, związane z odzyskiwaniem wolności przez Ukrainę lub Polskę? Do jakiego okresu należą? Informacjami podziel się z koleżankami i kolegami z klasy. Porozmawiajcie w grupie, czy w waszej miejscowości można zorganizować akcję „Płomień Braterstwa”?

Dziennik Kijowski 19.09.2023

15 sierpnia to jedna z najważniejszych dat w historii Wojska Polskiego. Data ta upamiętnia zwycięską Bitwę Warszawską, która miała miejsce w dniach 13-25 sierpnia 1920 roku podczas wojny polsko-bolszewickiej. W tym czasie polska armia wraz z wojskami Ukraińskiej Republiki Ludowej pokonała bolszewików, co pozwoliło im obronić niepodległe państwo polskie.

Od 2019 roku każdego 14 sierpnia w przededniu rocznicy Bitwy Warszawskiej 1920 roku w różnych miastach Polski i Ukrainy odbywa się wspólna akcja solidarności „Płomień Braterstwa”. Celem akcji jest uczczenie pamięci żołnierzy ukraińskich i polskich, którzy wspólnie walczyli z bolszewikami w 1920 roku. Akcja „Płomień Braterstwa” promuje tak ważne wartości, jak wolność, demokrację i szacunek dla ludzkiego życia oraz pielęgnuje pamięć o przeszłości.

Foto: www.scontent-iev1-1.xx.fbcdn.net

Miejszem spotkań są nie tylko miejsca pamięci ukraińskich i polskich żołnierzy, ale także place, parki i ulice miast w Polsce i Ukrainie. Na przykład, w Warszawie na cmentarzu prawosławnym na Woli czy w Kijowie pod pomnikiem bohaterów powstania styczniowego 1863 roku w Twierdzy Kijowskiej.

(wg Dziennik Kijowski dk.com.ua i Nasz wybir www.pl.naszwybir.pl)

ĆWICZENIE 9

Przeczytaj tekst. Nowe słownictwo wypisz do słowniczka.

Grzegorz Kalinowski

Tramwajem do Kijowa (fragmenty)

3 maja 1920

Szli jak burza, nie trafiając ani razu na poważną walkę. Dokładniej można by rzec, że jechali, bo podróżowali pociągiem. Minęli Sarny, Równe, aż stanęli w Zwiahlu. Byli częścią ogromnego przedsięwzięcia, jednym z setek eszelonów, które wiozły na wschód wojsko i zaopatrzenie. Heniek czuł się szczęśliwy i silny. Wszyscy pruli przed siebie w nowych pięknych mundurach, a na nogach mieli porządne buty. Zauważył, że bolszewicy, których nasi prowadzili do niewoli, wyglądali marnie, szli w dziurawych łachach odziani w łapcie, widok bosych żołnierzy wroga szybko przestał go dziwić.

Polskie i ukraińskie wojsko wkracza do Kijowa (maj 1920). Źródło: Wikipedia

...W niecałe dwa tygodnie po wyjściu z koszar byli już pod Kijowem. Za lasem znajdowały się lotniska, które, podobnie jak Warszawę, otaczały także Kijów. ...Idąc przez las, doszli do pierwszych eleganckich drewnianych willi. Domy robiły wrażenie, podobnie jak okazałe place, na których stały... To jakbyśmy byli w Otwocku, Świdrze albo Konstancinie – podporucznik mówiąc to, rozpostarł mapę. – Tu też wiodą tory, ale nie chodzi ciuchcia, tylko tramwaj.

...Stąd, gdzie my jesteśmy, z Puszczy Wodicy do Podołu i Górnego Miasta jakieś dwadzieścia kilometrów – powiedział Polak z Kijowa...

A ten Kreszczatik?

Główna ulica w Kijowie, moi kochani!

...Teraz bolszewicy tramwajem jeżdżą, zwożą do Kijowa wojskowych i sprzęt. ...W końcu nadjechał tramwaj, ogromny, niemal dwa razy dłuższy od wagonów z Warszawy. ...Tramwaj, a raczej miniaturowy pociąg pancerny, rósł w oczach. Heniek zauważył, że bolszewicy nie dość, że pruli z karabinów i rewolwerów, to na dodatek próbowali ustawić taczanki, czyli karabiny maszynowe na kółkach.

...Julek Beniowski zaproponował, żeby zrobić z tramwaju morderczy wehikuł, którym dojadą do Kijowa...

...Ruszyli. Tory były proste, więc gnali w tempie, którego Heniek nie znał z Warszawy. Tramwaj pędził leśną przesieką i łykał kilometr za kilometrem. Nagle wjechali na kawałek otwartej przestrzeni, zrównując się niemal z uciekającą czerwoną kawalerią. Heniek czuł się jak na westernie, kiedy dylizans lub pociąg otacza banda czerwonoskórych. Ci spod Kijowa byli jednak słabsi od tych z filmowej prerii, wiali w popłochu, bo niczego się nie spodziewali. Zaskoczenie było pełne.

...Jechali i jechali, mijając coraz gęściej zabudowane ulice. Niedługo mieli wyjechać na Kreszczatik, w samo serce Kijowa. ...Czuli się tak, jakby stali nie na pomostach tramwaju, lecz na pokładzie pirackiego statku lub Latającego Holendra.

...Teraz dał całą parę naprzód i pruli z Kijowa do lotniska, gdzie czekała na nich awangarda polskiej armii. ...Droga powrotna przebiegła bez zakłóceń. Gdy wjechali już do podmiejskiego lasu, Heniek poczuł, jak opada z niego napięcie. Na widok własnych oddziałów załoga tramwaju rozsiadła się wygodnie wewnątrz. Poczuli ulgę, udało się!

...Radość i beztraska miały jeszcze trochę potrwać. Nazajutrz, 3 maja, droga na Kijów stanęła otworem. Bolszewicy czekali na nich na północny zachód od miasta w miejscowości Irpień. Trafili jak kulą w płot, bo polskie wojsko minęło ich defiladowym krokiem. Armia Czerwona wiała już na całego, a Polacy i petlurowcy wkroczyli do miasta. Zaczęło się święto, którego zwieńczeniem 9 maja była defilada. To wydawało się piękniejsze nawet od tego, co Heniek przeżył 11 listopada. Byli wolni i zwycięscy, a jemu tym razem nikt nie zamierzał zabierać karabinu.

ĆWICZENIE 10

Porozmawiajcie w grupie o wydarzeniach opisanych w opowiadaniu współczesnego polskiego pisarza Grzegorza Kalinowskiego. O szczegółach opisanej wyprawy dowiedz się z encyklopedii lub z Internetu. Skorzystaj z poleceń:

1. Ustal, kiedy rozgrywa się akcja opowiadania.
2. Czy wiesz o jakie wydarzenie historyczne chodzi?
3. Pod którym dowództwem miała miejsce wspólna wyprawa Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej i Wojska Polskiego na Kijów?
4. Kiedy miało miejsce wspomniane wydarzenie?
5. Jak nazywała się ta akcja?
6. Jak rozumiesz powiedzenie „trafić jak kulą w płot”? Czy jest podobne w języku ukraińskim?

ĆWICZENIE 11

Wskaż na mapie Ukrainy miejscowości, które występują w tekście. Ustal, w jakiej odległości są od Twojego domu, Kijowa lub Warszawy. Informacjami podziel się z grupą.

ĆWICZENIE 12

Z zaprzyjaźnioną klasą w Ukrainie czy w Polsce zaplanujcie na dostępnej platformie internetowej konferencję o drogach ku niepodległości Ukrainy i Polski. Ułóż plan spotkania i napisz 10 pytań do współrozmówcy.

ĆWICZENIE 13

Streść tekst. Zadaj koleżance / koledze 5 pytań do tekstu.

Powstanie listopadowe (1830–1831)

Po rozbiórze Polski w 1795 roku Polacy podejmowali próby odzyskania państwa. Na tej drodze jako pierwsze uważane jest powstanie listopadowe w latach 1830–1831. Powstanie wybuchło wieczorem 29 listopada 1830 roku. Upadek powstania zaś nastąpił w październiku 1831 roku.

Powstanie listopadowe było dziełem młodego pokolenia Polaków, któremu rodzice i dziadkowie przekazali ducha wolnej Polski. Była to iskra polskości, którą na nowo rozpałiło powstanie listopadowe. Powstanie listopadowe dało impuls do rozkwitu kultury polskiej. To właśnie w okresie po 1830 roku ukazały się najlepsze dzieła Adama Mickiewicza, Fryderyka Chopina, Juliusza Słowackiego i innych.

Z powstaniem listopadowym wiąże się pojawienie polskiej flagi białoczerwonej. Po wybuchu powstania wprowadzono białoczerwone kokardy wojskowe.

Za symbol państwowy flaga białoczerwona została uznana dopiero po pierwszej wojnie światowej, w 1919 roku.

ĆWICZENIE 14

Wysłuchaj fragmentów wiersza Adama Mickiewicza.

Po wysłuchaniu w grupie odpowiedzcie na pytania.

Całość do wysłuchania (*E-załącznik, lekcja 6, ćw. 3*).

1. Między kim toczyła się walka, gdzie toczyła się bitwa, jak się zakończyła?
2. Kiedy rozgrywały się opisywane wydarzenia?
3. O jakim fakcie historycznym jest mowa w tym wierszu?
4. Kim był Julian Konstanty Ordon?
5. Jak jest scharakteryzowany rosyjski car?
6. W jaki sposób ratował sytuację generał Ordon?

Adam Mickiewicz

Reduta Ordona
Opowiadanie adiutanta
(fragmenty)

Nam strzelać nie kazano. – Wstąpiłem na działo
I spojrzałem na pole; dwieście armat grzmiało.
Artylerii ruskiej ciągną się szeregi,
Prosto, długo, daleko, jako morza brzegi;
I widziałem ich wodza: przybiegł, mieczem skinał
I jak ptak jedno skrzydło wojska swego zwinął;
Wylewa się spod skrzydła ściśniona piechota
Długą czarną kolumną, jako lawa błota,
Nasypana iskrami bagnetów. Jak sępy
Czarne chorągwie na śmierć prowadzą zastępy.

Przeciw nim sterczy biała, wąska, zaostrzona,
Jak głaz bodzący morze, reduta Ordona. Sześć
tylko miała armat; wciąż dymią i świecą; I nie
tyle prędkich słów gniewne usta miecą,
Nie tyle przejdzie uczuć przez duszę w rozpacz, Ile z
tych dział leciało bomb, kul i kartaczy.
Patrz, tam granat w sam środek kolumny się nurza,
Jak w fale bryła lawy, pułk dymem zachmurza;
Pęka wśród dymu granat, szyk pod niebo leci
I ogromna łysina wśród kolumny świeci.

<https://tinyurl.com/22zb8s79>

<https://tinyurl.com/dvnzdnak>

Wojciech Kossak *Olszynka Grochowska*

(...)

Gdzież jest król, co na rzezie tłumi te wyprawia?
 Czy dzieli ich odwagę, czy pierś sam nadstawia?
 Nie, on siedzi o pięćset mil na swej stolicy, Król
 wielki, samowładnik świata połowicy;
 Zmarszczył brwi, – i tysiące kibitek wnet leci;
 Podpisał, – tysiąc matek oplakuje dzieci;
 Skinał, – padają knuty od Niemna do Chiwy.
 Mocarzu, jak Bóg silny, jak szatan złośliwy,
 Gdy Turków za Bałkanem twoje straszą spiże,
 Gdy poselstwo paryskie twoje stopy liże, –
 Warszawa jedna twojej mocy się uraga,
 Podnosi na cię rękę i koronę ściąga,
 Koronę Kazimierzów, Chrobrych z twojej głowy,
 Boś ją ukradł i skrwawił, synu Wasilowy!
 Car dziwi się – ze strachu. Drżą Petersburczany,
 Car gniewa się – ze strachu mrą jego dworzany;
 Ale sypią się wojska, których Bóg i wiara
 Jest Car. – Car gniewny: umrzem, rozweselim Cara.
 Posłany wódz kaukaski z siłami półświata,
 Wierny, czynny i sprawny – jak knut w ręku kata.

(...)

Dusze gdzie? nie wiem; lecz wiem, gdzie dusza Ordona.
 On będzie Patron szanów! – Bo dzieło zniszczenia
 W dobrej sprawie jest święte, Jak dzieło tworzenia;
 Bóg wyrzekł słowo stań się, Bóg i zgiń wyrzecz.
 Kiedy od ludzi wiara i wolność uciecze,
 Kiedy ziemię despotyzm i duma szalona
 Obleją, jak Moskale redutę Ordona –
 Karząc plemię zwycięzców zbrodniami zatrute,
 Bóg wysadzi tę ziemię, jak on swą redutę.

ĆWICZENIE 15

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

Ciekawostka

Julian Konstanty Ordón żył w latach 1810–1887. Był oficerem wojska polskiego. Za udział w powstaniu listopadowym został odznaczony orderem Virtuti Militari – najstarszym i najważniejszym polskim orderem wojennym przyznawanym za odwagę i poświęcenie na polu walki.

Podczas obrony Warszawy dowodził pododdziałem artylerii w reducie na Woli, która została wysadzona w powietrze 6 września 1831 roku. Adam Mickiewicz uwiecznił czyn bohaterski w romantycznym poemacie. W podobny sposób poeci polscy uczcili także innych bohaterów. Na przykład, Juliusz Słowacki – generała Józefa Sowińskiego w wierszu **Sowiński w okopach Woli***, Cyprian Norwid – generała Józefa Bema w poemacie **Bema pamięci żałobny rapsod** czy Adam Mickiewicz – Emilię Plater w wierszu **Śmierć Pułkownika**.

* Wola – wówczas przedmieście, dzisiaj dzielnica Warszawy.

ĆWICZENIE 16

Streść tekst.

Powstanie styczniowe (1863–1864)

Powstanie styczniowe było największym polskim zrywem narodowym przeciwko Imperium Rosyjskiemu. Wybuchło ono w nocy z 22 na 23 stycznia 1863 roku i dlatego nazywa się styczniowym. Jego głównym celem było odzyskanie niepodległości Polski i przywrócenie jej dawnych granic sprzed rozbiorów.

Natomiast przyczynami wybuchu powstania były rosnące represje carskie wobec

Herb Powstania Styczniowego 1863-1864. Źródło Wikipedia.

Polaków po klęsce powstania listopadowego i wzrost nastrojów patriotycznych w społeczeństwie.

Powstanie miało charakter wojny partyzanckiej. Polscy powstańcy, w większości słabo uzbrojeni i nieprzygotowani, walczyli z przeważającymi siłami armii rosyjskiej. Pomimo braku szans na militarny sukces, walki toczyły się na terenie Królestwa Polskiego, Litwy, Białorusi i Ukrainy przez ponad 1,5 roku.

Po upadku powstania władze carskie stosowały masowe represje wobec powstańców. Rozpoczęły się zsyłki na Syberię, konfiskaty majątków. Powstańcy byli więzieni i rozstrzeliwani przez carskie władze rosyjskie w Twierdzy Kijowskiej.

Powstanie, mimo klęski, stało się ważnym symbolem polskiego oporu i inspiracją dla kolejnych pokoleń.

Foto: www.scontent-iev1-1.xx.fbcdn.net

ĆWICZENIE 17

Wybierz jeden z obrazów i opisz pisemnie.

Kajetan Kosiński *Powstańcy 1863 r.* – Muzeum Kresów w Lubaczowie

Jan Rosen *Bitwa pod Stoczkiem 1831* – Muzeum Wojska Polskiego

Zgłębiany wiedzę o czasowniku

Odmiana czasowników na **-eć** w czasie teraźniejszym i przeszłym

Do grupy czasowników na **-eć** należą:

1. kilka czasowników w **1 os. lp.** posiadających końcówkę **-em**. Są to czasowniki: *umieć, rozumieć, śmieć, jeść, wiedzieć* (i pochodne – *powiedzieć, dowiedzieć się* etc.).
2. czasowniki, które w **1 os. lp.** posiadają końcówkę **-ę**, a w **2 os. lp.** **-esz**. Np.: *kaszleć* – *kaszleś* – *kaszlesz*; *chcieć* – *chcę* – *chcesz*.

CZAS TERAŹNIEJSZY

Umieć, wiedzieć					
LICZBA POJEDYNCZA			LICZBA MNOGA		
1.	ja	umiem, wiem	1.	my	umiemy, wiemy
2.	ty	umiesz, wiesz	2.	wy	umiecie, wiecie
3.	on ona ono	umie, wie	3.	oni one	umieją, wiedzą
	pan pani	umie, wie		panowie panie państwo	umieją, wiedzą

Kaszleć, drzeć, mleć					
LICZBA POJEDYNCZA			LICZBA MNOGA		
1.	ja	kaszle, drę, miele	1.	my	kaszlemy, drzemy, mielemy
2.	ty	kaszlesz, drzesz, mielesz	2.	wy	kaszlecie, drzecie, mieliecie
3.	on ona ono	kaszle, drze, miele	3.	oni one	kaszlą, drą, mielą
	pan pani	kaszle, drze, miele		panowie panie państwo	kaszlą, drą, mielą

CZAS PRZESZŁY

Umieć, wiedzieć

LICZBA POJEDYNCZA

	Rodzaj męski		Rodzaj żeński		Rodzaj nijaki	
1.	ja	umia ł em, wiedzia ł em	ja	umia ła m, wiedzia ła m	ja	–
2.	ty	umia łeś wiedzia łeś	ty	umia łaś , wiedzia łaś	ty	–
3.	on pan	umia ł , wiedzia ł	ona pani	umia ła , wiedzia ła	ono	umia ło , wiedzia ło

LICZBA MNOGA

	Rodzaj męskoosobowy		Rodzaj niemęskoosobowy	
1.	my	umieli śmy , wiedzieli śmy	my	umia ły śmy, wiedzia ły śmy
2.	wy	umieli ście , wiedzieli ście	wy	umia łyście , wiedzia łyście
3.	oni panowie państwo	umieli, wiedzieli	one panie	umia ły , wiedzia ły

Kaszeć, drzeć, mleć

LICZBA POJEDYNCZA

	Rodzaj męski		Rodzaj żeński		Rodzaj nijaki	
1.	ja	kaszla ł em, dar ł em, mel ł em	ja	kaszla ła m, dar ła m, mel ła m	ja	–
2.	ty	kaszla łeś , dar łeś , mel łeś	ty	kaszla łaś , dar łaś , mel łaś	ty	–
3.	on pan	kaszla ł , dar ł , mel ł	ona pani	kaszla ła , dar ła , mel ła	ono	kaszla ło , dar ło , mel ło

LICZBA MNOGA

LICZBA MNOGA				
Rodzaj męskoosobowy			Rodzaj niemęskoosobowy	
1.	my	kaszlaliśmy, darliśmy, meliliśmy	my	kaszlałyśmy, darłyśmy, melłyśmy
2.	wy	kaszlaliście, darliście, melliście	wy	kaszlałyście, darłyście, melłyście
3.	oni panowie państwo	kaszlali, darli, melli	one panie	kaszlały, darły, melły

ĆWICZENIE 18

Wypisz z wiersza Adama Mickiewicza „Reduta Ordona” (ćw. 14) czasowniki na **-eć**, określ czas, osobę, rodzaj (gdzie to jest możliwe), utwórz bezokolicznik. Skorzystaj z „Praktycznego Polsko-Ukraińskiego Słownika Ortograficznego dla Zaawansowanych”.

Czasownik w tekście	bezokolicznik	czas	osoba	rodzaj
wiem	wiedzieć	teraźniejszy	1 os.	—
wyrzekł	wyrzec	przeszły	3 os.	męski

ĆWICZENIE 19

Napisz zdania, wybierając z nawiasów odpowiedni czasownik, i przekształć go w formę osobową czasu teraźniejszego. Skorzystaj z „Praktycznego Polsko-Ukraińskiego Słownika Ortograficznego dla Zaawansowanych”.

1. To, że nie (*śpiewać, umieć, jeść*) tańczyć, wcale mi nie przeszkadza.
2. Postać wybitnego naukowca tak bardzo fascynuje młode pokolenie, że (*wiedzieć, rozumieć, pisać*) o nim więcej niż osoby starsze.
3. Ugotowane buraki babcia (*trzeć, rąbać, dusić*) na grubej tarce.
4. Latem dzieci (*drzeć, łamać, pić*) buty w ciągu bardzo krótkiego czasu.
5. Dzisiaj my z dziadkiem (*czekać, zjeść, rozumieć*) smaczny obiad, który ugotuje dla nas babcia.
6. Po tym wydarzeniu (*wiedzieć, znać, brać*) o wszystkich zaletach studenckiego życia.
7. Oni (*milczeć, gadać, pisać*) na przedstawieniu.

8. W zoo słyszeliśmy jak głośno (*syczeć, brzmieć, krzyczeć*) wielka żmija.
 9. Mały kotek (*beczeć, leżeć, musieć*) na kolanach.
 10. Czy zawsze rano ty (*mleć, trzeć, kaszleć*) kawę na śniadanie, czy wolisz rozpuszczalną?

ĆWICZENIE 20

Przekształć zdania z ćw. 19. na zdania w czasie przeszłym.

ĆWICZENIE 21

Odmień w czasie teraźniejszym i czasie przeszłym następujące pary czasowników.

Musieć, rozumieć.

Myśleć, wiedzieć.

Patrzeć, śmieć.

ĆWICZENIE 22

Wykonaj następujące polecenia. Skorzystaj z „Praktycznego Polsko-Ukraińskiego Słownika Ortograficznego dla Zaawansowanych”.

1. Dopisz prawidłową formę czasownika.

Ja	czytam	My	
Ty		Wy	
On / ona / ono		Oni / one	

2. Do podanych czasowników dopisz ich formy bezokolicznika i czasu przeszłego

Piorę	pracać	przełam	Myję się		
Uczę się			Siedzę		
Leżę			Jem		

3. Do podanych czasowników dopisz ich formy bezokolicznika i czasu przeszłego.

Idę	isść	szłam	Niosę		
Śpię			Rzucam		
Szyję			Wiozę		

4. Do podanych czasowników dopisz ich formy bezokolicznika i czasu przeszłego.

Piszę	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Mijam	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Biegnę	biec	biegłem	Bawię się	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Rysuję	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Zamykam	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Utrwalenie wiedzy o rzeczowniku (ciąg dalszy)

WOŁACZ. TO JEST PROSTE!

Wołacz nie tworzy związków składniowych z innymi członami wypowiedzi, stoi zawsze poza zdaniem, jako wtrącenie, dodatkowy i luźny człon wypowiedzenia.

Reguły tworzenia form wołacza

RODZAJ MĘSKI:

- końcówka **-e**: w rzeczownikach po **b, d, f, t, m, n, p, r, s, t, w, c**. Np.: grzyb – grzybie!; naród – narodziel!; senator – senatorzel!; Jan – Janiel!; ojciec – ojczel!; chłopiec – chłopczel!;
- końcówka **-u**: w rzeczownikach po **ć, ś, ń, ź, j, l, sz, cz, rz, ż, dz, dż, c**, a także **k, g, ch**. Np.: koń – koniu!; mistrz – mistrzu!; przyjaciel – przyjacielu!; Janusz – Januszu!; Darek – Darku!; kraj – kraju!.

RODZAJ ŻEŃSKI:

- końcówka **-i/-y**: w rzeczownikach na spółgłoskę. Np.: radość – radości! krew – krwi! przyjaźń – przyjaźni! noc – nocy! mysz – myszy! Małogoszcz – Małogoszczy! wesz – wszy!;
- końcówka **-i**: w rzeczownikach na **-i**. Np.: pani – pani!; gospodyni – gospodynii!;
- końcówka **-u**: w rzeczownikach zdrobniałych. Np.: babcia – babciu!; Kasia – Kasiu! Marysia – Marysiu!;

RODZAJ ŻEŃSKI I MĘSKI:

- końcówka **-o**: w rzeczownikach na **-a**. Np.: Beata – Beato! Maria – Mario! matka – matko!; córka – córko!; Polska – Polsko!; mężczyzna – mężczyzno!; poeta – poeto!; tata – tato!;

Zwróć uwagę!

Zachodzi wymiana spółgłosek:

ł > l, r > rz, t > ci, d > dzi, st > ści, sł > śl, zd > ździ

Nazwiska kobiet i mężczyzn mają **wołacz** równy **mianownikowi**.

Np.: (Pani) Kaczyńska!; (Pani) Kozłowska! (Panie) Kowalski!; (Panie) Wałęsa!

Zapamiętaj!

Bóg – Boże!

ksiądz – księże!

ojciec – ojcie!

poeta – poeto!

syn – synu!

gołąb – gołębiu!

jastrząb – jastrzębiu!

książę — księciu!

lud – ludu!

dom – domu!

Zwróć uwagę!

Jeżeli nazwa zawodu, stanowiska, tytułu naukowego należy do kobiety, to jest ona używana w **mianowniku**. Ta sama nazwa w stosunku do mężczyzny jest używana w **wołaczu**! Np.: *pani profesor – pani profesor! / pan profesor – panie profesorze!; pani magister – pani magister! / pan magister – panie magistrze!; pani dyrektor – pani dyrektor! / pan dyrektor – panie dyrektorze!; pani doktor – pani doktor! / pan doktor – panie doktorze!; pani prezydent – pani prezydent! pan prezydent – panie prezydencie!*

W polszczyźnie mówionej jest tendencja do używania w funkcji **W. lp.** form **M. lp.** A więc: *Bogumi! Jakub! Basia! Maciek! Teresa! Joanna! Małgosia! Tomek!* W polszczyźnie pisanej wskazane jest jednak stosowanie tradycyjnej formy **wołacza**: *Bogumile! Jakubie! Basiu! Maćku! Tereso! Joanno! Małgosiu! Tomku!* W e-mailu do kolegi lub w dyskusji na Facebooku bez wątpienia użycie formy **mianownika** nie może budzić zastrzeżeń!

Form typu *panie Andrzeju, pani Małgorzato, pani Basiu* używamy wtedy, gdy rozmawiamy czy korespondujemy z kimś bliskim, dobrze znanym, z kim nie dzieli nas hierarchia. Zwracanie się w ten sposób do profesorów uczelni, nauczycieli w szkole, urzędników itd. – w ogóle osób starszych jest poważnym naruszeniem etykiety.

Sytuacje, w których użycie wołacza jest obligatoryjne, to np. bezpośredni zwrot do adresata w sytuacjach oficjalnych (zwłaszcza w języku pisanim, np. w listach: *Szanowny Panie Prezesie, Droga Pani Halino*). Także w języku mówionym **wołacz** bardzo często nie może być zastąpiony **mianownikiem**, np. w wyrażeniach mających na celu obrażenie adresata: *Ty kompletny idioto. Nie tak, kretynie!*, z przymiotnikiem: *Szanowny Wojciechu!*

ĆWICZENIE 23

Utwórz formy wołacza liczby pojedynczej od wyrazów podanych w nawiasach.

1. (*Kasia*), proszę cię o klucz od pokoju!
2. Telefon do pana, (*pan Mirosław*)!
3. Pani (*Wanda*), mam do pani pilną sprawę!
4. Drogi (*ojciec*) i najdroższa (*babcia*)!
5. Moje drogie (*dziecko*)!
6. Moja mała (*siostrzyczka*)!
7. Najmilszy (*dziadek*)!
8. Drogi (*przyjaciół*)!
9. Pani (*kapitanowa*)!
10. Miły (*siąsiad*)!

ĆWICZENIE 24

Zamień podane formy mianownika na formy wołacza. Uzasadnij, w jakich wypadkach lepiej użyć mianownika, a kiedy wołacza.

0. *Szanowny pan profesor* – *Szanowny panie profesorze*!
1. Miły Paweł. Drogi brat.
2. Pani minister Anna Kukielka.
3. Wielmożny pan magister Stanisław Pospieszak.
4. Stary dobry kolega.
5. Biedny mały chłopiec.
6. Mój mały synek.
7. Pan profesor doktor habilitowany Adam Nowaczyński.
8. Jego Magnificencja Rektor Wiktor Niwak.
9. Dyrektor szkoły Janusz Kowalski.
10. Pani starosta powiatu sanockiego Eleonora Podsanocka.

Zapamiętaj!

Wyróżniamy kilka rodzajów listów

- **LIST PRYWATNY**, celem którego jest najczęściej podzielenie się wiadomościami ze szczególnym uwzględnieniem przeżyć i refleksji, jakie towarzyszyły wydarzeniom. Jest to list **pisany do bliskiej, znajomej osoby** – przyjaciela, wujka, koleżanki.
- W **LIŚCIE OFICJALNYM** zwracamy się **do osoby nieznannej nam osobiście bądź znanej, ale wyższej rangą, stanowiskiem itp.** Może to być list do dyrektora szkoły, kierowniczki schroniska dla zwierząt itd. **Nadawca zwraca się do adresata w 3 os. liczby poj. za pomocą form Pan / Pani.** List taki może być też skierowany do więcej niż jednej osoby. W liście oficjalnym zwykle informujemy o jakichś faktach lub prosimy o coś.

- Celem pisania **LISTU MOTYWACYJNEGO** jest przekonanie adresata (*dyrektora szkoły, pracodawcy*), że nadajesz się do podjęcia nauki w tej szkole (*pracy w firmie*), ponieważ masz odpowiednią wiedzę, umiejętności, zdolności i chęci. Masz również pewną wiedzę o szkole (firmie), a twój wybór jest przemyślany, nieprzypadkowy.
- **PISZ ZAIMKI WIELKIMI LITERAMI:** *Ty, Tobie, Twoich, Ciebie, Cię* itd.

Zapamiętaj!

Listy nadajemy drogą pocztową lub mailową. List zwykły lub e-mail powinien posiadać formułę **powitania** i **pożegnania**, zawsze odpowiednią do sytuacji i osoby. Jeżeli prowadzisz korespondencję mejlową przez dłuższy czas niemal bez przerwy, można zrezygnować z powitań i pożegnań przy kolejnych listach.

Formuły powitania:

- 1. List prywatny:** *Kochana Basiu!; Cześć, Jacku!; Droga Ciociu!; Hej, Kasiu!*
- 2. List oficjalny:** *Szanowny Panie Prezesie!; Pani Dyrektor!; Szanowna Dyrekcjo!; Szanowni Państwo!*

Formuły pożegnania:

- 1. List prywatny:** *Do zobaczenia w szkole; Pozdrawiam; Trzymaj się!; Buziak!; Z pozdrowieniami; Pozdrawiam i oczekuję na odpowiedź.*
- 2. List oficjalny:** *Z poważaniem; Łączę wyrazy szacunku; Z szacunkiem; Liczę na pozytywne rozpatrzenie mojej prośby.*

Zapamiętaj!

Zasada grzecznościowej pisowni wielką literą

Pisanie wielką literą zaimków osobowych i dzierżawczych, odnoszących się do adresata, jest wyrazem szacunku i grzeczności. Wielką literę stosujemy, gdy zwracamy się bezpośrednio do adresata w listach, mailach, dedykacjach i innych formach komunikacji pisemnej. Stosujemy wielką literę szczególnie w sytuacjach formalnych i nieformalnych. Podkreśla to szacunek nadawcy do odbiorcy i buduje pozytywny wizerunek piszącego.

ZAIMEK

Twój

Wasz

PRZYKŁAD

Drogi Tomku, **T**wój prezent był bardzo miły.

Dziękujemy za **W**asze wsparcie.

ZAIMIEK

PRZYKŁAD

Tobie

Myślę o **T**obie.

Ciebie

Czekamy na **C**iebie z niecierpliwością.

Cię

Proszę **C**ię o ...

Wam

Życzę **W**am wszystkiego najlepszego.

Wami

Spotkanie z **W**ami było udane.

Pan

Czy **P**an pozwoli?

Pani

Dziękujemy **P**ani za książkę.

Państwo

Szanowni **P**aństwo!

(wg www.sp-7.pl)

ĆWICZENIE 25

Zapoznaj się z użyciem znaków przestankowych. Czy pisząc list po ukraińsku, napiszemy podobnie?

TAK

Szanowny **P**anie!
Pragnę Pana
powiadomić...

TAK

Szanowny **P**anie,
milo nam **P**ana
poinformować, iż (że)...

NIE

Szanowna **P**ani,
Niniejszym informuję...

Szanowni Państwo
Z przykrością
informujemy, że (iż)...

Droga Kasiu!
Co u Ciebie słychać?

Droga Kasiu, **c**o u
Ciebie słychać?

Droga Kasiu,
Co u Ciebie słychać?

Z poważaniem
Jan Nowak

Pozdrawiam
Anna Kowalska

Z wyrazami szacunku,
Grzegorz Sycz

Z szacunkiem,
Bożena Pak

ĆWICZENIE 26

Przeczytaj przykłady listów. Szczególną uwagę zwróć na formalną stronę listu: miejsce zapisywania daty, miejsce pisania treści listu, nagłówek, użycie odpowiedniej formuły grzecznościowej.

1. List prywatny.

Jelenia Góra, 28.05.2026

Droga Agnieszko!

Piszę do Ciebie, gdyż pragnę podzielić się z Tobą przeżyciami, jakie towarzyszyły mi podczas moich górskich wypraw. Właśnie zakończyłem wędrowkę po Sudetach i chcę Ci o niej opowiedzieć.

Trasę zacząłem od Jeleniej Góry — pięknego, starego miasta z wieloma niezwykle ciekawymi zabytkami. Zespół Siedmiu Domów, czyli zrekonstruowanych kamieniczek kupieckich przylegających do renesansowego ratusza, zapiera dech w piersiach. Stare miasto zachowało trzynastowieczny układ, ale zabudowę ma barokową. Charakterystyczne podcienia kamieniczek tworzą niepowtarzalny, romantyczny nastrój.

Następnym etapem mojej wędrowki był wąwóz zwany Uroczyoko. W to miejsce musimy kiedyś koniecznie pojechać razem, bo jego urok trudno oddać słowami.

Sudety są bardzo atrakcyjne, choć mało znane. Wędrując górkami szlakami, podziwiałem piękne, rozległe widoki. Dobrze rozwinięta sieć schronisk pozwalała nie troszczyć się o jedzenie i nocleg. Ludzie byli bardzo mili i chętnie służyli pomocą.

Mam nadzieję, że w przyszłym roku będziemy mogli razem wybrać się na wędrowkę i pokażę Ci wtedy wszystkie miejsca, w których się zakochałem.

Pozdrów Rodziców i naszą paczkę.

Do zobaczenia we wrześniu,

Paweł

2. List oficjalny (motywacyjny).

Kraków, 20.04.2026

Joanna Nowak
ul. Dietla 105/7, 30-031 Kraków

Dyrekcja XC Liceum Ogólnokształcącego
im. Kazimierza Odnowiciela
ul. Konwaliowa 12, 31-045 Kraków

Szanowni Państwo!

Uprzejmie proszę o przyjęcie mnie do klasy 1 o profilu humanistycznym w celu kontynuowania nauki w Waszej szkole.

Proszę swą motywuję tym, że od dawna interesuję się przedmiotami humanistycznymi: historią, — filozofią i literaturą. Swoją wiedzę na te tematy poszerzałam, aktywnie uczestnicząc w zajęciach Koła Humanistów działającym przy moim gimnazjum oraz startując w licznych konkursach szkolnych i międzyszkolnych.

W szkole podstawowej wzięłam udział w konkursach przedmiotowych z historii i języka polskiego i osiągnęłam sukces: jestem laureatką konkursu przedmiotowego z historii, a w konkursie języka polskiego zakwalifikowałam się do etapu wojewódzkiego.

Oprócz tego występowałam w szkolnym kabarecie, pisałam teksty satyryczne, wyreżyserowałam przedstawienie pod tytułem "W to mi graj", prezentowane z okazji Święta Szkoły.

O Waszej szkole słyszałam wiele dobrego od moich znajomych i przyjaciół, którzy są lub byli jej uczniami. Wiem, że stawiając uczniom wysokie wymagania, jesteście Państwo jednocześnie bardzo życzliwi, a w szkole panuje miła atmosfera.

Dlatego po ukończeniu szkoły podstawowej postanowiłam ubiegać się o przyjęcie do XC Liceum.

Uprzejmie proszę o pozytywne rozpatrzenie mojej prośby.

Z wyrazami szacunku

Joanna Nowak

ĆWICZENIE 27

Porównaj dwa typy listów z ćw. 26. Wypełnij wolne miejsca w tabelce. Wyjaśnijcie w grupie podstawowe punkty, z których składa się list.

	LIST PRYWATNY	LIST OFICJALNY
Kto do kogo pisze	Paweł pisze do Agaty	
Data i miejsce napisania		Kraków, 20.04.2026
Formuła powitalna (przykłady)		
Treść listu		Uczennica zwraca się z prośbą do dyrekcji liceum o przyjęcie do klasy 1.
Formuła pożegnania (przykłady)		
Podpis		

ĆWICZENIE 28

Napisz list do koleżanki / kolegi z informacją o przeczytanim opowiadaniu *Tramwajem do Kijowa* z ćw. 6. Wskaż w liście, co sprawiło na Tobie największe wrażenie, okres trwania akcji, miejscowości z kart opowiadania. Pamiętaj o podaniu daty i miejscowości, a także o formułach grzecznościowych.

ĆWICZENIE 29

Na podstawie ogłoszenia napisz list motywacyjny.

Zakład Zieleni Miejskiej w Warszawie zatrudni na okres wakacji dziewczęta i chłopców do pielęgnacji terenów zielonych.

WYMAGANIA:

- ukończone 16 lat,
- dobra kondycja fizyczna i dobry stan zdrowia,
- wiedza na temat pielęgnacji roślin,
- sprawność manualna,
- umiejętność pracy w zespole,
- odpowiedzialność, zdyscyplinowanie,
- zgoda rodziców, opiekunów prawnych.

OFERUJEMY:

- przeszkolenie,
- napoje chłodzące,
- stawkę godzinową.

CV i list motywacyjny należy przesłać pocztą elektroniczną do 31 maja 2026 roku. Informujemy, że skontaktujemy się tylko z wybranymi kandydatami.

Przydatne zwroty do Twojego listu motywacyjnego

WSTĘP

- Szanowny Panie / Szanowna Pani / Szanowni Państwo...
- Z przyjemnością aplikuję na stanowisko ... w firmie...
- ... to moja największa pasja. Od ponad ... lat nieustannie ją rozwijam, pracując jako...

ROZWINIĘCIE

- W Państwa firmie chciałbym wprowadzić podobne usprawnienia.
- Z przyjemnością wykorzystam tę wiedzę w pracy dla Państwa.
- Wierzę, że dzięki temu będę mógł dobrze...

ZAKOŃCZENIE

- Chętnie spotkam się z Państwem osobiście, aby szerzej opowiedzieć o moim doświadczeniu i zainteresowaniach.
- Bardzo dziękuję za poświęcony mi czas. Będzie mi niezmiernie miło spotkać się z Państwem osobiście i opowiedzieć, w jaki sposób moje umiejętności i doświadczenie mogą przysłużyć się Państwa firmie.
- Z poważaniem / Łączę wyrazy szacunku.

ĆWICZENIE 30

Wybierz najlepszą wg Ciebie formę, którą rozpocznesz e-maila do nauczyciela. Może masz własny lepszy pomysł na takiego e-maila?

1. Witam! Co dostałem z ostatniej klasówki?
2. Cześć, no to jak, co dostałem?
3. Niech mi pan powie, co mi pan ostatnio postawił.
4. Dzień dobry! Co dostałem z ostatniej klasówki?
5. Witam, no i jak – jest piąteczka?
6. Może mi pan powiedzieć, co dostałem z ostatniej klasówki?
7. Panie profesorze, co mi pan postawił?
8. Szanowny Panie Profesorze, chciałbym uprzejmie zapytać o swoją ocenę z ostatniej klasówki.
9. Panie psorze, co dostałem ostatnio?
10. Dzień dobry droga pani profesor, jak wypadłem na klasówce?

Odrobina składni

ZDANIE ZŁOŻONE PODRZĘDNE (ciąg dalszy)

Zdanie podrzędne dopełnieniowe zastępuje dopełnienie niewyrażone w zdaniu nadrzędnym, czyli jest dopełnieniem rozwiniętym w formę zdania. Odpowiada na pytania dopełnienia (pytania przypadków oprócz **mianownika** i **wołacza**): **kogo?**, **czego?**; **komu?**, **czemu?**; **kogo?**, **co?**; **z kim?**, **z czym?**; **o kim?**, **o czym?** Np.: Wierzę temu, (komu?) **kto dotrzymuje słowa**. Wszyscy mówili o tym, (o czym?) **co wydarzyło się wczoraj w szkole**. Lubię oglądać, (co?) **jak zachodzi słońce**.

Odpowiednikami w zdaniu głównym są **zaimki**: ten, ta, to lub **czasowniki modalne**: **wiadać**. Np.: Zaufam **temu**, (komu?) **kto** mnie nie zawiedzie.
Lubię **oglądać**, (co?) **jak** wschodzi słońce.

W zdaniu dopełnieniowym, spójniki podrzędne łączą zdanie podrzędne ze zdaniem nadrzędnym, wprowadzając treść, która pełni funkcję dopełnienia. Najczęściej używanym spójnikiem jest **że**, ale mogą to być również inne spójniki: **czy, czyżby, aby, bo, gdy, gdyż, ponieważ, jak, jakby, by, żeby**.

Zapamiętaj!

W **zdaniach złożonych podrzędnie dopełnieniowych** zdanie **podrzędne** rozwija **dopełnienie** zdania nadrzędnego, stąd jego nazwa. Pamiętaj o pytaniach przypadków. Wprowadzają one zdania podrzędne dopełnieniowe.

W zdaniu złożonym z podrzędnym dopełnieniowym zawsze oddzielamy przecinkiem **zdanie nadrzędne** od **podrzędnego**. Np.: Czułem, **jak** mój entuzjazm udzielał się zebranym. Jestem ciekawa, **kogo** nie było dzisiaj w szkole?

ĆWICZENIE 31

Odszukaj i podkreśl zdania złożone z podrzędnym dopełnieniowym. Wyjaśnij znaczenie podanych przysłów. Czy są podobne w języku ukraińskim?

1. Czym skorupka za młodu nasiąknie, tym na starość trąci.
2. Kto latem pracuje, zimą głodu nie czuje.
3. Kiedy wejdiesz między wrony, musisz krakać jak i one.
4. Krowa, która dużo ryczy, mało mleka daje.
5. Zapomniał wół, jak cielem był.
6. Jak pies je, to nie szczeka, bo mu miska ucieka.
7. Kogut myślał o niedzieli, a w sobotę łeb uciął.

8. Czego się nauczymy, tego nam nikt nie wydrze.
9. Najgorszy ten pies, co kąsa wilczkiem.
10. Kto się wróblem urodził, ten kanarkiem nie zdechnie.

ĆWICZENIE 32

Wstaw przecinki.

1. Sam nie wiesz co robisz.
2. Jeszcze nie wiem kiedy oddam ci książkę.
3. Dowiedziałem się że odkryto nową planetę.
4. Zastanawiałem się jaki będzie temat wypracowania.
5. Nie wiedziałem że będzie klasówka z chemii.
6. Kto chleba nie chce nie godzien kołacza.
7. Cieszę się że zdobyłem tę nagrodę.
8. Zauważyłem że ostatnio zrobiłeś się wyjątkowo roztargniony.
9. Nie spodziewałam się że spóźnisz się na nasze spotkanie.
10. Jestem ciekawa co czeka mnie na wakacjach?

ĆWICZENIE 33

Przepisz zdania, wstawiając przecinki i podkreśl zdania nadrzędne.

1. Zauważyłem że ostatnio ojciec zrobił się wyjątkowo roztargniony.
2. Nauczyciel historii dzisiaj zapytał tych którzy mieli słabe oceny na poprzedniej lekcji.
3. Przeprosiłem swoją kuzynkę że wczoraj nie byłem na przyjęciu imieninowym.
4. Mirek opowiadał kolegom jak radzi sobie w nowej szkole.
5. Nikt nie przypuszczał że lato będzie tak deszczowe.
6. Stary Klucznik nigdy nie przebaczał temu kto choć raz wszedł mu w drogę.
7. Bogini Hestia chroni tych którzy do niej zwracają się z prośbą o opiekę.
8. Zrobisz to co będziesz uważał za słuszne.
9. Niektórzy twierdzą że to sam Zeus zamienił Kallisto w niedźwiedzicę.
10. Widziałem jak mój entuzjazm udzielał się innym.

ĆWICZENIE 34

Rozwiąż test.

1. **Polska odzyskała niepodległość po:**
 - a. 132 latach niewoli;
 - b. 123 latach niewoli;
 - c. 203 latach niewoli.
2. **11 listopada 1918 roku powstała:**
 - a. Druga Rzeczpospolita Polska;

- b. Pierwsza Rzeczpospolita Polska;
- c. Trzecia Rzeczpospolita Polska.

3. Bitwa Warszawska, zwana Cudem nad Wisłą, odbyła się:

- a. 15 sierpnia 1922 roku;
- b. 15 sierpnia 1919 roku;
- c. 15 sierpnia 1920 roku.

4. Pojawienie się polskiej flagi biało-czerwonej wiąże się z powstaniem:

- a. styczniowym;
- b. listopadowym;
- c. warszawskim.

5. Powstanie styczniowe to największy polski zryw narodowy przeciwko:

- a. Imperium Rosyjskiemu;
- b. Imperium Austro-Węgierskiemu;
- c. Imperium Osmańskiemu.

6. Które czasowniki są w czasie przeszłym:

- a. malujesz, śpiewasz, podskakujesz;
- b. darłem, mieliśmy, wiedziały;
- c. namalujesz, zaśpiewasz, podskoczysz.

7. Które zdanie jest poprawne:

- a. Pan dyrektor, przepraszam za spóźnienie.
- b. Panie dyrektor, przepraszam za spóźnienie.
- c. Panie dyrektorze, przepraszam za spóźnienie.

8. List oficjalny kierujemy do:

- a. do osoby nieznanej osobiście lub znanej wyższej rangą i stanowiskiem;
- b. do bliskiej znajomej osoby;
- c. do koleżanki z Włoch.

9. Zaimki osobowe i dzierżawcze w korespondencji piszemy:

- a. wielką literą;
- b. małą literą;
- c. wielką i małą literą.

10. W zdaniu złożonym z podrzędnym dopełnieniowym:

- a. zawsze oddzielamy przecinkiem zdanie nadrzędne od podrzędnego;
- b. nigdy nie oddzielamy przecinkiem zdania nadrzędnego od podrzędnego;
- c. oddzielamy myślnikiem zdanie nadrzędne od podrzędnego.

Lekcja 7

MOJE MIASTO –
MÓJ MAŁY ŚWIAT

Nowe słownictwo.

Notatka.

Odmiana czasowników na **-ąć** w czasie przeszłym.

Uczymy się dyskutować.

Liczba mnoga rzeczowników i przymiotników.

Zdanie podrzędne przydawkowe.

Sprawdź siebie. Test.

Określenia ogólne: mała ojczyzna; rodzinne strony; gniazdo rodzinne; miejscowość rodzinna / miasto rodzinne; niewielkie miasteczko; duża/mała metropolia; miasto powiatowe; wioska; atrakcja turystyczna; obszar, z którego pochodzimy.

Miasto: akademickie, portowe, uzdrowskowe, turystyczne, przemysłowe, kulturalne; ciche, spokojne, tętniące życiem, zgiełkliwe, senne, uroczne, urokliwe, klimatyczne, malownicze, zielone; historyczne, nowoczesne, zaniedbane, odrestaurowane; osiedla, dzielnice, ulice, place, kawiarnie, restauracje, sklepy, zakłady pracy, parki, bulwary, rzeka, jezioro, lasy miejskie, tereny zielone.

Relacje międzyludzkie: lokalna społeczność, rodowici mieszkańcy, sąsiedzi, starzy znajomi, poczucie przynależności, silna więź, lokalny patriotyzm.

Foto: www.experia.co.uk

Lublin to jedno z najstarszych i najważniejszych miast w Polsce, położone w środkowo-wschodniej części kraju. Miasto ma bogatą historię sięgającą średniowiecza i stanowi ważny ośrodek kulturalny, naukowy i gospodarczy na wschodnich obszarach Polski.

Dawny Lublin powstał na siedmiu wzgórzach nad rzekami Bystrzyca, Czarniejówka i Czechówka. Za najstarszą część Lublina uznawana jest dzielnica Czwartek. To tam założono osadę targową, która swoją nazwę wywodzi od dnia targowego.

Foto: www.cloudfront.net

Na kartach dziejów pisanych nazwa Lublin po raz pierwszy pojawiła się w roku 1198. Prawa miejskie otrzymał 15 sierpnia 1317 roku. Lublin to miasto o bogatej historii, które charakteryzuje się pięknym i kompaktowym Starym Miastem z licznymi zabytkami oraz wielokulturowym charakterem.

Bogata historia miasta daje o sobie znać niemal na każdym rogu. Wiele z okresu średniowiecza zachowało się po dzień dzisiejszy. Rozwój miasta na przestrzeni wieków odzwierciedla jego architektura i liczne zabytki. Tutejsza starówka należy do grupy tych najstarszych.

Symbolami wielokulturowości Lublina są kaplica zamkowa, łącząca gotycką architekturę ze sztuką bizantyjską, wielka synagoga, kościół ewangelicki. Na Starym Mieście znajduje się wiele pięknych, zabytkowych kamieniczek, dawny Ratusz (Trybunał Koronny), Brama Krakowska, Brama Grodzka, Brama Trynitarzka, Zamek Lubelski wraz z Kaplicą Świętej Trójcy oraz kilka bardzo starych kościołów.

Jednak zabytkowe budynki to nie tylko Stare Miasto. Wystarczy przejść się Krakowskim Przedmieściem, pójść na Plac Litewski lub Wzgórze Czwartek. Tutaj przeszłość łączy się z teraźniejszością.

Miasto także było świadkiem ważnych wydarzeń historycznych. Jedno z nich to podpisanie w 1569 roku Unii Lubelskiej, na mocy której Polska i Litwa zaczęła funkcjonować jako Rzeczpospolita Obojga Narodów.

Dziś Lublin jest jednym z większych miast Polski. Zamieszkuje go około 400 tysięcy mieszkańców. Pod względem powierzchni zajmuje 15 miejsce w rankingu największych miast kraju. W Lublinie mieszkają mili i wspaniali ludzie.

Foto: www.dworzeclublin.pl

To także jest miasto studentów. Znajduje się tu wiele uczelni wyższych, wśród nich: Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej (UMCS) założony w 1944 roku, Katolicki Uniwersytet Lubelski (KUL) założony w 1918 roku i inne. Na uczelniach lubelskich studiuje wielu studentów z Ukrainy.

Klimat Lublina tworzą liczne parki: Ogród Saski, Park Ludowy, a także Ogród Botaniczny. Przepięknym miejscem jest również Skansen, gdzie można zapoznać się z budownictwem i zwyczajami lubelskiej wsi. Na terenie Skansenu są piastowane polskie tradycje ludowe, obchody pierwszego dnia wiosny, żniw, wykopków oraz Świąt Bożego Narodzenia czy Wielkiej Nocy.

Foto: www.nawakacje.eu

Lublin jest otwarty na współpracę ze światem. W Ukrainie ma 10 partnerskich i zaprzyjaźnionych miast. Wśród nich są Łuck, Lwów, Kamieniec Podolski, Winnica, Ługańsk i inne. W mieście tradycyjnie odbywa się Kongres Współpracy Transgranicznej. Jest to okazja do spotkania działaczy ze środowiska współpracy międzynarodowej w zakresie samorządów, nauki, kultury czy biznesu. Miasto zostało wybrane na Europejską Stolicę Młodzieży w 2023 roku.

(wg Internetu)

ĆWICZENIE 1

Odpowiedz na pytania.

1. Gdzie powstał dawny Lublin?
2. Od czego wywodzi się nazwa najstarszej dzielnicy miasta?
3. W jakim mieście i kiedy podpisano dokument o powstaniu Rzeczypospolitej Obojga Narodów?
4. Kiedy po raz pierwszy pojawiła się nazwa Lublin?
5. Gdzie w Lublinie łączy się przeszłość i przyszłość?
6. Jakie zabytki są symbolami wielokulturowości Lublina?
7. Ilu mieszkańców liczy Lublin?
8. Jakie uczelnie wyższe są w Lublinie?
9. Jakie miasta w Ukrainie są miastami partnerskimi Lublina?
10. Jakie wydarzenie skali europejskiej odbyło się w Lublinie w 2023 roku?

ĆWICZENIE 2

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

Ciekawostka

Gdy nad Czwartkowym Grodem zawisła groźba tatarskiego najazdu, grupka przestraszonych dzieci schroniła się w pobliskim wąwozie. Towarzyszyła im jedynie koza, która chroniła małych uciekinierów przed głodem i zimą.

Podobno urzeczeni tą historią mieszkańcy dzielną kozę postanowili upamiętnić w herbie. Jakież jednak musiało być zdziwienie mieszczan, gdy odkryli, że malarz zamiast kozy karmicielki namalował kozła?

Mieszczanie szybko oswoili się z koziołkiem i polubili go, a ponieważ brykał i figlował, dodali mu gałązkę winorośli, aby statecznie się o nią opierał. Dzięki temu wszyscy przyjezdni wiedzieli, że Lublin to miasto gościnne, urodzajne i wesołe!

Herb Lublina

(wg dr Elżbiety Pawlak-Hejno)

ĆWICZENIE 3

Na podstawie legendy o herbie Lublina porozmawiajcie w grupie o herbie waszej miejscowości, uwzględniając pytania:

1. Czy Twoja miejscowość ma swój herb?
2. Co na nim jest przedstawione?
3. Jeśli Twoja miejscowość nie ma herbu, zaprojektuj go. Co przedstawisz i dlaczego?

ĆWICZENIE 4

Napisz list do koleżanki / kolegi, zapraszając do odwiedzenia Twojej miejscowości. Pochwal się ciekawymi miejscami i przybliż swoje rodzinne strony. Opowiedz, jak spędzasz czas wolny. Pamiętaj o podaniu daty i miejscowości, a także o formułach grzecznościowych.

ĆWICZENIE 5

Zapoznaj się z treścią plakatu z zaproszeniem na tradycyjne wykopki w Skansenie Wsi Lubelskiej.

W niedzielę 1 września 2025 r., w godz. 10:00–18:00, zapraszamy do Muzeum Wsi Lubelskiej na wykopki kartoflane. Na muzealnym polu obsadzonym ziemniakami przy zagrodzie z Żabna odbędą się pokazy kopania ziemniaków przy użyciu motyk i kopaczki konnej. W muzealnej karczynie odbędzie się sprzedaż tradycyjnych potraw z ziemniaków. Z myślą o dzieciach, młodzieży i rodzinie, o ekologicznej uprawie roli w ramach ekoedukacji dzieci i młodzieży w Muzeum Wsi Lubelskiej odbędzie się wykład tematyczny.

Przygrywać będzie kapela ludowa z Lublina. W jej wykonaniu ludowe przyspiewki o pracy, miłości i tematyce jesiennej.

(wg Internetu)

ĆWICZENIE 6

Poszukaj w Internecie informacji o skansenach w Ukrainie. Zaplanujcie wyjazd do najbliższego skansenu. Obchody jakich świąt lub tradycji ludowych Was interesują? Napisz ogłoszenie o planowanym wydarzeniu z zaproszeniem do udziału w nim.

ĆWICZENIE 7

Przeczytaj tekst, nowe słownictwo zapisz do słowniczka. Czy chciałabyś / chciałbyś brać udział w wydarzeniach Europejskiej Stolicy Młodzieży we Lwowie w 2025 r.? Poszukaj w Internecie Programu ESM 2025. Jaki obszar programu jest najbardziej interesujący, według Ciebie? Uzasadnij. Co możesz zaproponować do programu ze swej strony? Porozmawiajcie o tym w grupie.

Inauguracja Europejskiej Stolicy Młodzieży 2025 we Lwowie

Europejska Stolica Młodzieży (ESM) to prestiżowy tytuł przyznawany corocznie jednemu z europejskich miast przez Europejskie Forum Młodzieży. Celem inicjatywy jest wzmocnienie udziału młodych ludzi w życiu społecznym, kulturalnym i politycznym oraz promowanie innowacyjnych działań na rzecz młodzieży. Lublin, jako pierwsze i jedyne dotychczas miasto w Polsce nosił ten zaszczytny tytuł w 2023 roku.

W dniu 3 kwietnia 2025 roku w Operze Lwowskiej odbyła się oficjalna uroczystość inauguracji Lwowa jako Europejskiej Stolicy Młodzieży 2025. Uroczystość otworzyła nowy rozdział w historii miasta, w którym młodzież, energia, kreatywność i siła ducha stają się centrum uwagi całej Europy.

Na scenie Opery zaprezentowano dynamiczny spektakl, który w niezwykle sposób połączył elementy, tworzące unikalną tożsamość Lwowa i współczesnej Ukrainy. Spektakl charakteryzował się poczuciem humoru, odwagą, przekazywał ukraińską tradycję poprzez nowoczesny taniec i miejską kulturę. Jednocześnie panowała głęboka refleksja nad stratami wojennymi, nad pamięcią o obrońcach ojczyzny oraz traumą pokoleniową wynikającą z wojny, okupacji i wymuszonych przesiedleń.

Hasło przewodnie programu Lwowa – „**Нелегко, але рухайся!**” / „**Not easy, but move!**” / „**Nie jest to łatwe, ale działaj!**” – to wyraz ducha ukraińskiej młodzieży. Mimo trudności, niepewności i bólu – Lwów cierpliwie idzie do przodu, inspirując młodych ludzi w całej Europie.

Lublin wspiera Lwów – symboliczne gesty i obecność delegacji Lublina podkreśla więzi między zaprzyjaźnionymi miastami. Delegacja z Lublina przekazała młodzieży Lwowa medal „Lublin Bohaterom” jako symbol solidarności i wsparcia. Delegacja spotkała się także z merem Lwowa oraz przeprowadziła rozmowy o współpracy z dyrektorkami departamentów współpracy międzynarodowej, turystyki i młodzieży z kilkunastu gromad na terenie całej Ukrainy.

(wg portalu lublin.eu)

Notatka to krótki, rzeczowy i zwięzły tekst, który przedstawia najważniejsze informacje na dany temat w sposób uporządkowany, służący do zapamiętania, przypomnienia lub przekazania danych o wydarzeniu, zjawisku czy jakimś fakcie.

Czym jest notatka?

- ✓ Krótką formą wypowiedzi: Notatka jest pisemnym skrótem, zawierającym kluczowe informacje.
- ✓ Cel informacyjny: Głównym celem notatki jest zapamiętanie lub przekazanie danych.
- ✓ Rzeczowość i zwięzłość: Tekst notatki jest pozbawiony zbędnych szczegółów, skupia się na faktach i najważniejszych kwestiach. Zdania są krótkie i proste.
- ✓ Używanie skrótów: *ok.* (około), *np.:* (na przykład), *m.in.* (między innymi), *jw.* (jak wyżej), *wg* (według), *nr* (numer), *r.* (rok), *w.* (wiek), *m* (metr), *bm.* (bierzący miesiąc).
- ✓ Uporządkowanie: Informacje w notatce są logicznie ułożone i łatwe do zrozumienia.
- ✓ Funkcja zapamiętania: Notatka pomaga utrwalić fakty i spostrzeżenia.

Notatka

ĆWICZENIE 8

Zapoznaj się z tekstem. Przygotuj notatkę na podstawie danych z tekstu.

Rafał Olbiński

Jak żyje się dzieciom i młodzieży w Europie?

Populacja Unii Europejskiej się starzeje. W 2023 roku osoby poniżej 30. roku życia stanowiły zaledwie 33,3% całkowitej ludności EU. Według statystyk, średni wiek Europejczyków wzrósł o 7 lat przez ostatnie dwie dekady – w 1990 roku średni wieki wynosił 35 lat, a w 2013 roku 42 lata.

Dane dowodzą, że młodzi Europejczycy dość późno wkraczają w dorosłość i wyprowadzają się z domu. W całej Unii młodzi ludzie byli niechętni, aby opuścić dom rodziców przed ukończeniem 27 lat w przypadku mężczyzn i 25 lat w przypadku kobiet. Najwcześniej z domu wyprowadzają się Szwedzi – w wieku ok. 20 lat, a najpóźniej Chorwaci – kobiety w wieku 30, a mężczyźni 33 lat. Powodem późnego wkraczania w dorosłość może być m.in. zmaganie się młodych z bezrobociem.

Według Eurostatu w 2022 r. stopa bezrobocia wśród młodych osób (do 25. roku życia) wyniosła 15,0% w dwudziestu siedmiu krajach członkowskich. Najniższe wartości wskaźnika odnotowano w Niemczech (5,8%), Holandii (7,5%) oraz na Maltcie (9,1%), a najwyższe – w Hiszpanii (29,6%), Grecji (28,9%) i na Cyprze (22,6%). W Polsce stopa bezrobocia wśród młodych ludzi wyniosła 11,3%.

W roku 2020 odsetek młodych osób w wieku od 15 do 29 lat, którzy nie pracowali, ale też nie kształcili się w żadnej formie w 27 krajach członkowskich UE wynosił 13,7%. W większym stopniu problem ten dotyczył młodych kobiet – 15,4%, podczas gdy wśród mężczyzn odsetek ten wynosił 12,2%.

Najszczęśliwszym krajem świata jest Finlandia, a Polacy są mniej szczęśliwi od Czechów.

(wg Internetu)

ĆWICZENIE 9

Wysłuchaj tekstu i uzupełnij zdania brakującymi wyrazami.

ZAG – nowa galeria sztuki współczesnej we Lwowie

Lwów wzbogacił się o kolejną galerię []. Przy ulicy Szoty Rustawelego 7 otwarto pierwszą w Ukrainie [] artystyczną bez barier – Zenyk Art Gallery (ZAG). Pomimo trudnej [] wojennej udało się zaprojektować sale wystawowe zgodnie ze standardami światowych []. Zainstalowano [] informacyjne z alfabetem Braille’a, audioprzewodniki oraz filmy z napisami. Przestrzenie są dostosowane do [] osób poruszających się na wózkach inwalidzkich i korzystających z protez.

<https://tinyurl.com/a7k75uxh>

Inwestycja w [], w tę „miękką siłę”, oznacza, że kraj ma przyszłość. Galeria sztuki jest [] naszej niezłomnej wiary, że nie ma innego scenariusza niż pozytywny.

Teraz w galerii są prezentowane [] Andrzeja Mentucha, profesora Gdańskiej Akademii Sztuk Pięknych. Też są [] młodego ukraińskiego artysty Serhija Sawczeni obecnie mieszkającego w Gdańsku. W planach ZAGu prezentacja dzieł polskiej i światowej sztuki współczesnej.

Pierwsza wystawa w ZAGu, „Mały Książę”, jest dedykowana []: tym w niebie,

Instalacja

Jerzy Nowosielski

tym na ziemi, tym w niewoli, tym pod okupacją, tym w drodze, tym w domu i tym na uchodźstwie.

tematyczne w Zenyk Art Gallery będą zmieniać się co kwartał. Rozpoczęto również edukacyjno-artystyczne dla dzieci i młodzieży oraz terapię przez sztukę dla weteranów wojennych i grup społecznie wykluczonych.

(wg Konstantego Czawagi /Nowy Kurier Galicyjski)
(Foto: Konstanty Czawaga)

ĆWICZENIE 10

Zapoznaj się z przykładami sztuki współczesnej. Opisz je za pomocą słownictwa z ramki. Znaczenie wyrazów sprawdź w słowniku. Oceń wybrane dzieło:

1. Pozytywnie (*podobało Ci się*).
2. Negatywnie (*nie podobało Ci się*).

Rzeźba, instalacja, praca plastyczna, obraz, performance. Przedstawia, widzimy, widać, można zobaczyć, zwróćmy uwagę na... (szczegół, detal). Trudna, symboliczna, intrygująca, zmuszająca do myślenia, nowatorska, niekonwencjonalna, ma wiele znaczeń, daje do myślenia, zmusza do refleksji, interesująca, zdumiewająca, szokująca, nadzwyczajna, niezrozumiała.

Tadeusz Kantor

Jerzy Bereś

Włodzimierz Borowski

Henryk Stażewski

Magdalena Abakanowicz

Jerzy Tchórzewski

Władysław Hasior

Pogłębiany wiedzę o czasowniku

Odmiana czasowników na **-ąć** w czasie przeszłym.

Czasowniki, które w bezokoliczniku kończą się na **-ąć**, w rodzaju męskim czasu przeszłego w liczbie pojedynczej zachowują **-ą**. Np.: *wziąć* – *wziąłem*, *zacząć* – *zacząłem*, *podjąć* – *podjąłem*, *przyjąć* – *przyjąłem*.

CZAS PRZESZŁY

Wziąć, ciąć						
LICZBA POJEDYNCZA						
Rodzaj męski			Rodzaj żeński		Rodzaj nijaki	
1.	ja	wziąłem, ciąłem	ja	wzięłam, cięłam	ja	–
2.	ty	wziąłeś, ciąłeś	ty	wzięłaś, cięłaś	ty	–
3.	on pan	wziął, ciął	ona pani	wzięła, cięła	ono	wzięło, cięło

LICZBA MNOGA					
Rodzaj męskoosobowy			Rodzaj niemęskoosobowy		
1.	my	wzięliśmy, cięliśmy	my	wzięłyśmy, cięłyśmy	
2.	wy	wzięliście, cięliście	wy	wzięłyście, cięłyście	
3.	oni panowie państwo	wzięli, cięli	one panie	wzięły, cięły	

ĆWICZENIE 11

Odmień czasowniki **gasnąć**, **prysnąć**, **rosnąć** w czasie teraźniejszym i przeszłym. Z formami liczby mnogiej w 3 osobie ułóż 6 zdań.

ĆWICZENIE 12

Przepisz zdania, otwierając nawiasy odpowiednimi formami czasowników czasu teraźniejszego.

- Po ulewie woda (*cieknąć*) po rynn timer do rynsztoku.
- W styczniu często [my nmos] (*marznąć*), czekając na tramwaj.
- Rano na ulicach Lublina (*gasnąć*) latarnie.
- Małe kurczę (*pisnąć*) przy jedzeniu.
- Po deszczu [wy mos] (*schnąć*) na słoneczku.
- Synku, jak ty szybko (*rosnąć*).
- Bez pracy czas (*ciągnie się*) bardzo długo.
- Ścięte kwiaty (*wieędnąć*) w wazonach.
- Na wietrze (*trzasnąć*) konary drzew.
- Piesek (*liznąć*) rękę gospodarza.

ĆWICZENIE 13

Przekształć zdania z ćw. 12., używając czasu przeszłego. Pamiętaj o zachodzących wymianach!

ĆWICZENIE 14

Użyj odpowiedniej formy czasownika w czasie przeszłym.

- Zaczęliście już czytać tę książkę? Bo ja [m.] jeszcze nie .
- Wzięłam kubki. A ty [m.] tacę.
- Marek wyciągnął z plecaka zeszyty, a Beata słowniki.
- Zginał mi długopis. Tobie też coś .
- Wynajęłam mieszkanie w centrum. A ty [ż.] gdzie .
- Minał rok. Czy może już dwa lata .
- Usunęłam błędy w pracy, a ty też swoje [m.] .
- Zawinęłam swoje kanapki. A wy [mos.] swoje .
- Kto to tak trzasnął drzwiami? To Ula .
- Agata i Beata obcięły włosy. A Mikołaj też .

ĆWICZENIE 15

Otwórz nawiasy, używając odpowiedniej formy czasownika w czasie przeszłym.

- Wiatr (*giąć*) gałązki drzew.
- Na żelaznej kracie (*pnąć się*) winorośl.
- Wokół (*cuchnąć*) rozkładająca się żywność i śmieci.
- Ręce chłopca to (*miąć*) serwetkę, to znowu ją wygładzały.
- [ja ż] (*Spiąć*) spinaczem te dwa arkusze.
- Ojciec (*oderznąć*) wystający kawałek deski.
- [ty m] (*Zgiąć*) lewą rękę w łokciu.
- W holu [ja m] (*natknąć się*) na koleżankę.
- Miasto to (*słynąć*) ze swej architektury.
- Twoje słowa mnie (*dotknąć*).

ĆWICZENIE 16

Skreśl niepoprawne formy czasowników.

0. *Ten samochód (**ciągnie ciągniecie**) dużą przyczepę z drewnem.*
1. *(drę, drzę) papier na drobne kawałki, by zrobić maskę.*
2. *Trzeba (**wyłączać, wylanczać**) urządzenie elektryczne z sieci.*
3. *W czasie klasówki (**szeptam, szepczę**) sobie pod nosem.*
4. *Wczoraj (**poszłem, poszedłem**) do kina z moją najlepszą koleżanką.*
5. *Zawsze najbardziej (**lubilem, lubiałem**) piątki.*
6. *(uwolnij, uwolń) wreszcie tego wróbla!*
7. *Wczoraj (**zastabnąłem, zastabłem**) na lekcji przyrody.*
8. *(zmoknąłem, zmokłem) w ten piątek, gdyż nie zabrałem parasola.*
9. *(ciągnę, ciągnąc) wózek z zakupami po stromym chodniku.*
10. *(myślę, myśl), że jutro będzie padać deszcz.*

ĆWICZENIE 17

Zapoznaj się z treścią ciekawostki. Na jej podstawie sporządź notatkę o swojej miejscowości i miastach partnerskich. Przedstaw w grupie.

Ciekawostka

Miasto Łuck

Łuck położony jest w malowniczej części zachodniej Ukrainy, otoczony lasami, jeziorami i sadami Wołynia. Jest jednym z najstarszych miast ukraińskich. Pierwsze wzmianki o mieście pochodzą z 1085 r. Dziesięć lat później Łuck stał się stolicą udzielnego księstwa. Prawie 13 tygodni od stycznia do marca 1429 roku w Łucku trwał zjazd monarchów europejskich. W roku 1432 otrzymał prawa miejskie. Szybko stał się centrum regionalnym i już w 1569 r. został nobilitowany do rangi stolicy województwa wołyńskiego.

Na terenie Łucka ścierały się różne kultury, a ich obecność odzwierciedla bogata architektura łuckiej starówki, uznanej za zabytek o randze narodowej. Do najcenniejszych zabytków miasta należą liczne klasztory, a przede wszystkim cerkiew Pokrowska z XIV w. i cerkiew Podwyższenia Krzyża Pańskiego, katedra świętych apostołów Piotra i Pawła i renesansowa synagoga z XVII w. oraz zamek łucki z XIV w. z bramą miejską. Obecnie Łuck liczy około 220 000 mieszkańców. Życie intelektualne skupia się wokół Uniwersytetu Wołyńskiego.

Łuck jest członkiem Związku Miast Ukraińskich, uczestniczy w pracach Związku Transgranicznego Euroregionu Bug oraz ma miasta partnerskie w Niemczech, Polsce, Rumunii, Turcji i w Chinach.

Od 4 marca 1996 roku jest miastem partnerskim Lublina.

Katedra Świętych Apostołów
Piotra i Pawła w Łucku

Foto: www.wikimedia.org

Zamek Lubartów w Łucku

Foto: www.lublin.eu

Panorama Lublina

Foto: www.expedia.co.uk

Stare Miasto

Foto: www.trips.com.ua

ĆWICZENIE 18

Wysłuchaj tekstu. Nowe słownictwo wypisz do słowniczka.

Łuck i Lublin to miasta partnerskie, które już od prawie trzydziestu lat są związane współpracą w obszarze transgranicznym, wspólnie realizują działania z zakresu promocji dziedzictwa historycznego i kulturalnego oraz prowadzą dialog międzykulturowy.

Oprócz niewątpliwych sukcesów odnoszonych w ramach wspólnych działań promujących historię i kulturę obu miast, Łuck i Lublin mogą pochwalić się również wieloma wydarzeniami, projektami i inicjatywami, które zrealizowały w ramach współpracy transgranicznej.

Obydwa miasta są zakorzenione w historii średniowiecza. 6 stycznia 1429 roku na łuckim zamku rozpoczął się zjazd monarchów europejskich, który trwał do końca marca tegoż roku. Oficjalnym powodem zwołania szczytu było ustalenie wspólnej polityki wobec naporu Turków.

Natomiast w Lublinie 1 lipca 1569 roku zostało zawarte porozumienie, które na ponad dwa wieki połączyło losy Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego. Powstała dzięki niemu Rzeczpospolita Polska Obojga Narodów.

Współczesny Lublin i Łuck to miasta europejskie. W tym określeniu nie chodzi o położenie geograficzne, lecz rolę, jaką odgrywały w historii Europy, funkcję stolic regionów, jaką i dziś pełnią, ich architekturę i sztukę, w której odnajdujemy wspólne dla całej Europy style zrealizowane w lokalnym kolorystyce.

Ale czym właściwie jest dzisiaj „miasto europejskie”? Jakie cechy są mu właściwe? Jaką Europę widzą czy odnajdują młodzi Polacy w Lublinie i młodzi Ukraińcy w Łucku? Europejskość oznacza dziś aspiracje i wyznacza perspektywy rozwoju zarówno Lublina, jak i

Łucka, wzorowane na modelach zrealizowanych w metropoliach zachodniej części kontynentu.

Obecny duch Lublina i Łucka może współtworzyć europejskość nie tylko na lokalnym poziomie, rozwijając współpracę miast partnerskich.

(wg www.lublin.eu)

ĆWICZENIE 19

Jak sądzisz, czy Lublin i Łuck można określić mianem „miasto europejskie”. Podyskutujcie o tym w grupie. Więcej informacji zaczerpnijcie z Internetu. Podczas przygotowań do dyskusji skorzystajcie z planszy.

Zamek w Lublinie

Foto: www.wikipedia.org

Łucki zamek (Zamek Lubarta)

Foto: www.via-regia.org.ua

Zapamiętaj!

W TOKU DYSKUSJI KORZYSTAMY Z PODSTAWOWYCH ZWROTÓW WYRAŻAJĄCYCH:

pewność:

Jestem (absolutnie) przekonany / pewien, że...
W moim przekonaniu...
Nie ulega wątpliwości, że...
Nie mam wątpliwości co do...
Jest dla mnie oczywiste / jasne, że...

neutralność:

Moim zdaniem...
Według mnie...
Myślę, że...
Sądzę, że...
Uważam, że...
Z mojego punktu widzenia...

wątpliwość:

Wydaje mi się, że...
Mam wrażenie, że...
Przypuszczam, że...
Podejrzewam, że...
Mam wątpliwości co do...
Wątpię, czy...
Nie jestem pewien, czy...

inne zwroty:

Nawiązując do wypowiedzi...	Jestem tego samego / przeciwnego zdania.
Chciałbym przedstawić / zająć stanowisko w sprawie...	(Nie) zgadzam się z..., że...
Chciałbym dodać, że...	Ma słuszność... / Nie ma słuszności...
Warto dodać, że...	Ma rację... / Nie ma racji...
Trzeba podkreślić, że...	Podzielam ... / Podtrzymuję...
Jeszcze jedna uwaga...	Zmieniam opinię... / Nie zmienię opinii...
Stoję na stanowisku...	Opinia o... / Opinia co do...
(Nie) zgadzam się ze stanowiskiem...	Nie podzielam ... / Nie podtrzymuję ...
(Nie) jestem po stronie...	Polemizowałbym...
Popieram zdanie...	Mam inne zdanie na ten temat.
Nie popieram zdania...	Ale z drugiej strony...

Zapamiętaj!
**NIE NALEŻY
mówić:**

Na mój pogląd...
Moim zdaniem jest ...
Liczę, że...

**NALEŻY
powiedzieć:**

Moim zdaniem...
Uważam, że...
W mojej ocenie

DYSKUSJA MOŻE BYĆ:

ciekawa

owocna

ożywiona

burzliwa

odbiegająca od tematu

chaotyczna

jałowa

Utrwalenie wiedzy o rzeczowniku i przymiotniku
LICZBA MNOGA RZECZOWNIKÓW I PRZYMOTNIKÓW

W liczbie mnogiej rzeczownik występuje w trzech rodzajach. Natomiast przymiotnik tylko w dwóch:

a. rodzaj męskoosobowy (M. *wysocy, mali*, B. *wysokich, małych*) łączy się tylko z rzeczownikami oznaczającymi osoby rodzaju męskiego, np.: *chłopiec, uczeń, instruktor, lotnik, łobuziak, bohater, poeta* itp.

b. rodzaj niemęskoosobowy (M. B. *wysokie, małe*) wchodzi w związki z wszystkimi innymi rzeczownikami, tj. męskimi oznaczającymi zwierzęta i rzeczy oraz wszystkimi żeńskimi i nijakimi, np.: *chomik, zeszyt, piosenkarka, książka, zadanie*.

Zapamiętaj!

Oprócz **mianownika** i **biernika** w liczbie mnogiej rozróżnienie form rodzajowych nie występuje.

Rodzaj męskoosobowy i niemęskoosobowy dotyczy wyrazów łączących się z rzeczownikami w liczbie mnogiej, ale **NIGDY** samych rzeczowników. **POSTAWIENIE RZECZOWNIKA W LICZBIE MNOGIEJ NIE ZMIENIA JEGO RODZAJU!**

LICZBA POJEDYNCZA			
	Rodzaj męski	Rodzaj nijaki	Rodzaj żeński
M.	wysoki, mały chłopiec, dom	wysokie, małe okno, cielę	wysoka, mała dziewczyna, kamienica
D.	wysokiego, małego chłopca, domu	wysokiego, małego okna, cielęcia	wysokiej, małej dziewczyny, kamienicy
C.	wysokiemu, małemu chłopcu, domowi	wysokiemu, małemu oknu, cielęciu	wysokiej, małej dziewczynie, kamienicy
B.	wysokiego, małego chłopca, wysoki, mały dom	wysokie, małe okno, cielę	wysoką, małą dziewczynę, kamienicę
N.	wysokim, małym chłopcem, domem	wysokim, małym oknem, cielęciem	wysoką, małą dziewczyną, kamienicą
Mc.	o wysokim, małym chłopcu, domu	o wysokim, małym oknie, cielęciu	o wysokiej, małej dziewczynie, kamienicy
W.	wysoki, mały chłopcze, domu	wysokie, małe okno, cielę	wysoka, mała dziewczyno, kamienico

LICZBA MNOGA		
	Rodzaj męskoosobowy	Rodzaj niemęskoosobowy
M.	wysocy, mali chłopcy	wysokie, małe domy, okna, cielęta, dziewczyny, kamienice
D.	wysokich, małych chłopców, domów, okien, cieląt, dziewczyn, kamienic	
C.	wysokim, małym chłopcom, domom, oknom, cielętom, dziewczynom, kamienicom	
B.	wysokich, małych chłopców	wysokie, małe domy, okna, cielęta, dziewczyny, kamienice
N.	wysokimi, małymi chłopcami, domami, oknami, cielętami, dziewczynami, kamienicami	
Mc.	o wysokich, małych chłopcach, domach, oknach, cielętach, dziewczynach, kamienicach	
W.	wysocy, mali chłopcy	wysokie, małe domy, okna, cielęta, dziewczyny, kamienice

Przymiotniki, których temat kończy się na **c, dz, cz, ż, w** mianowniku liczby mnogiej przybierają końcówkę **-y**. Np.: obcy człowiek – obcy ludzie, cudzy żołnierz – cudzy żołnierze, twórczy artysta – twórczy artyści, świeży zawodnik – świeży zawodnicy.

Ale: duży – duzi!

ĆWICZENIE 20

Przepisz, zamieniając liczbę pojedynczą na liczbę mnogą.

1. Ten mały błdy chłopiec.
2. Stary skapy człowiek.
3. Tamten nasz wesoly młody sąsiad.
4. Wasz ostatni klient.
5. Znany polski uczony.
6. Mój dawny dobry kolega.
7. Miły młodszy brat.
8. Zdolny wysportowany uczeń.
9. Wasz starszy ambitny nauczyciel.
10. Znany lubelski profesor.

ĆWICZENIE 21

Przepisz, wybierając właściwą formę przymiotnika w liczbie mnogiej.

1. (*Młode, młodzi*) nauczyciele są na urlopie.
2. (*Niedoświadczone, niedoświadczeni*) księgowe pomyliły się w rozliczeniach.

3. (*Nowi, nowe*) procedury obowiązują od poniedziałku.
4. (*Doświadczone, doświadczeni*) nauczycielki wspierają (*młodych, młode*) nauczycieli.
5. (*Nowi, nowe*) gracze zapewnili zwycięstwo w meczu.
6. (*Nasi, nasze*) uczestniczki szkolenia dostały wyróżnienia.
7. (*Uczciwi, uczciwe*) uczniowie zawsze wykonują polecenia.
8. (*Wysocy, wysokie*) zawodnicy spisali się w meczu koszykówki jak najlepiej.
9. (*Małe, mali*) kamienice tworzą architekturę średniowiecznych miasteczek.
10. (*Duże, duzi*) beczki stały pod ścianą.

ĆWICZENIE 22

Poniższe zdania zamień na liczbę mnogą.

1. Starszy tłumacz udziela rady młodszemu.
2. Moim zdaniem znany lekarz nie musi być lepszy od mało popularnego.
3. Sądzę, że pracowity i kreatywny pracownik szybciej awansuje w pracy.
4. Świeży pacjent nie wszedł jeszcze do gabinetu lekarza.
5. Nasz odważny żołnierz broni ojczystego kraju.
6. Ten niemiecki wesoły student jedzie do Polski.
7. Nasz sąsiad to poważny i znany człowiek.
8. Mój dobry kolega podejmuje studia na uniwersytecie.
9. Do kelnera zwrócił się tamten starszy gość.
10. Mój troskliwy dziadek jest wspaniały i uroczy.

ĆWICZENIE 23

Uzupełnij podane rzeczowniki według wzoru.

WZÓR: Polak — Polacy — Polka — Polki

Ukrainiec	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Francuz	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Niemiec	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Europejczyk	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Azjata	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Szwed	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Chińczyk	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Arab	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Anglik	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Hiszpan	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Włoch	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Czech	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Słowak			
Estończyk			
Amerykanin			

Odrobina składni (ciąg dalszy)

ZDANIE ZŁOŻONE PODRZĘDNE

Zdanie podrzędne przydawkowe zastępuje niewyrażoną przydawkę zdania nadrzędnego, czyli jest rozwiniętym w formę zdania określeniem rzeczownika. Odpowiada na pytania przydawki: **jaki? jaka? jakie? który? która? które? czyj? czyja? czyje? ile? czego? z czego?**

Np.: Koncert cieszył się takim zainteresowaniem, **że zabrakło biletów.** (**jakim?**)

Książka, którą wczoraj kupiłem, **jest bardzo ciekawa.** (**która?**)

Mieszkam tu tyle lat, **ile chodzę do szkoły.** (**ile?**)

ĆWICZENIE 24

Wysłuchaj wiersza.

Czesław Miłosz

Piosenka o końcu świata

W dzień końca świata
 Pszczoła krąży nad kwiatem nasturcji,
 Rybak naprawia błyszczącą sieć.
 Skaczą w morzu wesołe delfiny,
 Młode wróble czepiają się rynny
 I wąż ma złotą skórę, jak powinien mieć.
 W dzień końca świata
 Kobiety idą polem pod parasolkami,
 Pijak zasypia na brzegu trawnika,
 Nawołują na ulicy sprzedawcy warzywa
 I łódka z żółtym żaglem do wyspy podpływa,
 Dźwięk skrzypiec w powietrzu trwa
 I noc gwiazdzistą odmyka.
 A którzy czekali błyskawic i gromów,
 Są zawiedzeni.
 A którzy czekali znaków i archanielskich trąb,
 Nie wierzą, że staje się już.
 Dopóki słońce i księżyc są w górze,
 Dopóki trzmiel nawiedza różę,
 Dopóki dzieci różowe się rodzą,
 Nikt nie wierzy, że staje się już.
 Tylko siwy staruszek, który byłby prorokiem,

<https://tinyurl.com/3wxs88zu>

Claude Monet Kobieta z parasolką
 (wg www.wiersze.lekturki.pl)

Ale nie jest prorokiem, bo ma inne zajęcie,
 Powiada przewiązując pomidory:
 Innego końca świata nie będzie,
 Innego końca świata nie będzie.

ĆWICZENIE 25

Wypisz z wiersza do tabelki części zdania.

podmiot	orzeczenie	dopełnienie	okolicznik
Pszczola	kraży	—	nad kwiatem nasturcji

ĆWICZENIE 26

W wierszu Czesława Miłosza „Piosenka o końcu świata” wskaż zwrotki zawierające zdania złożone z podrzędnym przydawkowym.

ĆWICZENIE 27

Przepisz, w luki wpisz pytania, na które odpowiadają zdania podrzędne przydawkowe.

0. Książka, (**która?**) którą wczoraj kupiłem, jest bardzo ciekawa.

- Wybierz mi jabłka, (?) które są czerwone.
- Podaj mi książkę, (?) która leży na biurku.
- Ania obejrzała film, (?) który ją zachwycił.
- Koncert dostarczył mu wrażen, (?) których nigdy nie zapomni.
- Niektóre ptaki zjadają dziennie tyle owadów, (?) ile same ważą.
- Na ścieżce leżą liście, (?) które opadły z drzew.
- Dostaniesz tyle, (?) ile chcesz.
- Mieszkamy w domu, (?) który zbudował dziadek.
- Płyta, (?) którą przesłuchał Marek, bardzo mu się spodobała.
- To są książki, (?) które należą do Kuby.

ĆWICZENIE 28

W przysłowia podkreśl zdania podrzędne przydawkowe. Zapisz pytania, na które odpowiadają. Jak rozumiesz znaczenie przysłów? Czy są podobne w języku ukraińskim. Podyskutujcie o tym w grupie.

- Słowo, które raz wyleciało, nie umie powrócić.
- Krowa, która dużo ryczy, mało mleka daje.
- Nie wszyscy, co mają lejce w rękę, potrafią kierować.
- Człowiek ma tyle lat, na ile wygląda.
- Kwiecień, co deszczem rosi, wiele owoców przynosi.

6. Mała jaszczurka ma nadzieję, że zostanie krokodylem.
7. Sztuk, których dobrze nie umiesz, nigdy nie pokazuj.
8. Jaki pierwszy wrzesień, taka będzie jesień.

ĆWICZENIE 29

W miejsce luk wstaw brakujące części zdania i znaki przestankowe.

1. Był to ten pociąg [] zwykle wracaliśmy do domu.
2. Książka wywarła na niej takie wrażenie [] należało się spodziewać.
3. Ludzie [] przywykli pracować, nie lubią mówić o głupstwach.
4. Uczniowie [] odpowiedzą na wszystkie pytania mogą opuścić salę.
5. Opowiem wam historię [] zdarzyła się dawno temu.
6. Alina mieszka w miejscowości [] nosi nazwę Nałęczów.
7. Czytam książki [] znajdują się opisy podróży.
8. Upiekłam wam ciasto [] jeszcze nie jedliście.
9. Udzielił jej informacji [] odjeżdża jej pociąg.
10. Musicie pojechać do hotelu [] można trzymać psy.

ĆWICZENIE 30

Przepisując, wstaw brakujące przecinki.

1. Miałem dobre przeczucie że zdam ten trudny egzamin.
2. Otrzymałem miłą wiadomość że mój faworyt wyścigów zwyciężył.
3. Artykuł ten ma tę zaletę iż jest zrozumiały nawet dla dziecka.
4. Nie brakło także głosów takich że krok ten w ich życiu był konieczny.
5. Pożyczę ci tyle książek żebyś miał co czytać przez cały miesiąc.
6. Nie było jeszcze wypadku żeby komuś udało się stąd uciec.
7. Ojciec miał gorące pragnienie aby jego młodszy syn ukończył szkołę.
8. Prześladowała mnie żądza aby zrobić to jeszcze raz.
9. Czyny jego nie były takie aby się musiał z nimi ukrywać.
10. Czekala długo na okazję by mu to powiedzieć.

ĆWICZENIE 31

Rozwiąż test.

1. Lublin jest położony w:

- a. środkowo-wschodniej części Polski;
- b. północno-wschodniej części Polski;
- c. południowo-wschodniej części Polski.

2. Prawa miejskie miasto otrzymało w:

- a. 1429 roku;
- b. 1317 roku;
- c. 1324 roku.

3. Herb Lublina to:

- a. niedzwiedź z beczką miodu;
- b. dwa koziołki;
- c. koziołek z winoroślą.

4. Europejska Stolica Młodzieży 2025 to:

- a. Paryż;
- b. Lwów;
- c. Lublin.

5. Zjazd monarchów europejskich w 1429 roku odbył się w:

- a. Lublinie;
- b. Lwowie;
- c. Łucku.

6. Wskaż, w której linijce są poprawne formy czasowników:

- a. wzięłam, ciągnąłeś, trzasnęliście, pisnęły;
- b. słyneła, dotknęli, zdjęłam, zginęło;
- c. gasnął, gasnęła, marznąła, rosnały.

7. Poprawne zwroty w dyskusji to:

- a. przypuszczam, że..., stoję na stanowisku..., liczę, że...;
- b. moim zdaniem jest ..., według mnie..., nie ma racji...;
- c. zgadzam się ze stanowiskiem..., w mojej ocenie..., polemizowałbym... .

8. Wybierz poprawną formę przymiotnika w zdaniu: „Spotkałem moich kolegów”.

- a. wiernych;
- b. wierni;
- c. wierne.

9. Zdanie podrzędnie złożone przydawkowe odpowiada na pytania:

- a. co?, jaki?, ile?, które?;
- b. który?, kiedy?, co zrobił? jaka?;
- c. z czego?, która?, jakie?, czyja?.

10. Czesław Miłosz otrzymał literacką Nagrodę Nobla w roku:

- a. 1980;
- b. 1979;
- c. 1981.

Lekcja 8

POLSKA REGIONÓW

Nowe słownictwo.

Odmiana rzeczowników nazywających grupy etnograficzne.

Pisownia i odmiana nazw miejscowości złożonych z dwóch lub więcej członów.

Zdanie złożone podrzędnie (*ciąg dalszy*).

Sprawdź siebie. Test.

Słownictwo ogólne: regionalizm, wielokulturowość; zabytki, obyczaje, gwary, strój ludowy, pieśń regionalna, taniec ludowy; obrzędy, festiwal folklorystyczny, jarmark; przemysł, rolnictwo, turystyka, rybołówstwo, rzemiosło; chaty, dwory, kamienice, zamki, budownictwo drewniane; krajobraz, nizina, wyżyna, pojezierze, pasmo górskie, wybrzeże, jezioro, rzeka, las, puszcza.

Produkty regionalne: oscypek, piernik toruński, sękacz, rogałe świętomarcińskie, cebularz lubelski, obwarzanek krakowski.

Przydatne wyrażenia: tożsamość regionalna; dziedzictwo kulturowe; tradycja ludowa; wartości materialne i niematerialne; poczucie przynależności; klimat regionu; wielokulturowa mozaika; korzenie regionalne; przekazywać z pokoleń na pokolenie; zachować dziedzictwo; dbać o tradycje i zabytki, przenikanie się różnych kultur.

Gdzie jest Polska? Polska jest w sercu każdej Polki i każdego Polaka. Co to jest Polska? Polska to 16 województw i regiony: etniczne, geograficzne, historyczne i inne.

Tradycyjnie wymienia się pięć głównych regionów, którymi są Wielkopolska, Małopolska, Mazowsze, Śląsk oraz Pomorze. Granice regionów współczesnej Polski nie pokrywają się dokładnie z granicami województw.

Regiony Polski można wyróżnić z uwagi na charakterystyczne tylko dla nich zwyczaje, ubiór czy gwarę. Do końca XVIII wieku istniały regiony w Polsce, których odrębność wynikała jeszcze z czasów sprzed chrztu Polski. Obecnie nie da się wyróżnić regionów Polski na podstawie różnic regionalnych. Wyjątek stanowią Kaszubi, Kurpie i górale. W pozostałych regionach Polski doszło do wymieszania z ludnością napływową po II wojnie światowej.

Cerkiew św. Michała Archanioła w Smolniku

Foto: www.bieszczady.land

Kościół Wang w Karpaczu

Foto: www.sowiduch.pl

W każdym regionie Polski zawsze znajdziemy mnóstwo atrakcji. Zdarza się, że nawet nie wiemy, jakie cenne rzeczy znajdują się w najbliższej okolicy. Dolny Śląsk jest pełen zamków. W Bieszczadach znajdziemy stare drewniane cerkwie, a na Pomorzu wpływy niemieckie czy holenderskie. Każdy z regionów Polski ma swoją kuchnię różniącą się od innych.

Bardzo atrakcyjnym regionem jest Lubelszczyzna. Lubelskie to województwo na styku kultur Wschodu i Zachodu, malowniczo położone pomiędzy Wisłą a Bugiem, graniczące z Białorusią i z Ukrainą. Przez setki lat na Lubelszczyźnie obok siebie żyli Polacy, Żydzi, Ukraińcy, a także Romowie, Tatarzy i Niemcy. Było to miejsce spotkań różnych kultur i religii. Ten region zachował i rozwinął cechy wielokulturowości do dziś dnia.

Liczne zabytki architektury sakralnej różnych wyznań na terenie Lubelszczyzny: kościoły, cerkwie, dawne synagogi, są przykładem przenikania wielu kultur i religijnej tolerancji. Typowe dla regionu są kościoły tzw. renesansu lubelskiego, bogato zdobione sztukateriami, które zachowały się m.in. w Lublinie, Kazimierzu Dolnym, Końskowoli.

Muzeum Henryka Sienkiewicza w Woli Okrzejskiej

Foto: www.mynaszlaku.pl

W Stoczku Łukowskim polskie wojsko stoczyło pierwszą zwycięską bitwę powstania listopadowego, a w Woli Okrzejskiej przyszedł na świat wybitny polski prozaik, laureat nagrody Nobla Henryk Sienkiewicz. W dworcu rodzinnym działa teraz jego muzeum.

W województwie lubelskim odbywa się wiele interesujących wydarzeń kulturalnych. W stolicy regionu najbardziej znane są m.in.: Carnaval Sztukmistrzów, Jarmark Jagielloński, Noc Kultury, Wielokulturowy Lublin czy Festiwal Ukraina w Centrum Lublina.

Zamość słynie z festiwali teatralnych, filmowych, muzycznych czy też folklorystycznych. Natomiast w malowniczym Kazimierzu Dolnym odbywa się Festiwal Filmu i Sztuki Dwa Brzegi. Inauguracja Międzynarodowego Poleskiego Lata z Folklorem – festiwalu muzycznych i tanecznych kapel ludowych odbywa się we Włodawie, a koncert galowy zaś w Łucku.

(wg Internetu)

ĆWICZENIE 1

Odpowiedz na pytania.

1. Jakie są główne regiony w Polsce i ile jest województw?
2. Czym się charakteryzują regiony Polski?
3. Czy Lubelszczyzna jest atrakcyjnym regionem i dlaczego?
4. Gdzie jest położone województwo lubelskie i z jakimi państwami graniczy?
5. Czy Lubelszczyzna to województwo wielokulturowe i co o tym świadczą?
6. Jak rozumiesz pojęcie renesans lubelski? W jakich miejscowościach są jego przykłady?
7. Gdzie odbyła się pierwsza zwycięska bitwa powstania listopadowego?
8. W jakiej miejscowości urodził się wybitny polski pisarz Henryk Sienkiewicz?
9. Kiedy i jakie wydarzenia kulturalne odbywają się na terenie województwa lubelskiego?
10. Z czego słynie Zamość?

ĆWICZENIE 2

Przygotuj prezentację biografii urodzonego na terenie Lubelszczyzny polskiego pisarza światowego formatu Henryka Sienkiewicza. Zaprezentuj w grupie. Przypomnij, jakie kwestie należy koniecznie uwzględnić w biografii. Czym ona się różni od życiorysu?

Kazimierz Mordasewicz
Portret Henryka Sienkiewicza

(wg www.uk.wikipedia.org)

Odmiana rzeczowników nazywających grupy etnograficzne

*Bojko, Bojkini; Łemko, Łemkini; Hucuł, Hucułka; Góral,
Góralka; Kaszub, Kaszubka*

LICZBA POJEDYNCZA					
Rodzaj męski					
M.	Bojko	Łemko	Hucuł	Góral	Kaszub
D.	Bojka	Łemka	Hucuła	Górala	Kaszuba
C.	Bojkowi	Łemkowi	Hucułowi	Góralowi	Kaszubowi
B.	Bojka	Łemka	Hucuła	Górala	Kaszuba
N.	Bojkim	Łemkiem	Hucułem	Góralem	Kaszubem
Mc.	Bojku	Łemku	Hucule	Góralu	Kaszubie
W.	Bojku!	Łemku!	Hucule!	Góralu!	Kaszubie!
Rodzaj żeński					
M.	Bojkini	Łemkini	Hucułka	Góralka	Kaszubka
D.	Bojkini	Łemkini	Hucułki	Góralki	Kaszubki
C.	Bojkini	Łemkini	Hucułce	Góralce	Kaszubce
B.	Bojkinie	Łemkinie	Hucułkę	Góralkę	Kaszubkę
N.	Bojkinia	Łemkinia	Hucułką	Góralką	Kaszubką
Mc.	Bojkini	Łemkini	Hucułce	Góralce	Kaszubce
W.	Bojkinie!	Łemkinie!	Hucułko!	Góralko!	Kaszubko!
LICZBA MNOGA					
Rodzaj męski					
M.	Bojkowie / Bojki	Łemkowie / Łemki	Huculi	Górale	Kaszubi
D.	Bojków	Łemków	Hucułów	Górali	Kaszubów
C.	Bojkom	Łemkom	Hucułom	Góralom	Kaszubom
B.	Bojków	Łemków	Hucułów	Górale	Kaszubów
N.	Bojkami	Łemkami	Hucułami	Góralami	Kaszubami
Mc.	Bojkach	Łemkach	Hucułach	Góralach	Kaszubach
W.	Bojki!	Łemki!	Huculi!	Górale!	Kaszubi!
Rodzaj żeński					
M.	Bojkinie	Łemkinie	Hucułki	Góralki	Kaszubki
D.	Bojkiń	Łemkiń	Hucułek	Góralek	Kaszubek
C.	Bojkiniom	Łemkiniom	Hucułkom	Góralkom	Kaszubkom
B.	Bojkinie	Łemkinie	Hucułek	Góralek	Kaszubek
N.	Bojkiniami	Łemkiniami	Hucułkami	Góralkami	Kaszubkami
Mc.	Bojkiniach	Łemkiniach	Hucułkach	Góralkach	Kaszubkach
W.	Bojkinie!	Łemkinie!	Hucułki!	Góralki!	Kaszubki!

ĆWICZENIE 5

Uzupełnij tabelę brakującymi formami rzeczowników.

lp.	lm.	lp.	lm.
Bojko	Bojkowie	Bojkini	Bojkinie
Ukrainiec			
			Polki
		Kaszubka	
	Niemcy		
Łemko			
			Europejki
			Słowaczki
		Góralka	
	Kuculi		
		Włoszka	
	Czesi		
Litwin			

ĆWICZENIE 6

Wybierz dowolny polski region, opisz go i przedstaw w grupie. Pomoże Ci zaproponowany plan.

Plan

- 1 Nazwa i miejsce położenia regionu.
- 2 Góry, niziny, wyżyny, kotliny, rzeki, jeziora, wybrzeża.
- 3 Miasta i największe atrakcje wybranego regionu.
- 4 Tradycje i zwyczaje regionu.

ĆWICZENIE 7

Przyjrzyj się mapie regionów Ukrainy. Ile ich jest? W którym z nich mieszkasz? Wskaż swój region. Poszukaj w Internecie więcej informacji o nim i przedstaw prezentację w grupie. Czy masz znajomych z innych ukraińskich regionów i jakich?

Zapamiętaj!

W województwie lubelskim.

W powiecie hrubieszowskim.

W obwodzie wołyńskim.

W rejonie włodzimierskim.

У Люблінському воєводстві.

У Грубешівському повіті.

У Волинській області.

У Володимирському районі.

ĆWICZENIE 8

Przeczytaj tekst. Wskaż na mapie (ćw. 7) Besarabię. Poszukajcie w Internecie jeszcze więcej informacji o tym regionie, o ludziach tam mieszkających.

Besarabia to niewielkie, choć zadbane domy rozrzucone w malowniczym wiejskim bałaganie. To ich mieszkańcy zachowujący swoje narodowe tradycje. To majestatyczne lustro ujścia Dniestru, a nad nim twierdza Akerman ze swoimi wysokimi wieżami i niedostępnym murem. To Bołgrad, Sarata, Tatarbunary, Reni, Kilia, Tarutino, ciche Arcyz. To Izmail – stolica regionu. To niezwykle miły, niewielki stosunkowo obszar pięknego kraju, który stał się domem dla potomków wielu narodowości: Ukraińców, Bułgarów, Gagauzów, Mołdawian i innych. Besarabia to rozległy obszar między Morzem Czarnym a rzekami Prut, Dunaj i Dniestr. To również wyjątkowy zakątek na południu Ukrainy, bogaty w naturę, florę i faunę. Besarabia... Na dźwięk tego pięknego słowa w dziwny, niepojęty sposób otwiera się umysł i śmieją się oczy.

(wg Borys Tynka „Ukraińska Besarabia”)

ĆWICZENIE 9

Zapoznaj się z treścią fragmentu wiersza J. Iwaszkiewicza o Ukrainie. Porozmawiajcie w grupie o tym, co pociąga poetę w Ukrainie.

Jarosław Iwaszkiewicz

Kiedy powrócisz do lubelskich pól

Rodzonej twojej dziedziny
Może powieje z rozoranych pól
Czarnoziemny wiatr z Ukrainy.

Czarnoziemny on, czarnomorski on.
Pachnący wołą – niewołą,
I zadzwoni tobie Peczerski dzwon
Dzwoniący dobrą – i złą – dolą.

Nie myśl wtedy, – nie mów nic –
że jestem synem matki Ukrainy.
Żem kozacki duch i kozacki lic
I że ruskie moje narodziny.

Wiesz, że mylisz się, żem Polak jak ty,
Że jednej jesteśmy macierzy,
Jedne nas kołysały i pieśni, i łzy,
W jednym miejscu serce nasze leży.

Tylko spojrzysz tam! Gdzie ja patrzę, patrz!
Jak się ptaki wznoszą nad kurhany.
Słysz, jak szerokim polem wielki leci płacz,
słuchaj, słuchaj, kochany!

ĆWICZENIE 10

Wyszukaj w Internecie biografii**J. Iwaszkiewicza. Porozmawiajcie w grupie,
czy był związany z Ukrainą?****Jak rozumiesz poniższe słowa autora?**

*...Jedne nas kołysały i pieśni, i łzy,
W jednym miejscu serce nasze leży.*

Jarosław Iwaszkiewicz z psem
Tropkiem, 1963 r. Stawisko

Foto: www.api.culture.pl

ĆWICZENIE 11

Przeczytaj tekst, wypisz nazwy potraw regionalnych. W Internecie poszukaj przepisów tych dań. Przedstaw w grupie.

Potrawy regionalne Lubelszczyzny bazują na prostych i niewyszukanych składnikach. Jest to głównie mąka, kasza, biały ser (twaróg) oraz świeże warzywa. Cebula gości nie tylko na cebularzu, ale także króluje w zupie cebulowej z Goraja.

Generalnie duża popularność gryki i wyprodukowanej z niej kaszy gryczanej znalazła liczne odzwierciedlenie na kuchennych stołach. Na wigilię Bożego Narodzenia w liście kapusty zawija się farsz z kaszy gryczanej i suszonych grzybów.

Charakterystyczne dla tego regionu Polski są również różnego rodzaju miody, w tym słynny miód gryczany, malinowy, wrzosowy oraz fasolowy.

Z miodów robi się różnego rodzaju nalewki i miody pitne, które spożywa się w okresach świątecznych oraz w trakcie uroczystości weselnych. Jak widać, są to dania z jednej strony smaczne, z drugiej zaś pożywne i sycące, dostarczające sporej dawki składników odżywczych i energetycznych.

Lokalne przysmaki zawsze goszczą na corocznie urządzanych festiwalach kultury i sztuki ludowej, dożynkach, wykopkach czy na Jarmarku Jagiellońskim.

(wg Internetu)

ĆWICZENIE 12

Opowiedz o charakterystycznych daniach Twojego regionu. Podziel się przepisem ulubionego dania regionalnego.

ĆWICZENIE 13

Porozmawiajcie w grupie na temat pierogów. Pomogą w tym pytania i słownictwo w ramce.

1. Czy pierogi i warenky to jest to samo danie?
2. Jakie jest Twoje ulubione nadzienie na pierogi?
3. Co znaczy nazwa „pierogi ruskie”?
4. Czy w Twoim regionie stosuje się jakieś szczególne nadzienie do pierogów?
5. Na jakie święta w Twojej rodzinie muszą być pierogi i z czym?

Sądzę ..., uwielbiam ..., smakuje mi ..., połączenie ... i ..., pyszne ..., nie smakuje mi ..., nie lubię ..., jak na mnie ..., wolę z ..., pierogi okraszone ..., pierogi z sosem ..., ze śmietaną Pycha! Niebo w gębie! Wspaniałe!

ĆWICZENIE 14

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

Ciekawostka

Lista Produktów Tradycyjnych zawiera rarytasy związane historycznie z danym regionem Polski, wytwarzane z wykorzystaniem metod tradycyjnych od co najmniej 25 lat. Na tej liście znajduje się 120 produktów z Lubelszczyzny. Znalazły się tutaj chleby na zakwasie, gryczaki, cebularze, kulebiaki, zawijaki, pierogi (słynny piróg biłgorajski), miody pitne czy nalewki (poziomkowa z Kraśnika, żurawinówka biłgorajska). Nie brakuje też warzyw, owoców i ich przetworów.

Obok palety wędlin, pieczeni z dzika czy nadziewanych kaczek, na liście jest także świnia rasy puławskiej o czarnobiałej maści i gęś biłgorajska. Oprócz tego coraz popularniejsza staje się wołowina lubelska.

ĆWICZENIE 15

W klubie dyskusyjnym porozmawiajcie na temat kuchni lubelskiej i kuchni waszego regionu. Jakie są podobieństwa i jakie różnice?

Należy podkreślić Jeśli chodzi o Biorąc pod uwagę
Nadając przewagę Mówiąc o Tradycyjne danie to Różnica polega na
Podobne przepisy Smakuje bardzo

ĆWICZENIE 16

W grupie odegrajcie scenkę w restauracji. Podzielcie role kelnera / kelnerki i gości, zamawiających świąteczny obiad, złożony z ulubionych dań.

Przystawka Danie główne Danie specjalne Na pierwsze danie
Na drugie Do picia Na deser

Mapa prezentująca największe atrakcje Lubelszczyzny

ĆWICZENIE 17

Przyjrzyj się mapie ze str. 178. Znajdź wymienione w tekście miejscowości. Ułóż trasę turystyczną po Lubelszczyźnie. Zacznij od przejścia granicznego w Zosinie. Dodaj miejscowości, które Cię zainteresowały. Uzasadnij swój wybór miejsc do zwiedzania.

Na urok położonego nad Wisłą **Kazimierza Dolnego** składają się stare kamieniczki, romantyczne zakątki, wspaniałe punkty widokowe i artystyczna atmosfera. Jednym z najbardziej rozpoznawalnych i urokliwych miejsc w Kazimierzu jest niewielki, zabytkowy rynek, który z trzech stron otaczają renesansowe kamienice.

Lublin, stolica województwa lubelskiego, to największe polskie miasto na prawym brzegu Wisły. Wizytówką i najważniejszym zabytkiem miasta jest Zamek Lubelski, którego najcenniejszymi elementami są XIII-wieczny donżon (wieża) oraz pochodząca z XIV wieku Kaplica Trójcy Świętej.

Miasto **Zamość**, za sprawą unikalnego i niezwykle pięknego Starego Miasta, w 1992 roku wpisano na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Renesansowa starówka została zaprojektowana na planie gwiazdy, przez co Zamość bywa nazywany „Padwą Północy”. Symbolem miasta jest zabytkowy ratusz z 52-metrową wieżą zegarową. W mieście jest jeden z najstarszych ogrodów zoologicznych w Polsce.

Chelm położony jest na wschodnim krańcu Polski – 25 kilometrów od granicy z Ukrainą. Miasto wyróżnia się na tle innych bogatą i różnorodną kulturą oraz historią, którą budowali Polacy, Rusini i Żydzi. Obiektem górującym nad Chelmem jest bazylika, która znajduje się na Górze Zamkowej. W tym mieście urodził się pierwszy prezydent Ukrainy Mychajło Hruszewski.

Puławy to miasto malowniczo położone nad Wisłą. Miejscowość zyskała sobie miano „polskich Aten” za sprawą znajdującego się tutaj klasycystyczno-romantycznego zespołu pałacowo-parkowego Czartoryskich. Otaczający zabudowania park zaprojektowano w stylu angielskim. Obecnie w pałacu znajduje się siedziba Instytutu Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa.

Nałęczów to jedno z najpopularniejszych uzdrowisk w Polsce – położone jest niecałe 30 kilometrów od Lublina. To jedyne uzdrowisko w kraju o profilu wyłącznie kardiologicznym.

Roztoczański Park Narodowy to najbardziej zalesiony park narodowy w Polsce. Można tutaj spotkać różne zwierzęta. Od 1982 roku w Roztoczańskim Parku Narodowym funkcjonuje hodowla Konika Polskiego, którego najłatwiej spotkać w okolicy Stawów Echo oraz koło Rybakówki.

Położona niecałe 30 kilometrów od Lublina **Kozłówka** jest słynna głównie za sprawą Zespołu Pałacowo-Parkowego rodziny Zamoyckich. Pałac został wybudowany w XVIII wieku. W dawnej powozowni urządzono jedyne w Polsce Muzeum Socrealizmu.

Hrubieszów to najdalej wysunięte na wschód miasto Polski. Położone jest nad Huczwą, dopływem Bugu, w odległości 5 km od granicy z Ukrainą. Okolice Hrubieszowa leżą w obrębie dawnych Grodów Czerwieńskich. Koło Hrubieszowa są odkryte pochodzące z II–IV w. cmentarzyska Gotów.

(wg Internetu)

ĆWICZENIE 18

Wysłuchaj tekstu. Uzupełnij luki brakującymi wyrazami.
Wskaż na mapie Zamość.

<https://tinyurl.com/ywmy52tp>

Zamość – renesansowe miasto idealne

W XVI wieku zakochany w Italii wizjoner – [] wielki koronny Jan Zamoyski w szczerym polu, z dala od głównych ośrodków Rzeczypospolitej wybudował []. Otoczony pierścieniem wielokrotnie modernizowanych [], Zamość był prawdziwym miastem – fortecą, niezdobytym zarówno przez [] powstańcze Chmielnickiego, jak i w czasie Potopu szwedzkiego czy [] bolszewików w 1920 roku.

W Zamościu można się zapoznać z najlepiej zachowaną [], późnorenansową Synagogą. Muzeum Zamojskie mieści się w rwących oczy barwami i [] Kamienicach Ormiańskich, pamiątką po czasach, gdy [] żyli zgodnie Polacy, Włosi, Niemcy, Rusini, Ormianie, Grecy i Żydzi.

W Rynku znajduje się najstarsza działająca w Polsce [] z pocz. XVII wieku, zwana Rectorską od jej [], Rektora Akademii Zamojskiej, Szymona Piechowicza.

Największym celebrytą Zamościa był Jan Zamoyski, który z wysokości konnego [] nadal czuwa nad miastem przed dawnym Pałacem Zamoyskich, dziś []. On też ufundował w mieście trzecią po krakowskiej i wileńskiej [].

Na Rynku Wodnym można podziwiać maszynię tryskającą tam [] oraz zobaczyć figurki Bajdała i Dusiolka, bohaterów [] Leśmiana, który w Zamościu miał swój notariat. Wreszcie zajrzeć do jednego z najnowocześniejszych i najstarszych [] zoologicznych w Polsce.

Główny plac Starego Miasta jest miejscem licznych [] cyklicznych, festiwali [] międzynarodowej i krajowej. W jednym z zaułków w pobliżu Rynku stoi dom Marka Grechuty.

(wg Internetu)

ĆWICZENIE 19

Oceń, które zdanie jest prawdziwe, a które fałszywe. Uzasadnij odpowiedzi.

Twierdzenie		P	F
1.	Kanclerz wielki koronny Jan Zamoyski założył Kraków.	☐	☐
2.	Zamość nigdy nie był twierdzą.	☐	☐
3.	Miasto nie jest wpisane na światową listę dziedzictwa UNESCO.	☐	☐
4.	Muzeum Zamojskie mieści się w późnorenesansowej synagodze.	☐	☐
5.	W mieście przez całe lato odbywają się liczne wydarzenia kulturalne.	☐	☐
6.	W Rynku znajduje się najstarsza apteka z XX w. zwana Dyrektorską.	☐	☐
7.	W Zamościu od zawsze w zgodzie i przyjaźni żyły różne narodowości.	☐	☐
8.	Pomnik Jana Zamoyskiego znajduje się na Rynku.	☐	☐
9.	Marek Grechuta nigdy nie był w Zamościu.	☐	☐
10.	W Zamościu nigdy nie było ogrodu zoologicznego.	☐	☐

ĆWICZENIE 20

Zadaj koleżance / koledze 10 pytań do tekstu z ćw. 18.

ĆWICZENIE 21

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

Ciekawostka

Marek Grechuta (10 grudnia 1945 w Zamościu – 9 października 2006 w Krakowie) – polski piosenkarz, poeta, kompozytor i malarz, z wykształcenia architekt. Uznawany za najważniejszego przedstawiciela polskiej poezji śpiewanej, wykorzystywał często elementy rocka, jazz-rocka i rocka progresywnego, szczególnie w początkowym okresie twórczości.

ĆWICZENIE 22

Przeczytaj tekst o Żółkwi. Ustal na mapie, gdzie jest położone to miasto i jak się nazywa po ukraińsku. Ułóż 10 pytań do tekstu. Poproś koleżanki i kolegów odpowiedzieć na nie. Porozmawiajcie w grupie, co łączy Żółkiew i Zamość.

Żółkiew – miasto królewskie

Położona na pograniczu polsko-ukraińskim Żółkiew to jedyne „idealne miasto” renesansowe, które zachowało się na mapie Ukrainy. Liczy zaledwie 13 tysięcy mieszkańców, ale posiada wiele zabytków. „Idealne miasto” pod koniec XVI wieku założył hetman polny koronny Stanisław Żółkiewski. Plan miasta na prośbę hetmana stworzył włoski architekt Paweł Szczęśliwy. Dzięki staraniom właścicieli, nowe miasto było budowane na wzór Zamościa, jako renesansowe „miasto idealne”.

Foto: Konstanty Czawaga / Nowy Kurier Galicyjski

Foto: www.obozrevatel.com

Żółkiew była ulubioną rezydencją także króla Jana III Sobieskiego, najpotężniejszego króla Europy tamtych czasów. W tym mieście królewskim mieściły się ambasady różnych państw. Tutaj toczyło się wielkie życie społeczne i polityczne. W młodości w Żółkwi pobierał nauki Bohdan Chmielnicki. Bywał tu też hetman Iwan Mazepa. Najważniejszym obiektem w Żółkwi jest dawny zamek królewski.

Główną zasługą króla Jana III Sobieskiego było zatrzymanie wraz z wojskiem kozackim Turków pod Wiedniem. Zwycięstwo w tej bitwie uniemożliwiło dalszy podbój Europy przez Imperium Osmańskie. Od tego czasu w Europie od strony wschodniej zapanował pokój.

Miasto do dziś zachowało swój dawny szczególny urok. Ten komfort idealnego miasta, który został zaplanowany, funkcjonuje do dziś. Mieszkańcy Żółkwi wierzą, że tak jak założyciel ich miasta, hetman polny koronny Stanisław Żółkiewski, w bitwie pod Kłuszynem w 1610 roku pokonał armię rosyjską, również wojsko ukraińskie wypędzi rosyjskiego najeźdźcę ze swej ziemi.

(wg Konstanty Czawaga / Nowy Kurier Galicyjski)

Odrobina gramatyki i pisowni

PISOWNIA I ODMIANA NAZW MIEJSCOWOŚCI ZŁOŻONYCH Z DWÓCH LUB WIĘCEJ CZŁONÓW

Z łącznikiem piszemy

nazwy miejscowości, jeśli są złożone z dwóch lub więcej członów, które wspólnie identyfikują miejscowość lub jej część. Np. miasta: *Skarżysko-Kamienna, Krynica-Zdrój, Bielsko-Biała, Kędzierzyn-Koźle; dzielnice: Warszawa-Śródmieście, Warszawa-Praga-Północ.*

Nie piszemy z łącznikiem

1. nazw miejscowych, w których jeden z członów nazwy miejscowej (**przymiotnik**) pozostaje w związku zgody z głównym członem nazwy (**rzeczownikiem**). Np.: *Nowy Sącz, Piotrków Trybunalski, Kazimierz Dolny, Nowy Dwór Mazowiecki.*
2. kiedy pierwszym członem nazwy są wyrazy: Kolonia, Osada, Osiedle. Np.: *Kolonia Ostrów, Osiedle Wilga, Osada Konin.*

W języku polskim odmieniamy oba składniki nazw dwuczłonowych. Każdy element zestawienia podlega odrębnej odmianie, według przysługującego mu wzorca.

M.	Kędzierzyn-Koźle	Kazimierz Dolny	Biała Podlaska
D.	Kędzierzyna-Koźla	Kazimierza Dolnego	Białej Podlaskiej
C.	Kędzierzynowi-Koźlu	Kazimierzowi Dolnemu	Białej Podlaskiej
B.	Kędzierzyn-Koźle	Kazimierz Dolny	Białą Podlaską
N.	Kędzierzynem-Koźlem	Kazimierzem Dolnym	Białą Podlaską
Mc.	Kędzierzynie-Koźlu	Kazimierzu Dolnym	Białej Podlaskiej
W.	Kędzierzynie-Koźle!	Kazimierzu Dolny!	Biała Podlaska!

M.	Zielona Góra	Nakło nad Notecią	Skarżysko-Kamienna
D.	Zielonej Góry	Nakła nad Notecią	Skarżyska-Kamiennej
C.	Zielonej Górze	Nakłu nad Notecią	Skarżysku-Kamiennej
B.	Zieloną Górę	Nakło nad Notecią	Skarżysko-Kamienną
N.	Zieloną Górą	Nakłem nad Notecią	Skarżyskiem-Kamienną
Mc.	Zielonej Górze	Nakle nad Notecią	Skarżysku-Kamiennej
W.	Zielona Goro!	Nakło nad Notecią!	Skarżysko-Kamienna!

OD DWUCZŁONOWYCH NAZW MIEJSCOWYCH:

złożonych z przymiotnika
i rzeczownika

tworzymy przymiotniki, pisane bez łącznika. Np.: *Jelenia Góra – jeleniogórski*; *Nowy Dwór Mazowiecki – nowodworski*.

pisanych z łącznikiem

tworzymy przymiotniki tylko od członu rzeczownikowego. Np.: *Mińsk Mazowiecki – miński*, *Piotrków Trybunalski – piotrkowski*, *Tomaszów Lubelski – tomaszowski*

ĆWICZENIE 20

Poszukaj na mapie prezentującej największe atrakcje Lubelszczyzny (str.178), dwuczłonowe nazwy miejscowości. Zapisz je do zeszytu według wzoru.

0. *Tomaszów Lubelski*1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11.

ĆWICZENIE 21

Użyj w dopełniaczu nazwy miejscowości. Ułóż z nimi zdania.

1. Horyniec-Zdrój
2. Dąbrowa Górnicza
3. Bielsko-Biała
4. Jastrzębie-Zdrój
5. Aleksandrów Kujawski
6. Nowy Dwór Gdański
7. Bielsk Podlaski
8. Kamieniec Podolski
9. Białogród nad Dniestrem
10. Biała Cerkiew

ĆWICZENIE 22

Odmień przez przypadki nazwy polskich miejscowości.

1. Czerwińsk nad Wisłą
2. Rudnik nad Sanem
3. Kostrzyn nad Odrą

4. Nowe Miasto nad Pilicą
5. Solec nad Wisłą
6. Grabów nad Prosną
7. Nakło nad Notecią
8. Józefów nad Wisłą
9. Konstancin-Jeziorna
10. Ustrzyki Dolne

ĆWICZENIE 23

Odmień przez przypadki nazwy ukraińskich miejscowości.

1. Kamieniec Podolski
2. Krzywy Róg
3. Iwano-Frankiwnsk
4. Kamionka Bużańska
5. Nowy Rozdół
6. Mohylów Podolski
7. Żółte Wody
8. Stary Sambor
9. Sądowa Wisznia
10. Hoła Prystań

Iwano-Frankiwnsk

(Foto: www.wikimedia.org)

Stary Sambor

(Foto: www.p.starosambir.net.ua)

Kamieniec Podolski

(Foto: www.podrozepoeuropie.pl)

ĆWICZENIE 24

Uzupełnij luki w zdaniach, używając poprawnej formy.

1. Wróciliśmy właśnie z (*Bielsko-Biała*) .
2. Wyjechaliśmy z (*Jelenia Góra*) .
3. Ciągłe brakuje mi widoku na (*Szklarska Poręba*) .
4. Po powrocie z (*Kudowa-Zdrój*) czuję się dużo lepiej.
5. Opowiadam znajomym o wycieczce do (*Zielona Góra*) .
6. Przejeżdżamy obok (*Stalowa Wola*) .
7. Historia (*Głogów Małopolski*) sięga XIII wieku.
8. Z okna pociągu nie widać już (*Nowa Sól*) .
9. Bardzo brakuje mi atmosfery (*Szczawno-Zdrój*) .
10. Widok na (*Biała Podlaska*) jest niesamowity.

Odrobina składni

ZDANIE ZŁOŻONE PODRZĘDNE (ciąg dalszy)

Zdanie podrzędnie złożone okolicznikowe odpowiada na pytania okolicznika: *jak? gdzie? kiedy? po co? w jakim celu? dlaczego? pod jakim warunkiem? jak?* itd. Ze względu na różnorodność samych okoliczników, rozróżniamy różne typy zdań podrzędnych okolicznikowych:

MIEJSCA (gdzie?, dokąd?, skąd?, którydy?)

Np.: Pojechał na Śląsk, *gdzie mógł znaleźć dobrą pracę.*

CELU (po co?, na co?, w jakim celu?)

Np.: *Aby osiągnąć dobry wynik,* muszę jeszcze trochę potrenować.

CZASU (kiedy?, jak długo?, dopóki?, odkąd?)

Np.: *Kiedy będziesz w Zabrzu,* odwiedź kopalnię węgla.

SPOSOBU (jak?, w jaki sposób?, jakim sposobem?)

Np.: Wykonajcie to ćwiczenie tak, *jak pokazałem.*

PRZYCZYNY (dlaczego?, z jakiej przyczyny?, z jakiego powodu?)

Np.: Wieczorem będę się uczyć, *ponieważ jutro mam sprawdzian.*

WARUNKU (pod jakim warunkiem?, w jakim wypadku?)

Np.: *Jeśli się pośpieszysz,* zdążymy na pociąg.

PRYZWOLENIA (mimo co?)

Np.: Poszliśmy nad jezioro, *mimo że zaczął padać deszcz.*

ĆWICZENIE 25

Do podanych zdań dopisz podrzędne okolicznikowe. Określ zdanie podrzędne okolicznikowe literami **M, C, Cz, S, P, W, Prz.**

1. Najlepiej odpoczywam, gdy [].
2. Chętnie chodzę tam, gdzie [].
3. Mimo że [], wybiorę się na ten film.
4. Ponieważ [], pojedziemy do Kazimierza Dolnego.
5. Czasami zachowujesz się tak, jakbyś [].
6. „Gdybym [], to bym na niej grał”.
7. Chociaż [], poszliśmy do lasu.
8. Musimy [], skąd nasz ród.
9. Kiedy [], poprawia się nastrój.
10. Muszę oszczędzać, żeby [].

ĆWICZENIE 26

Ustal typy zdań. Postaw odpowiednie pytania.

1. Byłam tam, gdy chorowałeś.
2. Jedźmy tam, gdzie wskazuje drogowskaz.
3. Krzysztof trenował zawzięcie, aby wygrać zawody.
4. Mieszkaliśmy w domu, który był pełen tajemnic.
5. Pomimo zimna, pojechaliśmy nad morze.
6. Tata wrócił późno do domu, bo musiał dłużej zostać w pracy.
7. Książka, którą dostałam od rodziców, okazała się interesująca.
8. Grała na fortepianie tak, że słuchacze oniemieli z zachwytu.
9. Milczałam, aby zachować dyskrecję.
10. Pomogę ci bardzo chętnie, jeśli zachowasz dyskrecję.

ĆWICZENIE 27

Wypisz zdania podrzędne i określ ich rodzaj. Zwróć uwagę na spójniki, które wprowadzają zdanie podrzędne.

1. Pojedziemy tam, gdzie jeszcze nie byliśmy.
2. Odkąd go poznałem, moje życie bardzo się zmieniło.
3. Wykonał to zadanie, jak mu poleciłem.
4. Nie poszedłem do kina, ponieważ byłem bardzo zmęczony.
5. Uczę się pilnie, żeby zdać egzaminy na szóstkę.
6. Jeśli będziesz grzeczny, dostaniesz nową zabawkę.
7. Chociaż padał deszcz, poszliśmy na długi spacer.
8. Był tak zmęczony, że od razu zasnął.
9. Biegnie szybciej, niż jego rywal.
10. Zostałem w domu, z powodu silnego wiatru.

ĆWICZENIE 28

Przeczytaj przysłowia. Jak rozumiesz ich znaczenie. Określ zdanie nadrzędne i podrzędne. Nazwij zdanie podrzędne okolicznikowe. Czy w języku ukraińskim są podobne przysłowia?

1. Gdzie dwóch się bije, tam trzeci korzysta.
2. Dopóty dzban wodę nosi, dopóki mu się ucho nie urwie.
3. Gdzie drwa rąbia, tam wióry lecą.
4. Jak sobie pościelesz, tak się wyśpisz.
5. Gdy w Andrzeja deszcz lub ślota, w grudniu drogi bez błota.
6. Gdzie wielu dowódców, tam bitwa przegrana.
7. Choćbyś miał złotą skrzynię, śmierci się nie wywiniesz.
8. Jak cię widzą, tak cię piszą.
9. Gdyby kózka nie skakała, toby nóżki nie złała.
10. Gdy się człowiek śpieszy, to się diabeł cieszy.

ĆWICZENIE 29

Przeczytaj tekst. Wybierz 5 najważniejszych zalet agroturystyki. Wypisz zdania podrzędnie złożone i określ jakie one są.

Jedni stawiają na aktywny wypoczynek na łonie natury, drugim marzy się przepiękny ośrodek z dala od tłumów, a jeszcze inni są gotowi zgodzić się na wszystko, byleby ktoś serwował przez cały pobyt lokalne przysmaki.

Komuś marzy się podziwianie zachodu słońca nad jeziorami mazurskimi, a ktoś pragnie oddać się błogiemu lenistwu nad Bugiem albo oglądaniu szczytów górskich przez okno góralskiej chaty. W tym wypadku agroturystyka będzie najlepszym rozwiązaniem.

Termin agroturystyka jest dla większości powszechnie znany i odnosi się do wiejskiej turystyki. Gospodarze oferują nie tylko zakwaterowanie ale także częściowe lub całodobowe posiłki.

Właściciele gospodarstwa starają się wykorzystać walory krajobrazu wiejskiego i na swój sposób uatrakcyjnić gościom pobytu poprzez zaangażowanie ich w codzienne zajęcia w gospodarstwie. Pokazują tradycyjne rzemiosło artystyczne (np. haftowanie, szydełkowanie), opowiadają o obrzędach ludowych i lokalnych zwyczajach. Uczą też i zachęcają do pomocy w przygotowywaniu potraw regionalnych: wypieków chleba, wyrobów serów lub wędlin.

Niektórzy właściciele podkreślają unikalne walory kulturowe, kładąc nacisk na np. warsztaty malarskie, rzeźbiarskie, wyszywania serwetek, przyciągają też chętnych do udziału w uroczystościach religijnych czy odpustach.

W gospodarstwie agroturystycznym można skosztować naturalnych, ekologicznych produktów niejako „prosto z ogródka” czy wspólnie z gospodarzami urządzić grillowanie. Produkty te najlepiej smakują na wycieczce rowerowej, pływaniu w rzece czy w jeziorze, jeździe konno.

W całej Europie mieszkańcy doceniają i bardzo chętnie korzystają z urlopu, który przyniesie im relaks, bliskość z naturą i przestrzeń. Taka moda na wiejski styl spędzania wolnego czasu wynika ze zmęczenia zmechanizowanym światem, rozwojem mobilności społeczeństwa, jak i rosnącą świadomością korzystnego wpływu środowiska naturalnego i wsi na zdrowie człowieka.

(wg Internetu)

ĆWICZENIE 30

Napisz notatkę o walorach agroturystyki.

ĆWICZENIE 31

Napisz wypracowanie (100 słów) o wypoczynku w gospodarstwie agroturystycznym. Pomoże Ci w tym słownictwo z ramki.

Jazda konna, wyprawa rowerowa, szydełkowanie, warsztaty rzeźbiarstwa, łowienie ryb, haftowanie, gotowanie potraw regionalnych, robienie na drutach, warsztaty kowalskie, karmienie zwierząt, pleść wyroby z wikliny, chodzić na grzyby, chodzić na jagody, opalać się nad rzeką.

ĆWICZENIE 32

Czy znacie w Ukrainie jakieś gospodarstwo agroturystyczne? Gdzie się znajduje? Jakie są jego walory? Jak daleko jest położone od waszej miejscowości? Porozmawiajcie w grupie.

ĆWICZENIE 33

Rozwiąż test.

1. W województwie lubelskim obok siebie żyli:

- a. Polacy, Żydzi, Ukraińcy, Romowie, Tatarzy i Niemcy;

- b. Polacy, Żydzi, Ukraińcy, Francuzi, Gruzini, Tatarzy i Niemcy;
- c. Polacy, Żydzi, Ukraińcy, Słowacy, Szwedzi, Czesi.

2. Pierwsza zwycięska bitwa powstania listopadowego odbyła się w:

- a. Kazimierzu Dolnym;
- b. Stoczku Łukowskim;
- c. Janowie Lubelskim.

3. W Woli Okrzejskiej urodził się wybitny polski pisarz:

- a. Aleksander Fredro;
- b. Adam Mickiewicz;
- c. Henryk Sienkiewicz.

4. „Padwą Północy” jest nazywany:

- a. Chełm;
- b. Zamość;
- c. Kazimierz Dolny.

5. W której linii wszystkie nazwy miejscowości są napisane poprawnie:

- a. Janów Podlaski, Kamieniec Podolski, Tomaszów Mazowiecki;
- b. Rawka-Zdrój, Krzywy-Róg, Bielsko-Biała;
- c. Iwano-Frankiwnsk, Biała-Cerkiew, Dąbrowa Górnicza.

6. Żółkiew jest zbudowana na wzór:

- a. Lwowa;
- b. Krakowa;
- c. Zamościa.

7. Wskaż zdanie podrzędne okolicznikowe miejsca:

- a. Został w domu, ponieważ czuł się źle.
- b. Wybiegł z pokoju, chociaż był bardzo zmęczony.
- c. Pójdę tam, gdzie znajdę pomoc.

8. Wskaż zdanie, w którym poprawnie użyto przecinka.

- a. Wyjdziemy, gdy tylko skończę.
- b. Kupiłem samochód bo był tani.
- c. Wiem, że, jest już późno.

9. Zdania podrzędne okolicznikowe odpowiadają na pytania:

- a. co?, kto?, jaki?, dokąd?;
- b. jak?, gdzie?, kiedy?, po co?;
- c. dlaczego?, jaki?, jak?, kogo?.

10. Termin „agroturystyka” odnosi się do:

- a. turystyki, miejskiej;
- b. turystyki górskiej;
- c. turystyki wiejskiej.

Lekcja 9

CHODŹMY DO KINA!

Nowe słownictwo.

Zasady tworzenia przymiotników.

Zaimek – samodzielna, odmienna część mowy.

Imiesłowy.

Imiesłowy równoważnik zdania.

Sprawdź siebie. Test.

Twórcy filmowi: reżyser, scenarzysta, producent, operator, ekipa, obsada, aktor / aktorka, montażysta, scenograf, kostiumograf, charakteryzator, kompozytor, organizator projektu; aktorstwo, główna postać w filmie, gra aktorska, kreacja, odtwórca roli.

Elementy techniczne, artystyczne i wizualne: reżyseria, scenariusz, ujęcie, plan filmowy, bliski plan (zbliżenie), ogólny plan, ścieżka dźwiękowa (sound-track), zdjęcia, efekty specjalne.

Pojęcia analityczne: gatunek filmowy, komedia, horror, film historyczny, film dokumentalny; fabuła, przesłanie, symbolika, metafora, wątek, bohater / bohaterka, motyw przewodni.

Słownictwo do recenzowania: zachwycający, przełomowy, nudny / monotony, przewidywalny, wciągający, śmieszny, zaskakujący.

Przydatne czasowniki i wyrażenia: kręcić / realizować film; nagrywać film; reżyserować film; pisać scenariusz; grać / wcielać się w rolę; wyróżnienie za kreację; produkować film; montować film; nagrywać dźwięk; oglądać film; iść / wybrać się do kina; recenzować film; oceniać film; ekranizować książkę; wygrywać nagrody; zobaczyć coś w kinie; odnieść sukces; zagrać główną rolę; tworzyć nastrój; trzymać w napięciu; wywoływać emocje; zostawić widza w zadumie; projektowanie i dobór kostiumów.

Obecnie kino to coś więcej niż tylko rozrywka. To jedna z najważniejszych form sztuki wizualnej XX i XXI wieku. Film potrafi opowiadać historie w sposób, jakiego nie jest w stanie osiągnąć żaden inny rodzaj przekazu. Przez ponad 100 lat film stał się zwierciadłem, w którym odbija się nasza historia, kultura i lęki społeczne. Filmy potrafią poruszać, uczyć, a nawet zmieniać nasze postrzeganie świata.

Historia polskiego kina zaczyna się pod koniec XIX wieku, a za pierwszy polski film

uważa się „Powrót birbanta” z 1902 roku. Okres międzywojenny to czas powstawania filmów niemych, które w dużej mierze były adaptacjami literackimi i komediami. W tym czasie popularność zdobywali tacy aktorzy jak Eugeniusz Bodo i Hanka Ordonówna.

Po II wojnie światowej polscy filmowcy dążyli do stworzenia swojego unikalnego stylu. W 1948 roku w Łodzi powstała Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teatralna im. Leona Schillera. To jedna z najstarszych uczelni filmowych na świecie. Od momentu swojego powstania łódzka „Filmówka” była spełnieniem marzeń filmowców. Pełniła ona funkcje edukacyjne, a jednocześnie była centrum życia filmowego w Polsce.

W Szkole studiowali tak znakomici polscy twórcy, jak Jerzy Antczak, Roman Polański, Andrzej Wajda, Krzysztof Zanussi, Janusz Gajos, Cezary Pazura, Barbara Brylska czy Krzysztof Kieślowski. Rektorat Szkoły mieści się w pałacu Oskara Kona. Do znajdującego się na piętrze szkolnego kina prowadzą słynne schody, gdzie przesiadywali dawniej studenci, dyskutując o sztuce i pomysłach na własne filmy. Zgodnie z legendą to jedne z najsłynniejszych schodów w historii kinematografii.

Eugeniusz Bodo

Foto: www.wikimedia.org

Hanka Ordonówna

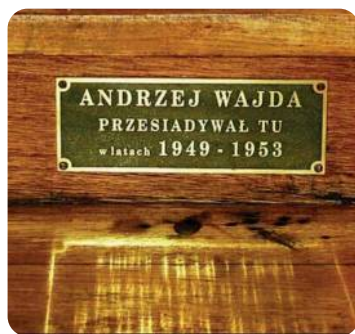
Foto: www.wikimedia.orgRektorat Szkoły Filmowej
w ŁodziFoto: www.odz.travel

Foto: www.zegarkiimoda.pl

Foto: www.wikimedia.org

Agnieszka Holland
Foto: www.wikimedia.org

Na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku powstała tzw. polska szkoła filmowa, której głównymi przedstawicielami byli Andrzej Wajda, Andrzej Munk i Jerzy Kawalerowicz. Ich filmy „Popiół i diament” czy „Kanał” często w symboliczny sposób rozliczały się z narodową traumą wojenną i powstaniem warszawskim.

W latach siedemdziesiątych rozwinął się nurt kina moralnego niepokoju, z reżyserami takimi jak Krzysztof Kieślowski, Krzysztof Zanussi czy Agnieszka Holland. Skupiał się on na dylematach moralnych zwykłych ludzi i krytykował wady systemu komunistycznego.

Po upadku komunizmu w 1989 roku polskie kino zyskało wolność artystyczną. Wiele filmów zaczęło poruszać tematy dotąd zakazane, takie jak transformacja ustrojowa czy problemy społeczne.

Dziś polskie filmy są doceniane na całym świecie, zdobywając prestiżowe nagrody, w tym *Oscary* i *Złote Palmy*. To świadczy o sile i oryginalności polskiej kinematografii. Filmy Andrzeja Wajdy były czterokrotnie nominowane do *Oscara*. Za zasługi dla rozwoju kinematografii w 2000 roku otrzymał on Nagrodę Akademii Filmowej (*Oscara*) za całokształt twórczości.

Jerzy Antczak, nominowany do *Oscara* za „Noce i dnie” i dwukrotny zdobywca *Diaamentowych Lwów* oraz nagrody specjalnej *Platynowe Lwy* za całokształt twórczości, jest żywą legendą polskiego filmu, teatru i Teatru Telewizji.

Twórca „Potopu” (film był nominowany do *Oscara* w 1975 roku) Jerzy Hoffman wyreżyserował znakomity film „Ogniem i mieczem”. On też jest autorem filmu dokumentalnego „Ukraina. Kształtowanie się narodu”, który przedstawia historię Ukrainy od Chrzty Rusi. Ma własną gwiazdę w Alei Gwiazd w Łodzi.

Wśród wybitnych współczesnych reżyserów znajdują się m.in. Paweł Pawlikowski („Ida” – *Oscar* dla najlepszego filmu nieanglo-

języcznego w 2015 roku, „Zimna wojna”), Jan Komasa („Sala samobójców”, „Boże Ciało”), Agnieszka Holland („W ciemności”, „Pokot”).

Film powstaje dzięki pracy wielu specjalistów, z których najważniejsi to producent (finansujący i organizujący) oraz reżyser (odpowiedzialny za artystyczną wizję i pracę ekipy). W proces zaangażowani są również scenarzysta (twórca historii), operator kamery, aktorzy, a także specjaliści od dźwięku, scenografii, kostiumów, charakteryzacji i montażu.

ĆWICZENIE 1

Odpowiedz na pytania.

1. Kiedy zaczęła się historia polskiego kina. Jaki tytuł nosił pierwszy polski film?
2. Jacy aktorzy byli gwiazdami polskiego kina niemego?
3. Jaka uczelnia filmowa uważana jest za jedną z najstarszych na świecie?
4. Jacy znakomici twórcy filmowi studiowali w łódzkiej „Filmówce”?
5. Gdzie przesiadywała i o czym dyskutowała modzież studencka z łódzkiej „Filmówki”?
6. Kiedy powstała tzw. polska szkoła filmowa i kto do niej należał?
7. Jaki nurt w polskiej kinematografii rozwinął się w latach siedemdziesiątych i kto go przedstawiał?
8. Czym charakteryzuje się polskie kino po 1989 r.?
9. Czyje filmy były najczęściej nominowane do nagród Amerykańskiej Akademii Filmowej (*Oscar*)?
10. Z czego jest znany Jerzy Hoffman?

Paweł Pawlikowski

Foto: Bartłomiej Zborowski/PAP

Zwróć uwagę!

„Kino” może oznaczać budynek przeznaczony do projekcji filmów, cały przemysł filmowy (kinematografię) lub sztukę filmową. Z kolei „film” to samo dzieło filmowe – dzieło sztuki audiowizualnej, będące sumą ruchomych obrazów połączonych wspólnym tematem. Zatem kino to miejsce i sztuka, a film to konkretne dzieło w ramach tej sztuki.

Kino „Iluzjon” w Warszawie
Foto: www.cdn.galleries.smcloud.net

Afisz do filmu
Jerzego Hoffmana
„Ogniem i mieczem”
Foto: www.t/galleries

ĆWICZENIE 2

Przeczytaj fragment wywiadu z wybitnym polskim reżyserem Jerzym Antczakiem. Porozmawiajcie w grupie, jak reżyser jest związany z Ukrainą. Swoją wiedzę na temat twórczości Jerzego Antczaka zgłębisz dzięki rozmowie Marcina Radomskiego z reżyserem dla czasopisma „MAGAZYN FILMOWY” (E-załącznik, lekcja 9, ćw. 3).

<https://tinyurl.com/4d4yffvd>

Marcin Radomski: *Najważniejszym filmem w Pana karierze są „Noce i dnie”. Czy one opowiadają też o Panu?*

– **Jerzy Antczak:** Tak, arcydzieło Marii Dąbrowskiej pozwoliło mi ożywić to wszystko, co kumulowało się w moim sercu i kufrze pamięci przez lata całe, niemal od szóstego roku życia. W książce „Jak ja ich kochałem” odpowiadam do bólu szczerze na to pytanie, nieustannie, niemal na każdej stronie.

Jerzy Antczak i Jadwiga Barańska
na 40. edycji Festiwalu
Filmowego w Gdyni

Foto: www.akpa.pl

Kościół św. Joachima i Anny
we Włodzimierzu

Foto: www.wikimedia.org

– *Jeśli miałby Pan narysować mapę z ulubionymi miejscami świata, jakie by to były miasta?*

– Mieszkam od ponad trzydziestu lat w Los Angeles, gdzie spotkało mnie wielkie wyróżnienie, kiedy wygrałem światowy konkurs na profesurę na Uniwersytecie California. I wydawać by się mogło, że to miejsce winno być tym ulubionym. Jedynym. Wybrany przez przeznaczenie. A jednak nie. Miejscem ukochanym i tym jedynym pozostanie Włodzimierz Wołyński, gdzie się urodziłem, spędziłem pierwsze dziesięć lat życia. To miścina, jakby żywcem zdjęta z płócien Marka Chagalla. Kilka lat temu młoda dziennikarka postanowiła zrobić mój portret dla telewizji. Pierwsze pytanie jakie mi zadała to: „Skąd to natchnienie?” Niemal wszystko, czym karmiłem przez lata moją sztukę ma swój początek na Wołyniu. A ściślej we Włodzimierzu Wołyńskim. Pytanie, czy to co robiłem w sztuce, było dziełem natchnienia? Może to brzmieć staroświecko, ale tak.

– *W takim razie z jakim smakiem i zapachem kojarzy się panu dzieciństwo?*

– Pamięć zapachu ma straszną siłę. Każdy przedmiot, mieszkanie, wydarzenie z życia mają specyficzny aromat, jedyny, niepowtarzalny.

Czytałem kiedyś naukową pracę jakiegoś uczonego, który dowodził, że dwie siły rządzą niepodzielnie naszymi zmysłami: dźwięk i zapach. Dopiero na dalszych miejscach stawiał dotyk i obraz. Zgadzam się. Z tym, że w moim życiu w odczuciach dominowała siła zapachu.

– *Jaki był ulubiony?*

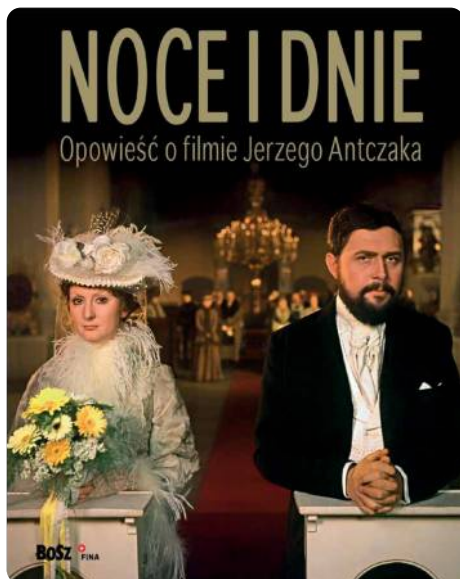
– Zapach maciejki. W czasie okupacji mieszkaliśmy we wsi Rędziny, gdzie ojciec był inspektorem podobwołu Armii Krajowej. Mieszkaliśmy w małym domu, blisko warszawskiej szosy. Aby się dostać do domu, trzeba było przejść przez wąski, kamienny mostek, który stawał się ścieżką do samych drzwi. Po jej obu stronach była przestrzeń do dowolnego zagospodarowania. Wkrótce mama zrobiła tam warzywny ogród, obsiewając brzegi maciejką. Miałem wtedy trzynaście lat. Mogłem godzinami patrzeć, jak ta delikatna roślina rozchylała swoje filigranowe płatki, wysyłając w wilgoć nocy strumienie niebiańskiej słodyczy. I wtedy zapomniałem, że Polska była w czarnej otchłani niemieckiej okupacji. Że każdego dnia mordowano ludzi. Wpadałem wtedy w jakiś dziwny stan uniesienia, jakby rodzaj narkozy. A jeśli chodzi o smak, to uwielbiam miód i placki kartoflane, na oleju z czosnkiem.

(wg www.kultura.onet.pl, 21 listopada 2020 r.)

ĆWICZENIE 3

Przyjrzyj się afiszom do filmu „Noce i dni” Jerzego Antczaka. Opisz bohaterów filmu na ich podstawie.

ĆWICZENIE 4

Znajdź w Internecie życiorys Jerzego Antczaka. Zapoznaj się z jego dorobkiem teatralnym i filmowym. Informacjami podziel się w grupie.

ĆWICZENIE 5

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

Ciekawostka

Maria Dąbrowska (1889–1965) jest jedną z najważniejszych polskich pisarek XX wieku. Opublikowała dwa zbiory opowiadań patriotyczno-edukacyjnych „Dzieci ojczyzny” (1918) i „Gałąź czereśni” (1922). Następną książkę „Ludzie stamtąd” wydała w 1926 r. Zasłynęła obszerną powieścią „Noce i dnie” (1932–1934). To powieść o losach dwóch rodzin, Niechciców i Ostrzeńskich, rozgrywających się na tle wydarzeń między powstaniem styczniowym a pierwszą wojną światową. Maria Dąbrowska jest też autorką szeregu mniejszych, równie ważnych tekstów: artykułów, esejów, dzienników. Była działaczką społeczną, zaangażowaną w edukację i uświadamianie społeczeństwa.

Maria Dąbrowska
Foto: www.kuriergalicyjski.com

ĆWICZENIE 6

Znajdź w Internecie biografię Marii Dąbrowskiej i na tej podstawie ułóż CV lub życiorys. Przygotuj prezentację i przedstaw w grupie.

Zwróć uwagę!

RODZAJE FILMÓW:

- **Film fabularny** (aktorski) – opiera się na fikcyjnej historii opowiedzianej przez aktorów.
- **Film animowany** (kreskówka) – tworzony za pomocą różnych technik animacji, np. poklatkowej (rysunkowej, lalkowej, plastelinowej) lub komputerowej, i również przedstawia fikcyjną fabułę.
- **Film dokumentalny** – ukazuje rzeczywistość, prezentując autentyczne wydarzenia i treści niefikcyjne.

GATUNKI FILMOWE:

- **Dramat** – opowiada o emocjonujących wydarzeniach, często skupia się na relacjach międzyludzkich i problemach społecznych.
- **Komedia** – ma za zadanie bawić widza, często poprzez humor sytuacyjny lub dialogi.
- **Horror** – budzi strach i napięcie, często zawiera elementy nadprzyrodzone lub psychologiczne.
- **Thriller** – utrzymuje widza w napięciu i niepewności, często związany z zagadkami i pościgami.
- **Science Fiction / fantastyka naukowa (Sci-Fi)** – porusza tematy związane z technologią, przyszłością, podróżami kosmicznymi lub innymi światami.
- **Fantasy** – osadzone jest w fikcyjnych światach, często pełnych magii, mitycznych stworzeń i niezwykłych wydarzeń.
- **Kryminalny** – koncentruje się na zbrodni, śledztwie i rozwiązywaniu zagadek kryminalnych.
- **Akcja** – charakteryzuje się szybką narracją, pościgami, walkami i widowiskowymi scenami.
- **Romans** – opowiada o miłości, związkach i uczuciach między bohaterami.

ĆWICZENIE 7

Dopasuj opis do gatunku filmowego.

Film animowany
(kreskówka)

Film oparty na fikcji. Posiada fabułę, czyli najczęściej wielowątkowy układ zdarzeń. Aktorzy wcielają się w postaci filmowe.

Film fabularny
(aktorski)

Jego celem jest ukazanie fragmentu rzeczywistości. Opowiada o prawdziwych wydarzeniach.

Film dokumentalny

Tworzony techniką zdjęć poklatkowych, rejestrujących na pojedynczych klatkach filmu kolejne fazy ruchu. Obecnie coraz częściej korzysta się z technik animacji komputerowej.

(wg www.zpe.gov.pl)

ĆWICZENIE 8

Wybierz z ramki trzy gatunki filmowe spośród poniżej wymienionych, a następnie każdy z nich scharakteryzuj. Skorzystaj z różnych źródeł informacji.

Gatunki filmowe: komedia, dramat, melodramat, western, horror, musical, thriller, film sensacyjny, kryminał, science fiction, film fantasy, film historyczny, film psychologiczny, film wojenny, film familijny.

(wg www.zpe.gov.pl)

ĆWICZENIE 9

Zapisz podstawowe informacje na temat ulubionego filmu. Podaj jego tytuł, datę premiery, gatunek, nazwiska twórców: reżysera, scenarzysty, autora muzyki oraz głównych aktorów. Dołącz krótki opis filmu.

Tytuł filmu	<input type="text"/>	Scenarzysta	<input type="text"/>
Data premiery	<input type="text"/>	Autor muzyki	<input type="text"/>
Gatunek	<input type="text"/>	Obsada aktorska	<input type="text"/>
Reżyser	<input type="text"/>	Krótki opis filmu	<input type="text"/>

(wg www.zpe.gov.pl)

ĆWICZENIE 10

Zapoznaj się z wypowiedzią liderki Filмотeki Szkolnej w Zespole Szkół Technicznych w Janowie Lubelskim Emilii Żuber. Czy zgadzacie się z zawartą w wypowiedzi opinią?

Dla młodzieży wiedza o filmach jest ważna z wielu powodów. Edukacja filmowa służy przede wszystkim kształtowaniu młodych i świadomych odbiorców kina, którzy będą sięgać zarówno po filmy komercyjne, jak i te artystyczne. W ten sposób kształtuje się gust artystyczny. Film uwrażliwia młodego człowieka na otaczający go świat i pobudza do refleksji. Film można traktować również jako źródło wiedzy o świecie i o nas samych, dzięki czemu łatwiej o samokrytykę.

Edukacja filmowa to także spotkania z osobami ze świata kina podczas corocznych festiwali filmowych. To niepowtarzalna okazja do tego, by poznać kulisy technicznej i artystycznej kreacji filmowej rzeczywistości.

Im więcej wiemy o sztuce filmowej, jej środkach wyrazu i twórcach, tym większą odczuwamy przyjemność z oglądania i analizowania filmów.

Film jest przecież najważniejszą sztuką i zarazem medium naszych czasów. Kryje w sobie zdolność opowiadania i poruszania naszych emocji za pomocą obrazów, to z kolei stanowi doskonały punkt wyjścia do dyskusji z młodzieżą. Takie zajęcia służą kształtowaniu właściwych postaw młodych i świadomych odbiorców kina. Filmy dają możliwość młodzieży dostrzec w filmie prawdziwe dzieło sztuki, a nie tylko rozrywkę na wieczór.

(wg www.dziennikwschodni.pl)

ĆWICZENIE 11

Organizujcie dyskusję w grupie o tym, dlaczego należy oglądać filmy? Czy w waszej szkole jest możliwość wspólnego oglądania? Przypomnij sobie słownictwo związane z dyskusją, zawarte w lekcji 7.

ĆWICZENIE 12

Opisz, jak wygląda sala kinowa.

ĆWICZENIE 13

Zapoznaj się z życiorysem wybitnego polskiego reżysera filmowego i teatralnego Andrzeja Wajdy. Na tej podstawie ułóż jego CV.

Życiorys Andrzeja Wajdy

Andrzej Wajda – urodzony 6 marca 1926 roku w Suwałkach reżyser filmowy i teatralny, scenarzysta i scenograf. Czas II wojny światowej spędził w Radomiu.

Wajda przez pewien okres studiował malarstwo na Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie oraz pracował jako magazynier, tragarz, ślusarz, bednarz i kreślarz. W roku 1960 skończył reżyserię w Szkole Filmowej w Łodzi.

Andrzej Wajda

Foto: www.ckf.waw.pl

Pierwszym samodzielnym filmem Andrzeja Wajdy było „Pokolenie” nakręcone w 1954 roku. Dwa lata później wyreżyserował „Kanał”, a w roku 1958 „Popiół i diament”. Film ten zdobył liczne nagrody polskie i zagraniczne, m.in. Nagrodę Międzynarodowej Federacji Krytyki Filmowej.

Andrzej Wajda był jednym z najważniejszych przedstawicieli polskiej szkoły filmowej. W latach 1972–1983 Wajda był kierownikiem Zespołu Filmowego „X”, a od 1978 do 1983 roku prezesem Stowarzyszenia Filmowców Polskich. Również był dyrektorem artystycznym Teatru Powszechnego w Warszawie.

W 2000 roku otrzymał *Oscara* za całokształt twórczości. W 2002 roku założył Mistrzowską Szkołę Reżyserii Andrzeja Wajdy.

Najsławniejsze filmy tego reżysera to: „Popiół i diament”, „Niewinni czarodzieje”, „Popioły”, „Wesele”, „Człowiek z marmuru”, „Kronika wypadków miłosnych”, „Ziemia obiecana”, „Katyń”.

Zmarł 9 października 2016 roku, nie doczekawszy premiery swojego ostatniego filmu „Powidoki”.

ĆWICZENIE 14

Który z filmów Andrzeja Wajdy chciałabyś / chciałbyś obejrzeć i dlaczego. Porozmawiajcie o tym w grupie.

ĆWICZENIE 15

Za pomocą Internetu ułóż listę znanych reżyserów ukraińskich i o jednym z nich opowiedz krótko w grupie.

ĆWICZENIE 16

Oto jest logo przeglądu filmów polskich „Pod Wysokim Zamkiem”. W jakich miastach się odbywa? Czy jest to przedsięwzięcie cykliczne, czy impreza doraźna? Znajdź w Internecie informacje o corocznej lwowskiej edycji tego przeglądu. Spisz repertuar z ostatniego przeglądu.

ĆWICZENIE 17

Zapoznaj się z informacją o 9. edycji „Ukraina! Festiwal Filmowy”, która miała miejsce 21–27.10.2024 r. Ułóż 5 pytań i poproś koleżankę / kolegę o odpowiedzi na nie.

Misją festiwalu UKRAIŃA! jest przybliżenie polskiej publiczności kina ukraińskiego, budowanie mostów międzykulturowych i przypomnienie o tym, jak ważna jest solidarność. To wyjątkowa okazja, by poznać i zrozumieć współczesne kino ukraińskie oraz kulturę, która mimo trudności wciąż kwitnie. Współczesne kino ukraińskie, które będzie prezentowane podczas festiwalu, dotyka tematów dojrzewania, przemian społecznych, tożsamości oraz wojny, o której świat coraz rzadziej mówi.

Foto: www.infoludek.pl

W trakcie festiwalu zaprezentowanych zostanie około 60 filmów, w tym najnowsze ukraińskie produkcje fabularne, dokumentalne, krótkometrażowe i animowane, a także tytuły nagrodzone na międzynarodowych festiwalach. Filmy oceni profesjonalne jury, w skład którego wejdą eksperci filmowi z Polski i Ukrainy. Pokazy odbędą się w *Kinotece*, kinie *Atlantic* oraz w *Centrum Kultury Filmowej im. Andrzeja Wajdy*.

Tegoroczna edycja festiwalu obejmuje trzy główne sekcje konkursowe: konkurs dokumentalny, konkurs fabularny oraz konkurs krótkometrażowy. Jednym z najważniejszych punktów programu będzie sekcja poświęcona Tatarom Krymskim, mająca na celu przybliżenie widzom bogatej kultury, historii oraz współczesnych losów tej mniejszości etnicznej.

(wg www.kultura.um.warszawa.pl)

Zasady tworzenia przymiotników

PRZYMOTNIK ODRZECZOWNIKOWY

tworzy się od formy rzeczownika w mianowniku za pomocą przyrostków:

-owy, np.: cel – celowy, deszcz – deszczowy, dom – domowy;

-ny, np.: biologia – biologiczny, chemia – chemiczny, dół – dolny;

-y, np.: Bóg – boży, człowiek – człowieczy, kaczka – kaczy, kura – kurzy, prawnik – prawniczy;

-i, np.: gęś – gęsi, kot – koci, koza – kozi, lis – lisi;

-ski, np.: Belgia – belgijski, autor – autorski, koń – koński i niektórych innych.

PRZYMOTNIK ODCZASOWNIKOWY

tworzy się od formy bezokolicznika za pomocą przyrostków:

-alny, np.: wypłacać – wypłacalny, rozwiązywać – rozwiązywalny, mieszkać – mieszkalny,

-ny, np.: znać – znany, pakować – pakowny;

-czy, np.: wykonywać – wykonawczy;

-liwy, np.: szkodzić – szkodliwy, drażnić – drażliwy;

-ły, np.: ogłuchnąć – ogłuchły i niektórych innych.

PRZYMOTNIK ODPRZYMOTNIKOWY tworzy się od formy przymiotnika w mianowniku za pomocą przyrostków:

-**awy**, np.: biały – biał**awy**, łysy – łys**awy**, niski – nisk**awy**;

-**uchny**, np.: malutki – mal**uchny**, wąski – wązi**uchny**;

-**usieńki**, np.: malutki – mal**usieńki**, wąziutki – wązi**usieńki**;

-**uśki**, np.: malutki – mal**uśki**, głupiutki – głupi**uśki**;

-**uteńki**, np.: malutki – mal**uteńki**, głupiutki – głupi**uteńki**, wąziutki – wązi**uteńki** i niektórych innych.

ĆWICZENIE 18

Określ właściwości podanych przymiotników według wzoru.

WZÓR: wielki – mianownik, lp., r.m., stopień równy.

najstarszy –	<input type="text"/>	bardziej zdolni –	<input type="text"/>
młodsza –	<input type="text"/>	bardzo znane –	<input type="text"/>
turkusowe –	<input type="text"/>	gorszych –	<input type="text"/>
wysokiego –	<input type="text"/>	starymi –	<input type="text"/>
nowym –	<input type="text"/>	wysokie –	<input type="text"/>
dawną –	<input type="text"/>	małym –	<input type="text"/>
największego –	<input type="text"/>	miłymi –	<input type="text"/>
młodemu –	<input type="text"/>		

ĆWICZENIE 19

Od podanych rzeczowników utwórz przymiotniki, określ za pomocą jakiego przyrostka zostały utworzone. Z pięcioma ułóż swoje zdania.

Postawa, charakter, bohater, czyn, zachód, wynik, książka, leń, hałas, biel, uczeń, strach, morze, pisarz, literatura, język, autobus, mieszkanie, szkoła, klasa, zawód, przyjaźń, zadowolenie, sen, ojciec, matka, radość, kolega, głos, pokój, kwadrat, marmur.

ĆWICZENIE 20

Od czasowników **pracować, mieszkać, czytać, wykonywać, pisać** utwórz przymiotniki i ułóż z nimi zdania.

ĆWICZENIE 21

Uzupełnij przysłowia brakującymi przymiotnikami. Porozmawiajcie w grupie o znaczeniu tych przysłów. Czy w języku ukraińskim są podobne? Wykorzystanie słownika ułatwi Ci wykonanie zadania.

1. Nie ma tego [], co by na [] nie wyszło.
2. [] wróbel w garści, niż gołąb na dachu.
3. [] przyjaciół poznajemy w biedzie.
4. [] chęciami jest piekło wybrukowane.
5. [] głowie, dość dwie słowie.
6. [] Polak po szkodzie.
7. Nie czyn drugiemu, co tobie [].
8. [] to ptak, co [] gniazdo kała.

Zaimek – samodzielna, odmienna część mowy

ODPOWIADA NA PYTANIA:

kto? co? ja, ona, oni,
czyj? mój, wasz, twój

jaki? żaden, wszyscy
który? ten, tamta

Zastępuje inne części mowy w zdaniu:

rzeczownik: *Darek* jest moim przyjacielem. Ufam *mu*.

przymiotnik: Masz nową *książkę*.
Też chcę mieć *taką*.

liczebnik: Mam *50* zł. Nie wiem, czy *mi tyle* wystarczy.

przysłówek: Szkoła jest *blisko, tam*, za rogiem.

Odrobina stylistyki

Dzięki zaimkom unikamy powtórzenia tych samych wyrazów.

Zamiast: Z *Darkiem* chodzimy do jednej klasy. *Darek* jest moim najlepszym kolegą. Na *Darku* zawsze mogę polegać.

Lepiej powiedzieć: Z *Darkiem* chodzimy do jednej klasy. *On* jest moim najlepszym kolegą. Na *nim* zawsze mogę polegać.

Niektóre zaimki mogą mieć krótszą i dłuższą formę

mi – mnie,
ci – tobie,

mu – jemu / niemu,
cię – ciebie,

go – jego,
jej – niej.

Na początku zdania używamy **form dłuższych** zaimków: *jego, mnie, ciebie, tobie, jemu, sobie*.

Np.: *Jemu* podoba się ta szkoła.

Mnie nie zależy na tym, a *jemu*?

Formy skrócone stosujemy natomiast w środku zdania i na jego końcu: *go, mi, cię, ci, mu, się*.

Np.: Wczoraj *mi* o tym powiedział.

Nie widzę *go*.

NIE NALEŻY

stosować **długiej formy** zaimków bezpośrednio po czasownikach.
Np.: Przyniosłam **tobie** lekturę.

NALEŻY

Natomiast po czasowniku należy użyć **formy krótszej**.
Np.: Przyniosłam ci lekturę.

Zapamiętaj!

biernik: tę
narzędnik: tą

KŁOPOTY Z TĘ CZY TĄ:

Pożycz mi **tę** książkę. Stoję za **tą** babcią.
Odsłoń **tę** firankę. Wyglądam za **tą** koleżanką.
Przeprós **tę** koleżankę. Z **tą** książką jest jakiś problem.

Odrobina składni

W zdaniu zaimek może pełnić funkcję:

Podmiotu: Ona jest bardzo cierpliwą osobą. Każdy może zostać bohaterem.

Dopełnienia: Podaj mu klucze.
Myślmy o was.

Przydawki: Żaden plan nie okazał się dobry. Nie podoba mi się ten obraz.

Okolicznika: Wszędzie was szukaliśmy.
Nigdy nie potrafiłeś dobrze rysować.

Ze względu na to, jaką część mowy zastępują,
zaimki dzielą się na:

ZAIMKI RZECZOWNE

Zastępują **rzeczowniki**; odmieniają się przez **przypadki, liczby, rodzaje**; odpowiadają na pytanie: **kto?, co?**
Np.: ja, my, nikt, ktokolwiek, ktoś, coś, cokolwiek, nic. W zdaniu występują w roli **podmiotu** lub **dopełnienia**.

ZAIMKI PRZYMOTNE

Zastępują **przymiotniki**; odmieniają się przez **przypadki, liczby, rodzaje**; odpowiadają na pytanie: **jaki?, jaka?, jakie?** – taki, swój, jakiś, żaden, nijaki, wszelki. **który?, która?, które?** – ten, tamta, którykolwiek. **czyj?, czyja?, czyje?, kogo?** – mój, twój, jego, jej, wasz, ich. W zdaniu najczęściej są **przydawkami**.

Ze względu na to, jaką część mowy zastępują,
zaimki dzielą się na:

ZAIMKI LICZEBNE

Zastępują **liczebniki**; odmieniają się przez **przypadki i rodzaje**; odpowiadają na pytanie: **ile?, ilu?** W zdaniu pełnią funkcje **przydawek**.

ZAIMKI PRZYSŁÓWNE

Zastępują **przysłówki**; zaimki przysłówne są **nieodmienne**; odpowiadają na pytanie: **jak?, kiedy?, gdzie?, skąd?, dokąd?, którędy?** W zdaniu występują w roli **okoliczników**.

Ze względu na znaczenie zaimki dzielimy na:

OSOBOWE:

ja, mnie, ty,
tobie, my, nam,
wy, wam

DZIERŻAWCZE:

swój, nasz,
wasz, jej

WSKAZUJĄCE:

tam, tutaj, ów,
ten, tamten, tędy,
dotąd, wtedy

ZWROTNE:

się, siebie,
sobą

WZGLĘDNE:

służą do łączenia zdań podrzędnych z nadrzędnymi (zawsze stawiamy przed nimi przecinek). Odpowiadają na pytania: **kto?, co?, jaki?, jaka?, jakie?, który?, która?, które?, czyj?, czyja?, czyje?, ile?, ilu?, jak?, gdzie?, kiedy?**

NIEOKREŚLONE:

ktoś, coś,
kiedyś, gdzieś,
cokolwiek

PRZECZĄCE:

nikt, nic,
niczyj, żaden,
nigdy, nigdzie,
donikąd

PYTAJĄCE:

kto?, co?, jaki?,
jaka?, jakie?,
który?, która?,
które?, czyj?,
czyja?, czyje?,
ile?, ilu?

UPOWSZECHNIAJĄCE:

każdy, wszyscy, wszelki,
zawsze, wszędzie,
zawsząd, wszystko, nic

WZMACNIAJĄCE:

sam, sama,
samo, sami

ODMIANA ZAIMKÓW: <i>ja, ty, my, wy</i>				
	liczba pojedyncza		liczba mnoga	
M.	ja	ty	my	wy
D.	mnie	ciebie	nas	was
C.	mnie, mi	tobie, ci	nam	wam
B.	mnie	ciebie, cię	nas	was
N.	mną	tobą	nami	wami
Msc.	(o) mnie	(o) tobie	(o) nas	(o) was

ODMIANA ZAIMKÓW OSOBOWYCH: <i>on, ona, ono, oni, one</i>					
	rodzaj męski	rodzaj żeński	rodzaj nijaki	rodzaj męsko-osobowy	rodzaj niemęsko-osobowy
M.	on	ona	ono	oni	one
D.	jego, niego, go	jej, niej	jego, niego, go	ich, nich	ich, nich
C.	jemu, niemu, mu	jej, niej	jemu, niemu, mu	im, nim	im, nim
B.	jego, niego, go	ją, nią	je, nie	ich, nich	je, nie
N.	nim	nią	nim	nimi	nimi
Msc.	(o) nim	(o) niej	(o) nim	(o) nich	(o) nich

ODMIANA ZAIMKÓW: <i>taki, taka, takie, tacy, takie; który, która, które, którzy, które</i>					
	rodzaj męski	rodzaj żeński	rodzaj nijaki	rodzaj męsko-osobowy	rodzaj niemęsko-osobowy
M.	taki, który	taka, która	takie, które	tacy, którzy	takie, które
D.	takiego, którego	takiej, której	takiego, którego	takich, których	takich, których
C.	takiemu, któremu	takiej, której	takiemu, któremu	takim, którym	takim, którym
B.	takiego, którego	taką, którą	takie, które	takich, których	takie, które
N.	takim, którym	takiej, której	takim, którym	takimi, którymi	takimi, którymi
Msc.	(o) takim, którym	(o) takiej, której	(o) takim, którym	(o) takich, których	(o) takich, których

ODMIANA ZAIMKÓW WSKAZUJĄCYCH: *ten, ta, to*

	rodzaj męski	rodzaj żeński	rodzaj nijaki	rodzaj męsko- osobowy	rodzaj niemęsko- osobowy
M.	ten	ta	to	ci	te
D.	tego	tej	tego	tych	tych
C.	temu	tej	temu	tym	tym
B.	tego / ten	tę	to	tych	te
N.	tym	tej	tym	tymi	tymi
Msc.	(o) tym	(o) tej	(o) tym	(o) tych	(o) tych

ĆWICZENIE 22

Przepisz, wstawiając odpowiednią formę zaimka z nawiasu.

1. Brawo (*ja*), brawo (*ty*)!
 2. Daj (*ja*) spokój!
 3. Czekaliśmy na (*on*), a (*on*) nie przyjechał!
 4. Zapytałem (*ona*), czy pożyczy mi słownik.
 5. Przyniosłeś (*ja*) słownik? O, dzięki (*ty*). Jutro (*ty*) oddam.
 6. (*Ja*) zupełnie nie zależy na opinii naszego dyrektora.
 7. Proszę pana, czy mógłby pan pożyczyć (*ja*) długopis?
 8. Pożyczcie (*on*).
 9. Nie przychodźcie ze wszystkim do (*ja*).
 10. Marku, czy możesz pożyczyć (*oni*) ten album?
 11. Na egzaminie zabrakło (*ona*) kartki. I wiedzy... .
 12. Dobry kolega zawsze jest dla (*ty*) dostępny na FB.
 13. Dzisiaj to zależy tylko od (*my*) i od (*wy*).
 14. Powiedz (*ja*), jaka jest ta nowa uczennica w sensie (*ona*) wyglądu.
 15. Kto dał (*on*) te stare zdjęcia?
 16. Nie lubię, kiedy spotykacie się z (*oni*). Są starsi!
 17. Czekamy na (*ona*) już pół godziny.
 18. Trzeba (*ono*) uspokoić.
 19. Ale ładne dziewczyny! Tam są!
- Widzisz (*one*)?
20. Nikt nie może (*ty*) skrzywdzić.

ĆWICZENIE 23

W których zdaniach formy zaimków są użyte poprawnie?

1. Pomogę jej.	9. Zapytałem go.
2. Podaj mnie jabłko.	10. Dał mnie do zrozumienia.
3. Poznałem ją.	11. Obraził się na nią.
4. Przywitajmy nich.	12. Pochwalił jego.
5. Ona poszła do niego.	13. Widzę ich. [dziewczyny]
6. Zapukaj do niej.	14. Mi bardzo się podoba.
7. Widzę go. [dziecko]	15. Kibicujemy im.
8. Zazdroszczę jej.	16. Dziewczyny czekają na on.

ĆWICZENIE 24

Wypisz ze zdań zaimki i określ ich rodzaje, przypadki i liczby. Jak rozumiesz przysłowia? Czy są podobne w języku ukraińskim?

1. Kto się lubi, ten się czubi.
2. Jak ty mnie, tak ja tobie.
3. Komu w drogę, temu czas.
4. Ten się nie myli, kto nic nie robi.
5. Czego oczy nie widzą, tego sercu nie żal.
6. Kto pod kim dołki kopie, ten sam w nie wpada.
7. Coś uczynił dobrego, nie żałuj nigdy tego.
8. Kto nikogo nie kocha, tego nikt nie kocha.
9. Kto rano wstaje, temu Pan Bóg daje.
10. Jakie wychowanie, taki obywatel.
11. Myślał indyk o niedzieli, a w sobotę łeb mu ścięli.
12. Jak cię widzą, tak cię piszą.
13. Jak sobie pościelesz, tak się wyśpisz.
14. Jaka praca, taka płaca.
15. Kto pyta – nie błądzi.

ĆWICZENIE 25

Wykorzystaj w pytaniu zaimek *czyj* w mianowniku liczby pojedynczej i liczby mnogiej, wykorzystując formy dzierżawcze zaimków.

0. Czyja to książka, Janka? – Tak, jego.
Czyje to książki, Janka? – Tak, jego.
1. to samochód, pana dyrektora? – Tak, .
 2. to długopis, twój? – Tak, .
 3. to pióro, pani Anny? – Tak, .
 4. to rzeczy, ich? – Tak, .
 5. to goście, państwa? – Tak, .
 6. to córka, pana? – Tak, .

7. _____ to słowniki, wasze? – Tak, _____.
8. _____ to zamówienie, pani Kowal? – Tak, _____.
9. _____ to laptop, twego brata? – Tak, _____.
10. _____ to torba, twojej siostry? – Tak, _____.

ĆWICZENIE 26

Wstaw odpowiednią formę zaimków **ten sam – taki sam** w zdaniach 1–5 i **żaden** w 6–10.

1. Od dawna nie jesteśmy już _____.
2. Pochodził z _____ miasta.
3. Znów uwierzyła _____ obietnicom.
4. Pożyczyłem w bibliotece _____ książkę, co ty.
5. Spotkałem się dziś z _____ problemem.
6. Do tego zadania nie mam _____ uwag.
7. Nie byłem w _____ z tych muzeów.
8. _____ z nas o tym nie wiedział.
9. W _____ wypadku nie rób tego!
10. Nie mam na dziś _____ planów.

ĆWICZENIE 27

Przepisz, wstawiając odpowiednią formę zaimka z nawiasu.

1. (*ja*) Pójdiesz tam ze _____?
2. (*ja*) Daj _____ spokój!
3. (*ty*) Dużo o _____ słyszałem.
4. (*ty*) Czym do _____ można dojechać?
5. (*on*) Nie poznałeś _____ jeszcze?
6. (*on*) Musimy _____ o tym powiedzieć.
7. (*ona*) Wiem, że widziałeś _____ na koncercie.
8. (*ona*) Zrozumiałem to dzięki _____.
9. (*ono*) To jest młodsze dziecko mojej siostry, nie znasz _____?
10. (*ono*) Znasz to opowiadanie? Ja też _____ czytałam.
11. (*my*) Bez _____ nie zrobisz tego.
12. (*wy*) Zapraszamy _____ jutro.
13. (*oni*) Znam _____ od dawna.
14. (*oni*) Przed _____ długa droga.
15. (*one*) Dość często _____ spotykamy.
16. (*one*) Pójdę do _____ za godzinę.
17. (*pani*) Kto _____ o tym powiedział?
18. (*pan*) Miło mi _____ widzieć!
19. (*panie*) Siostra o _____ dużo mówiła.
20. (*panowie*) Można spotkać się z _____ wieczorem.
21. (*państwo*) Napiszę do _____ z Krakowa.

ĆWICZENIE 28

Przepisz, wstawiając zaimki osobowe lub zwrotny w odpowiedniej formie, tam, gdzie jest to potrzebne.

1. Źle napisałem test, nie jestem z [] zadowolony.
2. Maria jest córką państwa Kowalskich, przyjechała do [] na wakacje.
3. Marta jest bardzo skromna, nie lubi mówić o [].
4. Czy kupiłeś to dla mnie? – Tak, dla [].
5. To są moje koleżanki, czy [] znasz?
6. Mój brat marzył, żeby zostać fizykiem i chyba [] będzie studio-
wać fizykę.
7. Często w parku spotykam Jana, ale dziś [] nie było.
8. Skąd masz to pismo? – Kupiłam [] w kiosku.
9. Cześć Danka, jak [] się spodobał ten film?
10. Ja idę na basen, kto idzie ze []?
11. Spotkałem naszego dyrektora. [] był dziś jakiś zmęczony.
12. [] poszedłem do szkolnej biblioteki.

Przypomnij sobie

IMIESŁOWY TO NIEOSOBOWE FORMY CZASOWNIKA

PRZYMIOTNIKOWE

Czynne zakończone na
-ący, -ące, -ąca.

Np.: *chorujący, kochająca,
mieszkającego* i są tworzone od
czasowników *niedokonanych*.

Bierne zakończone na **-ny, -na,
-ne, -ty, -ta, -te, -ony.**

Np.: *ucieszony, upiększona
wyciągniętego*. Tworzymy je
od czasowników *dokonanych* i
niedokonanych oraz od czasow-
ników *przechodnich*.

PRZYSŁÓWKOWE

Uprzednie zakończone na
-wszy, -wszy.

Np.: *odzyskawszy, spojrzawszy*.
Tworzymy je od czasowników
dokonanych.

Współczesne zakończone
na **-ąc.**

Np.: *bojąc się, pragnąc*.
One są tworzone od
czasowników *niedokonanych*.

ĆWICZENIE 29

Otwórz nawiasy formami imiesłowu przymiotnikowego czynnego i biernego, tworząc je od bezokolicznika.

1. Przed nami był człowiek (*móc*) już mieć wszystko.
2. W kuchni przy oknie stała babcia (*pić*) herbatę owocową.
3. Na łące było widać dzieci (*zbierać*) poziomki.
4. Turyści (*jechać*) na wycieczkę zagraniczną czekali na autokar.
5. Na dywanie przed drzwiami leżały (*spać*) dwa koty.
6. Na parapecie leżały (*zerwać*) na klombie kwiaty.
7. Wolę dostawać w prezencie kwiaty doniczkowe niż (*ciąć*).
8. Po deszczu wyglądasz jak (*zmoknąć*) kura.
9. (*Spytać*) o wczorajsze wydarzenie, milczeliśmy.
10. Dziadek musi zebrać z łąki (*wyschnąć*) siano.

ĆWICZENIE 30

Ze zdań wypisz imiesłowy i określ ich typ.

1. Zmęczony podróżą, marzyłem o gorącej herbacie.
2. Rower Janka był zakonserwowany na zimę i schowany na strychu.
3. Czekać na spóźniających się kolegów, obserwowałem migające reklamy.
4. Mirek gapił się na odjeżdżający samochód.
5. Rower ma przebitą dętkę w przednim kole i skrzywioną ramę.
6. Usunąwszy płot grożący zawaleniem, odpoczywałem otoczony uwielbieniem.
7. Przeczytałem to opowiadanie, jadąc do babci.
8. Wykorzystując ogólne zamieszanie, wymknąłem się z klasy.
9. Ciekawa jest ta historia, powiązana z naszym miastem.
10. Wróciwszy z próby kółka teatralnego, byłem całkiem wyczerpany.

Odrobina składni (ciąg dalszy)

IMIESŁOWOWY RÓWNOWAŻNIK ZDANIA

Imiesłów przysłówkowy wraz z jego określeniami nazywamy **imiesłowowym równoważnikiem zdania**.

W wypowiedzeniu złożonym pełni on funkcję taką, jak zdanie podrzędne okolicznikowe. Np.: *Skończywszy pracę, poszła na basen. Kuba, grając w piłkę, doznał kontuzji kolana.*

Wypowiedzenie, w którym zdanie podrzędne zostało zastąpione imiesłowowym równoważnikiem zdania, nazywamy **wypowiedzeniem złożonym z imiesłowowym równoważnikiem zdania**.

Zwróć uwagę!

Imiesłowny równoważnik **zdania zawsze oddzielamy przecinkiem** od zdania nadrzędnego. Jeśli imiesłowny równoważnik jest wtrącony w zdanie nadrzędne, to wydzielamy go **dwoma przecinkami**.

Zapamiętaj!

W zdaniu **nadrzędnym** i **podrzędnym** (imiesłownym równoważniku) musi występować **ten sam podmiot**. Np.: *Mój pies, czując niebezpieczeństwo, zaczął głośno szczekać.* (ten sam podmiot w zdaniu i równoważniku)

ĆWICZENIE 31

Przekształć zdania złożone na wypowiedzenia z imiesłownym równoważnikiem zdania.

1. Borys, kiedy rano szedł do szkoły, spotkał wysiadających z tramwaju kolegów.
2. Uczniowie z naszej klasy, gdy wrócili z wycieczki, napisali wypracowanie na temat zwiedzania Starego Miasta.
3. Zasnąłem tylko nad ranem, kiedy przeczytałem książkę do końca.
4. Gdy wszedłem do sklepu, od razu zobaczyłem piękną bluzę.
5. Kiedy uciekaliśmy przed burzą, zgubiliśmy w lesie drogę.
6. Jeśli pracujesz wytrwale, zdążysz wykonać robotę w wyznaczonym terminie.
7. Kiedy obgadali sprawę ze wszystkich stron, zaczęli się rozchodzić.
8. Jak odrabił pracę domową, uśmiechnął się z zadowoleniem.
9. Gdy wracałam z kina, spotkałam sąsiadkę.
10. Kiedy obejrzałem film „Noce i dnie”, sięgnąłem po książkę.

ĆWICZENIE 32

Czy w poniższych zdaniach są błędy? Jeżeli tak, to usuń je.

1. Pijąc herbatę, rozległ się dzwonek koło drzwi.
2. Pisząc list, wszedł kolega.
3. Oglądając film w telewizji, wyszedł z domu.
4. Idąc do szkoły, wykoleił się tramwaj.
5. Gotując zupę, zjadł ją ze smakiem.
6. Przygotowawszy się do sprawdzianu wyszedł na spacer.
7. Otworzywszy książkę, wszedł do pokoju.
8. Odkurzywszy dywan, wcześniej usmażyła jajecznicę.
9. Oglądając film, zgasło światło.
10. Pisząc te słowa, myślałem o nadchodzącym egzaminie.

ĆWICZENIE 33

Poniższe zdania przekształć w wypowiedzenia z imiesłownym równoważnikiem zdania. Czy można tego dokonać w każdym przypadku?

1. Kiedy zobaczyłem ten dom, oniemiałem z zachwytu.
2. Kiedy graliśmy w piłkę, na boisko nagle wpadł rudy kot.
3. Agatka i Borys czekali przed sklepem na Magdę i rozmawiali.
4. Gdy jechaliśmy przez główną ulicę miasta, zauważyliśmy dużo sklepów.
5. Kuba, kiedy grał na skrzypcach bez nut, trenował pamięć.
6. Mikołaj, kiedy się uspokoił, przeprosił kolegów za swoje zachowanie.
7. Kiedy Grzegorz wszedł do teatru, zauważył kilku znajomych.
8. Goście, kiedy wchodzili na salę, ciekawie się rozglądali.
9. Gdy się opalałem, pogryzły mnie komary.
10. Kiedy korzystałem z komputera, zepsuł się.

ĆWICZENIE 34

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

Ciekawostka

Bitwa pod Kościuchnowką / Kostiuchnowką na Wołyniu rozegrała się w dniach 4–6 lipca 1916 r. i była najkrwawszym starciem, jakie stoczyły Legiony Polskie w okresie pierwszej wojny światowej w trakcie natarcia oddziałów rosyjskiej armii w ramach ofensywy generała Brusilowa. Trzy legionowe brygady, które pod dowództwem Józefa Piłsudskiego skutecznie odpięły przeważające liczebnie oddziały rosyjskie, miały blisko dwa tysiące ofiar śmiertelnych, rannych i zaginionych. Walki pod Kościuchnowką zostały upamiętnione na Grobie Nieznanego Żołnierza w Warszawie napisem na jednej z tablic.

BITWA POD KOSTIUCHNOWKĄ

(Battle of Kostiuchnowka)

4-6.07.1916

sztab J. Piłsudskiego

- 1 linia obrony wojsk polskich
- 2 linia obrony wojsk polskich
- 3 linia obrony wojsk polskich
- wojska węgierskie
- wojska rosyjskie
- linia kolejowa

ĆWICZENIE 35

Przeczytaj tekst. Nowe słownictwo wypisz do słowniczka. Wskaż na mapie Ukrainy i Polski miejscowości spotykane w tekście. Porozmawiajcie w grupie o polskich drogach ku wolności.

Adam Zamojski

**Zgierz – Kościuchnówka – Maniewicze.
Przez historię do współczesności.**

Początki spotkań z mieszkańcami niewielkiej Kościuchnówki i rejonu Maniewicze województwa wołyńskiego sięgają praktycznie pierwszych miesięcy niepodległej Ukrainy. Ich inicjatorem był emerytowany zgierski nauczyciel historii i filolog klasyczny, Władysław Barański, który po latach zapomnienia przez władze PRL-u postanowił odbudować pamięć czynu legionowego na odległym Wołyniu.

Centrum Dialogu Kościuchnówka.

(zdjęcie z profilu Centrum Kościuchnówka na Facebooku)

Jeden z odnowionych obelisków, 2018 r.

(zdjęcie z profilu Centrum Kościuchnówka na Facebooku)

Pierwszy kontakt udało się nawiązać dopiero w połowie 1992 r. za pośrednictwem polskiego konsulatu we Lwowie. Mieszkańcy Kościuchnówki pisali, że cmentarz znajdujący się w pobliżu wsi, jest w zaniedbanym stanie. W najbliższym czasie zamierzali go uporządkować.

Był to praktycznie pierwszy sygnał, że utworzony jeszcze w latach wojny światowej 1914–1918 cmentarz wojenny przetrwał dziesiątki lat dziejowego zapomnienia.

W tym liście daje się odczuć jakąś głęboką uczciwość. Po 56 latach nakazanego „zapominania” o polskich pierwiastkach przeszłości tej ziemi, pamięć o tych latach pozostała

żywym i ciepłym wspomnieniem, na tyle ważnym, że stało się opowieścią przekazaną dzieciom i wnukom przez rodziców i dziadków. Może w tym jest obecna także głęboka, prosta ludzka życzliwość dla innych, dla przeszłości rodzinnej ziemi, przechowana w sercach jak jakiś cenny skarb, którego nie wolno zagubić? Ten sygnał otrzymany już w pierwszym roku istnienia Niepodległej Ukrainy był dobrym znakiem na przyszłość.

Kolejne lata przyniosły potwierdzenie faktu, iż na tej ziemi Polacy są mile widziani. Trudno jest zliczyć, ile razy zgierzanie, i nie tylko oni, odbywali wyprawy do rejonu mianiewickiego.

W roku 2000 harcerze Ziemi Łódzkiej razem z młodzieżą z Wołynia dokonali odbudowy cmentarza w Polskim Lasku pod Kościuchnowką. Wówczas wyrównano teren pomiędzy mogiłami, zaś główną alejkę wysypano grysem. U wejścia stanęły dwa betonowe pylony, a w nich tablice z napisem „Polski cmentarz wojenny” – w dwóch językach: polskim i ukraińskim.

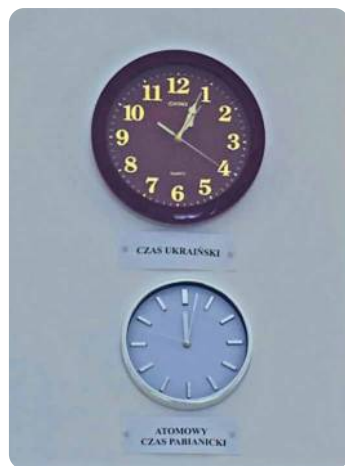
W 1928 roku społeczność wołyńska jako wyraz szacunku dla bohaterów Legionów Polskich podjęła decyzję o usypaniu symbolicznego kopca na Polskiej Górze – wzgórzu nazwanym tak na cześć legionistów za ich zasługi pod Kościuchnowką w lipcu 1915 roku.

W lipcu 1936 roku na Polskiej Górze odbyły się uroczystości dwudziestolecia boju, największe obchody w całej historii II Rzeczypospolitej.

Cmentarz w Polskim Lasku pod Kościuchnowką, 2018 r.

(zdjęcie z profilu Centrum Kościuchnowka na Facebooku)

Aktualny czas w Kijowie i w Warszawie

(zdjęcie wg www.rayon.in.ua)

(wg Anatol Sulik, Adam Zamojski, „Przewodnik historyczny po wołyńskim pobojuwisku Legionów Józefa Piłsudskiego pod Kościuchnowką (1915–1916)”, Fundacja Niepodległości, Lublin, 2016)

ĆWICZENIE 36

Rozwiąż test.

1. Andrzej Wajda i Jerzy Antczak studiowali:

- a. w Warszawie;
- b. w Łodzi;
- c. w Zamościu.

2. Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teatralna im. Leona Schillera w Łodzi powstała:

- a. w 1948 roku;
- b. w 1950 roku;
- c. w 1947 roku.

3. „Oscarem” został nagrodzony:

- a. Krzysztof Zanussi;
- b. Jerzy Antczak;
- c. Andrzej Wajda.

4. Jerzy Antczak urodził się w:

- a. Suwałkach;
- b. Włodzimierzu Wołyńskim;
- c. Łodzi.

5. Krzysztof Kieślowski, Krzysztof Zanussi czy Agnieszka Holland są przedstawicielami nurtu:

- a. kina moralnego niepokoju;
- b. kina realistycznego;
- c. kina pozytywizmu.

6. Festiwal UKRAÏNA! to impreza:

- a. cykliczna;
- b. jednorazowa;
- c. raz na dwa lata.

7. Bitwa pod Kościuchnowką kojarzy się z:

- a. drugą wojną światową;
- b. powstaniem styczniowym 1863 roku;
- c. pierwszą wojną światową.

8. Który przymiotnik jest utworzony od rzeczownika „las”.

- a. leśny;
- b. lasowy;
- c. leśniowy.

9. Wybierz zdanie, w którym jest zaimek dzierżawczy.

- a. Tego nie lubię.
- b. Mój samochód jest zepsuty.
- c. Wziąłem to dla siebie.

10. Wskaż równoważnik zdania, który powstał z przekształcenia zdania „Zaczęło padać”.

- a. Początek deszczu.
- b. Padanie deszczu.
- c. Padający deszcz.

Lekcja 10

WYBITNI POLACY

Nowe słownictwo.

Tryb rozkazujący.

Liczebniki ułamkowe.

Odmiana wyrazu „procent”.

Zasady użycia kropki po cyfrach.

Rzeczowniki odczasownikowe.

Sprawdź siebie. Test.

Słownictwo podstawowe: patron roku; rocznica; okrągła data; postać historyczna, wybitna, zasłużona, kluczowa, symboliczna; sławny / znany Polak; sławna / znana Polka; bohater narodowy; uczczenie pamięci; upamiętnienie; rocznica urodzin / śmierci; rocznica okrągła, doniosła, ważna, jubileuszowa; obchody; celebrowanie; działalność; twórczość; dziedzictwo; spuścizna; wkład w historię, kulturę, naukę; krzewienie patriotyzmu, wartości; trudna historia; dorobek nieprzemijający, uniwersalny, znaczący, literacki, naukowy, artystyczny.

Przydatne czasowniki: ustanowić / ustanawiać; uchwalić / uchwalać; upamiętniać / upamiętnić; honorować / uhonorować; wyróżniać / wyróżnić; promować; krzewić; świętować, obchodzić.

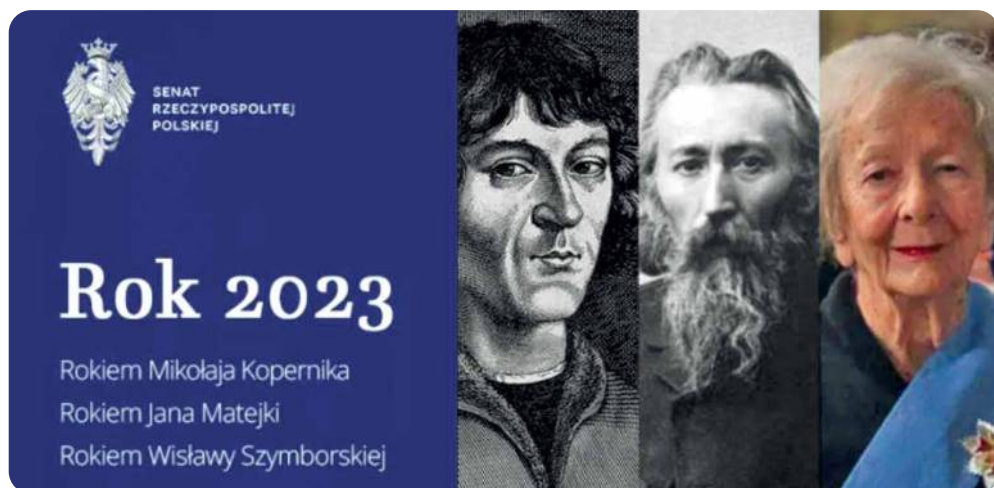
Wyrażenia użyteczne w wypowiedzi: urodził się / urodziła się w...; zmarł / zmarła w...; działał / działała jako...; stworzył / stworzyła...; walczył / walczyła o...; zasłynął / zasłynęła dzięki...; był znany / była znana z...; otrzymał / otrzymała nagrodę...; inspirował / inspirowała do...

Zwroty i wyrażenia: chciałbym / chciałabym przedstawić postać...; został wybrany / została wybrana ..., ponieważ...; dzięki niemu / niej...; wkład w ... jest nieoceniony; uważam, że ...; jest symbolem ...; w związku z obchodami ...; tytuł został przyznany ...; patron uosabia wartości takie jak ...; działania mają na celu przypomnienie o ...; jego / jej życie i działalność są bardzo inspirujące; Jego / jej spuścizna jest nieoceniona.

Patron Roku to tradycja, która pomaga upamiętniać ważne dla polskiej historii i kultury osoby, wydarzenia lub instytucje. Decyzję o tym, komu przypadnie ten zaszczyt, podejmuje Senat Rzeczypospolitej Polskiej w drodze uchwały.

Podstawowym celem inicjatywy jest edukacja historyczna i kulturalna. Inicjatywa ta przypomina społeczeństwu, zwłaszcza młodym pokoleniom, o wybitnych Polakach i ich dokonaniach, a także o przełomowych momentach w dziejach kraju.

Patron Roku pomaga w krzewieniu wartości, które są ważne dla współczesnego społeczeństwa, takie jak patriotyzm, odwaga, dążenie do wiedzy, tolerancja czy zaangażowanie społeczne.

Patroni roku w Polsce są ustanawiani od początku XXI wieku, z pierwszymi ustanowieniami na przełomie wieków, gdy rok 2001 został rokiem Stefana Wyszyńskiego i Ignacego Jana Paderewskiego, a tradycja ta trwa nieprzerwanie od ponad 20 lat. Senat ustanawia patronów roku, wybierając ich spośród zasłużonych osób, często w związku z okrągłymi rocznicami urodzin lub śmierci.

Na przykład, rok 2023 został ogłoszony rokiem Mikołaja Kopernika, Jana Matejki, Aleksandra Fredry, Wisławy Szymborskiej. W tym roku obchodzono 550. rocznicę urodzin Mikołaja Kopernika, jako jednego z najważniejszych naukowców w historii.

Pomnik Mikołaja Kopernika w Warszawie

Foto: www.pl.wikipedia.org

Mikołaj Kopernik urodził się 19 lutego 1473 w Toruniu, a zmarł 24 maja 1543 we Fromborku. To polski astronom, który opublikował dzieło „O obrotach sfer niebieskich”, gdzie przedstawił heliocentryczną budowę Wszechświata. Mikołaj Kopernik zrewolucjonizował naukę, przenosząc Ziemię z centrum Wszechświata na orbitę wokół Słońca.

Z okazji 100-lecia nadania Gdyni praw miejskich Senat ustanowił rok 2026 Rokiem Miasta Gdyni. W ten sposób docenia się „ogromną rolę i kluczowe znaczenie miasta w rozwoju gospodarczym Polski oraz przemianach ustrojowych”. Historia tego niezwykłego miasta rozpoczyna się od transformacji małej wioski rybackiej na początku lat 20. XX w. w prężnie rozwijające się miasto z jednym z najnowocześniejszych i największych portów morskich na Bałtyku i w Europie. Właśnie w 1926 roku Gdynia uzyskała prawa miejskie i stała się symbolem dynamicznego rozwoju gospodarczego i nowoczesności w latach 30. XX w.

Gdynia

Foto: www.pl.gdynia.pl

Wybór Patrona Roku często wiąże się z organizacją wielu wydarzeń kulturalnych, naukowych i edukacyjnych, które promują dziedzictwo związane z daną postacią czy wydarzeniem. W jego ramach są konferencje, wystawy, publikacje. Poprzez celebrowanie wspólnych bohaterów i wydarzeń, inicjatywa ta pomaga wzmacniać poczucie przynależności do wspólnoty narodowej.

Decyzje Senatu pokazują, jak szerokie spektrum polskiego dziedzictwa jest doceniane – od nauki, przez literaturę, sztukę, po historyczne postacie i bohaterów społecznych. Każdy taki rok to okazja do ponownego odkrywania i celebrowania ważnych elementów narodowej tożsamości.

(wg Internetu)

ĆWICZENIE 1

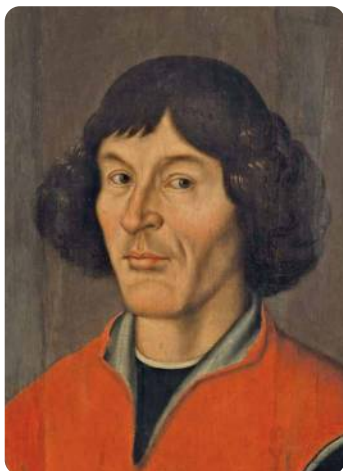
Odpowiedz na pytania.

1. Kto decyduje o wyborze Patrona Roku?
2. O czym przypomina ta inicjatywa?
3. Jakie wartości są ważne dla współczesnego społeczeństwa?

4. W którym roku powstała inicjatywa Patron Roku?
5. Dlaczego rok 2023 został ogłoszony rokiem Mikołaja Kopernika?
6. Kim był Mikołaj Kopernik?
7. Z jakiej okazji Gdynia została wybrana na Patrona Roku 2026?
8. W którym roku Gdynia uzyskała prawa miejskie?
9. Z czym się wiąże wybór Patrona Roku?
10. W jaki sposób inicjatywa Patron Roku docenia polskie dziedzictwo?

ĆWICZENIE 2

Przeczytaj tekst. Ułóż 5 pytań i zadaj je koleżance / koledze.

Autor nieznanym,
Mikołaj Kopernik 1580
Foto: www.pl.wikipedia.org

Ławeczka Mikołaja Kopernika
przy zamku w Olsztynie.
Foto: www.pl.wikipedia.org

Mikołaj Kopernik (Nicolaus Copernicus) – wybitny astronom polski, twórca teorii heliocentryzmu, żył na przełomie średniowiecza i renesansu, w okresie wielkich przemian i odkryć. Udowodnił, że Ziemia i planety krążą wokół nieruchomego Słońca. To jedna z najbardziej fascynujących postaci okresu renesansu.

Mikołaj Kopernik urodził się w Toruniu 19 lutego 1473 r. Dzięki opiece wuja Mikołaj otrzymał gruntowne wykształcenie. Po ukończeniu szkoły rozpoczął studia na Akademii Krakowskiej, z której wyniósł ogólną wiedzę humanistyczną i zamiłowanie do astronomii. W Krakowie słuchał wykładów Jerzego Drohobycza (Georgius de Drohobycz), wybitnego uczonego w dziedzinie astronomii, pochodzącego z Drohobycza.

Następnie studiował we Włoszech. Studia prawnicze Mikołaj Kopernik rozpoczął w 1496 r. w Bolonii. W 1500 r. odbył praktykę prawniczą w kancelarii papieskiej w Rzymie, a w 1503 r. uzyskał w Ferrarze dyplom doktora prawa kanonicznego. Nauki medyczne zaś pobierał w Padwie, uzyskując prawo wykonywania praktyk lekarskich. Zajmował się też matematyką i astronomią.

W 1503 r. Mikołaj Kopernik wrócił do Polski na Warmię. W ciągu ponad trzydziestoletniego pobytu na Warmii pełnił różne funkcje administracyjne. Mieszkał w Lidzbarku Warmińskim, Fromborku i Olsztynie. Przez cały czas służył także jako lekarz.

Mapa Warmii, komornictwa biskupie i kapitulne by Popik – Praca własna, CC BY-SA 3.0

Główne dzieło Mikołaja Kopernika („O obrotach sfer niebieskich”) ukazało się w 1543 r. w Norymberdze. W tym samym roku Kopernik zmarł we Fromborku. Mikołaj Kopernik był nowoczesnym uczonym i odważnym człowiekiem szukającym prawdy o Wszechświecie.

Katedra we Fromborku by Lestat (Jan Mehlich) – Praca własna, CC BY-SA 3.0

Ogłoszone drukiem dzieło przyniosło światu nową ideę. Każdy Polak zna dwuwiersz o Mikołaju Koperniku autorstwa Jana Nepomucena Kamińskiego:

*Wstrzymał słońce, ruszył ziemię
Polskie go wydało plemię.*

(wg Internetu)

ĆWICZENIE 3

Ustal, które zdanie jest prawdziwe, a które fałszywe. Uzasadnij odpowiedzi.

Twierdzenie		P	F
1.	Wybitny astronom udowodnił, że planety i Ziemia krążą wokół Słońca.	☐	☐
2.	Mikołaj Kopernik jest przedstawicielem okresu oświecenia.	☐	☐
3.	Przyszły znany astronom urodził się w Warszawie.	☐	☐
4.	Mikołaj Kopernik pobierał nauki we Francji.	☐	☐
5.	W Padwie studiował medycynę, a w Ferrarze – prawo.	☐	☐
6.	Kopernik nigdy nie odwiedził Rzymu.	☐	☐
7.	Na początku XVI wieku Mikołaj Kopernik wrócił na Warmię.	☐	☐
8.	Prawie 30 lat pełnił tylko obowiązki lokalnego lekarza.	☐	☐
9.	W 1543 roku ukazało się główne dzieło astronoma w Krakowie.	☐	☐
10.	Nikt w Polsce nie zna dwuwiersza Jana Nepomucena Kamińskiego o Koperniku.	☐	☐

ĆWICZENIE 4

Według planu i słownictwa z ramki opisz obraz J. Matejki „Astronom Kopernik, czyli rozmowa z Bogiem”.

Jan Matejko,
Astronom Kopernik, czyli
rozmowa z Bogiem (1871–1873)

Plan

- 1 Kto jest autorem obrazu?
- 2 Jaki tytuł nosi dzieło?
- 3 Kto jest przedstawiony na obrazie i co robi?
- 4 Jak jest ubrany naukowiec?
- 5 Co trzyma w prawej dłoni?
- 6 Gdzie siedzi Kopernik?
- 7 Jak wygląda jego twarz?
- 8 Co robi astronom?
- 9 Co widać w głębi obrazu?
- 10 Co jest oświetlone na obrazie, a co znajduje się w półmroku?
- 11 Co myślisz o tym obrazie?

Polski malarz, Jan Matejko, „Astronom Kopernik, czyli rozmowa z Bogiem”, astronom, Mikołaj Kopernik, uczony, naukowiec obserwuje niebo, przygląda się, myśli, czarna, futrzana szata, czarny, długi płaszcz zakrywający nogi, cyrkiel, na ławce, znajduje się w pozycji siedzącej, zamyślona, zapatrzona w niebo, zastanawia się nad czymś, dokonuje obliczeń, obserwuje niebo, przyrządy służące do wykonywania pomiarów, wieża katedry we Fromborku, oświetlona postać astronoma, w półmroku pozostała część obrazu, podoba mi się, patrząc na obraz – zastanawiam się; jest ciekawy, zawiera wiele szczegółów

ĆWICZENIE 5

Zapoznaj się z tekstem. Nowe słownictwo wypisz do słowniczka.

Toruń to perełka nad Wisłą

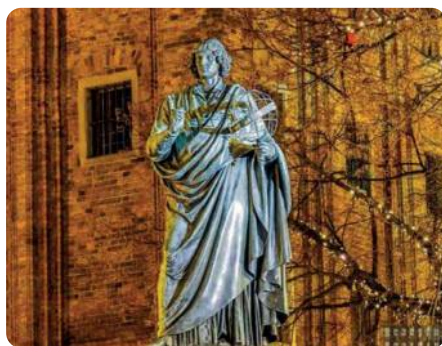
Toruń, położony nad Wisłą, jest wyjątkowym przykładem średniowiecznej urbanistyki, która przetrwała wieki bez większych naruszeń. Miasto zostało zbudowane w oparciu o plan z XIII wieku. Jego struktura jest wzorcowym przykładem średniowiecznego planowania miasta. To miasto, które mówi językiem czerwonej cegły, będącej znakiem rozpoznawczym gotyku. Stare Miasto Torunia jest autentyczne i dlatego zostało wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

Przez wieki Toruń był świadkiem wielu ważnych wydarzeń, które wpłynęły na kształt nie tylko samego miasta, ale i całego regionu, kraju, a może i świata.

Będąc miastem położonym nad Wisłą, Toruń szybko stał się ważnym ośrodkiem handlowym. Historia tej części Europy jest nierozdzielnie związana z postacią Mikołaja Kopernika, który urodził się w tym mieście w 1473 roku. W Domu Mikołaja Kopernika obecnie mieści się muzeum poświęcone jego życiu i twórczości. Ekspozycje prezentują nie tylko osiągnięcia naukowe Mikołaja Kopernika, ale również codzienne życie w Toruniu w jego czasach.

Sercem Starego Miasta jest Ratusz Staromiejski. Wzniesiony w XIV wieku, stanowi doskonały przykład gotyckiej architektury miejskiej.

Toruń to miasto uniwersyteckie. Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu został utworzony w 1945 roku. Na jego 17 wydziałach studiuje prawie 25 tysięcy studentów zarówno z Polski, jak i z wielu krajów świata, w tym i z Ukrainy.

Ale Toruń to nie tylko miasto Kopernika i czerwonych kamienic, ale i toruńskiego piernika.

(wg Internetu)

ĆWICZENIE 6

Poproś koleżankę / kolegę o odpowiedzi na pytania.

1. Nad jaką rzeką jest położony Toruń?
2. Z imieniem jakiego średniowiecznego polskiego uczonego jest związane miasto?
3. Czy w mieście jest dużo zabytków architektonicznych?
4. Co jest sercem Starego Miasta Torunia i dlaczego?
5. Jaka znana uczelnia jest w Toruniu i od kiedy działa?
6. Czy istnieje w Toruniu kampus uniwersytecki?
7. A może Ty masz chęć podjęcia studiów w Toruniu?
8. Z czego słynie miasto?
9. Co jest wzorcowym przykładem średniowiecznego planowania Torunia?
10. Dlaczego miasto jest wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO?

ĆWICZENIE 7

Słuchając tekstu, uzupełnij brakujące wyrazy.

Muzeum Toruńskiego Piernika w byłej dziewiętnastowiecznej fabryce pierników należącej do rodziny Weese¹. W roku powstało jedno z najbardziej znanych piernikarskich na świecie,

<https://tinyurl.com/37ys3tjb>

¹ Weese – czyt. weeze

którego tradycje są kontynuowane do dzisiaj w Fabryce Cukierniczej „” S.A. W ten sposób jeden z miasta zagościł na stałe w domach nie tylko Torunian, ale także turystów z całej , Europy i świata.

Muzeum Toruńskiego to największe, wyjątkowe muzeum piernika zarówno w Toruniu, jak i Polsce. To nowoczesna skupiająca w jednym miejscu tradycje europejskiego piernikarstwa. Muzeum to również miejsce, w którym mogą zapoznać się z tajemnicą technologii wypieku pierników. Dzięki interaktywnym elementom , zwiedzający zostaną kompleksowo i szczegółowo wprowadzeni w niezwykły świat najsłynniejszego toruńskiego , jakim są toruńskie pierniki. Goście odwiedzający Muzeum mogą również z poszczególnymi aspektami tematycznymi związanymi z jednym z najbardziej rozpoznawalnych , który od ponad 600 lat jest symbolem miasta.

Turyści mają możliwość podziwiania [] i wewnątrz dawnego budynku przemysłowego. We wnętrzach dawnej [] pierników Gustawa We-eseego, goście mogą odkrywać tajemnice niegdysiejszego [] fabrycznego i toruńskiego piernika – od składników niezbędnych do przygotowania [] (*wonne przyprawy, słodki miód, najlepszej jakości mąkę*), poprzez sposoby jego [], aż po dystrybucję na przestrzeni dziejów.

W piwnicy ulokowana jest [] „Piernikowe korzenie – od formy do pieca” prezentująca zabytkowe [] piernikarskie oraz przemysłowy [] do wypieku pierników pochodzący z lat 60. XX w. Kolejną [] jest możliwość zobaczenia unikatowej kolekcji form piernikarskich z [] XVII–XX w., ze słynną toruńską „katarzynką” a także wirtualna [] wprowadzająca w realia średniowiecznego straganu.

Zwiedzanie ekspozycji pozwala także na [] z rodzajami pierników, ich opakowaniami, a także produkcją pierników w dawnej i [] fabryce. Na pierwszym [] udostępniona jest także klubokawiarnia zaaranżowana w [] lat 50–80. XX w. W tejże kawiarni odbywają się znakomite [] piernikowe dla dzieci i dorosłych.

Odwiedzając Muzeum Toruńskiego Piernika można nie tylko miło [] czas, lecz poczuć smak i zapach korzennych [] toruńskich pierników.

(wg Internetu)

ĆWICZENIE 8

Odpowiadając na pytania, porozmawiajcie w grupie na temat Muzeum Toruńskiego Piernika.

1. Jaka firma jest kontynuatorką fabryki z 1763 roku?
2. Gdzie mieści się Muzeum?
3. Co można zobaczyć w piwnicy Muzeum?
4. Z czym mogą zapoznać się zwiedzający Muzeum?
5. Czy podobne muzea istnieją w Polsce i na świecie?
6. Jaką tajemnicę skrywa to Muzeum?
7. Jakie zabytkowe eksponaty są przedstawione w Muzeum?
8. Jakie imprezy oferuje Muzeum?
9. Gdzie goście mogą odkrywać tajemnice toruńskiego piernika?
10. Co jeszcze oprócz smaku mogą poczuć goście Muzeum Toruńskiego Piernika?

ĆWICZENIE 9

Jakie znasz najciekawsze muzea w Ukrainie? A może byłeś / byłeś w jakimś muzeum w Polsce? Informacjami podziel się w grupie.

ĆWICZENIE 10

Przeczytaj przepis na domową przyprawę korzenną, która nadaje piernikom smak i podpisz rysunki. Nowe słownictwo zapisz do słowniczka.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

SKŁADNIKI:

- kilka goździków
- 1 kawałek laski cynamonowej
- płaska łyżeczka mielonego imbiru
- 10 strączków kardamonu
- 1 gałka muskatołowa
- 10 ziaren ziela angielskiego
- 1 gwiazda anyżu
- 10 ziaren pieprzu

KROK PO KROKU

Łaskę cynamonu rozbić tłuczkiem, z gwiazdy anyżu wyjąć nasiona, ziarna kardamonu wyłuskać ze strączków (*można nie łuskać*), zmieszać z goździkami, pieprzem i zieleń angielskim, a następnie utrzeć w moździerzu lub zmielić. Gałkę muskatołową zetrzeć na tarce. Wszystko dokładnie wymieszać. Można przesiać przez sitko. Przyprawę trzymać w suchym ciemnym miejscu.

(wg www.umk.pl)

ĆWICZENIE 11

Przeczytaj przepis na pierniki i uzupełnij go podanymi słowami w ramce. Nowe słownictwo wypisz do słowniczka.

SKŁADNIKI:

- $\frac{3}{4}$ szklanki miodu
- 2–3 szklanki mąki pszennej
- 1 jajko
- 50 g miękkiego masła
- 2 łyżeczki proszku do pieczenia
- 1 czubata łyżka kakao
- 3–4 płaskie łyżeczki domowej przyprawy do piernika

KROK PO KROKU

Miód i masło lekko podgrzać w garnku, po przestygnięciu **wlać** do miski, następnie **dodać** przyprawę do piernika, kakao i jajko. **Wymieszać**. **Wsypać** mąkę razem z proszkiem do pieczenia i dobrze **wyrobić**. Ciasto **wyłożyć** na posypaną mąką stolnicę i **rozwałkować** na 5–10 mm. Używając foremek w kształcie katarzynek, uszatek, serduszek i innych, **wykrawać** pierniczki i **układać** je na blaszce papierem do pieczenia.

Przed do pieca **spryskać** je wodą, żeby za bardzo nie wyschły. **Piec** przez ok. 10 minut w 180°C (z funkcją termoobiegu) lub 200°C (bez tej funkcji). Następnie **wyjąć** pierniczki z pieca i **pozostawić** do na blaszce, aby się nie odkształciły. Na koniec **połać** je i **udekorować**. Pierniczki po wystudzeniu są twarde. Warto **począkać** kilka dni, trzymając je w szczelnie zamkniętym. Im dłużej leżą, tym są smaczniejsze.

grubość, lukrem, pojemniku, posypaną, temperaturze, wstawieniem, wyłożonej, wystudzenia

ĆWICZENIE 12

Porozmawiajcie w grupie, czy podoba Wam się przepis na piernik? A może ktoś z Was już robił pierniki? Kto pomagał podczas pieczenia: babcia czy mama?

ĆWICZENIE 13

Czy wiesz, co znaczy powiedzenie:

„Co ma piernik do wiatraka?”

Skorzystaj ze Słownika frazeologicznego współczesnej polszczyzny.

Czy w języku ukraińskim jest podobne?

TRYB ROZKAZUJĄCY ALBO ROZKAŹNIK

Rozkaźnik wyraża polecenie, rozkaz, życzenie, przyzwolenie, a także chęć wywołania u słuchacza określonej reakcji. Czasownik w trybie rozkazującym odmienia się przez osoby, ale nie ma form czasu i rodzaju.

LICZBA POJEDYNCZA						
<i>bezokolicznik</i>		pisać	prosić	czytać	trzeć	ciągnąć
1. ja	–	–	–	–	–	–
2. ty		pisz	proś	czytaj	trzyj	ciągnij
3. on/ona/ono		niech pisze	niech prosi	niech czyta	niech trze	niech ciągnie

LICZBA MNOGA						
1. my		piszmy	prośmy	czytajmy	trzymy	ciągnijmy
2. wy		piszcie	proście	czytajcie	trzyjcie	ciągnijcie
3. oni/one		niech piszą	niech proszą	niech czytają	niech trą	niech ciągną

Tryb rozkazujący tworzy się od 3 os. lp. czasowników czasu teraźniejszego

- **писаць**: *pisze – pisz – niech pisze – piszmy – piszcie – niech piszą;*
 - **печі**: *piecze – piecz – niech piecze – pieczmy – pieczcie – niech pieką;*
 - **співаць**: *śpiewa – śpiewaj – niech śpiewa – śpiewajmy – śpiewajcie – niech śpiewają;*
 - **копати**: *kopie – kop – niech kopie – kopmy – kopcie – niech kopią;*
 - **бігати**: *biegnie – biegnij – niech biegnie – biegnijmy – biegnijcie – niech biegną;*
 - **здіяти**: *zdejmie – zdejmij – niech zdejmie – zdejmijmy – zdejmijcie – niech zdejmą.*
- W podobny sposób tworzy się rozkaznik od czasowników **wychać, zająć, przyjąć**.

Naucz się trudniejszych form rozkaźnika:

być – бідзі	karać – karz, karzcie
rozumieć – rozumiej	mleć – miel
umieć – umiej	dąć – dmij
ssać – ssij, ssijcie	zgiąć – zegnij
rwać – rwij, rwijcie	wziąć – weź

DOBRA RADA!

Gdy masz wątpliwości – sięgnij do SŁOWNIKA!
„Praktyczny polsko-ukraiński słownik ortograficzny dla zaawansowanych” pomoże Ci!

ĆWICZENIE 14

Wskazówki dotyczące różnych czynności w przepisach kulinarnych podaje się w bezokoliczniku lub w rozkazniku. Od podanych bezokoliczników utwórz formy trybu rozkazującego. Przeczytaj przepis, zastępując rozkaznikami pogrubione wyrazy w ćw. 11.

0. podgrzać – podgrzej

1. wlać –	____	9. układać –	____
2. dodać –	____	10. spryskać –	____
3. wymieszać –	____	11. piec –	____
4. wsypać –	____	12. wyjąć –	____
5. wyrobić –	____	13. pozostawić –	____
6. wyłożyć –	____	14. polać –	____
7. rozwałkować –	____	15. udekorować –	____
8. wykrawać –	____		

ĆWICZENIE 15

Uzupełnij table brakującymi formami czasu teraźniejszego i trybu rozkazującego.

CZAS TERAŹNIEJSZY										
bezokolicznik		prosić	walczyć	iść	powtarzać	czytać	jeść	myśleć	pracować	łączyć
1.	os. lp			idę					pracuję	
2.	ty		walczysz		powtarzasz			myślisz		
3.	oni/one	proszą				czytają	jedzą			łączą

TRYB ROZKAZUJĄCY									
2.	ty	proś			powtarzaj			pracuj	
1.	my		walczmy			jedźmy			
2.	wy			idźcie		czytajcie		myślcie	łączcie

ĆWICZENIE 16

Od podanych w ramce czasowników utwórz formę 2. os. lp. trybu rozkazującego według wzoru.

WZÓR: zapakować – zapakujesz – zapakuj.

wyrwać, wyjść, narzucić, odwrócić, wykopać, zarezerwować, zawiadomić, uzupełnić, strzelić, obejrzeć, dojechać, wyjaśnić, rozwiązać, wzruszyć, odłączyć, wydrukować, zapisać, dokończyć, wykupić, zdobyć

ĆWICZENIE 17

Połącz zdania z kolumny A z czasownikami z kolumny B.

A

1. Dlaczego nie piszesz?

2. Dlaczego nie czytasz?

3. Dlaczego nie odpowiadasz?

4. Dlaczego nie pracujesz?

5. Dlaczego nie mówisz?

6. Dlaczego nie jesz?

7. Dlaczego nie słuchasz?

8. Dlaczego nie zaczynasz pracy?

9. Dlaczego nie ćwiczysz?

10. Dlaczego nie witasz się?

B

a. Witaj się!

b. Pisz!

c. Ćwicz!

d. Czytaj!

e. Zaczynaj!

f. Mów!

g. Pracuj!

h. Jedz!

i. Słuchaj!

j. Odpowiadaj!

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
	d								

Ułamki zwykłe

1

licznik

2

kreska ułamkowa

mianownik

Liczebniki ułamkowe

Liczebniki ułamkowe nazywają ułamki. Np.: jedna druga ($1/2$), jedna trzecia ($1/3$), trzy czwarte ($3/4$), jedna piąta ($1/5$), dwie siódme ($2/7$), sześć dziesiątych ($6/10$).

Licznik ułamka ma postać **liczebnika głównego**.

Mianownik ułamka – **liczebnika porządkowego**

Liczebniki ułamkowe odmieniają się przez **przypadki**. Np.: *Jednej trzeciej uczniów nie było w klasie. Na przepis potrzebuję trzy czwarte szklanki mleka.*

Liczebniki pół i półtora są **nieodmienne**. Np.: *Przerwał w pół słowa. Za półtora roku ukończę szkołę.*

Zapamiętaj!

Liczebnik półtora ma dwie formy rodzajowe:

ŻEŃSKĄ.

Np.: *półtorej godziny*

MĘSKĄ i NIJAKĄ.

Np.: *półtora kilometra,
półtora jabłka*

W zapisie **ułamków dziesiętnych** stosuje się **przecinek**, nie **kropkę**. Np.: **0,5** czyta się *zero przecinek pięć* lub *pięć dziesiątych*; **2,15** – *dwa przecinek piętnaście* lub *dwa i piętnaście setnych*

Liczebniki nieokreślone

Liczebniki nieokreślone nie podają konkretnej liczby osób, rzeczy, zjawisk. Np.: *parę, kilka, wiele, sporo, kilkaset, kilkanaście*

Liczebniki nieokreślone odmieniają się przez:

PRZYPADKI:

*kilka okien, kilku oknom,
kilkoma oknami*

RODZAJE:

*kilku lekarzy, kilka kobiet, kilkanaście egzemplarzy,
kilkaset płyt, kilkoro wnucząt, paru uczniów, niewielu
uczonych, wielu chłopców, wiele dziewczyn*

Liczebniki mnożne

Liczebniki mnożne wskazują na mnogość, wielokrotność, powtórzenie czegoś. Liczebniki te pokazują, z ilu części składa się całość przedmiotu lub ile razy dane zjawisko powtórzyło się. Np.: *potrójna ochrona, dwukrotnie omówiony, sześciokrotnie cięższy, trzykrotnie wyższy*

Liczebniki wielorakie

Liczebniki wielorakie oznaczają różnorodność czegoś.

Np.: *dwojaki, trojaki, czworaki*

Zapamiętaj!

Nazwy liczb: *jedynka, dwójka, trójka, czwórka, piątka, szóstka*, itd. to rzeczowniki!

Odmiana liczebników ułamkowych

M.	trzy czwarte litra	jedna druga kilograma
D.	trzech czwartych litra	jednej drugiej kilograma
C.	trzem czwartym litra	jednej drugiej kilograma
B.	trzy czwarte litra	jedną drugą kilograma
N.	trzema czwartymi litra	jedną drugą kilograma
Ms.	trzech czwartych litra	jednej drugiej kilograma
W.	trzy czwarte litra!	jedna druga kilograma!

ĆWICZENIE 18

Uzupełnij zdania brakującymi liczebnikami z ramki.

1. Zabrakło metra taśmy.
2. Zjadł pomarańczy.
3. Przez mój pokój przewinęło się już gości.
4. książek przeczytałaś w tym roku?
5. Zrobił zapasów na zimę.
6. Przyglądał się zapasom, które zrobił.
7. dni zostawało do wyjazdu za granicę.
8. W sprawdzianie było błędów gramatycznych.
9. Zostało nam czasu.
10. Wymieniliśmy między sobą słów.

Półtora, niewielu, kilkanaście, mało, tyłu, mnóstwo, trochę, półtorej, ile, parę.

ĆWICZENIE 19

Z podanymi liczebnikami ułóż swoje zdania.

Mnóstwo, pół, dwojaki, trojaki, kilka, wiele, półtora, sporo, kilkaset, dużo, parę, trochę.

ĆWICZENIE 20

Zapisz ułamki słownie.

0. $2/4$ – *dwie czwarte*

1. $5/7$ –

6. $3/4$ –

2. $1/2$ –

7. $2/3$ –

3. $1/7$ –

8. $3/7$ –

4. $5/9$ –

9. $6/8$ –

5. $4/5$ –

10. $8/10$ –

ĆWICZENIE 21

Zapisz słownie ułamki dziesiętne.

0. $3,7$ – *trzy i siedem dziesiątych*

1. $0,4$ –

6. $8,06$ –

2. $5,42$ –

7. $7,8$ –

3. $0,005$ –

8. $1,071$ –

4. $0,03$ –

9. $10,9$ –

5. $41,7$ –

10. $6,25$ –

ĆWICZENIE 22

Zapisz słownie liczebniki ułamkowe. Rzeczowniki w nawiasach zapisz w odpowiedniej formie.

1. Wyprawa w góry trwała $4,5$ (*dzień*).
2. Mielśmy kupić $3\frac{3}{4}$ (*kilogram*) owoców.
3. Wypił po spacerze $2,5$ (*szklanka*) wody.
4. Umówieni jesteśmy na spotkanie za $1,5$ (*godzina*).
5. $2/3$ (*uczeń*) dobrze poradziło sobie z zadaniem.
6. Przed nami był dom o wysokości $34,5$ (*metr*).
7. Tylko $1/3$ (*widz*) była na widowni.
8. To wydarzyło się przed $1,5$ (*rok*).
9. Spotkamy się na wakacjach za $2,5$ (*miesiąc*).
10. Przyjadę do Warszawy na $1,5$ (*tydzień*).
11. Do przygotowania ciasta potrzebujesz zaledwie $0,5$ (*szklanka*) cukru.
12. Pracowaliśmy nad tym projektem przez $1,5$ (*godzina*) bez przerwy.
13. Zadowoleni jesteśmy z $2/3$ (*wyniki*) naszych testów.
14. Ugotowałam $6,5$ (*kilogram*) dżemu truskawkowego.
15. Pracowałem nad projektem z $1/4$ mojego (*zespół*).
16. Tylko $1/3$ (*uczestnicy*) zdążyła oddać ankietę przed terminem.

Odmiana wyrazu „PROCENT”

Procent to taki szczególny wyraz, który łączy się z liczebnikami inaczej niż pozostałe rzeczowniki.

Zawsze występuje **wyłącznie bezkońcówkowa** forma wyrazu **procent**:

a. ze wszystkimi liczebnikami ułamkowymi, np.: *Brakuje **pięciu i pół procent**. Mówimy o **półtora procent** i o **dwóch trzech procent**.*

b. z liczebnikami oznaczającymi całości w **mianowniku, dopełniaczu i bierniku**, np.: ***Cztery procent** widzów. Brakowało **dwunastu procent** utargu. W szkole nie było **dwudziestu procent** uczniów. Zabrakło **pięciu procent** głosów.*

Wyjątek stanowi połączenie wyrazu **procent** z liczebnikiem **jeden**, gdzie w dopełniaczu dopuszczalne są dwie formy: **jednego procentu** lub **jednego procenta**.

Rzeczownik **procent** odmienia się:

a. w **celowniku, narzędniku i miejscowniku** w połączeniu z liczebnikiem oznaczającym całości rzeczownik **procent** odmienia się, np.: *Huragan zagrażał **dziesięciu procentom** powierzchni kraju. Zadowolili się **trzema procentami** zysku. Mówił o **stu procentach** obecności.*

b. jeżeli wyraz **procent** występuje w zdaniu **bez liczebników**, ma pełną odmianę, charakterystyczną dla tego typu rzeczowników. Np.: *Nie mógł się doprosić tego **brakującego procentu**. Piotr żyje z **procentów** od kapitału.*

	lp.	lm.
M.	procent	procenty / procent
D.	procentu / procenta	procentów / procent
C.	procentowi	procentom
B.	procent	procenty / procent
N.	procentem	procentami
Mc.	procencie	procentach
W.	procencie	procenty / procent

ĆWICZENIE 23

Połącz w zdaniu rzeczownik **procent** z liczebnikami. Zapisz liczebniki słownie.

1. W piątek nie było w szkole tylko 1% uczniów.
2. Firma wypracowała w tym miesiącu 7% zysku.
3. Do wykonania normy brakowało 1,5%.
4. Na sali było tylko 8% starszych osób.
5. Rozmowa była tylko z 35% uczestników akcji.
6. 70% uczniów jest gotowych do egzaminów.
7. W głosowaniu wzięło udział 75% wyborców.
8. Tylko 0,8% populacji owadów przeżyło zimę.
9. Myślę o 45,5% uczestników tego badania.
10. 60% Czechów i 50% Polaków uważa demokrację za najlepszy system polityczny.

ĆWICZENIE 24

Z podanych przysłów wypisz liczebniki, określ do jakiej grupy należą. Z liczebnikami ułamkowymi ułóż 5 zdań. Jak rozumiesz przysłowia? Czy są podobne w języku ukraińskim?

1. Gdzie kucharek sześć, tam nie ma co jeść.
2. Co dwie głowy, to nie jedna.
3. Chciwy dwa razy traci.
4. Gdzie dwóch się bije, tam trzeci korzysta.
5. Każdy kij ma dwa końce.
6. Jedna jaskółka wiosny nie czyni.
7. Nie czynь drugiemu, co Tobie niemiłe.
8. Dzielić włos na czworo.
9. Do trzech razy sztuka.
10. Każdy medal ma dwie strony.
11. Pleść piąte przez dziesiąte.
12. To jeszcze pół biedy.
13. Wygląda jak półtora nieszczęścia.
14. Koń ma cztery nogi, a też się potknie.
15. Plecie trzy po trzy.
16. Rozmowa w cztery oczy.
17. Mieć dwie lewe ręce.
18. Na dwoje babka wróżyła.
19. Być w siódmym niebie.
20. Piąta woda po kisielu.

ĆWICZENIE 25

Z podanych wyrazów wybierz liczebniki i wpisz do odpowiedniej grupy w tabeli.

Czworo, pięć, trójka, wielu, dziesiątka, książka, kilka, dwójka, dyrektor, sto, setna, pół, troje, trzech, trzecia, tysiączne, wieloraki, półtora, niewiele, jednorożec, zerówka, dwadzieściora, wakacje, parę, dwunastu, jedynka, czwórka, dziewięćdziesiąt, dwojako, kilku, sporo, kilkaset, pierwsza, literatura, trzy czwarte, kilkadziesiąt, piątka, kolega, rok, dwa i pół, milion, szóste, ćwierć, ósmy, potrójna, sześciokąt, czworonożny, siedem, czterysta, osiemsetna, szkoła, szóstka, podwórko, dwie piąte, kilkaset.

Liczebniki główne	dwunastu
Liczebniki porządkowe	ósmu
Liczebniki wielorakie	dwojako
Liczebniki mnożne	potrójna
Liczebniki nieokreślone	kilkadziesiąt
Liczebniki ułamkowe	półtora
Liczebniki zbiorowe	dwadzieściora

Odrobina pisowni

Przypomnij zasady użycia kropki po cyfrach arabskich oznaczających liczebniki porządkowe.

Nie stawiamy kropki:

- **gdy liczba miesiąca została oznaczona cyfrą rzymską,** np.: 24 VI 2018; 24 VIII 1991 roku; 11 XI 1918 r.;
- **gdy nazwa miesiąca została zapisana słownie:** 7 kwietnia, 17 maja.

Kropkę stawiamy:

- **po cyfrach arabskich oznaczających liczebniki porządkowe,** np.: na 5. (= piątym) piętrze; w 3. (= trzeciej) osobie;
- **w datach pisanych w całości cyframi arabskimi,** np.: 15.08.1920, 1.09.2018 roku; 27.11.1955 r.

Kropka po liczebniku może zostać opuszczona, jeśli z kontekstu jednoznacznie wynika, że użyty został liczebnik porządkowy, np.: Chodzę do 10 klasy.

ĆWICZENIE 26

Przeczytaj tekst. Nowe słownictwo wypisz do słowniczka. Zapisz daty z tekstu na trzy sposoby.

Słowo „Nobel” pochodzi od chemika, wynalazcy i filantropa, Alfreda Nobla. Nagroda ta przyznawana jest za osiągnięcia w czterech dziedzinach naukowych: fizyce, chemii, fizjologii lub medycynie i literaturze. Ponadto przyznawana jest również Pokojowa Nagroda Nobla za wysiłki na rzecz światowego pokoju.

Szwedzki chemik, inżynier, przemysłowiec, wynalazca m.in. dynamitu, fundator Nagrody Nobla Alfred Bernhard Nobel urodził się 21 października 1833 roku w Sztokholmie, zmarł 10 grudnia 1896 roku w San Remo.

Jego najważniejszym osiągnięciem było wynalezienie dynamitu, który opatentował w 1867 roku. Nie przewidział jednak, że dynamit będzie wykorzystywany nie tylko w celach pokojowych, lecz podczas działań zbrojnych jako środek niszczący wroga. Aby zrekompensować światu szkodliwość tego wynalazku w swej ostatniej woli Alfred Nobel przeznaczył cały swój majątek, wynoszący wtedy 31,5 mln koron szwedzkich na nagrody dla naukowców, artystów oraz polityków działających na rzecz ludzkości i pokoju.

Pierwsza uroczystość wręczenia Nagrody Nobla miała miejsce w Królewskiej Akademii Muzycznej w Sztokholmie w 1901 roku. Nagrody są przyznawane zawsze 10 grudnia w rocznicę śmierci Alfreda Nobla. Każdy z laureatów otrzymuje złoty medal i dyplom honorowy. Nagroda Nobla ma też wymiar finansowy. Laureaci obecnie otrzymują 10 mln koron szwedzkich, aby mogli kontynuować swoje badania lub prace.

Nagrodę Nobla wręcza król Szwecji w Sztokholmie (z wyjątkiem Pokojowej Nagrody Nobla). Król wręcza nagrody z dziedziny fizyki, chemii, fizjologii lub medycyny, literatury i ekonomii.

Uroczystość wręczenia Pokojowej Nagrody Nobla odbywa się 10 grudnia w Oslo, w obecności norweskiej rodziny królewskiej – na czele z monarchą panującym – i przedstawicieli rządu norweskiego, Stortingu i korpusu dyplomatycznego

Medal Nagrody Nobla
przyznany w dziedzinie literatury
Czesławowi Miłoszowi w 1980 r.

(wg Internetu)

ĆWICZENIE 27

Zapoznaj się z listą polskich laureatów Nagrody Nobla. Przygotuj prezentację o jednym z nich. Przedstaw w grupie.

Lista polskich laureatów Nagrody Nobla

1903 – Maria Skłodowska-Curie
z mężem – Fizyka

1905 – Henryk Sienkiewicz –
Literatura

1911 – Maria Skłodowska-Curie
– Chemia

1924 – Władysław Reymont –
Literatura

1980 – Czesław Miłosz –
Literatura

1993 – Lech Wałęsa –
Pokojowa Nagroda

1995 – Józef Rotblat –
Pokojowa Nagroda

1996 – Wisława Szymborska –
Literatura

2018 – Olga Tokarczuk –
Literatura

ĆWICZENIE 28

Obejrzyj portrety ukraińskich pisarzy i poetów nominowanych do Nagrody Nobla. Napisz esej o jednym z nich.

Iwan Franko

Wasyl Stus

Pawło Tyczyna

Ołeś Honczar

Rzeczowniki odczasownikowe

Rzeczowniki odczasownikowe tworzy się od formy bezokolicznika za pomocą przyrostka **-nie** lub **-cie**, np.: *pływać – pływanie; myć – mycie*. Zazwyczaj taki rzeczownik oznacza czynność lub stan.

Rzeczowniki odczasownikowe odmieniają się przez przypadki podobnie jak zwykłe rzeczowniki rodzaju nijakiego. Np.: *Niestosowanie się* (mianownik) *do zakazu grozi karą*. *Zakaz skakania* (dopełniacz) *do wody*. *Prosimy o niedotykanie* (biernik) *eksponatów*.

końcówka bezokolicznika	bezokolicznik	rzeczownik odczasownikowy	końcówka rzeczownika odczasownikowego
-ać	czytać	czytanie	-nie
-eć	myśleć	myślenie	
-ować	gotować	gotowanie	
-ić	dzwonić	dzwonienie	-enie
-yć	uczyć	uczenie	
-ąć (ą:ę)	przyjąć	przyjęcie	-cie
-(1 sylaba)	być	bycie	

(wg www.polskinawynos.com)

Zwróć uwagę!

Niekiedy rzeczownik odczasownikowy ma swoją krótszą, „lepszą” stylistycznie formę, np.: *koordynuje – koordynować – koordynowanie*, ale lepiej: **koordynacja**. Czasami niektóre muszą być użyte w krótkiej formie, np.: **praca**, a nie: *pracowanie*.

Poniższe rzeczowniki odczasownikowe posiadają tylko formę krótką: brak, bunt, byt, czyn, kaszel, lęk, napad, odlot, odpowiedź, pamięć, płacz, postój, pośpiech, przyjaźń, przymus, rozwój, ruch, skok, strajk, wjazd, zakup, zamiar, żal.

ĆWICZENIE 29

Wypisz z ćw. 26. dziesięć dowolnych czasowników i utwórz od nich rzeczowniki odczasownikowe.

ĆWICZENIE 30

Utwórz rzeczowniki od podanych czasowników. Proszę pamiętać o dopełniaczu.

0. uczyć się języków – uczenie się języków

1. nauczyć polskiego –	____
2. nauczać w szkole –	____
3. wykształcić lekarzy –	____
4. wychowywać dzieci –	____
5. prowadzić firmę, szkołę –	____
6. pobierać nauki w szkole –	____
7. czytać książkę –	____
8. pisać esej –	____
9. studiować prawo –	____
10. pić sok –	____

(wg www.polskinawynos.com)

ĆWICZENIE 31

Utwórz poprawną formę rzeczownika odczasownikowego i użyj go w krótkim zdaniu.

0. Być – bycie. *Bycie lekarzem to ciężka praca.*

1. Pić – ____	5. Szyć – ____
2. Myć – ____	6. Kryć – ____
3. Żyć – ____	7. Piec – ____
4. Bić – ____	8. Kuć – ____

ĆWICZENIE 32

Uzupełnij popularne zwroty i wyrażenia rzeczownikiem odczasownikowym utworzonym od podanego w nawiasie czasownika.

- (być) albo nie (być), oto jest pytanie.
- Całe jego (żyć) zależy od tej jednej decyzji.
- Zaczął się proces (kryć) dowodów przestępstwa.

4. Po ciężkim treningu potrzebne jest (*pić*) dużej ilości wody.
5. Poprosiłem go o (*bić*) mi braw.
6. Od rana (*myć*) samochodu zajęło mi dwie godziny.
7. Przekazał nam to do (*czytać*) – resztę mamy sami się domyślić.
8. Sztuka (*szyć*) wymaga cierpliwości i precyzji.

ĆWICZENIE 33

Utwórz rzeczowniki od podanych czasowników.

0. *podgrzać* – *podgrzanie*

1. włączyć – ____	9. układać – ____
2. dodać – ____	10. spryskać – ____
3. wymieszać – ____	11. piec – ____
4. wsypać – ____	12. wyjąć – ____
5. wyrobić – ____	13. pozostawić – ____
6. wyłożyć – ____	14. połać – ____
7. rozwałkować – ____	15. udekorować – ____
8. wykrawać – ____	

ĆWICZENIE 34

Rozwiąż test.

1. Decyzja o wyborze patrona roku jest po stronie:

- a. Sejmu;
- b. Rządu RP;
- c. Senatu.

2. 2023 rok został ogłoszony Rokiem Kopernika z powodu:

- a. 550 rocznicy urodzin;
- b. 450 rocznicy urodzin;
- c. 500 rocznicy urodzin.

3. Główne dzieło Mikołaja Kopernika „O obrotach sfer niebieskich” ukazało się w:

- a. 1543 r. w Norymberdze;
- b. 1500 r. w Bolonii;
- c. 1510 r. w Padwie.

4. Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu został utworzony w:

- a. 1543 roku;
- b. 1945 roku;
- c. 1963 roku.

5. Piernik toruński jest symbolem miasta od:

- a. 200 lat;
- b. 350 lat;
- c. 600 lat.

6. Polskimi laureatami Nagrody Nobla w literaturze są:

- a. Olga Tokarczuk, Wisława Szymborska, Czesław Miłosz, Władysław Reymont, Henryk Sienkiewicz;
- b. Władysław Reymont, Henryk Sienkiewicz, Maria Skłodowska-Curie, Czesław Miłosz, Olga Tokarczuk;
- c. Wisława Szymborska, Czesław Miłosz, Lech Wałęsa, Maria Skłodowska-Curie, Olga Tokarczuk.

7. Wskaż prawidłowe zdanie:

- a. Masz rację na sto procentów.
- b. Masz rację na sto procent.
- c. Masz rację na sto procenta.

8. Wybierz poprawne połączenie liczebnika z rzeczownikiem.

- a. półtora dni;
- b. pół szklanki wody;
- c. pół słoików miodu.

9. W której linijce są poprawne formy *rozkaźnika*:

- a. czytacie, robiliby, wskaż, niech czyta;
- b. pisz, niech krzyczą, pomagajcie, walczymy;
- c. milcz, niech czeka, mówcie, niech odda.

10. Wskaż rzeczownik odczasownikowy utworzony od czasownika *pisać*:

- a. pisanie;
- b. pismo;
- c. pisarka.

LEKTURA UZUPEŁNIAJĄCA

Maria Dąbrowska

Noce i dni. Tom I
(fragmenty)**BOGUMIŁ I BARBARA**

Dawnymi czasy Niechcicowie żyli mniej więcej tak, jak żyją wszyscy po dworach na wsi. Utrzymywali zażyłe i urozmaicone stosunki z całą, nawet najdalszą rodziną siedzącą przeważnie na takich samych jak i oni folwarkach lub na związanych źródłami dochodów ze wsią pańskich posesjach wśród ogrodów na skrajach miast. Czuli się organiczną częścią potężnego jakby plemienia, które wystarczało samo sobie, miało własną rodzinno-przyjacielską gwarę, zastanawiało się, w jaki sposób wychowywać swe dzieci, aby je raz na zawsze uchronić przed wpływami z zewnątrz, załatwiała wszystkie sprawy życiowe, prawie że nie wychodząc poza granice środowiska, a nawet zgoła poza granice narastającego ciągle od wszystkich stron rodu. Ale dziad Bogumiła Niechcica, Maciej, zaczął się niepostrzeżenie z tego świata wydzielać. W domu jego pojawiali się coraz częściej znajomi i przyjaciele spoza klanu, uczeni, profesorowie, artyści, pisarze dzienników, działacze i członkowie klubów politycznych, ludzie niepewnego pochodzenia albo którzy wyszli ze swojej sfery. Mówiono, że Maciej Niechcic traci dla obcych rozum, serce, a przede wszystkim pieniądze. Uznano go za człowieka niespokojnego i zaczęto się go wystrzegać.

Za okoliczność łagodzącą jego dziwactwa starali się względniejsi spośród krewnych uważać domniemaną ambitną chęć naśladowania wielkich panów, magnatów i dostojników rządu, patronujących nauce, sztuce lub ruchom politycznym.

Wprędce jednak przekonano się, że tego rodzaju ambicje nie przyświecały Niechcicowi, gdyż nie widać było, aby znaczenie i świetność jego domu wzrastały pod jakimkolwiek względem. Maciej Niechcic zdawał się raczej wszystko czynić po temu, aby zbiednieć i zmarnieć. Między innymi, po wojnie 1830 roku, zapragnął jeden ze swoich trzech dziedzicznych majątków zamienić na inny, z jakichś względów lepiej odpowiadający jego widokom. Przy prowadzeniu związanych z tym układów okazał więcej ufności do ludzi niż przezorności w dopilnowaniu swych interesów, na skutek czego kupił majątek ze stanem hipoteki, który wnet stał się powodem utraty i świeżego nabytku, i jednego z pozostałych rodzinnych folwarków. Syn Macieja Niechcica, Michał, odziedziczył tedy po ojcu dobra Jarosty mocno już okrojone, wziął też po nim niespokojne usposobienie. Wyrwał się tak samo niesfornie z granic swojego świata, a życie samodzielne rozpoczął

od gorszącego uczynku. Ożenił się z nowicjuszka panien dominikanek, Florentyną Klicką, bardzo ładną i bardzo ubogą panienką znakomitego nazwiska, która wstąpiła była do klasztoru, żeby nie być na łasce bogatych krewnych. Powiadano, że Michał Niechcic potajemnie się z nią w tym klasztorze widywał i że ją właściwie stamtąd wykradł. A chociaż potem przeprowadzono wszystko według prawa i obyczaju, panna odbyła pokutę i uzyskała zwolnienie z nowicjatu, a oboje dostali rozgrzeszenie i ślub, to przecież dwory i dworki długo nie mogły darować Niechcicowi tego postępu. On jednak bardzo się tym nie przejmował, bo chociaż dobrym był dla każdego człowiekiem, to uczuć, na których mu zależało – poważania, przyjaźni, bliskości – szukał tak jak i ojciec, nie po sąsiednich dworach, ale po świecie, wśród ludzi zajmujących się pracą umysłową albo sprawami publicznymi. Pani Florentyna zaś czuła się szczęśliwa w tych nowych dla siebie stosunkach, zarówno dlatego, że zaznawszy w młodości wiele upokorzeń od ludzi równego sobie stanu uważała towarzystwo innego pokroju za wielką łaskę losu, jak i dlatego, że czuć się szczęśliwą było zgodne z jej miłującym wszystko usposobieniem.

To byli rodzice Bogumiła Niechcica.

Bogumił Adrian był ich najmłodszym synem, przyszedł na świat w wiele lat po ślubie. Starsze dzieci powymierały, co było, jak mówiono w okolicy, karą Bożą za odwrócenie się pani Florentyny z drogi świętego powołania.

Bogumił chował się zdrowo, a mając piętnaście lat wziął z ojcem udział w powstaniu 1863 roku.

Do powstania Michał Niechcic przystał też nie wtedy, kiedy to zostało postanowione przez ziemiaństwo, ale od razu na początku, razem z mieszczanstwem, inteligencją miejską, rzemieślnikami i różnego rodzaju młodzieżą. Jego udział w walkach był o tyle wybitny, że po klęsce Jarosty zostały skonfiskowane, a on sam zesłany na Syberię. Żona podążyła za nim. Syna, Bogusia, wzięli pod opiekę krewni, jedni z tych, którzy potomstwo Macieja Niechcica uważali za rodzinę wariatów. Obowiązki wychowawcze wobec powierzonego im młodzieńca pojmowali w taki sposób, że Bogumił po jakimś czasie uciekł od nich, i to tak akuratnie, że ślad po nim zaginął. Przez ten czas pani Florentyna pochowała w dalekich tajgach męża, wróciła do Polski i oplakawszy zaginionego syna została gospodynią w pewnym znajomym dworze. Była z tego kawałka chleba zadowolona, gdyż odznaczała się w dalszym ciągu skromną pogodą ducha, która jej nie opuszczała w żadnych okolicznościach życia. Po jakimś czasie jej sterczące wiekiem i przejściami zdrowie niezmiernie podupadło. Wtedy właściciele dóbr Krępa, u których pracowała, wyporządzili dla niej mieszkanko w oficynie i tam umieścili ją razem z bratem, również byłym powstańcem, Klemensem Klickim, który dotąd, jako nie mający środków do życia i przy tym słaby na umyśle, znajdował się był w przytułku.

Do tego to domku, gdzie rezydentka Florentyna Niechcicowa dożywała swych dni wspólnie z Klemensem Klickim – pewnego dnia zapukał wracający z wieloletniej tułaczki syn Bogumił.

Maria Skłodowska-Curie

Maria Salomea Skłodowska-Curie urodziła się 7 listopada 1867 w Warszawie, zmarła 4 lipca 1934 w Passy – fizyczka i chemiczka, dwukrotna laureatka Nagrody Nobla (1903, 1911).

W XIX wieku kobiety nie mogły studiować na ziemiach polskich przez to w 1891 Maria Skłodowska wyjechała z Polski do Paryża, by podjąć studia na Sorbonie, gdzie rozwinęła swoją karierę naukową. Była prekursorką nowej gałęzi chemii – radiochemii. Do jej dokonań należą: rozwinięcie teorii promieniotwórczości, technik rozdzielania izotopów promieniotwórczych oraz odkrycie dwóch nowych pierwiastków – radu i polonu. Z jej inicjatywy prowadzono także badania nad leczeniem raka za pomocą promieniotwórczości.

Maria Skłodowska-Curie wraz z mężem Pierre’em Curie i z Henrim Becquerel w 1903 została wyróżniona Nagrodą Nobla w dziedzinie fizyki. Po raz drugi została nagrodzona w 1911 – z chemii za odkrycie polonu i radu, wydzielenie czystego radu i badanie właściwości chemicznych pierwiastków promieniotwórczych. Należy do grona jedynie czterech osób, które otrzymały Nagrodę Nobla więcej niż raz. Wśród nich jest jedną z dwóch, które otrzymały nagrody w różnych dyscyplinach. W tej czwórce jest też jedyną kobietą oraz jedynym uczonym uhonorowanym w dwóch różnych naukach przyrodniczych.

Z końcem 1897 Maria Skłodowska-Curie, poszukując tematu do rozprawy w celu uzyskania stopnia doktora, podjęła pierwsze badania naukowe z promieniami Becquerela. Fizyk francuski Henri Becquerel na posiedzeniu Akademii Nauk w 1896 roku ogłosił, że minerał zawierający uran emituje nowe, nieznane promieniowanie bez uprzedniego naświetlania.

12 września 1897 roku przysłała na świat pierwsza córka Marii i Pierre’a – Irène, późniejsza laureatka Nagrody Nobla z chemii (była drugą kobietą wyróżnioną tą nagrodą w dziedzinie chemii).

Maria Skłodowska-Curie podejmując prace naukowe nad promieniowaniem, odkrytym przez Becquerela, zastosowała bardzo czuły elektrometr. Ten nowoczesny przyrząd skonstruowali bracia Pierre i Jacques Curie. Dzięki temu wynalazkowi wyciągnęła słuszny wniosek o promieniowaniu atomowym uranu. Kolejnym osiągnięciem Marii było udowodnienie, że poza uranem także tor emituje promieniowanie. Następnie uczona dowiodła, że emisja promieniowania niektórych minerałów

zawierających uran, jest znacznie silniejsza niż wynikałoby to z zawartości uranu w ich składzie.

Polska uczona wysunęła więc słuszną hipotezę o istnieniu nieznanego pierwiastka chemicznego w składzie niektórych minerałów. Do badań Marii dołączył Pierre Curie. Małżonkowie Curie opracowali metodę wskaźników promieniotwórczych, dzięki czemu określili zdolność promieniowania nowego pierwiastka. Za pomocą przemian chemicznych wyodrębnili nowy, nieznaný dotąd pierwiastek chemiczny. 18 lipca 1898 przedstawili dzieło naukowe, w którym donosili o odkryciu „polonu” (symbol Po), pierwiastka nazwanego na cześć Polski. Na kolejny sukces małżonkowie Curie nie musieli zbyt długo czekać. 26 grudnia 1898 wspólnie z Gustawem Bémontem donieśli o odkryciu kolejnego pierwiastka chemicznego – radu (symbol Ra).

W 1903 Maria i Pierre Curie otrzymali wspólnie z Becquerelem Nagrodę Nobla z fizyki za badania nad zjawiskiem promieniotwórczości. 6 grudnia 1904 Maria urodziła trzecią córkę, Ewę – przyszłą biografkę matki, pianistkę i działaczkę pokojową.

7 listopada 1911 Szwedzka Akademia Nauk przyznała Marii drugą, tym razem samodzielną Nagrodę Nobla z chemii za odkrycie polonu i radu. Została pierwszą osobą wyróżnioną tą nagrodą dwukrotnie i pierwszą kobietą laureatką Nobla w dziedzinie chemii.

(wg Internetu)

Wisława Szymborska

Pisanie życiorysu

Co trzeba?

Trzeba napisać podanie,
a do podania dołączyć życiorys.

Bez względu na długość życia
życiorys powinien być krótki.

Obowiązuje zwięzłość i selekcja faktów.

Zamiana krajobrazów na adresy
i chwiejnych wspomnień w nieruchome daty.

Z wszystkich miłości starczy ślubna,
a z dzieci tylko urodzone.

Ważniejsze, kto cię zna, niż kogo znasz.

Podróże tylko jeśli zagraniczne.

Przynależność do czego, ale nie dlaczego.

Odnaczenia bez za co.

Pisz tak, jakbyś z sobą nigdy nie rozmawiał
i omijał z daleka.

Pomiń milczeniem psy, koty i ptaki,
 pamiątkowe rupiecie, przyjaciół i sny.
 Raczej cena niż wartość
 i tytuł niż treść.
 Raczej już numer butów, niż dokąd on idzie,
 ten za kogo uchodzisz.
 Do tego fotografia z odsłoniętym uchem.
 Liczy się jego kształt, nie to, co słyhać.
 Co słyhać?
 Łomot maszyn, które miały papier.

(Z tomiku „Wielka liczba”)

Możliwości

Wolę kino.
 Wolę koty.
 Wolę dęby nad Wartą.
 Wolę Dickensa od Dostojewskiego.
 Wolę siebie lubiącą ludzi
 niż siebie kochającą ludzkość.
 Wolę mieć w pogotowiu igłę z nitką.
 Wolę kolor zielony.
 Wolę nie twierdzić,
 że rozum jest wszystkiemu winien.
 Wolę wyjątki.
 Wolę wychodzić wcześniej.
 Wolę rozmawiać z lekarzami o czymś innym.
 Wolę stare ilustracje w prążki.
 Wolę śmieszność pisania wierszy
 od śmieszności ich niepisania.
 Wolę w miłości rocznice nieokragłe,
 do obchodzenia na co dzień.
 Wolę moralistów,
 którzy nie obiecują mi nic.
 Wolę dobroć przebiegłą od łatwowiernej za bardzo.
 Wolę ziemię w cywilu.
 Wolę kraje podbite niż podbijające.
 Wolę mieć zastrzeżenia.
 Wolę piekło chaosu od piekła porządku.
 Wolę bajki Grimma od pierwszych stron gazet.
 Wolę liście bez kwiatów niż kwiaty bez liści.
 Wolę psy z ogonem nie przyciętym.

Wolę oczy jasne, ponieważ mam ciemne.
Wolę szuflady.
Wolę wiele rzeczy, których tu nie wymieniałam,
od wielu również tu nie wymienionych.
Wolę zera luzem
niż ustawione w kolejce do cyfry.
Wolę czas owadzi od gwiazdnego.
Wolę odpukać.
Wolę nie pytać jak długo jeszcze i kiedy.
Wolę brać pod uwagę nawet tę możliwość,
że byt ma swoją rację.

(Z tomiku „Ludzie na moście”)

Koniec i początek

Po każdej wojnie
ktoś musi posprzątać
Jaki taki porządek
sam się przecież nie robi.

Ktoś musi zepchnąć gruzy
na pobocza dróg,
żeby mogły przejechać
wozy pełne trupów.

Ktoś musi grzęznąć
w szlamie i popiele,
sprężynach kanap,
drzazgach szkła
i krwawych szmatach.

Ktoś musi przywlec belkę
do podparcia ściany,
ktoś oszkleić okno
i osadzić drzwi na zawiasach.

Fotogeniczne to nie jest
i wymaga lat.
Wszystkie kamery wyjechały już
na inną wojnę.

Mosty trzeba z powrotem
i dworce na nowo.
W strzępach będą rękawy
od zakasywania.

Ktoś z miotłą w rękach
wspomina jeszcze jak było.
Ktoś słucha
przytakuje nie urwaną głową.
Ale już w ich pobliżu
zaczna kręcić się tacy,
których to będzie nudzić.

Ktoś czasem jeszcze
wykopie spod krzaka
przeżarte rdzą argumenty
i poprzenerosi je na stos odpadków.

Ci, co wiedzieli
o co tutaj szło,
muszą ustąpić miejsca tym,
co wiedzą mało.
I mniej niż mało.
I wreszcie tyle co nic.

W trawie, która porosła
przyczyny i skutki,
musi ktoś sobie leżeć
z kłosem w zębach
i gapić się na chmury.

(Z tomiku „Koniec i początek”)

Film – lata sześćdziesiąte

Ten dorosły mężczyzna. Ten człowiek na ziemi.
Dziesięć miliardów komórek nerwowych.
Pięć litrów krwi na trzysta gramów serca
Taki przedmiot powstawał trzy miliardy lat.

Z początku zjawił się w formie chłopczyka.
Chłopczyk kładł główkę na kolanach cioci.
Gdzie jest ten chłopczyk. Gdzie są te kolana.
Chłopczyk zrobił się duży. Ach to już nie to.
Te lustra są okrutne i gładkie jak jezdnia.
Wczoraj przejechał kota. Tak, to była myśl
Kot został wyzwolony z piekła tej epoki.
Dziewczyna w samochodzie spojrzała spod rzęs.
Nie, nie miała tych kolan, o które mu chodzi.
Właściwie to by sobie dyszał leżąc w piasku.
On i świat nic nie mają ze sobą wspólnego.
Czuje się uchem urwanym od dzbana,
choć dzban nic o tym nie wie i wciąż nosi wodę.
To jest zdumiewające. Ktoś jeszcze się trudzi.
Ten dom jest zbudowany. Ta klamka rzeźbiona
To drzewo zaszczipione. Ten cyrk będzie grał.
Ta całość chce się trzymać, chociaż jest z kawałków.
Jak klej ciężkie i gęste sunt lacrimae rerum.
Ale to wszystko w tle i tylko obok.
W nim jest ciemność okropna a w ciemności chłopczyk.

Boże humoru, zrób z nim coś koniecznie.
Boże humoru, zrób z nim coś nareszcie.

(Z tomiku „Sól”)

SPIS TREŚCI

Lekcja 1	JUŻ UCZYMY SIĘ W LICEUM.....	4
Lekcja 2	ŚRODKI MASOWEGO PRZEKAZU.....	25
Lekcja 3	ŚRODOWISKO NATURALNE.....	45
Lekcja 4	POLSKA DOBRZE ZORGANIZOWANA	64
Lekcja 5	POLSKA W UNII EUROPEJSKIEJ.....	89
Lekcja 6	POLSKIE DROGI KU NIEPODLEGŁOŚCI	116
Lekcja 7	MOJE MIASTO – MÓJ MAŁY ŚWIAT	145
Lekcja 8	POLSKA REGIONÓW	168
Lekcja 9	CHODŹMY DO KINA!.....	192
Lekcja 10	WYBITNI POLACY.....	219

LEKTURA UZUPEŁNIAJĄCA

Maria Dąbrowska

NOCE I DNI. TOM I (FRAGMENTY)	247
--	-----

MARIA SKŁODOWSKA-CURIE

<i>(wg Internetu)</i>	249
-----------------------------	-----

Wisława Szymborska

PISANIE ŻYCIORYSU

<i>(Z tomiku „Wielka liczba”)</i>	250
---	-----

MOŻLIWOŚCI

<i>(Z tomiku „Ludzie na moście”)</i>	251
--	-----

KONIEC I POCZĄTEK

<i>(Z tomiku „Koniec i początek”)</i>	252
---	-----

FILM – LATA SZEŚĆDZIESIĄTE

<i>(Z tomiku „Sól”)</i>	253
-------------------------------	-----

Навчальне видання

**БІЛЕНЬКА-СВИСТОВИЧ Леся Володимирівна
ЯРМОЛЮК Микола Олександрович**

**ПОЛЬСЬКА МОВА
(5-й рік навчання)
підручник для 9 класу
закладів загальної середньої освіти**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
„Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей”

У підручнику використано матеріали з вільних інтернет-джерел

Редактор *Томаш Калуські*
Коректорка *Регіна Недзелян*
Художниця *Вікторія Дунаєва*
Дизайн і верстка *Павла Давиденка*

Формат 70×100/16. Ум.-друк. арк. 20,73. Обл.-вид. арк. 17,00.
Наклад 5559 прим. Замовлення № 1888.

Видавець МПП „Букрек”, С. Костишина, 10, м. Чернівці, 58002.
Тел.: (0372) 55-29-43. E-mail: info@bukrek.net; www.bukrek.net
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єкта видавничої справи ЧЦ № 1 від 10.07.2000 р.